

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**CEMÂLÜDDİN EL-ERMEYÛNÎ (958/1551)'NİN *LÛBÂBÜ'L-EHÂDİS* İSİMLİ
ESERİNDEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ ve DEĞERLENDİRMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR

Hazırlayan

Almas AİBASSOV

KONYA-2013

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Almas AİBASSOV	
	Numarası	098106031001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tezin Adı	Cemalüddin el-Ermeyûnî (958/1551)'nin Lübabü'l-Ehâdis İsimli Eserindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirmesi	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Oğrencinin imzası

 (İmza)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Almas AİBASSOV	
	Numarası	098106031001	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Omer ÖZPINAR	
	Tezin Adı	Cemalüddin el-Ermeyüni (958/1551)'nin Lübâbü'l-Ehâdis İsimli Eserindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirmesi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Cemalüddin el-Ermeyüni (958/1551)'nin Lübâbü'l-Ehâdis İsimli Eserindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirmesi başlıklı bu çalışma 15/05/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Yrd. Doç. Dr.

Prof. Dr.

Prof. Dr.

Danışman ve Üyeler

Ömer ÖZPINAR

Seyit BAHÇIVAN

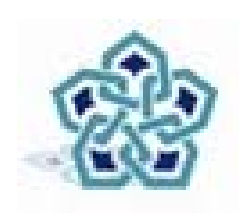
Adil YAVUZ

İmza

(Handwritten signatures of the supervisors and the student)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

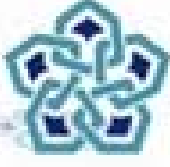
Öğrencinin	Adı Soyadı	Almas AİBASSOV		
	Numarası	098106031001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR		
	Tezin Adı	Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (958/1551)'nin Lübâbü'l-Ehâdîs İsimli Eserindeki Hadislerin Tahriç ve Değerlendirmesi		

ÖZET

Çalışmamızda, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde içerisinde hadislerin bulunduğu Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye ait Lübâbü'l-Ehâdîs adlı bir yazma esere rastladık. Eseri incelediğimizde bunun içerisinde birçok hadisin geçtiğini tespit ettik ve ilim dünyasına bu eserde yer alan hadislerin kaynaklarını ve yazarını tanıtmayı amaçladık.

Eserde geçen hadislerle alakalı olarak çalışmamız bir Giriş ve iki bölümden oluşuyor. Giriş bölümünde konunun önemi, amacı, metodu ve kaynakları üzerinde durulmuştur. Burada kullanmış olduğumuz kaynakları hangi açılardan kullandığımıza dair bilgiler verilmiştir. Daha sonra birinci bölümde ise Cemâlüddîn el-Ermeyûnî'nin hayatı ve eserlerini inceledikten sonra ardından Lübâbü'l-Ehâdîs'in mahiyeti ve yazarına nispetinin sağlıklı olup olmadığı hakkında araştırmalarda bulunulmuştur.

İkinci bölümde ise ele aldığımız yazmada eserde bulunan hadisler hadis ilmi kriterleri açısından incelenmiş tahriç ve tercüme yapılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Hadisler daha sonra bu bölümün sonunda tablolar haline getirilmiş ve genel bir değerlendirme yapılarak hadislerin sıhhat durumuna göre sınıflandırılması gösterilmiştir.

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü**

Öğrencinin	Adı Soyadı	Almas AİBASSOV		
	Numarası	098106031001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri / Hadis Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR		
	Tezin İngilizce Adı	Takhrij and Evaluation of Hadiths in Jamaluddin al-Armayuni's work Lubab al-Ahadeeth		

SUMMARY

During this study I have come across a manuscript by Jamaluddin Al-Armayuni's (d.958/1551) named Lubab al-Ahadeeth which contains hadeeths and currently is in the Regional Library of Handwritten Manuscripts, Konya. When I scrutinized the manuscript, I found out that there are a lot of hadeeths in it, and I have aimed to introduce references and authors of these hadeeths to the academic world.

This work consists of a preface and two chapters. The method, purpose, importance and references of the subject have been mentioned in the preface section. Additionally, information about references and how we have used them has been given. Then, in the first chapter, after the biography and works of Jamaluddin Al-Armayuni, I have studied main characteristics of Lubab al-Ahadeeth and the authenticity of its attribution to Al-Armayuni.

In the second chapter, the hadeeths that are in the manuscript have been examined regarding the criterions of the science of Hadeeth by doing tahreej, translation and analysis.

And at the end of the second chapter the hadeeths have been shown on tables and after general analysis they have been classified according to their authenticity.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
-------------	-----

KISALTMALAR	ix
-------------------	----

GİRİŞ

I. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı.....	1
II. Araştırmanın Metodu ve Kaynakları	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CEMÂLÜDDİN EL-ERMEYÛNÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

I. CEMÂLÜDDİN EL-ERMEYÛNÎ'NİN HAYATI	3
II. ESERLERİ	4
A. Cemâlüddîn el-Ermeyûnî'nin Lübâbü'l-Ehâdîs İsimli Eseri	6
1. Eserin Mâhiyeti	6
2. Eserin Nispeti	6

İKİNCİ BÖLÜM

LÜBÂBÜ'L-EHÂDÎS'TEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

I. Çalışmada Takip Edilecek Tahriç Usûlü	9
II. <i>Lübâbü'l-Ehâdîs</i> 'te Zikredilen Hadislerin Tahrîci	9
1. Bab: İlim ve Âlimlerin Fazileti.....	9
2. Bab: Kelime-i Tevhid'in Fazileti.....	20
3. Bab: Bismelenin Fazileti.....	26
4. Bab: Hz. Peygamber (s.)'a Salavât Getirmenin Fazileti.....	30
5. Bab: İmanın Fazileti	36
6. Bab: Abdestin Fazileti	39
7. Bab: Misvak ve Kürdanın Fazileti.....	44
8. Bab: Ezanın Fazileti	51
9. Bab: Cemaatin Fazileti	56
10. Bab: Cumanın Fazileti.....	62
11. Bab: Mescitlerin Fazileti	67
12. Bab: Sarıkların Fazileti.....	72
13. Bab: Orucun Fazileti.....	74
14. Bab: Farzın Fazileti	79
15. Bab: Sünnetin Fazileti	83

16. Bab: Zekatın Fazileti	88
17. Bab: Sadakanın Fazileti	91
18. Bab: Selamın Fazileti	95
19. Bab: Duanın Fazileti	99
20. Bab: İstiğfarın Fazileti	103
21. Bab: Allah'ı Zikretmenin Fazileti	106
22. Bab: Tespihin Fazileti	112
23. Bab: Tövbenin Fazileti	116
24. Bab: Fakirliğin Fazileti	120
25. Bab: Evliliğin Fazileti	123
26. Bab: Zinanın Felaketi	127
27. Bab: Livatanın Felaketi	130
28. Bab: İçki İçmenin Yasak Olması	135
29. Bab: Ok Atmanın Fazileti	138
30. Bab: Anne Babanın Fazileti	143
31. Bab: Çocuk Haklarının Fazileti	149
32. Bab: Tevazünün Fazileti	151
33. Bab: Susmanın Fazileti	154
34. Bab: Çok Yemek ve Çok Uyumaktan Menetme	157
35. Bab: Gülmekten Menetme	160
36. Bab: Hasta Ziyaretinin Fazileti	163
37. Bab: Ölümü Hatırlama	166
38. Bab: Kabir ve Korkuları	171
39. Bab: Ölü İçin Dövünmekten Menetme	174
40. Bab: Sabrın Fazileti	179
III. Genel Değerlendirme	186
SONUÇ	190
BİBLİYOGRAFYA	192
EKLER	201
EK 1. el-Ermeyûni'ye nispet edilen <i>Lübâbü'l-Ehâdis</i> 'in Yazması	201
EK 2. es-Suyûtî'ye nispet edilen <i>Lübâbü'l-Hadis</i> 'in <i>Tenkîhu'l-Kavli'l-Hasîs</i> adlı şerhi	204

ÖNSÖZ

İslâm dininin hayata geçirilmesi hususunda, Hz. Peygamber (s.)'in sözlerinin ve uygulamalarının çok önemli bir yeri vardır. Bundan dolayı İslâm'ın başlangıcından itibaren Kur'ân'dan sonra hadisler en önemli kaynak kabul edilmiştir. İlk zamanlardan itibaren hadisler olsun diğer tüm İslâmî ilimler olsun büyük ilim mirasımız âlimlerin yazdığı değerli eserleriyle günümüze ulaşmıştır. Bu eserlerin günümüze ulaşmadaki etken faktörlerden biri yazma eserlerdir.

Bu el yazmalarının çoğu, ilmi yönden gerçekten paha biçilemeyecek değer ve kıymettedir. Ehil kişiler tarafından tahkik edilip matbu hale getirildiği takdirde ilim dünyasına büyük katkılar sağlayacak olan binlerce eser kütüphanelerimizde mevcuttur. Çünkü ilk döneme yakın olan bu eserler, kültürümüzün tanınması, anlaşılması, yaşanması ve yaşatılması bakımından büyük bir önem arz etmektedir.

İşte bu yazma eserler cümlesinden Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesin'de içerisinde hadislerin bulunduğu Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye ait *Lübâbü'l-Ehâdis* adlı bir yazma esere rastladık. Eseri incelediğimizde bunun içerisinde birçok hadisin geçtiğini tespit ettik ve ilim dünyasına bu eserde yer alan hadislerin kaynaklarını ve yazarını tanıtmayı amaçladık. Bu sebeple de tez konusunu böyle belirleyerek yapmış olduğumuz elinizdeki bu çalışma ortaya çıktı.

Eserde geçen hadislerle alakalı olarak çalışmamız bir Giriş ve iki bölümden oluşuyor. Giriş bölümünde konunun önemi, amacı, metodu ve kaynakları üzerinde durulmuştur. Burada kullanmış olduğumuz kaynakları hangi açılardan kullandığımıza dair bilgiler verilmiştir. Daha sonra birinci bölümde ise Cemâlüddîn el-Ermeyûnî'nin hayatı ve eserlerini inceledikten sonra ardından *Lübâbü'l-Ehâdis*'in mahiyeti ve yazarına nispetinin sağlıklı olup olmadığı hakkında araştırmalarda bulunulmuştur. İkinci bölümde ise ele aldığımız yazmada eserde bulunan hadisler hadis ilmi kriterleri açısından incelenmiş tahriç ve tercümelere yapılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Hadisler daha sonra bu bölümün sonunda tablolar haline getirilmiş ve genel bir değerlendirme yapılarak hadislerin sıhhat durumuna göre sınıflandırılması gösterilmiştir.

Yaptığım çalışma süresince ilmi desteklerini esirgemeyen, tavsiye ve yönlendirmeleriyle destek olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ömer ÖZPINAR Bey'e, tezi okuma zahmetinde bulunan Ahmet ÇELİK Bey'e ve diğer hocalarıma, arkadaşlarıma teşekkürlerimi iletmeyi borç bilir, saygılar sunarım.

Almas AIBASSOV

Konya 2013

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.md.	Aynı madde
a.s.	Aleyhi's-Selâm
b.	İbn
Bkz.	Bakınız
c.c	Celle Celâluh
civ.	Civarı
çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Hız.	Hazreti
md.	Madde
MÜİFVY	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
r.a.	Radiyallahu Anh
s.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
thr.	Tahric eden
thk.	Tahkik eden
tlk.	Ta'lik yazan
ts.	Tarihsiz
v.	Vefat tarihi
yy.	Basım yeri yok

GİRİŞ

I. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

Yazının kullanılmaya başlamasıyla birlikte ilmî mirasımız kayıt altına alınarak sonraki nesillere aktarıla gelmiştir. Hadis ve ilmin kaybolmaması için de önceleri “el” ile yazılan, sonraları matbaada basılan yazılı eserlerin saklanarak korunması yoluna gidilmiştir. İçeriğinde daha eskiyi ve bilinmeyi saklayan “el yazmaları” tüm dünyada her zaman büyük bir ilgi görmüştür.

İslâm’ın temel kaynağı olan Kur’ân-ı Kerîm’de Yüce Allah, Hz. Peygamber (s.)’e ve onun sünnetine çok müstesna bir yer vermekte ve ona itaati kendisine itaatle eş tutmaktadır. Böyle olunca Müslümanlar tarafından Hz. Peygamber (s.)’in söylediği her sözü, diğer insanlarınkinden çok ayrı bir değerde görülmüştür. Hadislerin bu değerini bilen bazı kimseler, Hz. Peygamber (s.)’in vefatından sonra ona ait olmayan birtakım şeyleri kendisine nispet etmişlerdir. İşte hadis âlimlerinin öncelikli gayreti, Hz. Peygamber (s.)’in sözlerini, ona nispet edilen asılsız rivayetlerden ayırt etmek olmuştur. Bu gayretler sonucunda tahrîc edebiyatı vücuda gelmiştir.

Tahrîcin amacı, hadisin kaynağını öğrenmek ve sözü Hz. Peygamber (s.)’in söyleyip söylemediğini tespit etmektir. Bu sebeple eserin güvenilir bir kaynak olup olmadığını tespit açısından tahrîc önemli bir çalışma alanıdır. Bu yüzden çalışmamızın konusu olan *Lübâbü’l-Ehâdîs* adlı yazma eserde geçen hadislerin mânâ ve sıhhat açısından güvenilirliği hakkında bilgi verilecektir.

II. Araştırmanın Metodu ve Kaynakları

Hicrî X. Yüzyılda yaşamış Mısırlı Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)’nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra ona nispet edilen *Lübâbü’l-Ehâdîs* adlı eserdeki hadislerin tahrîci ve değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551) hakkında bilgilere ulaşabilmek için İbnü’l-İmâd (v. 1089/1679)’ın *Şezerâtü’z-Zeheb*’i, Zirikî (v. 1976)’nin , *el-A’lâm*’ı gibi tabakat kitaplarına başvurulmuştur. Tespit edilen bilgiler doğrultusunda müellifin hayatı, eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Lübâbü’l-Ehâdîs adlı eserdeki hadisler öncelikle *Kütüb-i Tis’a*’yı içine alan *el-Mu’cemu’l-Mufehres li Elfâzi’l-Hadîsi’n-Nebevî* adlı fihristten aranmış ve el-

Mektebetu's-Şâmile isimli CD hadis programının ikinci ve üçüncü sürümünden taranmıştır.

Hadislerin tespit ve değerlendirmesinde Gazzâlî (v. 505/1111)'nin *İhyâ'sı* (Irâkî (v. 806/1404) Tahricli), Suyûtî (v. 911/1505)'nin *el-Câmi'u's-Sağîr'i*, Heysemî (v. 807/1404)'nin *Mecma'u'z-Zevâid'i*, Ali el-Müttakî (v. 975/1567)'nin *Kenzu'l-Ummâl'ı*, Münâvî (v. 1031/1622)'nin *Feydu'l-Kadîr'i* müracaat edilen kaynaklardandır.

Halk arasında meşhur hadisleri toplayan Sehâvî (v. 902/1496)'nin *el-Makâsıdu'l-Hasene'si*, Aclûnî (v. 1162/1748)'nin *Keşfu'l-Hafâ'sı*, mevzuat kitaplarından olan İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200)'nin *Kitâbu'l-Mevdûât'ı*, el-Albânî (v. 1999)'nin *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife ve'l-Mevdûa'sı* gibi hadisler hakkında değerlendirmede bulunan eserlere başvurulmuştur.

Râvîlerin kimlik ve durumları hakkında bilgi veren ricâl edebiyatından İbn Ebî Hâtım (v. 327/938)'in *Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl'i*, İbn Adî (v. 365/976)'nin *el-Kâmil fi Duafâ'i'r-Ricâl'ı*, Mizzî (v. 742/1341)'nin *Tehzibu'l-Kemâl'ı*, Zehebî (v. 748/1347)'nin *Mizânu'l-İ'tidâl'ı*, İbn Hacer (v. 852/1448)'in *Tehzîbü't-Tehzîb'i* gibi eserler müracaat edilen kaynaklardandır.

Araştırmanın konusu, metodu ve kaynakları hakkında bilgi veren bu girişten sonra, şimdi de Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'nin hayatı, eserleri ve ona nispet edilen *Lübâbü'l-Ehâdis* isimli eserin kimliği üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

CEMÂLÜDDİN EL-ERMEYÛNÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

I. CEMÂLÜDDİN EL-ERMEYÛNÎ'NİN HAYATI

el-Ermeyûnî'nin hayatıyla ilgili kaynaklarda fazla bilgi bulunmadığını baştan belirtmek istiyoruz. Tam adı Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Sa'îd el-Huseynî¹ el-Ermeyûnî² el-Mısırî eş-Şâfiî'dir.³ Doğumu ve doğum tarihi ile ilgili kaynaklarda bir bilgi geçmemektedir. Ziriklî (v. 1976), Ermeyûn'un Mısır'ın batısında bulunan bir köyün ismi olduğunu ifade etmiş ve el-Ermeyûnî'nin Suyûtî (v. 911/1505)'nin talebelerinden olduğunu da söylemiştir.⁴

Vefat tarihi hakkında Bağdatlı İsmail Paşa (v. 1920), 940/1533 senesi civarlarında vefat ettiğini belirtmiştir.⁵ Brockelmann (v. 1956) ise vefat tarihini 990/1582 olarak vermiştir.⁶ Ancak İbnü'l-İmâd (v. 1089/1679), Ziriklî (v. 1976) ve Kehhâle (v. 1987) el-Ermeyûnî'nin vefat tarihinin 958/1551 senesi olduğunu belirtmişlerdir.⁷

Yukarıda belirtildiği gibi el-Ermeyûnî, Suyûtî (v. 911/1505)'nin talebelerindedir. Ancak Suyûtî'den başka hangi hocalardan ders aldığı hakkında kaynaklarda bir bilgi geçmemektedir. Kendisinden ilim öğrenen talebelere gelince, kaynaklarda şu kişiler zikredilmiştir:

Ahmed b. İsa b. İ'lâb b. Cemîl el-Mâlikî (v. 1027/1617), el-Ermeyûnî'den hadis almıştır.⁸ Ali b. Yahyâ Mülakkab Nûruddîn ez-Ziyâdî el-Mısırî (v. 1024/1615), el-Ermeyûnî'den Suyûtî'nin *el-Câmi'u's-Sağîr*'ini rivayet etmiştir.⁹ Muhammed Hicâzî b.

¹ *Şezerâtü'z-Zeheb*'de el-Hüsni diye geçmektedir. Bkz. İbnü'l-İmâd, Ebu'l-Felâh, *Şezerâtü'z-Zeheb fî Ahbâri Men Zeheb*, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1979, VIII, 322.

² Brockelmann'ın *GAL*'ında el-Urmayûnî olarak zikredilmiştir. Bkz. Brockelmann, Carl, *Geschichte der Arabischen Litteratur*, Leiden, 1937, II, 426.

³ Ziriklî, Hayreddîn, *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim li Eşheri'r-Ricâli ve'n-Nisâ mine'l-Arab ve'l-Müsta'ribîn ve'l-Müsteşrikîn*, Beyrut, 1969, IX, 318. Ayrıca bkz. Bağdatlı İsmail Paşa, *İdâhu'l-Meknûn fî Zeyli alâ Keşfi'z-Zunûn an Esmâ'i'l-Kütüb ve'l-Funûn*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, I, 55; Kehhâle, Ömer Rıza, *Mu'cemu'l-Müellifin Terâcimu Musannifi'l-Kütübi'l-Arabiyye*, Mektebetü'l-Müsenna, Beyrut, ts., XIII, 313.

⁴ Ziriklî, a.g.e., IX, 318.

⁵ Bağdatlı İsmail Paşa, a.g.e., I, 55.

⁶ Brockelmann, a.g.e., II, 426.

⁷ Bkz. İbnü'l-İmâd, a.g.e., VIII, 320; Ziriklî, a.g.e., IX, 318; Kehhâle, a.g.e., XIII, 313.

⁸ Muhibbî, Muhammed Emin, *Hulâsatu'l-Eser fî A'yâni'l-Karni'l-Hâdî Aşar*, Dâru Sâdir, Beyrut, ts., I, 266.

⁹ Muhibbî, a.g.e., III, 195-196.

Muhammed b. Abdillâh el-Kalkaşendî (v. 1035/1625)¹⁰ ve Muhammed b. Mahmûd b. Ebû Bekir et-Tenbektî el-Mâlikî (v. 1002/1594)¹¹ el-Ermeyûnî'den ilim öğrenen talebelerdendir. Burhânüddîn İbrâhîm b. Abdurrahman b. Ali b. Ebû Bekir el-Alkamî (v. 994/1585), el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye İbn Seyyidünnâs (v. 734/1334)'ın *es-Sîre*'sin okumuş ve el-Ermeyûnî ona fıkıh ve nahivden icazet vermiştir.¹²

II. ESERLERİ

Araştırma esnasında el-Ermeyûnî'nin şu eserleri tespit edilmiştir:

1. *el-Erbaûnu 'l-Mutallak bi Sûreti 'l-İhlâs*¹³

Eser yazma nüsha olup kaynaklarda şu isimlerle geçmektedir. *Erbaûne Hadîsen Tata'allak bi Sûreti 'l-İhlâs*, yazması Paris'te Milli Kütüphanesi'nde 744/3numarasında kayıtlıdır.¹⁴ *Erbaûn Hadîsen fî Sûreti 'l-İhlâs*, yazması Şam'daki Zâhiriyye Kütüphanesi'nde 130 numarada kayıtlı mecmuanın 1-9'uncu varakları arasındadır.¹⁵ *Erbaûne Hadîsen fî Fadli Sûreti 'l-İhlâs*, yazmaları Topkapı Sarayı Kütüphanesi Ahmed Sâlis Koleksiyonu içinde 363 numarada kayıtlı olup 30 varaktır. Köprülü Kütüphanesi'nde 2/391 numarada kayıtlı olup 47-53 varaklar arasında yer almaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu içinde 515 numarada kayıtlıdır.¹⁶

2. *Erbaûne Hadîsen Tata'allak bi Âyâti 'l-Kursî*¹⁷

Yazma eser Paris'te Milli Kütüphanesi'nde 744/4 numarada kayıtlıdır.¹⁸ Eser *Erbaûne Hadîsen fî Fedâili Âyeti 'l-Kursî* ismiyle de geçmektedir. Yazmaları Topkapı Sarayı Kütüphanesi Ahmed Sâlis Koleksiyonu içinde 639 numarada kayıtlı olup 36 varaktır. Hicrî 900 senesinde yazılmıştır. İkinci Bayezid Kütüphanesi Bayezid Koleksiyonu içinde 2/325 numarada kayıtlı olup 41-46 varaklar arasında yazılmıştır.¹⁹

¹⁰ Muhibbî, a.g.e., IV, 174-175.

¹¹ Muhibbî, a.g.e., IV, 211.

¹² İbnü'l-İmâd, a.g.e., VIII, 433-434.

¹³ Bağdatlı İsmail Paşa, a.g.e., I, 55.

¹⁴ Brockelmann, a.g.e., II, 426. Ayrıca bkz. Ziriklî, a.g.e., IX, 318.

¹⁵ Kettânî, Muhammed b. Ca'fer, *er-Risâletü 'l-Mustatrafe li Beyâni Meşhûri Kutubi's-Sünneti 'l-Müşerrefe (Hadis Literatürü)*, çev. Yusuf Özbek, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, 198.

¹⁶ Karabulut, Ali Rıza, *İstanbul ve Anadolu Kütüphanelerinde Mevcut El Yazması Eserler Ansiklopedisi*, Akabe Kitabevi, Kayseri, ts., III, 1681.

¹⁷ Ziriklî, a.g.e., IX, 318; Kehhâle, a.g.e., XIII, 313.

¹⁸ Brockelmann, a.g.e., II, 427.

¹⁹ Karabulut, a.g.e., III, 1681.

Eser *Erbaûne Hadîsen fî Fadli Âyeti'l-Kursî Seyyideti Âyi'l-Kur'ân* adıyla Mustafa Âşûr'ın tahkikiyle 1407'de Kahire'de basılmıştır.²⁰

3. *Erbaûne Hadîsen fî Fadli's-Salât ve's-Selâm alâ Rasûlillâh*

Yazması Paris'te Milli Kütüphanesi'nde 744 numarada kayıtlıdır. 51-60 varaklar arasındadır.²¹

4. *Erbaûne Hadîsen fî Menâkibi Muhammed*

Yazma eser Paris'te Milli Kütüphanesi'nde 744/5 numarada kayıtlıdır.²²

5. *Tefsîru'l-Garîb fî'l-Câmi'i's-Sağîr*²³

Eserin tam ismi *Şerhu Garîbi mâ fî'l-Câmi'i's-Sağîr Mimmâ Emlâhu Aleyhi Müellifihu's-Suyûtî*, yazması Şam'da Zâhiriyye Kütüphanesi'nde 144 numarada kayıtlı mecmuanın 70-78'inci varakların arasındadır.²⁴

6. *el-Mu'temed fî Tefsîri Kulhuvellâhu Ahad*²⁵

Eser *el-Kavlu'l-Mu'temed fî Tefsîri Kulhuvellâhu Ahad* ismiyle Muhammed Hayır Ramadân Yûsuf'un tahkikiyle 1997 senesinde Beyrut'ta neşredilmiştir.

7. *Risâle fî Tecvîdi'l-Kur'ân*²⁶

Eser yazma olup *Risâle fî Tecvîdi'l-Besmele* adıyla da zikredilmiştir.²⁷

8. *el-Bedru'l-Munîr fî Fadli's-Salâti ala'l-Beşîri'n-Nezîr*²⁸

Yazma nüshaları İkinci Bayezid Kütüphanesi Bayezid Koleksiyonu içinde 3/9054 numarada kayıtlıdır, 18-23 varaklar arasında Hicrî 974 yılında yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Koleksiyonu içinde 461 numarada kayıtlıdır.²⁹

9. *Tuhfetu'l-Esâtîn fî İhbâri Ba'di'l-Hulefâ ve's-Selâtîn*³⁰

²⁰ el-Ermeyûnî, Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh, *el-Kavlu'l-Mu'temed fî Tefsîri Kulhuvellâhu Ahad*, thk., Muhammed Hayır Ramadân Yûsuf, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997, 8.

²¹ Kettânî, a.g.e., 198.

²² Brockelmann, a.g.e., II, 427; Kettânî, a.g.e., 198.

²³ Ziriklî, a.g.e., IX, 318.

²⁴ Kettânî, a.g.e., 335.

²⁵ Ziriklî, a.g.e., IX, 318.

²⁶ Ziriklî, a.g.e., IX, 318; Kehhâle, a.g.e., XIII, 313.

²⁷ Brockelmann, a.g.e., II, 427.

²⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, a.g.e., I, 171.

²⁹ Karabulut, Ali Rıza, a.g.e., III, 1681.

Eserin yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Reîsülküttâb Koleksiyonu içinde 001186 numarada kayıtlıdır. 147-170 varaklar arasındadır.

A. Cemâlüddîn el-Ermeyûnî'nin Lübbü'l-Ehâdîs İsimli Eseri

1. Eserin Mâhiyeti

Araştırmanın konusu olan el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye nispet edilen *Lübbü'l-Ehâdîs* adlı eser yazma nüsha olup Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 00002620/1 arşiv numarasında kayıtlıdır. Her sayfası 9 satırdan ve 48 varaktan oluşmaktadır. Arapça nesih hattıyla yazılmıştır. Boyutu: 212 x 146-142 x 75 mm. müstensihi belirsizdir. Eserin başlığında: “هذه أربعون بابا في الأحاديث النبوية” (Bu Hz. Peygamber (s.)'in hadislerinden oluşan kırk babdır)” denildikten sonra el-Ermeyûnî'nin topladığı belirtilerek ona nispet edilmiştir.

Besmele ve hamdü senâdan sonra “Allah'ın kullarının en zayıfı ve yarattıklarının en küçüğü Allah onu ıslah etsin.” denildikten sonra onun Hz. Peygamber (s.)'in hadislerinden bir kitap derlemek istediğini ve *Lübbü'l-Ehâdîs* olarak isimlendirdiğini de belirtmiştir. Bu kitabın bitmesi için Allah'tan yardım istediğini ifade etmektedir. Müellif birinci babda “İlim ve Âlimlerin Fazileti” diyerek önce kırk babını başlıklarıyla birlikte zikretmiştir. En son bab da “Musibet Karşısında Sabrın Fazileti”dir. Bab numaraları yazı ile yazılmıştır. Bu yazılar ve “قال عليه السلام (Hz. Peygamber (a.s.) şöyle buyurmuştur)” sözlerindeki “قال (buyurdu)” kelimeleri de kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Hadis rivayetleri senedsiz olup, rivayetler “قال عليه السلام (Hz. Peygamber (a.s.) şöyle buyurmuştur)” ibareleriyle başlanmıştır.

2. Eserin Nispeti

Eserin el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye nispet edilmesine gelince, biz çalıştığımız mahtuta nüshayı bulduğumuzda üzerinde bu eserin yazarının el-Ermeyûnî olduğunu yazılmaktaydı. Bu sebeple de tezimizin adını buna göre belirlemiştik. Ancak tezin sonuna doğru elde ettiğimiz bulgular, bu eserin el-Ermeyûnî'ye nispetinin doğru olmadığını bize düşündürmektedir. Çünkü yukarıda da görüldüğü gibi biyografik kitapların içinde el-Ermeyûnî'nin eserleri arasında bu eserin adı geçmemektedir. Kâtib Çelebi (v. 1067/1656)'nin *Keşfu'z-Zunûn*'unda eser *Lübbü'l-Ehâdîs* adıyla geçmektedir. Ancak müellifin ismi geçmemektedir.³¹ Bununla birlikte eserin aynı

³⁰ Ziriklî, a.g.e., IX, 318; Kehhâle, a.g.e., XIII, 313.

³¹ Kâtib Çelebi, Hacı Halife Mustafa b. Abdillâh, *Keşfu'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Funûn*, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1971, II, 1540.

zamanda el-Ermeyûnî'nin hocası olan es-Suyûtî (v. 911/1505)'nin eserlerinden olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, Brockelmann (v. 1956)'ın *GAL*'ında Suyûtî'nin eserlerinden birinin adı *Lübâbü'l-Hadîs* olarak zikredilmektedir.³² Brockelmann'ın bahsettiği bu eserin yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Reîsülküttâb Koleksiyonu içinde 001150 numarada kayıtlıdır. 329-343 varaklar arasında yazılmıştır. Bu eseri, bizim el-Ermeyûnî'ye nispet edilerek yazılan nüsha ile karşılaştırdığımızda, onun da aynı düzen ve tasnife sahip olduğunu; kırk bab halinde hadislerin tasnif edildiğini tespit etmiş bulunmaktayız. Her iki eserin bab başlıkları da aynıdır.

Öte yandan Suyûtî'nin bu eseri, Muhammed b. Ömer en-Nevevî el-Bentenî (v. 1316/1898), *Tenkîhu'l-Kavli'l-Hasîs bi-Şerhi Lübâbi'l-Hadîs* adıyla şerh etmiştir.³³ Burada hemen ifade etmek gerekir ki, şarih el-Bentenî bize çok önemli bir bilgi vermektedir. O, şerhin mukaddime bölümünde eserin Celâlüddîn es-Suyûtî'ye ait olan *Lübâbü'l-Hadîs*'in şerhi olduğunu açıkça beyan etmektedir. Nitekim bizim de her iki nüsha üzerinde yaptığımız araştırma neticesinde, el-Bentenî'nin şerh etmiş olduğu ve Suyûtî'ye ait olduğunu söylediği kitap ile, mahtutasını çalıştığımız ve el-Ermeyûnî'ye nispet edilen kitabın aynı eserler olduğunu da tespit etmiş bulunuyoruz. Zira el-Bentenî'nin matbu olan şerhinde parantez içinde olduğu gibi sayfa kenarlarında da kitabın orijinal metni yer almaktadır. Elimizdeki el-Ermeyûnî'ye nispet edilen yazma nüsha ile el-Bentenî'nin şerh etmiş olduğu kitabın ve Suyûtî'ye nispet etmiş olduğu kitabın orijinalini karşılaştırdığımız zaman, her ikisinin de birinci babdan kırkinci baba kadar aynı şekilde başlıklandırıldığı görülmektedir. Bu şekilde bâb isimlerinin aynı olduğu gibi, babların ihtiva ettiği hadisler de aynıdır. Sadece ufak tefek nüsha farklılıklarından kaynaklandığını düşündüğümüz bazı kelimelerin düşmesi veya ilave edilmesi söz konusudur.³⁴

İşte bütün bunlardan hareketle, el-Bentenî'nin şerh etmiş olduğu ve adının *Lübâbü'l-Hadîs* olarak belirttiği ve Suyûtî'ye ait olduğunu söylediği bu kitabın, kütüphanede bizim yazma olarak elde ettiğimiz ve el-Ermeyûnî'ye nispet edildiği gözükken yazmayla aynı eser olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumu, el-Ermeyûnî'nin

³² Brockelmann, a.g.e., II, 189. Ayrıca bkz. Karabulut, Ali Rıza, a.g.e., II, 728.

³³ en-Nevevî, Muhammed b. Ömer, *Tenkîhu'l-Kavli'l-Hasîs bi-Şerhi Lübâbi'l-Hadîs* (kenarında *Lübâbü'l-Hadîs*), Dâru İhyâu'l-Kutubi'l-Arabiyye, Kahire, ts. Ayrıca bkz. Baş, Erdoğan, "Nevevî, Muhammed b. Ömer", *DİA*, İstanbul, 2007, XXXIII, 50.

³⁴ Ekler bölümünde Muhammed b. Ömer en-Nevevî el-Bentenî'nin şerhine esas almış olduğu *Lübâbü'l-Hadîs* nüshası ile bizim el-Ermeyûnî'ye ait olarak bulmuş olduğumuz yazma nüshanın orijinal sayfalarından örnekler, tezin sonundaki ekler bölümünde görülebilir.

hocası Suyûtî'den yazmış olduğu bir nüshanın, yanlışlıkla kendisine nispet edilmiş olmasıyla izah etmek mümkündür.

Dolayısıyla tezimizin başlığındaki "Cemâlüddîn el-Ermeyûnî'nin *Lübâbü'l-Ehâdis* İsimli Eseri..." ibaresinin de "Cemâlüddîn el-Ermeyûnî'ye Nispet edilen *Lübâbü'l-Ehâdis* İsimli Eserindeki Hadislerin Tahriç ve Değerlendirmesi" şeklinde düzeltilmesi uygun olacaktır.

Şimdi de Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye nispet edilen ama aslında Suyûtî'ye ait olduğunu düşündüğümüz *Lübâbü'l-Ehâdis* adlı eserde zikredilen rivayetlerin tahrirci yapılarak hadis ilimleri açısından değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

LÜBÂBÜ'L-EHÂDÎS'TEKİ HADİSLERİN TAHRİÇ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

I. Çalışmada Takip Edilecek Tahriç Usûlü

Araştırmamızın konusu olan Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye nispet edilen *Lübâbü'l-Ehâdis* adlı eserde bulunan hadisler, yazma nüshadaki orijinal şekli yazılmış ve metnin altında tercümesi verilmiştir. Hadis metinleri günümüzde geçerli olan yazma kuralları esas alınarak yazılmıştır.

Eserin tahririnde, hadisin senedi, bulunduğu yeri, lafız farklılıkları, cerh ve tadil bilgileri verilmiştir. Bazı hadislerin metni tamamen tespit edilememiştir. Bundan dolayı bir hadisi kendi içerisinde ayırarak sadece tahririni yapabildiğimiz kısımları varsa senedle birlikte sıhhat derecelerini göstermiş bulunuyoruz. Bir hadis içerisinde tespit ettiğimiz kısımları, a, b, şeklinde sıralanıp, o cümleler hakkında bilgi verilmiştir. Giriş bölümünde belirtilen kaynaklara müracaat etmek suretiyle hadislerin sıhhati konusunda bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

II. *Lübâbü'l-Ehâdis*'te Zikredilen Hadislerin Tahrîci

1. Bab: İlim ve Âlimlerin Fazileti

Hadis: (1/1)³⁵

قال النبي صلى الله عليه وسلم لابن مسعود رضي الله عنه: جلوسك في مجلس العلم تمس قلما تكتب حرفا خيرا لك من عتق ألف رقبة، ونظرك إلى وجه العالم خيرا لك من ألف غزوة في سبيل الله تعالى، وسلامك على العالم خيرا لك من عبادة ألف سنة.

Hz. Peygamber (s.), İbn Mes'ûd (r.a.)'a şöyle demiş: "Senin ilim meclisinde oturman kalem tutup bir harf yazman, senin için bin köleyi azat etmekten daha hayırlıdır ve âlimin yüzüne bakman senin için Allah yolunda bin savaşa katılmaktan daha hayırlıdır. Âlime selam vermen senin için bin sene ibadet etmekten daha hayırlıdır."

Bu rivayeti kaynaklarda bulamadık.

³⁵ Parantez içindeki birinci rakam bab içindeki hadis sayısını, ikinci rakam ise genel hadis sayısını göstermektedir.

Hadis: (2/2)

قال صلى الله عليه وسلم: البركة مع أكابركم يعني به العلماء والإنقياد ليله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Bereket, büyüklerinizin yanındadır, yani âlimler ve gecesinde ibadet edendedir.”

Bu hadisi İbn Hibbân (v. 354/965), ziyadesiz İbn Abbâs’tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا عبدالله بن محمد بن مسلم قال حدثنا عمرو بن عثمان قال حدثنا الوليد بن مسلم قال حدثنا ابن المبارك بدرب الروم عن خالد الحذاء عن عكرمة عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: البركة مع أكابركم.

Müellif dedi ki; bize Abdullah b. Muhammed b. Selm rivayet etti, o da dedi ki; bize Amr b. Osman rivayet etti, o da dedi ki; bize Velîd b. Müslim rivayet etti, o da dedi ki; bize Derbe’r-Rûm’da İbnü’l-Mübârek, Hâlid Hezzâ’dan rivayet etti, o da İkrime’dan, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurdu: “*Bereket, büyüklerinizin yanındadır.*”³⁶

Hâkim (v. 405/1014), hadisin Buhârî’nin şartına uygun olduğunu belirterek *sahîh* olduğunu ifade etmiştir. Zehebî (v. 748/1347) de ona muvafakat etmiştir.³⁷

Münâvî (v. 1031/1622), büyüklerden kast edilen işlerde tecrübeli olanlar, mükâfatın artmasına çalışanlar olduğunu ifade etmiştir. “Onlarla birlikte oturun, onların görüşlerini kendinize rehber edininiz, onların rehberliğinde yol alın” demektir. Büyüklerden maksat şu da olabilir, yaşça küçük olsa da ilimde belli bir derecede mevkide olanlardır. O kimselere Allah’ın onlara ihsan etmesine hürmet için saygılı davranmak gerektiğini belirtmiştir.³⁸

Hadis: (3/3)

قال عليه السلام: المشي بين يدي الكبراء من الكبر ولا يمشي بين يدي الكبراء إلا ملعون. قالوا: يا رسول الله! وما الكبراء؟ قال: العلماء والصالحون.

³⁶ İbn Hibbân, Ebû Hâtim el-Büstî, *Sahîhu İbn Hibbân bi Tertîbi İbn Belebân*, thk., thr., tlk., Şuayb el-Arnaût, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut, 1997, II, 319.

³⁷ Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed en-Neysâbü’rî, *el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn* (Zehebî’nin *Telhîs*’i ile birlikte), Dârü’l-Ma’rife, Beyrut, 1986, I, 62.

³⁸ Münâvî, Muhammed Abdurraûf, *Feydu’l-Kadîr Şerhu’l-Câmii’s-Sağîr min Ehâdis’l-Beşîr ve’n-Nezîr*, yy.,1938, III, 220.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Büyüklerin önünde yürümek büyük günahlardandır. Büyüklerin önünde melun yürür.” Dediler ki: “Ya Rasûlullah! Büyükler kimlerdir?” Hz. Peygamber (s.) buyurdu ki: “Âlimler ve sâlih kimselerdir.”

Bu rivayet hadis kaynaklarında geçmemektedir. Ancak Hâdimî (v. 1176/1762)'nin *Berîka*'sında zikredilmiştir: “*Deylemî'nin Câbir (r.a.)'den nakledilen rivayetinde Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş*” diye başlayarak yukarıdaki hadis nakledilmiştir. Şu kadarki *Berîka*'daki metinde “الكبر (büyük günahlar)” kelimesinin yerine “الكبائر (büyük günahlar)” kelimesi yazılmıştır.³⁹ Ancak orada da hadisin tahricine ve sıhhatine yönelik bir bilgi verilmemiştir.

Hadis: (4/4)

قال عليه السلام: لفقيه واحد أشد على الشيطان من ألف عابد جاهل مجتهد وألف ورع.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Tek bir fakih, şeytana bin cahil müctehit zahitten ve bin abitten daha zor gelir.”

Bu hadisin tamamı bir bütün halinde kaynaklarda tespit edilememiştir. Bu yüzden tespit edilen cümleler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

a. لفقيه واحد أشد على الشيطان من ألف عابد

Hadisin bu kısmını Tirmizî (v. 279/892), İbn Abbâs'tan *merfû* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا محمد بن إسماعيل حدثنا إبراهيم بن موسى أخبرنا الوليد بن مسلم حدثنا روح بن جناح عن مجاهد عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: فقيه أشد على الشيطان من ألف عابد.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. İsmâîl rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Mûsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Velîd b. Müslim rivayet etti, o da dedi ki; bize Ravh b. Cenâh, Mücâhid'den rivayet etti, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Bir fakih, şeytana bin abitten daha zor gelir.”⁴⁰

³⁹ Hâdimî, Muhammed Mevlana Ebû Sa'îd, *el-Berîkatü 'l-Mahmûdiyye fî Şerhi 't-Tarîkati 'l-Muhammediyye ve Şerîati 'n-Nebeviyye fî 's-Sîreti 'l-Ahmediyye*, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1326, III, 317.

⁴⁰ Tirmizî, İlim, 19.

Tirmizî, bu hadise *garîb* hükmünü vermiştir. İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), *lâ yesihhu*⁴¹ demiştir. İsnadında *muttehem*⁴² olan Ravh b. Cenâh (v. 205/820) olduğunu belirtmiştir.⁴³ Münâvî (v. 1031/1622), ise *zayıf* hükmünü vermiştir.⁴⁴

Fakihin şeytana daha zor gelmesi, fakih şeytanın kışkırtmalarını kabul etmez ve şeytanın tersine insanlara iyiliği emreder. Bin abitten murat, çokluktur. Çünkü şeytan ne zaman insanlara zevklerden bir kapı açtığına ve kalplerinde şehvetleri süslediğinde onun tuzaklarını, kötülüklerini pusularını manevi yolun yolcusu olan müride fakih açıklar. O mürit o kapıyı kapatamaz ve şeytan onu hüsrana uğratar. Ayrıca abit, ibadetle meşgul olurken şeytanın tuzakların bilmez.⁴⁵

b. جاهل مجتهد وألف ورع

Rivayetini bu son kısmını kaynaklarda bulamadık.

Yukarıda geçen hadis metni iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmı *zayıf* olarak rivayet edilmiştir. İkinci kısmın kaynaklarda rastlayamadık.

Hadis: (5/5)

قال عليه السلام: فضل العالم على العابد كفضلي على أمتي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlimin abide karşı üstünlüğü benim ümmetime karşı olan üstünlüğüm gibidir.”

Bu hadisi aynı lafızlarla İbn Abdilberr (v. 463/1070), Ebû Sa’îd el-Hudrî’den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

قرأت على خلف بن القاسم أن أبا علي سعيد بن عثمان بن السكن الحافظ حدثه قال حدثنا عبد الله بن محمد بن عبد العزيز قال حدثنا عبد الله بن عون الخراز سنة ست وعشرين ومائتين قال حدثنا محمد بن الفضل

⁴¹ “Genel olarak hakkında kullanıldığı hadisin zayıf veya mevzû olduğunu ifade eden bir siğa. Mevzû hadisler ve zayıf ravilerle ilgili kitaplarda hakkında kullanıldığı hadisin mevzû olduğunu ifade eden bir siğa. Ahkam hadisleri ilgili kitaplarda hakkında kullanıldığında hadisin sahih olmadığını ifade eden bir siğa. Bu durumda söz konusu hadis hasen olabilir.” Bkz. Aydınlı, Abdullah, *Hadis Isulahları Sözlüğü*, MÜİFVY, İstanbul, 2009, 161.

⁴² “Zehebî’ye göre cerhin ikinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 239.

⁴³ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman Ali b. Muhammed, *el-İ'lelü'l-Mütenâhiye fi'l-Ehâdisi'l-Vâhiye*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1983, I, 134.

⁴⁴ Münâvî, *Feydu'l-Kadir*, IV, 442.

⁴⁵ Mübârekpûrî, Ebû Ali Abdurrahman, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmii't-Tirmizî*, Dâru'l-Fikr, yy., ts., VII, 450.

بن عطية قال حدثني زيد العمي عن جعفر العبدي عن أبي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم: فضل العالم على العابد كفضلي على أمتي.

Müellif dedi ki; Hâfız Ebû Ali Sa'îd b. Osman b. Seken'in rivayet ettiğini Halef b. Kâsım'a okudum, o da dedi ki; bize Abdullah b. Muhammed b. Abdulazîz rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Avn Harrâz iki yüz yirmi altı senesinde rivayet etti. O da dedi ki; bize Muhammed b. Fadıl b. Atıyye rivayet etti, o da dedi ki; bana Zeyd el-Ammî, Ca'fer el-Abdî'den rivayet etti, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Âlimin abide karşı üstünlüğü benim ümmetime karşı olan üstünlüğüm gibidir.*”⁴⁶

Bûsîrî (v. 840/1436), senedde bulunan Zeyd el-Ammî'nin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁴⁷ Zeyd el-Ammî, Zeyd b. el-Hevârî el-Ammî el-Basrî'dir. Künyesi Ebu'l-Hevârî'dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), onun hakkında *leyse bişey*⁴⁸ ifadesini kullanmıştır. Nesâî (v. 303/915) de *zayıf* demiştir.⁴⁹ Ebû Zür'a (v. 264/878), *leyse bi'l-kavî*⁵⁰ ve *zayıf* hükmünü vermiştir. Ebû Hâtim (v. 277/890) de onun *da'ifu'l-hadis*⁵¹ olduğunu ifade etmiştir.⁵²

Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (6/6)

قال عليه السلام: من اشتغل ليتعلم علما غفر الله له قبل أن يخطو.

⁴⁶ İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf en-Nemerî el-Kurtubî, *Câmi'u Beyâni'l-İlm ve Fadlih ve Mâ Yenbağî fî Rivâyetih ve Hamlih*, Matbaatu'l-Âsime, Kahire, 1968, I, 26.

⁴⁷ Bûsîrî, Şehabuddin Ahmed b. Ebî Bekir b. İsmail, *Kitâbu İthâfi'l-Hiyereti'l-Mehere bi Zevâidi'l-Mesânîdi'l-Aşere*, thk., Dâru'l-Mişkâti li'l-Bahsi'l-İlmî, Dâru'l-Vatan, Riyad, 1999, I, 208.

⁴⁸ “Cerhin, Zehebî ve Sehâvî'ye göre dördüncü, Irâkî'ye göre üçüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz. Yahyâ b. Maîn bu siğayı, cerh için de kullanmakla beraber bazen, ravinin az hadis rivayet etmiş biri olduğunu ifade etmek için kullanır ki, bu durumda cerh manasını taşımaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 164.

⁴⁹ İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah b. Adî el-Cürçânî, *el-Kâmil fî Duafâ'i'r-Ricâl*, thk., tlk., Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavvad, Abdulfettâh Ebû Sünne, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, IV, 147.

⁵⁰ “Zehebî, Irâkî ve Sehâvî'ye göre *leyse bihucce* manasındadır. *Leyse bihucce* ise, Cerhin, Zehebî ve Irâkî'ye göre beşinci, Sehâvî'ye göre altıncı mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 163.

⁵¹ “Zehebî'ye göre cerhin beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 337.

⁵² İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman er-Râzî, *Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dil*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1952, III, 560-561.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir ilim öğrenmek için meşgul olursa, Allah onu (ilim öğrenmek için) adım atmadan önce affeder.”

Hadis Suyûtî'nin *el-Câmiu's-Sağîr*'inde Hz. Aişe'den tahriç edilmiştir. Lafiz farkı vardır: “ من اشتغل (kim meşgul olursa)” kelimesi yerine “ من انتقل (kim yol alırsa)” kelimesi geçmektedir. “ الله “ lafzı yoktur.⁵³

el-Albânî (v. 1999), hadisin *mevzu* olduğunu belirtmiştir.⁵⁴ Çünkü senede İsmail b. Yahyâ vardır demiştir. İsmail b. Yahyâ b. Ubeydillah et-Teymî'dir. İbn Adî (v. 365/976), onun sika olan ravilerden *mevzu batıl* olan rivayetler naklettiğini ifade etmiştir.⁵⁵

Hadis: (7/7)

قال عليه السلام: أكرموا العلماء فإنهم ورثة الأنبياء، من أكرمهم فقد أكرم الله، ومن أكرم عالما فقد أكرم سبعين نبيا، ومن أكرم متعلما فقد أكرم سبعين شهيدا، ومن أحب العلم والعلماء لا تكتب خطيئة أيام حياته.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlimlere saygıyla davranın, çünkü onlar peygamberlerin varisleridir. Kim onlara saygıyla davranırsa, Allah'a karşı saygıyla davranmış olur. Kim bir âlime saygıyla davranırsa, yetmiş tane peygambere karşı saygıyla davranmış olur. Kim bir öğrenciye saygıyla davranırsa, yetmiş tane şehide karşı saygıyla davranmış olur. Kim ilmi ve âlimleri severse, hayatı boyunca günahı yazılmaz.”

Hadis bütün bir halde kaynaklarda tespit edilememiştir. Bu sebeple tespit edilen cümleleri değerlendirmeye çalışılacağız.

a. أكرموا العلماء فإنهم ورثة الانبياء من أكرمهم فقد أكرم الله

Hadisin bu kısmını Hatîb el-Bağdâdî (v. 463/1070), Câbir'den rivayet etmiştir. “ (ve peygamberine)” ziyadesi vardır. Sened ve metni şöyledir:

أخبرنا القاضي أبو العلاء الواسطي حدثنا أبو العباس أحمد بن محمد بن حامد البلخي قدم علينا بغداد حدثنا أبو إسحاق إبراهيم بن محمد بن عبد الله البغدادي حدثنا أبو يوسف يعقوب بن إسحاق البصري العطار بأنطاكية حدثنا أبو عبد الله الضحاك بن حجوّة حدثنا الفريابي أخبرنا سفيان الثوري عن محمد بن المنكدر عن

⁵³ Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celâlüddin Abdurrahman, *el-Câmi'u's-Sağîr fî Ehâdis'l-Beşîri'n-Nezîr*, Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır, 1939, II, 167.

⁵⁴ el-Albânî, Muhammed Nasıruddin, *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Da'ife ve'l-Mevdûa ve Eseruha's-Seyyi' fi'l-Umme*, Mektebetü'l-Maârif, Riyad, 2003, VI, 198-199.

⁵⁵ İbn Adî, a.g.e., I, 491.

جابر بن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أكرموا العلماء فإنهم ورثة الأنبياء فمن أكرمهم فقد أكرم الله ورسوله.

Müellif dedi ki; bize Kâdî Ebu'l-Alâ el-Vâsîtî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Hâmid el-Belhî Bağdat'a gelerek rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Abdullah el-Bağdâdî rivayet etti, o da dedi ki; bize Antâkiya'da Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İshâk el-Basrî Attâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Abdullah Dahhâk b. Hucve rivayet etti, o da dedi ki; bize el-Firyâbî rivayet etti, o da dedi ki; bize Süfyân es-Sevrî, Muhammed b. Münkedir'den rivayet etti, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Âlimlere saygıyla davranın, çünkü onlar peygamberlerin varisleridir. Kim onlara saygıyla davranırsa, Allah'a ve resulüne karşı saygıyla davranmış olur.*”⁵⁶

Münâvî (v. 1031/1622), hadisin sıhhati ile ilgili şu bilgiyi aktarmaktadır; ez-Zeylaî (v. 762/1360) ve İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200)⁵⁷ hadis *lâ yesıhhu* diyerek değerlendirmiştir. Senesinde Haccâc b. Hucre⁵⁸ vardır. İbn Hibbân (v. 354/965), onunla ihticâc etmek caiz değildir demiştir. Dârakutnî (v. 385/995), *yeda'u'l-hadîs*⁵⁹ demiştir.⁶⁰ İbn Adî (v. 365/976) de onun rivayet ettiği rivayetlerin hepsinin hem sened hem metin açısından *münker* olduğunu ifade etmiştir.⁶¹ Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

b. من أكرم عالما فقد أكرم سبعين نبيا، ومن أكرم متعلما فقد أكرم سبعين شهيدا، ومن أحب العلم والعلماء لا تكتب خطيئة أيام حياته.

Rivayetin bu son kısmını İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

انا ابن ناصر قال أخبرنا نصر بن أحمد قال انا ابن رزقويه قال انا عبدالرحمن بن محمد بن حامد البلخي قال انا احمد بن محمد بن نعيم قال انا بشر بن الأصيغ قال انا يزيد بن هارون قال انا محمد بن عمرو عن ابي

⁵⁶ Hatîb, Ebû Bekir Ahmed el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, ts., IV, 437-438.

⁵⁷ İbnü'l-Cevzî, *el-İ'lel*, I, 79.

⁵⁸ Doğrusu Dahhâk b. Hucve. Bkz. İbn Adî, a.g.e., V, 158; Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed, *Mîzânu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, thk., tlk., Ali Muhammed Muavved, Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, III, 443.

⁵⁹ “İrâkî'ye göre cerhin birinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydın, a.g.e., 332.

⁶⁰ Münâvî, *Feydu'l-Kadîr*, II, 93. Ayrıca bkz. Ali el-Müttakî, Alâuddin Ali b. Hüsamüddin el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl fî Suneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1979X, 150. (28764)

⁶¹ İbn Adî, a.g.e., V, 159.

سلمة عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من أكرم عالما فقد أكرم سبعين نبيا، ومن أكرم متعلما فقد أكرم سبعين شهيدا، ومن أحب العلم والعلماء لم يكتب عليه خطيئة أيام حياته.

Müellif dedi ki; bize İbn Nâsır rivayet etti, o da dedi ki; bize Nasır b. Ahmed rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Rizkeveyh rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdurrahman b. Muhammed b. Hâmid el-Belhî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Muhammed b. Nuaym rivayet etti, o da dedi ki; bize Bişr b. Esbağ rivayet etti, o da dedi ki; bize Yezîd b. Hârûn rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den rivayet etti, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Kim bir âlime saygıyla davranırsa, yetmiş tane peygambere karşı saygıyla davranmış olur. Kim bir talebeye saygıyla davranırsa, yetmiş tane şehide karşı saygıyla davranmış olur. Kim ilmi ve âlimleri severse, hayatı boyunca günahı yazılmaz.*”⁶²

İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), bu hadis için *lâ yesihhu* hükmünü vermiştir. İsnadında Muhammed b. Amr'ın olduğunu belirtmiştir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), insanların onun rivayet ettiği hadisten sakınmaya devam ettiklerini ifade etmiştir.⁶³ Muhammed b. Amr, Muhammed b. Amr b. Alkame el-Leysî (v. 144/761)'dir. Yahyâ b. Maîn başka bir kaynağa göre onun *sika* olduğunu belirtmiştir.⁶⁴ Ebû Hâtim (v. 277/890), *sâlihu'l-hadîs*⁶⁵ ve *yukteb hadîsuh*⁶⁶ demiştir.⁶⁷ Cûzcânî (v. 259/873), *leyse bikaviyyi'l-hadîs* (hadisi kuvvetli değildir) olduğunu söylemiş, Nesâî (v. 303/915) bir keresinde onun hakkında *leyse bihi be's*⁶⁸ demiş, bir keresinde *sika* demiştir. İbn Adî (v. 365/976), *lâ be'se bih*⁶⁹ olduğunu söylemiş, İbn Hibbân (v. 354/965) ise *yuhti'u*⁷⁰ hükmünü vermiştir.⁷¹ İbn Hacer (v. 852/1448), *sadûk*⁷² ve *lehu evhâm*⁷³ demiştir.⁷⁴

⁶² İbnü'l-Cevzî, *el-İ'lel*, I, 107.

⁶³ İbnü'l-Cevzî, *el-İ'lel*, I, 107. Ayrıca bkz. İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VIII, 31.

⁶⁴ İbn Adî, a.g.e., VII, 455-456.

⁶⁵ “Ta'dîlin, Zehebî ve Irâkî'ye göre dördüncü, Sehâvî'ye göre altıncı mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 272.

⁶⁶ “Sehâvî'ye göre ta'dîlin altıncı mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 332.

⁶⁷ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VIII, 30-31.

⁶⁸ “Ta'dîlin, Zehebî ve Irâkî'ye göre üçüncü, Sehâvî'ye göre beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, yazılır ve araştırılır/incelenir.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 163.

⁶⁹ “Ta'dîlin, Zehebî ve Irâkî'ye göre üçüncü, Sehâvî'ye göre beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 159.

Seneddeki Yezîd b. Hârûn, Yezîd b. Hârûn b. Vâdî (v. 206/821)'dir. Zâzân b. Sâbit es-Sülemî ve Ebû Hâlid el-Vâsîfî de denilirmiş. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847) ve İclî (v. 261/875) *sika* demişler. Ebû Hâtim (v. 277/890) de *sika* hükmüne katılmıştır.⁷⁵ Bişr b. Esbağ ve Ahmed b. Muhammed b. Nuaym hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Rivayetin senedinde *mechûl* ravilerin bulunmasından dolayı *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (8/8)

قال عليه السلام: أكرموا العلماء، فإنهم عند الله كرماء أي مكرما.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlimlere saygıyla davranın, çünkü onlar Allah katında saygındırlar. Yani saygıdeğerdirler.”

Hadis *el-Firdevs*'te Enes b. Mâlik'ten rivayet edilmiştir.⁷⁶ Metin şöyledir: أكرموا كرماء عند الله كرماء، فإنهم عند الله كرماء. Sihhati konusunda bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Hadis: (9/9)

قال عليه السلام: من نظر إلى وجه العالم وفرح بها يخلق الله تعالى من تلك النظرة والفرحة ملكا يستغفر له إلى يوم القيامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim ki âlimin yüzüne bakarsa ve onunla sevinirse, Allah o bakış ve sevinçten bir melek yaratır. Melek de o kişi için Kıyamete kadar istiğfar eder.”

Hadisi İbn Asâkir (v. 571/1175), Ebû Saîd el-Hudrî'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

⁷⁰ “İbn Hacer'in *Takrib*'deki sıralamasına göre beşinci sırada bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir şiğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 332.

⁷¹ İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Dâru Sâdır, Beyrût, 1968, IX, 376.

⁷² “Ta'dîlin, Zehebî ve İrâkî'ye göre üçüncü, Sehâvî'ye göre beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir şiğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 261.

⁷³ “İbn Hacer'e göre ta'dîlin beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir şiğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 162.

⁷⁴ İbn Hacer, *Takribü't-Tehzîb*, thk., tlk., Ahmed Şâgîf el-Bâkistânî, Dâru'l-Âsîma, Riyad, 1417, 884.

⁷⁵ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XI, 366-367.

⁷⁶ ed-Deylemî, Ebû Şuca' Şeyrûye b. Şehridâr b. Şeyrûye el-Hemedânî, *el-Firdevs bi Me'sûri'l-Hutâb*, thk., Saîd b. Besyûnî Za'lûl, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1986, I, 76.

أخبرنا أبو الحسن علي بن المسلم حدثنا عبد العزيز بن أحمد أنبأنا عبد الوهاب بن جعفر بن علي حدثنا أبو القاسم علي بن الحسن بن رجاء حدثنا أبو نصر قيس بن بسر بن السندي النصري بجبيل حدثنا أبو علي العجمي الأحول حدثنا الدبري حدثنا عبد الرزاق بن همام أنبأنا معمر بن راشد عن سعيد الجريري عن أبي نضرة عن أبي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من نظر إلى وجه عالم نظرة ففرح به خلق الله تبارك وتعالى من تلك النظرة والفرحة ملكا يستغفر الله لصاحبه إلى يوم القيامة.

Müellif dedi ki; bize Ebu'l-Hasan Ali b. Müsellim rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdulazîz b. Ahmed rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdulvehhâb b. Ca'fer b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Recâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Cübeyl'de Ebû Nasır Kays b. Besr İbnü's-Sindî en-Nasrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ali el-Acemî Ehvel rivayet etti, o da dedi ki; bize ed-Deberî rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdurrezzâk b. Hemmâm rivayet etti, o da dedi ki; bize Ma'mer b. Râşid, Sa'id el-Cüeyrî'den rivayet etti, o da Ebû Nadr'dan, o da Ebû Sa'id el-Hudrî'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Kim ki âlimin yüzüne bakar ve onunla sevinirse, Allah o bakış ve sevinçten bir melek yaratır. Melek de o kişi için Kıyamete kadar istiğfar eder.*”⁷⁷

Rivayetin senedinde geçen ed-Deberî, İshâk b. İbrâhîm ed-Deberî (v. 287/900)'dir. Zehebî (v. 748/1347), *sadûk* demiştir.⁷⁸ Dârakutnî (v. 385/995) de *sadûk* hükmünde bulunmuş ve İbn Hacer (v. 852/1448), onun *sâhibu'l-hadis*⁷⁹ olmadığını belirtmiştir.⁸⁰ İbn Arrâk (v. 963/1556), İbn Asâkir'in İshâk ed-Deberî'den gelen tarikle tahriç ettiğini, ancak rivayetin illetini açıklamadığını beyan etmiştir. Senedinde *mechûl* ravilerin bulunduğunu da belirtmiştir.⁸¹ Ebû Ali el-Acemî Ehvel ve Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. *Mechûl* ravilerden dolayı rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (10/10)

قال عليه السلام: من أكرم علماء فقد أكرمني، ومن أكرمني فقد أكرم الله ومن أكرم الله فماواه الجنة.

⁷⁷ İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetullah ed-Dimeşkî, *Târîhu Medîneti Dimeşk*, thk., Muhibuddîn Ebû Saîd Ömer b. Ğarâme el-Amravî, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1996, XLIX, 365-366.

⁷⁸ Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed, *el-Muğnî fi'd-Du'afâ'*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, I, 105.

⁷⁹ “1. Hadisle amel etmeye, özellikle hadisten öğrendiklerini uygulamaya gayret eden kimse; 2. Hadisleri bilen, hadis bilgisi olan kimse; 3. Söz konusu olan bir hadisi rivayet eden ravi.” Bkz. Aydınli, a.g.e., 264.

⁸⁰ İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, Müessetü'l-A'lamî li'l-Matbûât, Beyrut, 1986, I, 349.

⁸¹ İbn Arrâk, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Kinânî, *Tenzîhu's-Şerî'ati'l-Merfû'a ani'l-Ahbâri's-Şenî'ati'l-Mevzû'a*, thk., tlk., Abdulvehhâb Abdullatîf, Abdullah Muhammed es-Siddîk, Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1981, I, 281.

Hz. Peygamber (s a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim ilme saygıyla davranırsa, bana karşı saygıyla davranmış olur. Kim de bana karşı saygıyla davranırsa, Allah’a karşı saygıyla davranmış olur. Kim de Allah’a karşı saygıyla davranırsa, o kimsenin sığınağı Cennet olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (11/11)

قال عليه السلام: صلاة العالم أفضل من صلاة الجاهل.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlimin namazı cahilin namazından daha faziletlidir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (12/12)

قال عليه السلام: من تعلم بابا من العلم عمل به أو لم يعمل كان أفضل من أن يصلي ألف ركعة تطوعا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim ki ilimden bir bölüm öğrenir de, ister onunla amel etsin etmesin, bu o kimse için bin rekat nafile namaz kılmasından daha faziletlidir.”

Rivayeti ed-Deylemî (v. 509/1115) *el-Firdevs*'inde⁸², Suyûtî (v. 911/1505) de *el-Fethü'l-Kebîr*'inde⁸³ İbn Ömer'den tahriç etmişlerdir. Lafız farkı vardır: Hadis “ أن المؤمن إذا (Gerçekten eğer mümin)” diye başlamaktadır.

Rivayetin sıhhati konusunda el-Albânî (v. 1999), hadisin *münker*⁸⁴ olduğunu söylemiştir.⁸⁵

Hadis: (13/13)

قال عليه السلام: من زار عالما فكأنما زارني ومن صافح عالما فكأنما صافحني، ومن جالس عالما فكأنما جالسنني ومن جالسنني في الدنيا أجلسه الله معي في الجنة يوم القيامة.

⁸² ed-Deylemî, a.g.e., I, 190.

⁸³ Suyûtî, *el-Fethü'l-Kebîr fî Dammi'z-Ziyâdeti ile'l-Câmi's-Sağîr*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabiyye, Beyrut, ts., I, 364.

⁸⁴ “5. Mevzu hadis (Özellikle mevzu hadisler ve zayf ravilerle ilgili kitaplarda bu manada kullanılışı yaygındır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 210.

⁸⁵ el-Albânî, a.g.e., VII, 135.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir âlimi ziyaret ederse, beni ziyaret etmiş gibi olur. Kim ki bir âlimle musafaha ederse, sanki benimle musafaha etmiş olur. Kim bir âlimle beraber oturursa, sanki benimle birlikte oturmuş gibi olur. Kim dünyada benimle oturursa, Allah da o kimseyi Kıyamet gününde benimle Cennette oturtur.”

Hadisi İbn Arrâk (v. 963/1556)⁸⁶ *Tenzîhu’ş-Şerî’a*’sında zikretmiştir. Hadisin İbnü’n-Neccâr (v. 643/1245)’ın *Târîh*’inde Enes b. Mâlik’ten gelen tarikile rivayet edildiğini belirtmiştir. Metinde lafız farklılıkları vardır. Metni şöyledir:

من زار عالما فكمّن زارني، ومن صافح عالما فكمّن صافحني، ومن جالس عالما فكمّن جالسنني، ومن جالسنني في دار الدنيا أجلسه الله معي غدا في الجنة.

İbn Arrâk’ın bu eserine alması, bu hadisi *mevzu* olarak değerlendirdiği anlamına gelir.

2. Bab: Kelime-i Tevhid’in Fazileti

Hadis: (1/14)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: من قال كل يوم لا إله إلا الله محمد رسول الله مائة مرة جاء يوم القيامة ووجهه كضوء القمر ليلة البدر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim her gün yüz kere “Lâ ilâha illallâh Muhammedün Rasûlullâh (Allah’tan başka ilah yok Muhammed O’nun elçisi)” derse, Kıyamet günü yüzü dolun ay gecesindeki ayışığı gibi gelir.”

Rivayet aynı lafızlarla kaynaklarda tespit edilememiştir, ancak aşağıda vereceğimiz hadisin mana olarak yukarıdaki rivayete yakın olduğunu söyleyebiliriz:

ليس من عبد يقول: لا إله إلا الله مائة مرة إلا بعثه الله تعالى يوم القيامة ووجهه كالقمر ليلة البدر ولم يرفع لأحد يومئذ عمل أفضل من عمله إلا من قال مثل قوله أو زاد.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kul yüz kere “Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yoktur)” derse, Allah onu Kıyamet gününde yüzü dolun ay gecesindeki ay gibi diriltecektir. O gün hiç kimsenin ameli onun amelinden daha üstün (dereceye) yükseltmeyecek, ancak onun dediğinin aynısını diyen yahut ondan fazlasını diyen müstesna.”

⁸⁶ İbn Arrâk, a.g.e., I, 272.

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115)⁸⁷ ve Suyûtî (v. 911/1505)⁸⁸, Ebu'd-Derdâ'dan tahriç etmişlerdir. Suyûtî, hadisin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁸⁹ Heysemî (v. 807/1404), hadisi Taberânî (v. 360/970)'nin rivayet ettiğini ve senedinde Abdulvehhâb b. Dahhâk'ın geçtiğini ifade etmiştir. Onun *metrûk* olduğunu belirtmiştir.⁹⁰ Abdulvehhâb b. Dahhâk b. Ebân es-Sülemî el-Humusî el-Urdî (v. 245/859)'dir. Buhârî (v. 256/869), onda *acâib*⁹¹ rivayetler vardır demiş, Ebû Dâvûd (v. 275/888) *yeda'u'l-hadîs*, Nesâî (v. 303/915) *leyse bi sika*⁹² ve *metrûk* hükmünü vermişlerdir. İbn Hibbân (v. 354/965), onun *yesriku'l-hadîs*⁹³ olduğunu söylemiştir.⁹⁴ Zehebî (v. 748/1347), *muttehem* hükmünü vermiştir.⁹⁵ Ebû Hâtim (v. 277/890), onun *kezzâb* olduğunu belirtmiş ve İbn Hacer (v. 852/1448) de *metrûk* demiştir.⁹⁶ Rivayetinin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (2/15)

قال عليه السلام: أفضل الذكر لا إله إلا الله محمد رسول الله وأفضل الدعاء الحمد لله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Zikrin en faziletlisi “Lâ ilâha illallâh Muhammedün Rasûlullâh (Allah'tan başka ilah yok Muhammed O'nun elçisi)” ve duanın en faziletlisi “el-Hamdulillâh (Hamd Allah'a mahsustur)’dır.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892) Câbir'den gelen senedle rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا يحيى بن حبيب بن عربي حدثنا موسى بن إبراهيم بن كثير الأنصاري قال سمعت طلحة بن خراش قال سمعت جابر بن عبد الله رضي الله عنهما يقول : سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: أفضل الذكر لا إله إلا الله وأفضل الدعاء الحمد لله.

Müellif dedi ki; bize Yahyâ b. Habîb b. Arabî rivayet etti, o da dedi ki; bize Mûsâ b. İbrâhîm b. Kesîr el-Ensârî rivayet etti, o da şöyle demiş; Talha b. Hirâş'dan duydum, o da Câbir b. Abdillâh'ın şöyle dediğini duydum demiş. Câbir diyor ki:

⁸⁷ ed-Deylemî, a.g.e., IV, 8.

⁸⁸ Suyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr*, II, 138.

⁸⁹ Suyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr*, II, 138.

⁹⁰ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1967, X, 86.

⁹¹ “Çok zayıf veya, daha ziyade, uydurma hadisler hakkında kullanılan bir istilâh.” Bkz. Aydın, a.g.e., 14.

⁹² “Zehebî ve Sehâvî'ye göre cerhin üçüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydın, a.g.e., 164.

⁹³ “Sehâvî'ye göre cerhin üçüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydın, a.g.e., 331-332.

⁹⁴ İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, VI, 447-448.

⁹⁵ Zehebî, *el-Muğnî*, I, 22.

⁹⁶ İbn Hacer, *Takribu't-Tehzib*, 633.

Rasûlullâh (s.)’den şöyle buyurduğunu işittim: “*Zikrin en faziletlisi “Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yoktur)” ve duanın en faziletlisi “el-Hamdulillâh (Hamd Allah’a mahsustur)’dır.*” Tirmizî, hadisin sıhhati hakkında *hasen-garîb* demiştir.⁹⁷

Şuayb el-Arnaût, hadisin isnadının *hasen* olduğunu belirtmiştir.⁹⁸

Zikrin en faziletlisinin *Kelime-i Tevhid* olması, Tevhidden kaynaklanmasıdır. Çünkü ona hiçbir şey benzememektedir. O imanla küfrün arasını ayırandır. O kalbi Allah’a bağlar başkasına değil. O nefisteki gizli şeyler için en güçlü tezkiye ve nefsin kötülüklerinden zihni arındırandır. O şeytanı güçlü bir şekilde kovandır. Duanın en faziletlisi *el-Hamdulillâh*’a gelince, bu dua Allah’ı şükretmeyi ifade eder. Çünkü kim Allah’a hamd ederse, Allah’ın verdiği nimetlerine hamd etmiş olur. Nimete hamd etmek artmasını istemektir. O da şükürün başıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Eğer emirlerime boyun eğerek Bana şükrederseniz, size verdiğim nimetleri kat kat artıracam...*”⁹⁹ Sözlükte “iyilik, güzellik, üstünlük ve erdemlilikle niteleme, övme” manasına gelen *hamd*, isim ve masdar olarak kullanılmıştır. Dilciler hamd, şükür, medih ve senâ kelimeleri arasında sıkı bir münasebetin bulunduğunu kabul ederler. Bazı âlimler hamd ile şükür arasında anlam bakımından fark gözetmezken dilcilerin çoğunluğuna göre şükür, kişinin kendisine yapılan bir iyiliği bilip sahibine övgü ile mukabelede bulunması ve bunu diğer insanlara da duyurmasıdır. Hamd ise söz konusu iyiliğin kendisine yönelik olma şartı aranmadan bir kimsenin mutlak manada lutufkarlığının ve iyilik severliğinin dile getirilmesidir. Buna göre hamd şükürden daha kapsamlıdır.¹⁰⁰

Hadis: (3/16)

قال عليه السلام: من قال لا إله إلا الله محمد رسول الله مستوثقا دخل الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim güvenerek “Lâ ilâha illallâh Muhammedün Rasûlullâh (Allah’tan başka ilah yok Muhammed O’nun elçisi)” derse, Cennete girer.*”

⁹⁷ Tirmizî, Duâ, 9; İbn Mâce, Edeb, 55.

⁹⁸ İbn Hibbân, *Sahîh*, III, 126, 1. dipnot.

⁹⁹ İbrahim, 14/7; Mübârekpûrî, Ebû Ali Abdurrahman, *Tuhfetu’l-Ahvezî bi Şerhi Câmi’-t-Tirmizî*, Dâru’l-Fikr, yy., ts., IX, 325.

¹⁰⁰ Topaloğlu, Bekir, “Hamd”, *DİA*, İstanbul, 1997, XV, 442.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/17)

قال عليه السلام: لا إله إلا الله حصني ومن دخل حصني أمن من عذابي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “(Allah Teâlâ buyuruyor): *Lâ ilâha illallâh* (Allah’tan başka ilah yok) benim kalem, kim benim kaleme girerse, benim azabımdan emin olur.”

Rivayeti Kudâî (v. 454/1062)¹⁰¹, ed-Deylemî (v. 509/1115)¹⁰² Hz. Ali’den gelen tarikile tahrîc etmişlerdir. *el-Müsnedü’ş-Şihâb*’daki sened ve metni şöyledir:

أخبرنا محمد بن الفضل الإمام إمام مسجد عبد الله ثنا الحسين بن غياث ثنا أحمد بن علي ثنا علي بن موسى الرضا قال حدثني أبي موسى بن جعفر حدثني أبي جعفر بن محمد حدثني أبي محمد بن علي حدثني أبي علي بن الحسين حدثني أبي الحسين بن علي بن طالب رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول الله تعالى: لا إله إلا الله حصني فمن دخله أمن عذابي.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Fadl İmâm (Abdullah mescidinin imamı) rivayet etti, o da dedi ki; bize Hüseyin b. Ğiyâs rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. Mûsâ Rıdâ rivayet etti, o da şöyle demiş: Bana Ebû Mûsâ b. Ca’fer rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebû Ca’fer b. Muhammed rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebû Muhammed b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebû Ali b. Hüseyin rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebû Hüseyin b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bana Ali b. Ebû Tâlib rivayet etti. Ali b. Ebû Tâlib şöyle demiş: Rasûlullâh (s.) şöyle buyurdu: “*Allah Teâlâ diyor ki: “Lâ ilâha illallâh* (Allah’tan başka ilah yok) benim kalem, kim ona girerse, azabımdan emin olur.”

Hadisin sıhhati hakkında Irâkî (v. 806/1404), isnadının *da’îf cidden*¹⁰³ (çok zayıf) olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁴

¹⁰¹ Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme, *el-Müsnedü’ş-Şihâb*, thk., thr., Hamdî Abdulmecîd es-Selefî, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut, 1985, II, 323-324.

¹⁰² ed-Deylemî, a.g.e., V, 251.

¹⁰³ “Cerhin Zehebî ve Sehâvî’ye göre dördüncü, Irâkî’ye göre üçüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 337.

¹⁰⁴ Gazzâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hâmid, *İhyâü Ulûmi’d-Dîn (Irâkî Tahricli)*, Matbaatu Mustafâ el-Bânî, Kahire, 1939, I, 173, 1. dipnot.

Hadis: (5/18)

قال عليه السلام: أدوا زكاة أبدانكم بقول لا إله إلا الله محمد رسول الله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Lâ ilâha illallâh Muhammedün Rasûlallâh (Allah’tan başka ilah yok Muhammed O’nun elçisi) sözüyle bedenlerinizin zekatını yerine getiriniz.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/19)

قال عليه السلام: ما من عبد يقول لا إله إلا الله محمد رسول الله إلا قال الله صدق عبدي لا إله إلا أنا أشهدكم يا ملائكتي إني قد غفرت له ما تقدم من ذنبه وما تأخر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kul Lâ ilâha illallâh Muhammed resûlallâh (Allah’tan başka ilah yok Muhammed O’nun elçisi) dediğinde, Allah, kulum doğru söyledi. Benden başka ilah yok. Ya meleklerim sizleri şahit tutuyorum! Ben o kulum geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladım buyurur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/20)

قال عليه السلام: من قال لا إله إلا الله خالصا مخلصا دخل الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim içten samimi olarak Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yok) derse, Cennete girer.”

Hadisi Taberânî (v. 360/970)¹⁰⁵ *el-Mu’cemu’l-Evsat*’ında Zeyd b. Erkam tarikle rivayet etmiştir. Metinde lafız farkı vardır. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا أبو العباس أحمد بن محمد بن محمد بن عبد الرحمن بن غزوان قال حدثنا شريك عن أبي إسحاق عن زيد بن أرقم قال قال رسول الله: من قال لا إله إلا الله مخلصا دخل الجنة. قيل: وما إخلاصها؟ قال: أن تحجزه عن محارم الله عز وجل.

Müellif dedi ki; bize Ebû Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Cevherî rivayet etti, o da şöyle demiş; bize Muhammed b. Abdurrahman b. Ğazvân rivayet etti, o da demiş ki; bize Şerîk, o da Ebû İshâk’dan, o da Zeyd b. Erkam’dan rivayet etti. Zeyd b. Erkam

¹⁰⁵ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, thk., Muhammed Tahhân, Mektebetu’l-Maârif, Riyad, 1986, II, 136-137.

şöyle demiş: Rasûlullâh (s.) şöyle buyurdu: “*Kim samimi olarak Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yok) derse, Cennete girer.*” Denildi ki: “*Onun samimiyeti nedir?*” Rasûlullâh (s.) buyurdu ki: “*Samimiyeti onun kendisini Allah’ın haram kıldığı şeylerden uzak tutmasıdır.*”

Hadisin sıhhati konusunda Heysemî (v. 807/1404), isnadında bulunan Muhammed b. Abdurrahman b. Ğazvân’ın hadis uyduran birisi olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁶ el-Albânî (v. 1999) de hadisin *mevzu* olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁷

Hadis: (8/21)

قال عليه السلام: من قال لا إله إلا الله من غير عجب إلا طار بها طائر إلى تحت العرش يسبح مع المسبحين إلى يوم القيامة ويكتب له ثوابه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim ki gururlanmaksızın Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yok) derse, bir kuş o kelimeyle arşın altına uçar ve Kıyamete kadar tespih edenlerle birlikte tespih eder, sevabı da o kimseye yazılır.*”

Hadis, İbn Şâhin (v. 385/996)’in *et-Terğîb fî Fedâilî’l-A’mâl ve Sevâbi Zâlik* adlı eserinde rivayet edilmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا أحمد بن محمد بن سليمان المالكي أنا الخضر بن علي بن يونس القطان أنا عمر أبو الحارث بن حصن أنا سعيد بن أبي سعيد المقبري عن أخيه عن أبيه عن أبي الدرداء قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قال لا إله إلا الله من غير عجب طار بها طائر تحت العرش يسبح مع المسبحين إلى يوم القيامة وكتب له به ثوابه.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Muhammed b. Süleyman el-Mâlikî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hıdr b. Ali b. Yûnus Kattân haber verdi, o da dedi ki; bize Ömer b. Ebu’l-Hâris b. Hısn haber verdi, o da dedi ki; bize Sa’îd b. Ebû Sa’îd el-Makburî, kardeşinden, o da babasından, o da Ebu’d-Derdâ’dan haber verdi. Ebu’d-Derdâ şöyle demiş: Resûlullâh (s.) şöyle buyurdu: “*Kim ki gururlanmaksızın Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yok) derse, bir kuş o kelimeyle arşın altına uçar ve Kıyamete kadar tespih edenlerle birlikte tespih eder, sevabı da o kimseye yazılır.*”¹⁰⁸

¹⁰⁶ Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, I, 18. Ayrıca bkz. İbn Adî, a.g.e., VII, 549-550.

¹⁰⁷ el-Albânî, a.g.e., XI, 248.

¹⁰⁸ İbn Şâhin, Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osman el-Bağdâdî, *et-Terğîb fî Fedâilî’l-A’mâl ve Sevâbi Zâlik*, thk., Muhammed Hasan İsmail, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 2004, 10.

Eserin muhakkiki hadisin sıhhati hakkında *zayıf* hükmünü vermiştir. Senedinde hakkında bilgi sahibi olmadığımız bir ravinin (mechûl birisinin) bulunduğunu belirtmiştir. Bu ravinin Ömer b. Ebu'l-Hâris b. Hısn olduğunu söyleyebiliriz. Onun hakkında bir bilgiye ulaşamamıştır.

Hadis: (9/22)

قال عليه السلام: من قال لا إله إلا الله مرة واحدة غفرت له ذنوبه ولو كانت مثل زبد البحر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kere *Lâ ilâha illallâh* (Allah’tan başka ilah yok) derse, günahları denizin köpüğü kadar çok olsa bile affedilir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (10/23)

قال عليه السلام: إذا مر المؤمن على المقابر وقال لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد يحي ويميت وهو حي دائم لا يموت بيده الخير وإليه المصير وهو على كل شيء قدير إلا نور الله تلك القبور كلها وغفر لقاتلها وكتب له ألف حسنة ورفع له ألف درجة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mümin mezarlıktan şöyle diyerek geçerse *Lâ ilâha illallâh vehdehu lâ şerîke lehu, lehu’l-mulku ve lehu’l-hamd yuhî ve yemût ve hüve hayyun dâimun lâ yemût biyedihî’l-hayır ve ileyhi’l-masîr ve hüve alâ külli şeyin kadîr* (Allah’tan başka ilah yok. Tektir ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamdler O’nadır. O diriltir, öldürür. O sonsuz diridir ölmez. Hayır O’ndandır ve dönüş O’nadır. O her şeye kadirdir.) Allah o kabirlerin hepsini nurlandırır ve diyeni de affeder. Ona bin bin iyilik yazar ve onun derecesini bine çıkarır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

3. Bab: Bismelenin Fazileti

Hadis: (1/24)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: ما من عبد يقول بسم الله الرحمن الرحيم إلا يذوب الشيطان كما يذوب الرصاص في النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kul *Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm* (Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla) der, kurşunun ateşte eridiği gibi şeytan da erir gider.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/25)

قال عليه السلام: ما من عبد يقول بسم الله الرحمن الرحيم إلا أمر الله الكرام الكاتبين أن يكتبوا في ديوانه أربع مائة حسنة.

Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Kul Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla) der, Allah yazıcı meleklerle onun divanına dört yüz iyilik yazmalarını emreder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/26)

قال عليه السلام: من قال بسم الله الرحمن الرحيم مرة لم يبق من ذنوبه ذرة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kere Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla) derse, günahlarından zerre kadarı kalmaz.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/27)

قال عليه السلام: من قال بسم الله الرحمن الرحيم تعظيماً لله غفر الله له ما تقدم من ذنبه وما تأخر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah’a tazim ederek Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla) derse, Allah da onun gelmiş geçmiş günahlarını bağışlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/28)

قال عليه السلام: إذا كتب أحدكم بسم الله الرحمن الرحيم فليمد الرحمن.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla) yazdığı anda ar-Rahmân’ı uzatsın.”

Hadisi, Hatîb el-Bağdâdî (v. 463/1070) *el-Câmi' li Ahlâki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'* adlı eserinde Enes b. Mâlik'ten gelen tarikle rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أنا الحسن بن أبي بكر أنا حامد بن محمد بن عبد الله الهروي نا أبو عوانة أحمد بن أيوب بن علي نا محمد بن عباد أبو حرب الهروي ببذش نا عبد الصمد بن محمد عن مستغفر بن محمد الحمصي عن جعفر بن برقان عن ميمون بن مهران عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إذا كتب أحدكم بسم الله الرحمن الرحيم فليمد الرحمن.

Müellif dedi ki; bize Hasan b. Ebû Bekir haber verdi, o da dedi ki; bize Hâmid b. Muhammed b. Abdullah el-Herevî haber verdi, o da dedi ki; bize Ebû Avâne Ahmed b. Eyyûb b. Ali haber verdi, o da dedi ki; bize Bezeş'te Muhammed b. 'İbâd Ebû Harb el-Herevî haber verdi, o da dedi ki; bize Abdussamed b. Muhammed, o da Mustagfir b. Muhammed el-Hımsî'den, o da Ca'fer b. Burkân'dan, o da Meymûn b. Mihrân'dan, o da Enes b. Mâlik'ten haber vermiştir. Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber (s.)'den şunları nakletmiştir. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurdu: “Sizden biriniz *Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm'i* (*Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla*) yazdığıında, *ar-Rahmân'ı uzatsın.*”¹⁰⁹

el-Albânî (v. 1999), rivayetin *mevzu* olduğunu belirtmiştir.¹¹⁰ Çünkü bu sened *muzlim*¹¹¹ demıştır.

Hadis: (6/29)

قال عليه السلام: إن الله تعالى زين السماء بالكواكب وزين الملائكة بجبريل وزين الجنة بالهور العين والقصور وزين الأيام بيوم الجمعة وزين الأنبياء بمحمد صلى الله عليه وسلم وزين الليالي بليلة القدر وزين الشهور بشهر رمضان وزين المساجد بالكعبة وزين الكتب بالقران وزين القران بسم الله الرحمن الرحيم كتب اسمه من الأبرار وبرئ من الكفر والنفاق.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ, semayı yıldızlarla, melekleri *Cebrâil*'le, Cenneti huriler ve saraylarla, günleri Cuma günüyle, peygamberleri Muhammed (s.)'le, geceleri *Kadir* gecesiyile, ayları Ramazan'la, mescitleri *Kabe*'yle, kitapları *Kur'an*'la, *Kur'an*'ı da *Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm*'le

¹⁰⁹ Hatîb, *el-Câmi' li Ahlâki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'*, thk., Mahmud Tahhân, Riyad, 2007, II, 267-268.

¹¹⁰ el-Albânî, a.g.e., VI, 223.

¹¹¹ “Ravilerin çoğu *mechûl* olan sened.” Bkz. Aydın, a.g.e., 242.

(Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) süslemiştir. İsmi küfür ve nifaktan beri olan iyiler yazdı.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/30)

قال عليه السلام: من قال بسم الله الرحمن الرحيم غفر الله له ما تقدم من ذنبه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) derse, Allah onun geçmiş günahlarını bağışlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/31)

قال عليه السلام: إذا قمتم فقولوا بسم الله الرحمن الرحيم، وصلوا على محمد صلى الله عليه وسلم، فإن الناس إذا اغتابوكم يمنهم الملك عن ذلك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kalktığınızda Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) deyin ve Muhammed (s.)’e salat getirin. Çünkü insanlar sizin gıybetinizi yaptıklarında, hükümdar onları ondan meneder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (9/32)

قال عليه السلام: إذا جلستم مجلساً فقولوا بسم الله الرحمن الرحيم وصلوا على محمد عليه الصلاة والسلام فإنه من فعل ذلك وكلَّ الله تبارك وتعالى ملكاً يمنهم عن الغيبة حتى لا يغتابوكم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Bir meclise oturduğunuzda Bismillâhi’r-Rahmâni’r-Rahîm (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) deyin ve Muhammed (s.)’e salat getirin. Çünkü kim böyle yaparsa, Allah Teâlâ bir meleği görevlendirir, o melek onları gıybetten meneder ta ki sizin gıybetinizi yapmasınlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

4. Bab: Hz. Peygamber (s.)'a Salavât Getirmenin Fazileti

Hadis: (1/33)

قال النبي عليه الصلاة والسلام: من صلى عَلَيَّ مرة واحدة صلى الله عليه عشر مرات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana bir kere salavât getirirse, Allah o kulunu on kere rahmet eder.”

Hadisi Nesâî (v. 303/915) *Sünen*'inde Ebû Hüreyre'den gelen tarikile rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أخبرنا علي بن حجر قال حدثنا إسماعيل بن جعفر عن العلاء عن أبيه عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من صلى عَلَيَّ واحدة صلى الله عليه عشرا.

Müellif dedi ki; bize Ali b. Hucr haber verdi, o da demiş ki; bize İsmail b. Ca'fer, A'lâ'dan rivayet etti, o da babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etmiştir. Ebu Hüreyre Hz. Peygamber (s.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Kim bana bir salavât getirirse, Allah o kuluna on rahmet eder.*”¹¹²

Hadisi Tirmizî (v. 279/892) de aynı tarikile rivayet etmiştir ve metinde lafız farkı vardır: من صلى عَلَيَّ صلاة صلى الله عليه بها عشرا¹¹³ Tirmizî, hadisin *hasen sahîh* olduğunu belirtmiştir. Şuayb Arnaût, hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.¹¹⁴

Hadisteki on salavât, on rahmettir ve sevabının kat kat arttırılmasıdır. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi: “*O gün her kim Rabb'inin huzuruna bir iyilik ile gelmişse, kendisine bunun karşılığı olarak en az on katı verilecektir...*”¹¹⁵ Sözlükte “dua, tâzim, rahmet” gibi anlamlara gelen *salât* ile (çoğulu *salavât*) “esenlik” manasındaki *selâm* kelimelerinden oluşan *salâtü selâm*, “*aleyhi's-salâtü ve's-selâm*” veya “*sallallâhu aleyhi ve sellem*” şeklindeki dua cümlelerinin yerine daha çok Osmanlı Türkçesi'nde kullanılmıştır. Böyle dua etmeye “salavât getirme”, Arapça'da ise “tasliye” denilirmiş; bu duadan söz edilirken “salvele” kısaltılması kullanılmış.¹¹⁶ Kurân-ı Kerîm'de Ahzâb sûresinin 56. âyetinde: “*Allah ve melekleri peygambere salât ediyorlar. Ey iman*

¹¹² Nesâî, *Sehv*, 55.

¹¹³ Tirmizî, *Vitr*, 21.

¹¹⁴ İbn Hibbân, *Sahîh*, III, 187, 2. dipnot.

¹¹⁵ En'âm, 6/160; Mübârekpûrî, a.g.e., II, 608.

¹¹⁶ Mertoğlu, Mehmet Suat, “Salâtü Selâm”, *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVI, 23.

edenler! Siz de ona salât edin ve onu tam bir teslimiyetle selâmlayın.” buyrulur. Müfessirler, bu âyette Allah’ın peygambere salâtının ona rahmet etmesi ve onu melekleri katında övmesi, meleklerin salâtının peygamber için istiğfarda bulunmaları ve müminlerin salâtının Allah’tan peygamberin kendi katındaki makamını yüceltmesi için dua etmeleri anlamına geldiğini ifade etmişlerdir.¹¹⁷

Hadis: (2/34)

قال عليه السلام: من صلى عَلَيَّ عشر مرات صلى الله عليه مائة مرة ومن صلى عَلَيَّ مائة مرة صلى الله عليه ألف مرة ومن صلى عَلَيَّ ألف مرة لم تمس النار جلده أبداً.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana on kere salavât getirirse, Allah ona yüz kere rahmet eder, kim de bana yüz kere salavât getirirse, Allah da ona bin kere rahmet eder. Kim de bana bin kere salavât getirirse, ateş onun derisine ebedi olarak dokunmaz.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/35)

قال عليه السلام: من نسي الصلاة عَلَيَّ فقد أخطأ طريق الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana salavât getirmeyi unutursa, o Cennet yolunda yanılmıştır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/36)

قال عليه السلام: أولى الناس بي يوم القيامة أكثرهم صلاة عَلَيَّ.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde insanların bana en yakın olanları, bana en çok salavât getirenleridir.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892) Abdullah b. Mes’ûd’dan gelen tarikte rivayet etmiştir. İsnadı ve metni şöyledir:

¹¹⁷ Mertoğlu, a.md., XXXVI, 23.

حدثنا محمد بن بشار بن دار حدثنا محمد بن خالد بن عثمة حدثني موسى بن يعقوب الزمعي حدثني عبد الله بن كيسان أن عبد الله بن شداد أخبره عن عبد الله بن مسعود أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: أولى الناس بي يوم القيامة أكثرهم عليّ صلاة.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Beşşâr Bendâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Hâlid b. A'sma rivayet etti, o da dedi ki; bana Mûsâ b. Ya'kûb ez-Zem'î rivayet etti, o da dedi ki; bana Abdullah b. Keysân, Abdullah b. Şeddâd'ın Abdullah b. Mes'ûd'dan ona haber verdiğini rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kıyamet gününde insanların bana en yakın olanları, bana en çok salavât getirenleridir.*”¹¹⁸

Tirmizî, hadisin *hasen garîb* olduğunu ifade etmiştir. Şuayb Arnaût, hadisin isnadı hakkında *zayıf* hükmünü vermiştir. Mûsâ b. Ya'kûb ez-Zem'î (v. 158/775 civ.)'nin *seyyi'u'l-hıfz*¹¹⁹ olduğunu belirtmiş ve Abdullah b. Keysân'ın *sika* olduğunu İbn Hibbân (v. 354/965) dışında kimse ifade etmediğini de beyan etmiştir.¹²⁰

Hadis: (5/37)

قال عليه السلام: صلواتكم عليّ مُحَافًا لذنوبكم كما يمحق الماء النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Bana getirdiğiniz salavât, suyun ateşi yok ettiği gibi günahlarınızı yok eder.*”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/38)

قال عليه السلام: من صلى عليّ في كل صلاة جمعة أربعين صلاة محا الله ذنوبه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim her Cuma namazında bana kırk tane salavât getirirse, Allah onun günahlarını yok eder.*”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/39)

قال عليه السلام: من صلى عليّ واحدة صلى الله عليه وملائكته عشر مرات

¹¹⁸ Tirmizî, Vitr, 21.

¹¹⁹ “Cerhin Zehebî ve Irâkî'ye göre beşinci, Sehâvî'ye göre altıncı mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 276.

¹²⁰ İbn Hibbân, *Sahih*, III, 192, 1. dipnot.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana bir kere salavât getirirse, Allah ona on kere rahmet eder, melekleri de onun adına on kere istiğfar ederler.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/40)

قال عليه السلام: من صلى عليّ ألف صلاة لم تمت حتى يبشر له بالجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana bin salavât getirirse, o Cennetle müjdelenedikçe ölmeyecektir.”

Rivayet Ali el-Müttakî (v. 975/1567)'nin *Kenzu'l-Ummâl*'ında geçiyor ve lafız farkı vardır. “ ألف صلاة (bin salavât)” kelimesi yerine “ في يوم ألف مرة (günde bin kere)” ve “ لم يمّت حتى يبشر له بالجنة (o Cennetle müjdelenedikçe ölmeyecek)” kelimeleri yerine “ لم يمّت حتى يبشر بالجنة (Cennetle müjdelenedikçe ölmeyecek)” kelimesi geçmektedir. Ali el-Müttakî, rivayeti Ebü's-Şeyh (v. 369/979) *el-Azame*'sinde Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğini belirtmiştir.¹²¹ Hadisi bazı lafız farkıyla İbn Sem'ûn (v. 387/997), *el-Emâlî* adlı eserinde Enes b. Mâlik'ten gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا عثمان بن أحمد بن يزيد حدثنا محمد بن أحمد العبدي حدثنا محمد بن عبد العزيز الدينوري حدثنا
قرة بن حبيب القشيري حدثنا الحكم بن عطية عن ثابت عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى
الله عليه وسلم: من صلى علي في يوم ألف مرة لم يمّت حتى يرى مقعده من الجنة.

Müellif dedi ki; bize Osman b. Ahmed b. Yezîd rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Ahmed el-Abdî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Abdulazîz ed-Dînûrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Kurre b. Habîb el-Kuşeyrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hakem b. Atıyye, Sâbit'ten rivayet etti, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Kim bana günde bin kere salavât getirirse, o kimse Cennetteki yerini görmedikçe ölmeyecektir.”¹²²

Eserin muhakkiki senedi *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur. Kurre b. Habîb el-Kuşeyrî, Ebû Ali Remmâh el-Basrî'dir. Ebû Hâtim (v. 277/890), *sadûk* ve *sika*

¹²¹ Ali el-Müttakî, a.g.e., I, 505. (2233)

¹²² İbn Sem'ûn, Ebü'l-Hüseyn Muhammed b. Ahmed b. İsmâîl el-Bağdâdî, *Emâlî İbni Sem'ûn*, thk., Âmir Hasan Sabrî, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 2002, 118.

demiştir.¹²³ Muhammed b. Abdulazîz ed-Dînûrî hakkında Zehebî (v. 748/1347) ve İbn Hacer, *münkerü 'l-hadîs ve zayıf demişlerdir*.¹²⁴

Hadis: (9/41)

قال عليه السلام: ما من دعاء إلا بينه وبين السماء حجاب حتى يصلي علي فإذا فعل¹²⁵ ذلك انخرق الحجاب ودخل الدعاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dua ile sema arasında bana salavât getirilmedikçe bir perde bulunur, dua eden kişi bana salavât getirirse perde yırtılır ve dua girer.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115)¹²⁶ve İbn Kayyim el-Cevziyye (v. 751/1351)¹²⁷ Hz. Ali'den gelen tarikte tahriç etmişlerdir. Metinlerde lafız farkları vardır. *el-Firdevs*'teki metin şöyledir:

ما من دعاء إلا بينه وبين السماء حجاب حتى يصلي على النبي صلى الله عليه وسلم فإذا فعل ذلك انخرق ذلك الحجاب ودخل الدعاء وإذا لم يفعل ذلك رجع الدعاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hz. Peygamber (s.)'e salavât getirilmedikçe, dua ile sema arasında perde bulunur. Dua eden salavât getirirse, o perde yırtılır ve dua girer. Eğer bunu yapmazsa, dua geri çevrilir.”

Cilâü 'l-Efhâm'daki sened ve metni şöyledir:

روى الحسن بن عرفة عن الوليد بن بكير عن سالم الخزاز عن أبي إسحاق السبيعي عن الحارث بن عبد الله الاور عن علي رضي الله عنه عن النبي قال ما من دعاء إلا بينه وبين السماء والأرض حجاب حتى يصلي على محمد فإذا صلى على النبي انخرق الحجاب واستجيب الدعاء وإذا لم يصل على النبي لم يستجب الدعاء.

Müellif dedi ki; Hasan b. A'refe, Velîd b. Bukeyr'den rivayet etmiş, o da Sâlim b. Hezzâz'dan, o da Ebî İshâk es-Sebî'î'den, o da Hâris b. Abdullah el-A'ver'den, o da Ali'den, o da Hz. Peygamber (s.)'den rivayet etmiştir. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “*Muhammed (s.)'e salavât getirilmedikçe dua ile yer ve gök arasında perde*

¹²³ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VII, 132.

¹²⁴ Zehebî, *el-Muğnî*, II, 341; İbn Hacer, *Lisânu 'l-Mizân*, V, 260.

¹²⁵ Metinde iki kere **فعل** yazılmıştır.

¹²⁶ ed-Deylemî, a.g.e., IV, 47.

¹²⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye, İmâm Ebî Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekir b. Eyyûb, *Cilâü 'l-Efhâm fi 's-Salât ve 's-Selâm alâ Hayri 'l-Enâm*, thk., Zâid b. Ahmed en-Neşîrî, Dâru'l-Âlemi'l-Fevâid, Mekke, 1427, 24-25.

bulunur, eğer Hz. Peygamber (s.)'e salavât getirilse perde yırtılır ve duaya icabet edilir. Eğer Hz. Peygamber (s.)'e salavât getirilmezse, duaya icabet edilmez.”

İbn Kayyim el-Cevziyye, bu hadisin üç illeti olduğunu belirtmiştir. Birincisi, Hâris el-A'ver'in Ali b. Ebî Tâlib'den rivayeti. Hâris b. Abdullah el-A'ver, el-Hemdânî el-Hârîfî Ebû Züheyr el-Kûfî (v. 65/684)'dir. O yalancılıkla itham edilmiştir.¹²⁸ İkincisi, Şu'be (v. 160/776), Ebû İshâk es-Sebî'î (v. 127/744)'nin Hâris'ten ancak dört tane hadis dinlediğini bunları sayıp bu hadisin zikretmediğini ifade etmiştir. Üçüncüsü ise, Ebû İshâk'ın Hz. Ali'den *mevkûf* olarak rivayet etmesi sabit olmuştur.¹²⁹

Rivayet *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (10/42)

قال عليه السلام: من صلى عليَّ عند النوم مائة مرة قضى الله له مائة حاجة سبعون منها في الآخرة وثلاثون منها في الدنيا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim uyku esnasında bana yüz kere salavât getirirse, Allah o kimsenin yüz ihtiyacını karşılar, ondan yetmişini ahirette, otuzun ise dünyadayken karşılar.”

İbn Kayyim el-Cevziyye, hadisi *Cilâü'l-Efhâm*'ında zikretmiştir. Sened ve metni şöyledir:

قال ابن مندة الحافظ حدثنا عبد الصمد العاصمي أخبرنا إبراهيم بن احمد المستملي حدثنا محمد بن درستويه حدثنا سهل بن متويه حدثنا محمد بن عبيد حدثنا عباس بن بكر حدثنا أبو بكر الهذلي حدثنا محمد بن المنكدر عن جابر رضي الله عنه قال قال رسول الله: من صلى عليَّ في كل يوم مائة مرة قضى الله له مائة حاجة سبعين منها لآخرته وثلاثين منها لدنياه.

Müellif dedi ki; Hâfız İbn Mende şöyle dedi; bize Abdussamed el-Âsımî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Ahmed el-Müstemlî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Deresteveyh rivayet etti, o da dedi ki; bize Sehl b. Muteveyh rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Ubeyd rivayet etti, o da dedi ki; bize Abbâs b. Bekkâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir el-Hüzelî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Münkedir, Câbir'den rivayet etti. Câbir şöyle dedi: Rasûlullah (s.) şöyle

¹²⁸ Mizzî, Cemâluddîn Ebu'l-Haccâc Yûsuf, *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk., tlk., Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1994, V, 244-252.

¹²⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, a.g.e., 24-25.

buyurdu: “Kim her gün bana yüz kere salavât getirirse, Allah o kimsenin yüz tane ihtiyacını giderir. Onun yetmişini ahireti için, otuzunu da dünyası için.”¹³⁰

Hâfız Ebû Mûsâ el-Medenî (v. 581/1185), bu hadis *hasen* demiştir. Ancak *Cilâü'l-Efhâm*'ın muhakkiki Zâid b. Ahmed bu hadisin *mevzu* olduğunu belirtmiş, sebebi de senesinde Ebû Bekir el-Hüzelî el-Basrî (v. 167/783) vardır.¹³¹ O ise *metrûk*'tur. Ğunder (v. 193/809), onun yalancı olduğunu söylemiştir.¹³²

Rivayet *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

5. Bab: İmanın Fazileti

Hadis: (1/43)

قال النبي عليه الصلاة والسلام: الإيمان معرفة بالقلب وإقرار باللسان وتصديق بالجنان وعمل بالأركان.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İman, kalp ile bilmek, dil ile ikrar, kalp ile tasdik ve uzuvlarla ameldir.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886) Hz. Ali'den gelen tarikile rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا سهل بن أبي سهل ومحمد بن إسماعيل قالا حدثنا عبد السلام بن صالح أبو الصلت الهروي حدثنا علي بن موسى الرضا عن أبيه عن جعفر بن محمد عن أبيه عن علي بن الحسين عن أبيه عن علي بن أبي طالب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الإيمان معرفة بالقلب وقول باللسان وعمل بالأركان.

Müellif dedi ki; bize Sehl b. Ebû Sehl ve Muhammed b. İsmâîl rivayet ettiler, o ikisi dedi ki; bize Abdusselâm b. Sâlih Ebu's-Salt rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. Mûsâ Rıdâ, babasından, o da Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından, o da Ali b. Hüseyin'den, o da babasından, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivayet etti. Ali demiş ki: Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “İman, kalp ile bilmek, dil ile söylemek ve uzuvlarla ameldir.”¹³³ İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), hadisin *mevzu* olduğunu belirtmiştir. Dârakutnî (v. 385/995), Ebu's-Salt el-Herevî (v. 236/850)'nin bu hadisi uydurmakla itham edildiğini ifade etmiştir.¹³⁴ el-Albânî (v. 1999) de hadise *mevzu* hükmünü vermiştir.¹³⁵

¹³⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, a.g.e., 509.

¹³¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, a.g.e., 509, 1. dipnot

¹³² Mizzî, a.g.e., XXXIII, 160. Ayrıca bkz. Zehebî, *el-Muğnî*, II, 572.

¹³³ İbn Mâce, Mukaddime, 9.

¹³⁴ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât Mine'l-Ehâdisi'l-Merfûât*, thk., tlk., Nureddin Boyacılar, Mektebetü Edvâi's-Selef, Riyad, 1997, I, 186.

¹³⁵ el-Albânî, a.g.e., V, 295.

Hadis: (2/44)

قال عليه السلام: الإيمان عريان ولباسه التقوى وزينته الحياء وثمرته العلم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İman çıplak onun elbisesi takva, ziyneti haya ve meyvesi de ilimdir.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115)¹³⁶ Abdullah b. Mes'ûd'dan tahriç etmiştir. Metinde “ **ماله الفقه** (malı da fıkıh)” ziyadesi vardır. el-Aclûnî (v. 1162/1652), es-Sağânî (v. 650/1252)'nin dediği gibi bu hadis *mevzu* demiştir.¹³⁷

Hadis: (3/45)

قال عليه السلام: لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz kendi nefsi için istediğini kardeşi için de istemedikçe(tam) iman etmiş olamaz.”

Hadisi Buhârî (v. 256/869)¹³⁸, Müslim (v. 261/874)¹³⁹ Enes b. Mâlik'ten gelen tarikile rivayet etmişlerdir. Bu hadis *muttefekun aleyh*'tir. Buhârî'deki sened ve metni şöyledir:

حدثنا مسدد قال حدثنا يحيى عن شعبة عن قتادة عن أنس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم وعن حسين المعلم قال حدثنا قتادة عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه.

Müellif dedi ki; bize Müsedded rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ, Şu'be'den, o da Katâde'den, o da Enes'ten, o da Hz. Peygamber (s.)'den rivayet etti. İkinci sened: Müsedded, Yahyâ'dan, o da Hüseyin Muallim'den, o da dedi ki; bize Katâde, Enes'ten, o da Hz. Peygamber (s.)'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “*Sizden biriniz kendi nefsi için istediğini kardeşi için de istemedikçe(tam) iman etmiş olamaz.*”

Hadis: (4/46)

قال عليه السلام: الإيمان في صدر المؤمن وإلى عليه يديه ولا يتم الإيمان إلا بقبول الفرائض ولا يفسد إلا بجحود الفرائض، فمن نقص منه فريضة بغير جحود عوقب عليه ومن يتيم الفرائض وجبت له الجنة.

¹³⁶ ed-Deylemî, a.g.e., I, 112.

¹³⁷ el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed (1162/1652), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzilu'l-İlbâs amme's-Tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-Nâs*, Dâru'l-İhyâ'i't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1352, I, 23.

¹³⁸ Buhârî, İmân, 7.

¹³⁹ Müslim, İmân, 71. Ayrıca bkz. İbn Mâce, Mukaddime, 9; Tirmizî, Kıyâmet, 59; Nesâî, İmân, 19.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İman, müminin sadrındadır. İman farzları kabul etmekle tam olur ve farzları inkar etmekle bozulur. Kim farzdan inkar etmeksizin eksiltirse, cezalandırılır, kim de farzları tam yaparsa, Cennet ona vacip olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/47)

قال عليه السلام: الإيمان لا يزيد ولا ينقص ولكن له حدٌّ، فإن نقص ففي حدّه، وإن زاد ففي حدّه، وأصله شهادة أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمد عبده ورسوله وإقام الصلاة والزكاة والصيام والحج وغسل الجنابة فمن زاد في جسده زادت حسناته ومن نقص منه نقص ثوابه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İman artmaz ve eksilmez, ancak onun sınırı vardır. Eğer o eksilirse, o sınırındadır. Eğer artarsa, o sınırındadır. İmanın aslı Tek şeriki olmayan Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed O’nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet. Namaz kılmak, zekat, oruç, hac ve cünüplükten gusül abdesti almaktır. Kim vücudunda arttırsa, hasenatları arttırılır, kim de ondan eksiltirse, sevabı da eksilir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/48)

قال عليه السلام: خلق الله الإيمان ومدحه بالسماحة والحياء وخلق الله الكفر ونمّه بالبخل والجفاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah imanı yaratmış ve onu cömertlik ve haya ile övmüştür. Allah küfrü yaratmış ve onu cimrilik ve kabalıkla yermiştir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/49)

قال عليه السلام: إذا دخل أهل الجنة الجنة وأهل النار النار فيأمر الله تعالى أن يخرج من النار من كان في قلبه متقال ذرة من الإيمان.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cennet ehli Cennete, Cehennem ehli Cehenneme girdiklerinde, Allah Teâlâ kalbinde zerre ağırlığında imanı olan kimsenin Cehennemden çıkartılmasını emreder.”

Hadis, aynı lafızlarla kaynaklarda geçmiyor, ancak anlam olarak Buhârî (v. 256/869) ve Müslim (v. 261/874)'in rivayet ettiği uzunca bir hadisin baş tarafına denk geldiğini söyleyebiliriz. Hadis *muttefekun aleyh*'tir. Buhârî'deki sened ve metni şöyledir:

حدثنا موسى حدثنا وهيب حدثنا عمرو بن يحيى عن أبيه عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إذا دخل أهل الجنة الجنة وأهل النار النار يقول الله من كان في قلبه مثقال حبة من خردل من إيمان فأخرجوه فيخرجون قد امتحشوا وعادوا حُمماً فيلقون في نهر الحياة فينبتون كما تنبت الحبة في حميل السيل أو قال حمية السيل. وقال النبي صلى الله عليه وسلم: ألم تروا أنها تخرج صفراء ملتوية.

Müellif dedi ki; bize Mûsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Uheyb rivayet etti, o da dedi ki; bize Amr b. Yahyâ, o da babasından, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivayet etti ki, Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: *“Cennet ehli Cennete, Cehennem ehli Cehenneme girdikten sonra Allah: -Kimin kalbinde bir hardal tanesi ağırlığınca iman varsa, ateşten çıkarınız! diye buyuracaktır. Bunun üzerine (bu gibiler) simsiyah yanmış ve kömüre dönmüş oldukları halde çıkacaklar da hemen hayat nehrinin içine atılacaklar orada sel uğrağında-yahut selin kokmuş kara çamuru içinde-kalan yabani reyhan tohumları nasıl süratle biterse öylece biteceklerdir.”* Hz. Peygamber (s.): *“Görmez misiniz, bu tohumlar (ne güzel) sapsarı olarak ve iki tarafına salınarak çıkıp sürerler!”*¹⁴⁰

6. Bab: Abdestin Fazileti

Hadis: (1/50)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: من تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ، فَإِنَّهُ يَخْرُجُ مِنَ الْخَطِيئَةِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: *“Kim namaz için abdest alır ve abdestini de güzel alırsa, annesinden doğduğu gün gibi hatalardan temizlenir/çıkar.”*

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/51)

قال عليه السلام: من تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَصَلَّى كَفَرَ عَنْهُ ذُنُوبُهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الْأُخْرَى الَّتِي تَلِيهَا.

¹⁴⁰ Buhârî, Rikâk, 51. Ayrıca bkz. Müslim, İmân, 305.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim namaz için abdest alır ve abdestini güzel alırsa ve sonra da namaza durup kılırsa, kıldığı namazla sonraki namaz arasındaki günahları bağışlanır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/52)

قال عليه السلام: من نام على وضوء فأدرکه الموت في تلك الليلة فهو عند الله شهيد.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim abdestli olarak uyursa ve o gece ona ölüm gelirse, o kimse Allah katında şehittir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/53)

قال عليه السلام: الوضوء على الوضوء نور على نور.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Abdest üzerine abdest almak, nur üzerine nurdur.”

Hadisi Gazzâlî (v. 505/1111) *İhyâ*'da zikretmiştir. Irâkî (v. 806/1404), aslını bulamadım demiştir.¹⁴¹ İbn Hacer (v. 852/1448), ise bu hadisin *zayıf* olduğunu ve Rezîn (v. 524, 535/1129, 1140) *el-Müsned*'inde rivayet ettiğini belirtmiştir.¹⁴²

Hadis: (5/54)

قال عليه السلام: من تَوَضَّأَ على طَهْرٍ كتب الله له عَشْرَ حَسَنَاتٍ.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Abdest üzerine abdest alana, Allah ikinci abdesti sebebiyle on iyilik yazar.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892) İbn Ömer'den gelen tarikile rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

روى في حديث عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال من تَوَضَّأَ على طَهْرٍ كتب الله به عشر حسنات قال وروى هذا الحديث الإفريقي عن أبي غطفان عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم حدثنا بذلك الحسين بن حريث المروزي حدثنا محمد بن يزيد الواسطي عن الإفريقي.

¹⁴¹ Gazzâlî, a.g.e., I, 140, 8. dipnot.

¹⁴² es-Sehâvî, Şemsüddin b. Muhammed, *el-Makâsıdu'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ ala'l-Elsine*, Dâru'l-Arabî li't-Tibâ', Kahire, 1956, 451.

Müellif dedi ki; İbn Ömer'den rivayet edilmiştir: Hz. Peygamber (s.) buyurdu ki: “*Abdest üzerine abdest alana, Allah ikinci abdesti sebebiyle on iyilik yazar.*” Bu hadisi el-İfrîkî, Ebû Ğuteyf'ten, o da İbn Ömer'den, o da Hz. Peygamber (s.)'den rivayet etmiştir. Hüseyin b. Hüreys el-Mervezî bunu bize el-İfrîkî'den, Muhammed b. Yezîd el-Vâsîtî tarikyle rivayet etmiştir.¹⁴³

Tirmizî, bu isnadın *zayıf* olduğunu belirtmiştir.

Hadis: (6/55)

قال عليه السلام: النائم الطاهر كالقائم الدائم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Abdestli uyuyan kimse daima ayakta kalan kimse gibidir.”

Hadis, el-Hakîm et-Tirmizî (v. 295/907)'nin *Nevâdiru'l-Usûl*'ünde Amr b. Hureys'ten rivayet edilmiştir. Ancak lafız farkı vardır. “*كالقائم* (ayakta kalan)” ve “*الدائم* (daima)” kelimeleri yerine “*كالصائم* (oruçlu)” ve “*القائم* (ayakta kalan)” kelimeleri geçmektedir.¹⁴⁴ Irâkî (v. 806/1404), hadisin senedinin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁵

Hadis: (7/56)

قال عليه السلام: لا صلاة لمن لا وضوء له ولا وضوء لمن لم يذكر اسمه تعالى فيه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Abdesti olmayanın namazı yoktur. Üzerine Allah'ın ismini zikretmeyen kimsenin abdesti de abdest değildir.”

Hadisi, Ebû Dâvûd (v. 275/888) Ebû Hüreyre'den gelen tarikyle rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا قتيبة بن سعيد ثنا محمد بن موسى عن يعقوب بن سلمة عن أبيه عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا صلاة لمن لا وضوء له، ولا وضوء لمن لم يذكر اسم الله تعالى عليه.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe b. Sa'îd rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Mûsâ, o da Yakûb b. Seleme'den, o da babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet

¹⁴³ Tirmizî, Tahâre, 44.

¹⁴⁴ el-Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali, *Nevâdiru'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdîsi'r-Rasûl*, İstanbul, 1229, 281.

¹⁴⁵ Münâvî, *Feydu'l-Kadîr*, IV, 288-289.

etmiştir. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “*Abdesti olmayanın namazı yoktur. Üzerine Allah’ın ismini zikretmeyen kimsenin abdesti de abdest değildir.*”¹⁴⁶

Hâkim (v. 405/1014), hadisin isnadının *sahîh* olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁷

Hadis: (8/57)

قال عليه السلام: الطَّهْرُ شَطْرُ الْإِيمَانِ.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Temizlik imanın yarısıdır.*”

Bu hadis metni Müslim (v. 261/874)’in rivayet ettiği bir hadisin baş tarafından bir cümledir. Rivayetinin sened ve metni ise şöyledir:

حدثنا إسحاق بن منصور حدثنا حبان بن هلال حدثنا أبان حدثنا يحيى أن زيدا حدثه أن أبا سلام حدثه عن أبي مالك الأشعري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الطهور شرط الإيمان، والحمد لله تملأ الميزان، وسبحان الله والحمد لله تملأن أو تملأ ما بين السماوات والأرض، والصلاة نور، والصدقة برهان، والصبر ضياء، والقرآن حجة لك أو عليك، كل الناس يغدو فبائع نفسه فمعتقها أو موبقها.

Müellif dedi ki; bize İshâk b. Mansûr rivayet etti, o da dedi ki; bize Hibbân b. Hilâl rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebân rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ rivayet etti, ona da Zeyd rivayet etmiş; ona da Ebû Sellâm, Ebû Mâlik el-Eş’arî’den rivayet etmiştir. Ebû Mâlik şöyle demiş: Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Temizlik, imanın yarısıdır. Elhamdulillâh (Hamd Allah’a mahsustur) mizanı doldurur. Sübhânallâh (Allah her türlü noksandan münezzehtir) ve Elhamdulillâh (Hamd Allah’a mahsustur) göklerle yer arasını doldururlar (yahut doldurur). Namaz bir nurdur. Sadaka bir burhandır. Sabır bir ışıktır. Kur’an da senin ya lehine, ya aleyhine bir hüccettir. Bütün insanlar sabahleyin kalkarlar, kimisi nefsinin satar, kimisi de onu ya azat eder, yahut helak.*”¹⁴⁸

Tirmizî (v. 279/892), hadis *sahîh* demiştir.¹⁴⁹

Hadis: (9/58)

قال عليه السلام: وظيفة الوضوء مرة فمن توضأ مرتين كان كفلان من الأجر ومن توضأ ثلاثا فهو وضوئي ووضوء الأنبياء من قبلي.

¹⁴⁶ Ebû Dâvûd, Tahâre, 48.

¹⁴⁷ Hâkim, a.g.e., I, 146.

¹⁴⁸ Müslim, Tahâre, 1.

¹⁴⁹ Tirmizî, Da’avât, 86, الطهور lafzının yerine الوضوء lafzı geçmektedir.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Abdestin görevi bir keredir (birer kere yıkamak). Kim abdestte ikişer kere yıkarsa, ona iki kat ecir verilir. Kim de abdestte üçer kere yıkarsa, bu benim ve önceki Peygamberlerin abdest alma şeklindedir.”

Hadis, İbn Hanbel (v. 241/885)’in *el-Müsned*’inde İbn Ömer’den gelen tarikile rivayet edilmiştir. Metinde lafız farkları vardır. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا أسود بن عامر أخبرنا أبو إسرائيل عن زيد العمي عن نافع عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من توضأ واحدة فتلك وظيفة الوضوء التي لا بد منها ومن توضأ اثنتين فله كفلان ومن توضأ ثلاثاً فذلك وضوئي ووضوء الأنبياء قبلي.

Müellif dedi ki; bize Esved b. Âmir rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû İsrâîl, o da Zeyd el-Ammî’den, o da Nâfi’den, o da İbn Ömer’den, o da Hz. Peygamber (s.)’den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim abdestte birer kere yıkarsa, bu onun mutlaka yapması gereken abdest görevidir. Kim abdestte ikişer kere yıkarsa, ona iki kat ecir verilir. Kim de abdestte üçer kere yıkarsa, bu benim ve önceki Peygamberlerin abdest alma şeklindedir.*”¹⁵⁰

Şuayb el-Arnaût, hadisın senedi *zayıf* tır demiş. Sebebi de Ebû İsrâîl, ile Zeyd el-Ammî’nin *zayıf* olduklarındandır. Ebû İsrâîl, İsmâîl b. Halîfe el-Mülâî (v. 169/785) olduğunu ve Zeyd el-Ammî ise İbnü’l-Hevârî (v. 99/717 civ.) olduğunu belirtmiştir.¹⁵¹

Hadis: (10/59)

قال عليه السلام: لا يقبل الله صلاة أحدكم إذا أحدث حتى يتوضأ.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Herhangi birinizde abdestsizdik vaki olduğu zaman, o kimse abdest alıncaya kadar Allah sizden o kimsenin namazını kabul etmez.”

Hadisi Buhârî (v. 256/869), *Sahîh*’inde Ebû Hüreyre’den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثني إسحاق بن نصر حدثنا عبد الرزاق عن معمر عن همام عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: لا يقبل الله صلاة أحدكم إذا أحدث حتى يتوضأ.

¹⁵⁰ İbn Hanbel, *el-Müsned*, II, 98.

¹⁵¹ İbn Hanbel, *el-Müsned*, X, 27, 4. dipnot. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., III, 77; X, 56.

Müellif dedi ki; bize İshâk b. Nasır rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdurrezzâk, o da Ma'mer'den, o da Hemmâm'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Herhangi birinizde abdestsizdik vaki olduğu zaman, o kimse abdest alıncaya kadar Allah sizden o kimsenin namazını kabul etmez.”¹⁵²

7. Bab: Misvak ve Kürdanın Fazileti

Hadis: (1/60)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: ركعتين بالسواك أفضل من سبعين ركعة بغير سواك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Misvakla kılınan iki rekat namaz, misvaksız kılınan yetmiş rekat namazdan daha faziletlidir.”

Hadisi bazı farklı lafızlarla İbn Hanbel (v. 241/855), Hz. Aişe'den gelen tarikile rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا يعقوب قال حدثنا أبي عن ابن إسحاق قال وذكر محمد بن مسلم بن شهاب الزهري عن عروة بن الزبير عن عائشة زوج النبي صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: فضل الصلاة بالسواك على الصلاة بغير سواك سبعين ضعفا.

Müellif dedi ki; bize Ya'kûb rivayet etti, o da dedi ki; bize babam, İbn İshâk'tan rivayet etti, o da dedi ki; Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî, Urve b. Zübeyir'den zikretti, o da Hz. Peygamber (s.)'in hanımı Aişe'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Misvakla kılınan namaz, misvaksız kılınan namazdan yetmiş kat daha faziletlidir.”¹⁵³

Şuayb Arnaût, hadis zayıf değerlendirmesinde bulunmuştur. Muhammed b. İshâk (v. 150/767)'ın bu hadisi ez-Zührî (v. 124/742)'den duymadığından dolayı isnad *munkatı* ' demiştir.¹⁵⁴

Hadis: (2/61)

قال عليه السلام: تسوكوا فإن السواك مطيبة للفم ومرضاة للرب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Misvaklanın, çünkü misvak ağzı hoş tutmaya yarar ve Rabbin razı olmasına sebep olur.”

¹⁵² Buhârî, Hıyel, 2.

¹⁵³ İbn Hanbel, *el-Müsned*, VI, 242.

¹⁵⁴ İbn Hanbel, *el-Müsned*, LIII, 361, 2. dipnot. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., XXIV, 421.

Hadis, İbn Mâce (v. 273/886)'nin *Sünen*'inde rivayet edilen hadisin baş tarafıdır. Lafız farkı vardır: “ مطهرة (temiz tutmaya)” kelimesi yerinde “ مطيبة (hoş tutmaya)” kelimesi geçmektedir. Rivayetin sened ve metnin tamamı şöyledir:

حدثنا هشام بن عمار حدثنا محمد بن شعيب حدثنا عثمان بن أبي العاتكة عن علي بن يزيد عن القاسم عن أبي أمامة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: تسوكوا فإن السواك مطهرة للفم مرضاة للرب ما جاءني جبريل إلا أوصاني بالسواك حتى لقد خشيت أن يفرض علي وعلى أمتي ولولا أنني أخاف أن أشق على أمتي لفرضته لهم وإني لأستاك حتى لقد خشيت أن أحفي مقادم فمي.

Müellif dedi ki; bize Hişâm b. Ammâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Şuayb rivayet etti, o da dedi ki; bize Osmân b. Ebi'l-Âtike, Ali b. Yezîd'den, o da Kâsım'dan, o da Ebû Umâme'den Hz. Peygamber (s.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Misvaklanın, çünkü misvak ağız temiz tutmaya yarar, Rabbin razı olmasına sebep olur. Cibrîl bana her gelişinde misvakı tavsiye etti. Öyle ki bana ve ümmetime farz olacağından gerçekten korktum. Ümmetime meşakkat vermekten korkum olmasaydı misvakı onlar için farz kılardım. Ben misvakı o kadar çok kullanırım ki, öndeki dişlerimi köklerinden oynatacağımdan (veya) öndeki dişlerimin etlerini köklerinden gidereceğimden korktum.*”¹⁵⁵

el-Albânî (v. 1999), hadisin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁶

Hadis (3/62)

قال عليه السلام: ستة من سنن المرسلين العلم والحياء والسواك والحجامة والتعطر وكثرة الأزواج.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Altı şey Peygamberlerin sünnetlerindedir. İlim, haya, misvak, hacamat, güzel koku sürmek ve çok evlilik.*”

Hadisi Beyhakî (v. 458/1065), İbn Abbâs'tan gelen tarikla rivayet etmiştir. Lafız farkı vardır. Rivayetin sened ve metni şöyledir:

أخبرنا أبو الحسن العلوي أنا أحمد بن محمد بن الحسن الحافظ نا أبو أحمد الفراء نا قدامة بن محمد نا إسماعيل بن شيبه عن ابن جريج عن عطاء عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من سنن المرسلين الحلم والحياء والحجامة والسواك والتعطر وكثرة الأزواج.

¹⁵⁵ İbn Mâce, Tahâre, 7.

¹⁵⁶ İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, tlk., Muhammed Nâsiruddîn el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts, 68.

Müellif dedi ki; bize Ebu'l-Hasan el-Alevî haber verdi, o da dedi ki; bize Ahmed b. Muhammed b. Hasan Hâfız haber verdi, o da dedi ki; bize Ebû Ahmed Ferrâ haber verdi, o da dedi ki; bize Kudâme b. Muhammed haber verdi, o da dedi ki; bize İsmâîl b. Şeybe, o da İbn Cüreyc'ten, o da Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan haber verdi. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “*Yumuşak huyluluk, haya, hacamat, misvak, güzel koku sürmek ve çok evlilik Peygamberlerin sünnetlerindedir.*”¹⁵⁷

Beyhakî (v. 458/1065), Kudâme b. Muhammed el-Hadramî'nin¹⁵⁸ İsmâîl'den rivayet etmede tek kaldığını ve ikisinin *leyse bi'l-kavî*¹⁵⁹ olduklarını belirtmiştir. el-Albânî (v. 1999), hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.¹⁶⁰

Hadis: (4/63)

قال عليه السلام: ثلاثة أشياء واجبة على كل مسلم غسل يوم الجمعة والسواك ومس الطيب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Üç şey her Müslümana vaciptir, Cuma günü gusül abdesti almak, misvak ve güzel koku sürmek.*”

Hadisi İbn Hanbel (v. 241/855), *el-Müsned*'inde *mevkûf* olarak ve bazı lafız farklarıyla rivayet etmiştir. İsnad ve metni şöyledir:

قال حدثنا محمد بن جعفر حدثنا شعبة عن سعد بن إبراهيم قال سمعت محمد بن عبد الرحمن بن ثوبان يحدث عن رجل من الأنصار عن رجل من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: ثلاث حق على كل مسلم الغسل يوم الجمعة والسواك ويمس من طيب إن وجد.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti, o da dedi ki; bize Şu'be, Sa'd b. İbrâhîm'den rivayet etti, o da şöyle demiş: Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'ın Ensar'dan bir kişiden, onun da Hz. Peygamber (s.)'in ashabından bir kişinin şöyle dediğini rivayet ettiğini duydum: “*Üç şey her Müslümanın hakkıdır. Cuma günü gusül abdest almak, misvak, bulduğunda güzel koku sürmesi.*”¹⁶¹

¹⁵⁷ Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Huseyin, *el-Câmi li Şuabi'l-Îmân*, thk., thr., Abdülalî Abdülhamîd Hâmîd, Muhtâr Ahmed en-Nedvî, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 2004, X, 159-160.

¹⁵⁸ Doğrusu: el-Heşremî'dir. Bkz. İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VII, 129; Mizzî, a.g.e., XXIII, 551.

¹⁵⁹ “Zehebî, Irâkî ve Sehâvî'ye göre *Leyse bi-Hucce* manasındır. *Leyse bi-Hucce* ise cerhin, Zehebî ve Irâkî'ye göre beşinci, Sehâvî'ye göre altıncı mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 163.

¹⁶⁰ el-Albânî, a.g.e., X, 26.

¹⁶¹ İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 34.

Heysemî (v. 807/1404), hadisi Ahmed (v. 241/855) rivayet ettiğini ve ricali *sahîh* olduğunu ifade etmiştir.¹⁶² Şuayb el-Arnaût da hadis *sahîh* demiştir.¹⁶³

Hadis: (5/64)

قال عليه السلام: أفواهم طرق من طرق الجنة فنظفوها بالسواك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ağızlarınız Cennet yollarından yollardır. Onu misvakla temizleyiniz!”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/65)

قال عليه السلام: طيبوا أفواهم بالسواك فإنها طرق القرآن.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ağızlarınıza misvakla güzel koku verin! Çünkü ağızlarınız Kur’an yollarıdır.”

Beyhakî (v. 458/1065), Semüre b. Cündeb’den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو علي الرودباري أخبرنا إسماعيل بن محمد الصفار حدثنا الحسن بن الفضل بن السمح حدثنا غياث بن كلوب الكوفي حدثنا مطرف بن سمرة ولقيته سنة خمس وسبعين ومائة عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: طيبوا أفواهم بالسواك فإنها طرق القرآن.

Müellif dedi ki; bize Ebû Ali er-Rûzbârî rivayet etti, o da dedi ki; bize İsmâîl b. Muhammed Saffâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Hasan b. Fadl b. Semh rivayet etti, o da dedi ki, bize Ğiyâs b. Kellûb el-Kûfî rivayet etti, o da dedi ki; bize Mutarrif b. Semüre rivayet etti onunla yüz yetmiş beş senesinde buluştum, o da babasından rivayet etmiştir. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “Ağızlarınıza misvakla güzel koku verin! Çünkü ağızlarınız Kur’an yollarıdır.”¹⁶⁴

Beyhakî, Ğiyâs’ın *mechûl* olduğunu ifade etmiştir. Dârakutnî (v. 385/995), onun *zayıf* olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁵

Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁶² Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, II, 172.

¹⁶³ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XXVI, 322, 1. dipnot.

¹⁶⁴ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi’l-İmân*, III, 451.

¹⁶⁵ Münâvî, *Feydu’l-Kadîr*, IV, 284. Ayrıca bkz. İbn Hacer, *Lisânu’l-Mizân*, IV, 423.

Hadis: (7/66)

قال عليه السلام: رحم الله المتخللين من أمتي في الوضوء والطعام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah ümmetimden abdest ve yemekte hilalleme yapanları merhamet etti.”

Hadisi Kudâî (v. 454/1062), *el-Müsnedü’ş-Şihâb*’ında Ebû Eyyûb’dan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو محمد عبد الرحمن بن عمر التجيبي أبنا أحمد بن إبراهيم بن جامع ثنا علي بن عبد العزيز ثنا محمد بن عبد الله الرقاشي ثنا رباح بن عمرو قال حدثني أبو بحر رجل من بني فارس عن أبي سورة بن أخي أبي أيوب عن أبي أيوب قال ربما خرج علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال : رحم الله المتخللين في الوضوء والطعام.

Müellif dedi ki; bize Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ömer et-Tüçîbî haber verdi, o da dedi ki; bize Ahmed b. İbrâhîm b. Câmi’ haber verdi, o da dedi ki; bize Ali b. Abdulâzîz rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Abdullah er-Rekâşî rivayet etti, o da dedi ki; bize Rebâh b. Amr rivayet etti, o da şöyle demiş; bana Benî Fâris’ten olan Ebû Bahr, Ebû Eyyûb’un kardeşinin oğlu Ebû Sevre’den, o da Ebû Eyyûb’dan rivayet etti. Ebû Eyyûb şöyle demiş: Muhtemelen Rasûlullah (s.) bizim yanımıza çıkarak şöyle buyurdu: “Allah, abdest ve yemekte hilalleme yapanları merhamet etti.”¹⁶⁶

el-Albânî (v. 1999), hadisin sıhhati konusunda *zayıf* hükmünü vermiştir. Çünkü İbn Hacer (v. 852/1448), senesinde bulunan Ebû Serve’nin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁷

Hadis: (8/67)

قال عليه السلام: خير السواك من الأراك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “En iyi misvak Erâktan¹⁶⁸ olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

¹⁶⁶ Kudâî, a.g.e., I, 339-340.

¹⁶⁷ el-Albânî, a.g.e., VIII, 129. Ayrıca bkz. İbn Hacer, *Takrîbu’t-Tehzîb*, 1158.

¹⁶⁸ Erâk: Misvak ağacıdır. Dallarıyla dişler temizlenir. Bkz. İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed, *Lisânü’l-Arab*, “erk” md., Dâru Sâdır, Beyrût, ts., X, 388.

Hadis: (9/68)

قال عليه السلام: لا تتخلوا بالاس والرمان وبالقصب فإنه يورث البرص.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dişlerinizi mersin, nar ve şeker kamışıyla temizlemeyiniz. Çünkü bunlar alaca hastalığına sebep olur.”

Kaynaklarda rivayet aynı lafızlarla geçmiyor, ancak anlam olarak buna yakın şu iki rivayeti tespit ettik. Birinci rivayeti İbn Asâkir (v. 571/1175), *Târîhu Dımeşk*'inde Kubeyse b. Züeyb'den gelen tarikle şöyle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو القاسم بن عبدان أنا أبو القاسم بن أبي العلاء قراءة عليه أنا أبو الحسن أحمد بن الفتح بن عبد الله بن عبد الخالق المعروف بابن فرغان الفقيه الموصلی بها نا محمد بن الحسين بن أحمد الأزدي نا أحمد بن يعقوب بن سراج نا إبراهيم بن الهيثم بن عبد العزيز بن يحيى الأويسي نا خيران بن العلاء نا إبراهيم بن العلاء بن محمد نا الزهري عن قبيصة بن ذؤيب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا تخلوا بعود الآس ولا عود الرمان فإتھما يحركان عود الجذام.

Müellif dedi ki; bize Ebu'l-Kâsım b. Abdân rivayet etti, o da dedi ki; bize okuyarak Ebu'l-Kâsım b. Ebi'l-Alâ rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Firğân Fakîh el-Mevsılî olarak bilinen Ebu'l-Hasan Ahmed b. Feth b. Abdillâh b. Abdulhâlik rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Hüseyin b. Ahmed el-Ezdî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ya'kûb b. Sirâc rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Heysem b. Abdulazîz b. Yahyâ el-Üveysî rivayet etti, o da dedi ki; bize Heyrân b. Alâ rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Alâ b. Muhammed rivayet etti, o da dedi ki; bize ez-Zührî, Kubeyse b. Züeyb'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Mersin ve nar dalıyla dişlerinizi temizlemeyin. Çünkü bu ikisi cüzzam hastalığının şiddetini arttırlar.*”¹⁶⁹

Zehebî (v. 748/1347), ez-Zührî (v. 124/742)'den rivayette bulunan İbrâhîm b. Alâ hakkında bilinmeyen birisi (mechûl birisi) olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁰ Heyrân b. Alâ, Ebû Bekir el-Keysânî ed-Dımeşkî'dir. Zehebî, onun *sika* olduğunun beyan edildiğini ve bununla birlikte *münker* rivayetinin de bulunduğunu ifade etmiştir. Bunun sebebi hocasından kaynaklanabileceğini söylemiştir.¹⁷¹ İbrâhîm b. Heysem b. Abdulazîz hakkında bir bilgiye ulaşamadık. Ancak İbn Hacer (v. 852/1448), Heyrân b. Alâ'dan

¹⁶⁹ İbn Asâkir, a.g.e., VII, 91. Ayrıca bkz. Ali el-Müttakî, a.g.e., XV, 255. (40838)

¹⁷⁰ Zehebî, *el-Muğnî*, I, 39.

¹⁷¹ Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, II, 192; İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, II, 412.

Abdulazîz el-Üveysî rivayette bulunduğunu beyan etmiştir.¹⁷² Ahmed b. Ya'kûb hakkında da bir bilgi tespit edilememiştir. Muhammed b. Hüseyin, Ebu'l-Feth b. Yezîd el-Ezdî el-Mevsîlî (v. 394/1003)'dir. Berkânî (v. 425/1034), onun hakkında *zayıf* hükmünde bulunmuştur.¹⁷³ Senesinde *mechûl* ve *zayıf* ravilerin bulunmasından rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci rivayeti İbn Adî (v. 365/976), İbn Abbâs'tan gelen tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن أحمد بن حماد حدثني عبد الله قال سألت أبي عن شيخ يقال له محمد بن عبد الملك روى عنه يحيى بن صالح الوحاظي حدثنا عطاء عن بن عباس نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يتخلل بالقصب والاس وقال إنهما يسقيان عرق الجذام.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Ahmed b. Hemmâd rivayet etti, o da dedi ki; bana Abdullah rivayet etti, o şöyle dedi: Babamdan Muhammed b. Abdulmelik denilen hoca hakkında sordum, ondan Yahyâ b. Sâlih el-Vihâzî rivayet etmiş, o da demiş ki; bize Atâ, İbn Abbâs'tan rivayet etti. İbn Abbâs şöyle demiş: “*Rasûlullah (s.), şeker kamışı ve mersinle dış temizlemesini yasakladı ve bu ikisinin cüzzam hastalığının kökünü suladığını söyledi.*”¹⁷⁴

Suyûtî (v. 911/1505), senesinde bulunan Muhammed b. Abdulmelik'in *metrûk* olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁵ Muhammed b. Abdulmelik el-Ensârî el-Medînî'dir. İbn Hanbel (v. 241/855), *yeda'u'l-hadis* demiş, Ebû Hâtim (v. 277/890) *kezzâb* hükmünü vermiştir.¹⁷⁶ Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (10/69)

قال عليه السلام: صلاة بسواك أفضل من خمسة وسبعين صلاة بغير سواك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Misvakla kılınan bir namaz, misvaksız kılınan yetmiş beş namazdan daha faziletlidir.*”

¹⁷² İbn Hacer, *Lisânu'l-Mîzân*, II, 412.

¹⁷³ Zehebî, *Mîzânu'l-İ'tidâl*, IV, 443.

¹⁷⁴ İbn Adî, a.g.e., VII, 344.

¹⁷⁵ Suyûtî, *el-Âlâ'i'l-Mesnû'a fi'l-Ehâdisi'l-Mevdû'a*, Mektebetü't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, Mısır, ts., II, 256.

¹⁷⁶ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VIII, 4.

Hadis, İbnü'l-Mülakkın (v. 804/1401)'ın *el-Bedru'l-Munîr*'de Abdullah b. Ömer'den rivayet edilmiştir. Lafız farkı vardır. “خمسة (beş)” kelimesi yerine “خمس (beş)” kelimesi geçmektedir.¹⁷⁷

İbnü'l-Mülakkın, isnadında Sa'îd b. Sinân'ın varlığını ve onun Ebû Mehdî el-Hanefî el-Kindî el-Hımsî (v. 168/784) olduğunu belirtmiştir. İbn Hanbel (v. 241/855) *zayıf*, Buhârî (v. 256/869) *münkerü'l-hadîs*¹⁷⁸ dediklerini aktarmıştır. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *leyse bişey* demiş, Ebû Hâtim (v. 277/890) *yeda'u'l-hadîs* hükmünü vermiştir.¹⁷⁹ Zehebî (v. 748/1347) ve İbn Hacer (v. 852/1448) *metrûk* demişlerdir.¹⁸⁰

Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

8. Bab: Ezanın Fazileti

Hadis: (1/70)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: من أذن سبعة سنين إحتساباً لله كتب الله له براءة من النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim yedi sene sırf Allah rızası için ezan okursa, Allah ona Cehennemden berat yazar.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892), İbn Abbâs'tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن حميد الرازي حدثنا أبو تميلة حدثنا أبو حمزة عن جابر عن مجاهد عن ابن عباس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من أذن سبع سنين محتسباً كتبت له براءة من النار.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Humejd er-Râzî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Tümeyle rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Hamze, Câbir'den, o da Mucâhid'den, o da İbn Abbâs'tan Hz. Peygamber (s.)'in şöyle dediğini rivayet etti: *“Kim yedi sene sırf Allah rızası için ezan okursa, ona Cehennemden berat yazılır.”*¹⁸¹

¹⁷⁷ İbnü'l-Mülakkın, Sirâcüddin Ömer b. Ali b. Ahmed, *el-Bedru'l-Munîr fî Tahrîci'l-Ehâdis ve'l-Âsâri'l-Vâki'a fî Ş-Şerhi'l-Kebîr*, thk., Mustafâ Ebu'l-Ğayt Abdullhay, Ebû Muhammed Abdullah b. Süleymân, Ebû Ammâr Yâsir b. Kemâl, Dâru'l-Hicre, Riyad, 2004, II, 19.

¹⁷⁸ “1. Cerhin, Zehebî'ye göre beşinci, Irâkî'ye göre dördüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır. 2. Çokça munker hadis rivayet eden ravi. Bu ravinin rivayet ettiği hiçbir hadis alınmaz. 3. Buhârî bu siğayı, kendilerinden hadis rivayet etmenin helal olmadığı raviler hakkında kullanır. Buhârî'nin bu kullanımına göre böyle bir ravi, cerhin, Irâkî'nin tertibinde üçüncü, Sehâvî'ninkinde dördüncü mertebesinde bulunur. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 213.

¹⁷⁹ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., IV, 28.

¹⁸⁰ Zehebî, *el-Muğnî*, II, 406; İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 381.

¹⁸¹ Tirmizî, *Salât*, 38.

Tirmizî, hadise *garîb* hükmünü vermiştir. el-Albânî (v. 1999), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁸²

Hadis: (2/71)

قال عليه السلام: من أذن سنة وجبت له الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir sene boyunca ezan okursa, o kimseye Cennet vacip olur.”

Rivayet aynı lafızlarla kaynaklarda geçmiyor, ama mana olarak aynı olan şu rivayeti tespit ettik. Hadisi Beyhakî (v. 458/1065), Sevbân’dan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو نصر بن قتادة وأبو بكر الفارسي قالوا حدثنا أبو عمرو بن مطر حدثنا إبراهيم بن علي حدثنا يحيى بن يحيى حدثنا أبو معاوية عن أبي قيس الدمشقي عن عبادة بن نسي عن أبي مريم السكوني عن ثوبان مولى رسول الله صلى الله عليه وسلم قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من حافظ على الأذان سنة أوجب الله له الجنة.

Müellif dedi ki; bize Ebû Nasır b. Katâde ve Ebû Bekir el-Fârisî rivayet etti, ikisi dedi ki; bize Ebû Amr b. Matar rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Yahyâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Muâviye, Ebû Kays ed-Dımeşkî’den, o da Ubâde b. Nesî’den, o da Ebû Meryem es-Sekûnî’den, o da Rasûlullah (s.)’in azatlısı Sevbân’dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim bir sene boyunca ezanı gözetirse, Allah o kimse için Cenneti vacip kılar.*”¹⁸³

el-Albânî (v. 1999), rivayetin *mevzû* olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁴ Çünkü isnadında Ebû Kays ed-Dımeşkî geçtiğini belirtmiştir. Ebû Kays ed-Dımeşkî, Muhammed b. Sa’îd b. Hassân el-Esedî’dir. İbn Hanbel (v. 241/855), Abbâsî halifesi Ebû Ca’fer el-Mansûr (v. 158/775) onu zındık olmasından dolayı öldürttüğünü aktarmış ve onun rivayet ettiği rivayetin *mevzu* olduğunu belirtmiştir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *münkerü’l-hadîs* demiş, Nesâî (v. 303/915), hadis uydurmakla bilinen yalancı dört kişi olduğunu bildirmiş ve bunların içinde Muhammed b. Sa’îd’in ismini de zikretmiştir.¹⁸⁵

¹⁸² Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, tlk., Muhammed Nâsıruddin el-Albânî, Mektebetü’l-Ma’ârif, Riyad, ts., 61.

¹⁸³ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi’l-İmân*, IV, 450.

¹⁸⁴ el-Albânî, a.g.e., II, 243.

¹⁸⁵ İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, IX, 185.

Hadis: (3/72)

قال عليه السلام: من أذن أذانا لخمس صلوات إيمانا واحتسابا غفر الله له ما تقدم من ذنبه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim inanarak sırf Allah rızası için beş vakit namazda ezan okursa, Allah onun geçmiş günahlarını bağışlar.”

Beyhakî (v. 458/1065), *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثني أبو الحسن محمد بن الحسين العلوي إملاء ثنا أبو الفضل العباس بن محمد بن قوهيار ثنا محمد بن يزيد السلمي ح وأخبرنا أبو طاهر الفقيه ثنا أبو بكر القطان ثنا محمد بن يزيد ثنا إبراهيم بن رستم ثنا حماد بن سلمة عن محمد بن عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من أذن خمس صلوات وأمهم إيمانا واحتسابا غفر له ما تقدم من ذنبه.

Müellif dedi ki; bana imla olarak Ebu'l-Hasan Muhammed b. Hüseyin el-A'levî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebu'l-Fadıl Abbâs b. Muhammed b. Kûhiyâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Yezîd es-Sülemî rivayet etti. ¹⁸⁶ ح Bize Ebû Tâhir Fakîh rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir Kattân rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Yezîd rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Rüstüm rivayet etti, o da dedi ki; bize Hemmâd b. Seleme, Muhammed b. Amr'dan, o da Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim sırf Allah rızası için imam olarak, inanarak beş vakit namazda ezan okursa, geçmiş günahları bağışlanır.*”¹⁸⁷

el-Albânî (v. 1999), hadisin sıhhati hakkında *zayıf* hükmünde bulunmuştur.¹⁸⁸ Çünkü hadisin senedinde bulunan İbrâhîm b. Rüstüm (v. 211/826) *zayıf* demiştir. İbn Adî (v. 365/976), onun hakkında *münkerü'l-hadîs* hükmünü vermiştir.¹⁸⁹

Hadis: (4/73)

قال عليه السلام: ثلاث يعصمهم الله تعالى من عذاب القبر الشهيد والمؤذن والمتوفي يوم الجمعة وليلة الجمعة.

¹⁸⁶ “Tahvîl Hâ'sı: Birden fazla senedi/rivayeti bulunan bir hadisin bu senedleri/rivayetleri bir yerde verilmek istendiğinde bunların arasına konan işaret, noktasız hâ' harfî.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 303.

¹⁸⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk., Muhammed Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, I, 636.

¹⁸⁸ el-Albânî, a.g.e., II, 245.

¹⁸⁹ Zehebî, *el-Muğnî*, I, 26.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Üç kimseyi Allah kabir azabından korur, şehidi, müezzini, Cuma günü ve Cuma gecesi öleni.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/74)

قال عليه السلام: من سمع اسمي في النداء وقبل إبهاميه ووضعه على عينيه فأنا شفيعه يوم القيامة في الصفوف وقانده إلى الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim benim ismimi ezanda duyar ve iki baş parmaklarını öperek gözlerine koyarsa, Kıyamet gününde saflardayken ben onun şefaathçisi ve Cennete götüreni olacağım.”

Rivayet aynı lafızlarla kaynaklarda geçmiyor. Ancak buna mana olarak yakın olan şu rivayeti tespit ettik. es-Sehâvî (v. 902/1496), *el-Makâsıdu'l-Hasene*'de zikretmiştir. O şu bilgileri aktarmaktadır. Mutasavvıf olan Ebû Abbâs Ahmed b. Ebû Bekir Ridâd el-Yemânî, *Mûcibâtu'r-Rahme ve Azâimu'l-Mağfire* adlı eserinde hadisi aktarmıştır. es-Sehâvî, senedinde *inkita*' ve *mechûl* raviler olduğunu belirtmiştir. Metni şöyledir:

الخصر عليه السلام أنه من قال حين يسمع المؤذن يقول أشهد أن محمدا رسول الله مرحبا بحبيبي وقرّة عيني محمد بن عبد الله ثم يقبل إبهاميه ويجعلهما على عينيه لم يرمد أبدا.

Hıdır (a.s.) şöyle demiş: “*Kim müezzinin Eşhedü anna Muhammedun Rasûlullah (Muhammedin Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ediyorum) dediğini duyduğunda şöyle derse, merhaba sevgilim ve gözlerimin nuru olan Muhammed b. Abdullah, sonra iki baş parmaklarını öperek iki gözüne koyarsa ebedi olarak gözü hastalanmaz.*”¹⁹⁰

es-Sehâvî, hadis *lâ yesihhu* (sahîh değildir) değerlendirmesinde bulunmuştur. Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (6/75)

قال عليه السلام: إذا كان وقت الأذان فتحت أبواب السماء واستجيب الدعاء وإذا كان وقت الإقامة لم ترد دعوة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ezan vakti olduğunda sema kapıları açılır ve duaya icabet edilir. Kamet vakti olduğunda davet/dua reddedilmez.”

¹⁹⁰ es-Sehâvî, a.g.e., 384.

Hadisi İbn Ebî Şeybe (v. 235/849), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد بن عبد الملك بن واقد حدثنا الحارث بن مرة حدثنا يزيد الرقاشي عن أنس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا كان عند الأذان فُتحت أبواب السماء واستجيب الدعاء وإذا كان عند الإقامة لم ترد دعوة.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Abdulmelik b. Vâkid rivayet etti, o da dedi ki; bize Hâris b. Murre rivayet etti, o da dedi ki; bize Yezîd er-Rekâşî, Enes'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “*Ezan olduğunda sema kapıları açılır ve duaya icabet edilir. Kamet olduğunda davet/dua reddedilmez.*”¹⁹¹

Muhakkik Muhammed Avvâme, seneddeki Yezîd er-Rekâşî'nin *zayıf* olduğunu ifade etmiştir. Yezîd b. Ebân er-Rekâşî Ebû Amr el-Basrî (v. 110/728 ile 120/737 civ.)'dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *zayıf* demiş, Nesâî (v. 303/915) ve Dârakutnî (v. 385/995) de *zayıf* hükmünü vermişlerdir.¹⁹²

Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (7/76)

قال عليه السلام: من قال عند الأذان مرحبا بالقائلين عدلا ومرحبا بالصلاة أهلا كتب الله له ألف حسنة ومحا عنه ألف سيئة ورفع له ألف درجة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim ezan esnasında: Adil olarak diyenlere merhaba ve ehil olarak namaza merhaba! derse, Allah o kimseye bin iyilik yazar, ondan bin bin kötülük siler ve onu bin dereceye yükseltir.*”

Rivayeti, Aliyyü'l-Kârî (v. 1014/1605) *el-Esrâru'l-Merfû'a*'da zikretmiştir. Metni şöyledir:

من سمع المنادي بالصلاة فقال مرحبا بالقائلين عدلا ومرحبا بالصلاة وأهلا كتب الله له ألفي ألف حسنة ومحا عنه ألفي ألف سيئة ورفع له ألفي ألف درجة.

¹⁹¹ İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Kûfî, *el-Musannef*, thk., thr., Muhammed Avvâme, Dâru Kurtuba, Beyrut, 2006, XV, 125.

¹⁹² Mizzî, a.g.e., XXXII, 68-69.

“Kim namaza çağıranı duyar ve şöyle derse: Adil olarak diyenlere merhaba ve ehil olarak namaza merhaba! Allah o kimseye iki milyon iyilik yazar, ondan iki milyon kötülük siler ve onu iki milyon dereceye yükseltir.”¹⁹³

Aliyyü'l-Kârî, hadisin sıhhati konusunda *lâ asla leh*¹⁹⁴ olduğunu belirtmiştir. Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (8/77)

قال عليه السلام: من سمع الأذان ولم يقل مثل ما قال المؤذن فإنه يمنع من السجود يوم القيامة إذا سجد المؤمنون.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim ezanı işitir ve müezzinin dediği gibi demezse, Kıyamet gününde müminler secde ederken o secdeden menedilir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (9/78)

قال عليه السلام: ثلاثة في ظل العرش يوم لا ظل إلا ظله: إمام عادل ومؤذن حافظ وقارئ القرآن يقرأ كل يوم مانتى آية.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Üç insan zümresi arşın gölgesinden başka gölge bulunmayan günde arşın gölgesinde bulunurlar. Adil imam, hafız olan müezzin ve her gün iki yüz ayet okuyan Kur'an okuyucusu.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

9. Bab: Cemaatin Fazileti

Hadis: (1/79)

قال النبي عليه السلام: فضل صلاة الجماعة على صلاة أحدكم وحده خمسة وعشرون جزءا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cemaatle kılınan namaz sizin birinizin tek başına kaldığı namazdan yirmi beş kat üstündür.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

¹⁹³ Aliyyü'l-Kârî, Nûruddîn Ali b. Muhammed b. Sultân, *el-Esrâru'l-Merfû'a fi'l-Ahbâri'l-Mevdû'a*, thk., tlk., Muhammed b. Lutfî Sabbâğ, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1986, 333.

¹⁹⁴ “Hakkında bu hüküm verilmiş olan hadisin bilinen bir senedi yok demektir. Dolayısıyla bu hadis, hadis ilimlerin verilerine/zahiri ölçülere göre mevzû sayılır.” Bkz. Aydımlı, a.g.e., 159.

حدثنا أبو مروان محمد بن عثمان العثماني حدثنا إبراهيم بن سعد عن بن شهاب عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: فضل الجماعة على صلاة أحدكم وحده خمس وعشرون جزءاً.

Müellif dedi ki; bize Ebû Mervân Muhammed b. U'smân el-U'smânî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Sa'd, İbn Şihâb'dan, o da Sa'îd b. Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den Rasûlullah (s.)'in şöyle dediğini rivayet etti: “*Cemaatle kılınan namazın üstünlüğü sizden birinizin tek başına kıldığı namazdan yirmi beş kat üstündür.*”¹⁹⁵

el-Albânî (v. 1999), hadisin sıhhati konusunda *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁹⁶ Hadisi İbrâhîm b. Sa'd (v. 185/801)'dan gelen aynı senedle İbn Hanbel (v. 241/855) de rivayet etmiştir.¹⁹⁷ Şuayb Arnaût, isnadı *sahîh* demiştir.¹⁹⁸

Hadis: (2/80)

قال عليه السلام: أفضل الصلاة عند الله الصبح يوم الجمعة في الجماعة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Allah katında en üstün sabah namazı, Cuma günü cemaatle kılınan sabah namazıdır.*”

Hadisi bazı lafız farklarıyla Beyhakî (v. 458/1062) İbn Ömer'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو سعد أحمد بن محمد الماليني حدثنا أبو بكر محمد بن عبيد الله بن الشخير حدثنا عبد الله بن سليمان بن الأشعث حدثنا عمرو بن علي حدثنا خالد بن الحارث حدثنا شعبة حدثنا يعلى بن عطاء قال سمعت الوليد بن عبد الرحمن يحدث أن ابن عمر قال لحمران أما بلغك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إن أفضل الصلوات عند الله صلاة الصبح يوم الجمعة في جماعة.

Müellif dedi ki; bize Ebû Sa'd Ahmed b. Muhammed el-Mâlînî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir Muhammed b. Ubeydullah b. Şihhîr rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Süleymân b. Eş'as rivayet etti, o da dedi ki; bize Amr b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Hâlid b. Hâris rivayet etti, o da dedi ki; bize Şu'be rivayet etti, o da dedi ki; bize Ya'lâ b. Atâ rivayet etti, o şöyle demiş; ben Velîd b. Abdurrahman'ı İbn Ömer'in Humrân'a dediğini rivayet ederken duydum. İbn Ömer Humrân'a şöyle demiş:

¹⁹⁵ İbn Mâce, Mesâcid, 16.

¹⁹⁶ İbn Mâce, Sünenü İbn Mâce, 149.

¹⁹⁷ İbn Hanbel, el-Müsned, II, 264.

¹⁹⁸ İbn Hanbel, el-Müsned, XII, 27, 2. dipnot.

“*Rasûlullah (s.)’in şöyle dediği sana ulaşmadı mı?*” Rasûlullah (s.): “*Şüphesiz Allah katında namazların en faziletlisi, Cuma günü cemaatle kılınan sabah namazıdır.*”¹⁹⁹

İbnü’l-Cevzî (v. 597/1200), hadisin *sahih* olduğunu belirtmiştir.²⁰⁰

Hadis: (3/81)

قال عليه السلام: من صلى صلاة الصبح في جماعة ثم جلس يذكر الله حتى تطلع الشمس، كان له ستر من النار وبراءة من النفاق.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim sabah namazını cemaatle kılar sonra oturur güneş doğuncaya kadar Allah’ı zikrederse, onun için Cehennemden koruyan bir perde olur ve münafıklıktan beri olur.”

Hadis bazı lafız farklarıyla Bezzâr (v. 292/905)’ın *el-Müsned*’inde rivayet edilmiştir. Uzunca bir hadis, biz sadece rivayetin baş tarafını vermekle yetineceğiz. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا محمد بن موسى الحرشي قال نا هبيرة بن حدير العدوي قال نا سعد الحذاء عن عمير بن المأموم قال أتيت المدينة أزور ابنة عم لي تحت الحسن بن علي فشهدت معه صلاة الصبح في مسجد الرسول وأصبح بن الزبير قد أولم فأتى رسول بن الزبير فقال: يا بن رسول الله! إن بن الزبير أصبح قد أولم وقد أرسلني إليك فلم يلتفت إليه فطاف في المسجد فتفرى الخلق يدعوهم ثم رجع إلى الحسن فقال: يا بن رسول الله! بن الزبير قد أولم وقد أرسلني إليك فالتفت إلي فقال: هل طلعت الشمس؟ قيل: لا أحسب إلا قد طلعت فقال: الحمد لله الذي أطلعها من مطلعها ثم قال سمعت أبي وجدي يعني النبي يقول من صلى الغداة ثم قعد يذكر الله حتى تطلع الشمس جعل الله بينه وبين النار سترا...

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Mûsâ el-Hereşî rivayet etti, o da demiş ki; bize Hübeyre b. Hudeyr el-Adevî rivayet etti, o da demiş ki; bize Sa’d Hezzâ’, Umeyr b. Me’mûm’dan rivayet etti, Umeyr b. Me’mûm şöyle demiş: “*Medine’ye Hasan b. Ali’nin eşi olan amcamın kızını ziyaret etmeye geldim. Hasan b. Ali ile birlikte Rasûlullah (s.)’in mescidinde sabah namazını kıldım. İbnü’z-Zübeyr düğün yemeği verecek oldu ve onun elçisi gelerek: “Ey Rasûlullah’ın oğlu! İbnü’z-Zübeyr düğün yemeği verecek oldu, beni sana gönderdi.” dedi. Hasan b. Ali, onunla ilgilenmedi. O ise mescitte dolaştı, insanların arasını yararak tekrar Hasan’a dönerek: “Ey Rasûlullah’ın oğlu! İbnü’z-Zübeyr düğün yemeği verecek oldu, beni sana gönderdi.” dedi. Umeyr b. Me’mûm anlatıyor, Hasan b. Ali bana yönelerek şöyle dedi: “Güneş doğdu mu?” Şöyle*

¹⁹⁹ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi’l-İmân*, IV, 441.

²⁰⁰ İbnü’l-Cevzî, *el-İ’lel*, I, 458.

cevap verildi: “*Saniyorum güneş doğdu.*” Hasan dedi ki: “*Doğma zamanında güneşi doğuran Allah’a hamd olsun!*” Sonra şöyle dedi: “*Ben babamı ve dedemi yani Hz. Peygamber (s.)’i şöyle dediğini işittim: “Kim sabah namazını kılar ve güneş doğuncaya kadar Allah’ı zikredip oturursa, Allah o kimseyle Cehennem arasında bir perde kılar...”*”²⁰¹

Heysemî (v. 807/1404), isnadında Sa’îd b. Tarîf Heddâ’ var demiş ve onun *metrûk* olduğunu belirtmiştir.²⁰² Bu ravinin ismi yanlış yazılmıştır. Doğrusu: Sa’d b. Tarîf İskâf Hezzâ’ el-Hanzalî’dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *leyse bişey* demiş, İbn Hanbel (v. 241/855) ve Ebû Hâtim (v. 277/890) *da’ifu’l-hadis* hükmünü vermişlerdir. Nesâî (v. 303/915) ve Dârakutnî (v. 385/995) *metrûk* demişlerdir.²⁰³

Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki hadisin son kısmında geçen “*براءة من النفاق* (münafıklıktan beri)” gelince, bu cümlenin başka bir hadisten alıntı olduğunu düşünüyoruz. O hadisi Tirmizî (v. 279/892) Enes b. Mâlik’ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا عقبة بن مكرم ونصر بن علي الجهضمي قال حدثنا أبو قتيبة سلم بن قتيبة عن طعمة بن عمرو عن حبيب بن أبي ثابت عن انس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من صلى لله أربعين يوما في جماعة يدرك التكبير الأولى كتبت له براءتان براءة من النار وبراءة من النفاق.

Müellif dedi ki; bize Ukbe b. Mukrem ve Nasır b. Ali el-Cehdamî rivayet ettiler, o ikisi dedi ki; bize Ebû Kuteybe Selm b. Kuteybe, Tu’me b. Amr’dan rivayet etti, o da Habîb b. Ebû Sâbit’ten, o da Enes b. Mâlik’ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim cemaatle kırk gün Allah için namaz kılar ve her namazda iftitah tekbirine yetişirse, o kimse için iki berat yazılır: Cehennemden berat ve münafıklıktan berat.*”²⁰⁴

el-Albânî (v. 1999), hadise *hasen* hükmünü vermiştir.²⁰⁵

Hadis: (4/82)

قال عليه السلام: من صلى البردين في الجماعة دخل الجنة بلا حساب.

²⁰¹ Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr, *el-Müsnedü’l-Bezzâr (el-Bahru’z-Zehhâr)*, thk., Mahfûzurrahman Zeynullah, Mektebetü’l-Ulûm ve’l-Hikem, Medine, 1993, IV, 173-174.

²⁰² Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, X, 106.

²⁰³ İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, III, 473-474.

²⁰⁴ Tirmizî, *Salât*, 64.

²⁰⁵ Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, 69.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim iki serinlik namazını cemaatle kılırsa, Cennete hesapsız girer.”

Hadisi Buhârî (v. 256/869) Ebû Mûsâ el-Eş’arî’den gelen senedle rivayet etmiştir. Lafız farkları vardır. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا هذبة بن خالد قال حدثنا همام حدثني أبو جمره عن أبي بكر بن أبي موسى عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من صلى البردين دخل الجنة.

Müellif dedi ki; bize Hüdbe b. Hâlid rivayet etti, o da dedi ki; bize Hemmâm rivayet etti, o da dedi ki; bana Cemre, Ebû Bekir b. Ebû Mûsâ’dan, o da babasından Rasûlullah (s.)’in şöyle dediğini rivayet etti: “İki serinlik namazını kim kılırsa Cennete girer.” buyurdu.²⁰⁶

İbn Hacer (v. 852/1448), hadisteki iki serinlik namazın sabah ve ikindi namazı olduğunu ifade etmiştir.²⁰⁷

Hadis: (5/83)

قال عليه السلام: من شهد الصلاة مع الجماعة كتب الله له بكل خطوة ذاهبا وراجعا عشر حسنات ومُجِيَ عنه عشر درجات²⁰⁸ ورفع له عشر درجات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim cemaatle namaza katılırsa, Allah o kimsenin gidip geldiği her bir adımına on iyilik yazar, on kötülüğünü siler ve onu on dereceye yükseltir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/84)

قال عليه السلام: أيما رجل صلى صلاة الصبح في الجماعة جاز على الصراط كالبرق اللامع.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Herhangi bir kişi cemaatle sabah namazını kılırsa, sıradan parıldayan şimşek gibi geçer.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

²⁰⁶ Buhârî, Mevâkîtu’s-Salât, 26.

²⁰⁷ İbn Hacer, *Fethü l-Bârî bi Şerhi Sahîhi l-Buhârî*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâki, Dârü’l-Ma’rife, Beyrût, 1379, II, 53.

²⁰⁸ Yanlışlıkla yazıldığını ve سينات olması gerektiğini düşünüyoruz.

Hadis: (7/85)

قال عليه السلام: لا صلاة لجار المسجد إلا في المسجد.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mescide komşu olanın namazı ancak mescittedir.”

Hadisi Dârakutnî (v. 385/995), *Sünen*'inde Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو يوسف يعقوب بن عبد الرحمن المذكر ثنا أبو يحيى العطار محمد بن سعيد بن غالب ثنا يحيى بن إسحاق عن سليمان بن داود اليمامي عن يحيى بن أبي كثير عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا صلاة لجار المسجد إلا في المسجد.

Müellif dedi ki; bize Ebû Yûsuf Ya'kûb b. Abdurrahman Müzekkir rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Yahyâ Attâr Muhammed b. Sa'îd b. Ğâlib rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. İshâk, Süleymân b. Dâvûd el-Yemâmî'den, o da Yahyâ b. Ebû Kesîr'den, o da Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Mescide komşu olanın namazı ancak mescittedir.*”²⁰⁹

Azîmâbâdî (v. 1911), senesinde Süleymân b. Dâvûd el-Yemâmî'nin olduğunu belirtmiştir. Buhârî (v. 256/869), onun hakkında *münkeru'l-hadîs* demiş, İbn Hibbân (v. 354/965) ise *metrûk* demiştir.²¹⁰

el-Albânî (v. 1999), hadisin *zayıf* olduğunu ifade etmiştir.²¹¹

Hadis: (8/86)

قال عليه السلام: الجماعة رحمة وهي خير من الدنيا وما فيها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cemaat rahmettir. O dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

²⁰⁹ Dârakutnî, Ali b. Ömer, *Sünenü'd-Dârakutnî*, thk., tlk., Şuayb Arnaût, Hasan Abdulmun'im Şelebî, Abdullatîf Hirzallah, Ahmed Berhûm, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2004, II, 292-293.

²¹⁰ Dârakutnî, a.g.e., II, 293. Ayrıca bkz. Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 392.

²¹¹ el-Albânî, a.g.e., I, 332.

10. Bab: Cumanın Fazileti

Hadis: (1/87)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: سيد الأيام يوم الجمعة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Günlerin efendisi Cuma günüdür.”

Rivayeti, İbn Ebî Şeybe (v. 235/849) Sa’îd b. Müseyyeb’den *mürsel* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا حاتم عن عبد الرحمن بن حرملة عن ابن المسيب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: سيد الأيام يوم الجمعة.

Müellif dedi ki; bize Hâtim, Abdurrahman b. Harmele’den rivayet etti, o da İbn Müseyyeb’den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “Günlerin efendisi Cuma günüdür.”²¹²

Hadis *mürsel*, dolayısıyla *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (2/88)

قال عليه السلام: من اغتسل يوم الجمعة كفرت عنه ذنوبه وخطاياها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Cuma günü guslederse, onun hata ve günahları bağışlanır.”

Bu hadis Taberânî (v. 360/970)’nin rivayet ettiği bir hadisin baş tarafıdır. Tamamı, sened ve metni ise şöyledir:

حدثنا أبو الدرداء عبد الله بن محمد بن الأشعث بطرسوس ثنا إبراهيم بن محمد بن عبيدة حدثني أبي ثنا إبراهيم بن عبد الحميد بن ذي حماية عن الضحاک بن حمرة عن أبي نصره عن أبي رجاء العطاردي عن عتيق أبي بكر الصديق وعن عمران بن حصين الخزاعي قالا قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من اغتسل يوم الجمعة كفرت ذنوبه وخطاياها فإذا أخذ في المشي كتبت له بكل خطوة عشرون حسنة فإذا انصرف من الصلاة أجزى بعمل مائتي سنة.

Müellif dedi ki; bize Tarsus’ta Ebu’d-Derdâ’ Abdullah b. Muhammed b. Eş’as rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Muhammed b. Ubeyde rivayet etti, o da dedi ki; bana babam rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Abdulhamîd b. Zî Himâye,

²¹² İbn Ebî Şeybe, a.g.e., IV, 151-152.

Dehhâk b. Humre'den rivayet etti, o da Ebû Nusre'den, o da Ebû Recâ el-U'târidî'den, o da Ebû Bekir Sıddık'ın azatlısından ve İmrân b. Hasîn el-Huzâî'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim Cuma günü guslederse, onun hata ve günahları bağışlanır, eğer (mescide doğru) yürümeye başlarsa, her bir adımı için yirmi iyilik yazılır. Namazdan çıktığında iki yüz senelik amelle mükafatlandırılır.*”²¹³

Heysemî (v. 807/1404), senesinde Dehhâk b. Humre'nin olduğunu ve Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), Nesâî (v. 303/915)'nin onun hakkında *zayıf* dediklerini aktarmıştır.²¹⁴

Rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (3/89)

قال عليه السلام: إن في ليلة الجمعة ويومها أربعة وعشرون ساعة يعتق الله تعالى في كل ساعة منها ستمائة ألف عتيق من النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cuma günü ve gecesinde yirmi dört saat vardır. Allah bu saatlerin her bir saatinde Cehennemden altı yüz bin köleyi azat eder.”

Hadisi, Suyûtî (v. 911/1505) *el-Câmi'u's-Sağîr*'inde tahriç etmiştir. Bazı lafız farkları vardır. Metin şöyledir:

ليلة الجمعة ويوم الجمعة أربع وعشرون ساعة لله تعالى في كل ساعة منها ستمائة ألف عتيق من النار. كلهم قد استوجبوا النار.

*“Cuma günü ve gecesinde yirmi dört saat vardır. Allah için her bir saatinde altı yüz bin azatlı Cehennemden azad olunur. Hepsi Cehennemi hak etmişlerdir.”*²¹⁵

el-Albânî (v. 1999), hadisin *da'îf cidden* (çok zayıf) olduğunu belirtmiştir.²¹⁶

Hadis: (4/90)

قال عليه السلام: من ترك الجمعة بغير عذر وضرورة طبع الله على قلبه.

²¹³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk., thr., Hadî Abdulhamîd es-Selefi, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1984, XVIII, 139-140.

²¹⁴ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, II, 174. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., XIII, 259-261.

²¹⁵ Suyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr*, II, 139.

²¹⁶ el-Albânî, a.g.e., VII, 302.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim özürsüz ve zaruretsiz Cuma (namazını) terk ederse, Allah onun kalbin mühürler.”

Rivayet, aynı lafızlarla tam olarak kaynaklarda geçmiyor, ancak başka iki hadisten alıntı olduğunu ve birleştirildiğini söyleyebiliriz. Birinci hadisi Ebû Dâvûd (v. 275/888), Semüre b. Cündüb’den gelen senedle rivayet etmiştir. Alıntı olan cümleyi belirtmek için cümlenin altın çizgiyle çizdik. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا الحسن بن علي ثنا يزيد بن هارون أخبرنا همام ثنا قتادة عن قدامة بن وبرة العجفي عن سمرة بن جندب عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من ترك الجمعة من غير عذر فليصدق بدينار فإن لم يجد فبنصف دينار.

Müellif dedi ki; bize Hasan b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Yezîd b. Hârûn rivayet etti, o da dedi ki; bize Hemmâm rivayet etti, o da dedi ki; bize Katâde, Kudâme b. Vebere el-U’ceyfî’den rivayet etti, o da Semüre b. Cündüb’den, o da Hz. Peygamber (s.)’den rivayet etti: *“Kim özürsüz Cumayı terk ederse, bir dinar sadaka versin. Eğer bulamazsa, yarım dinar sadaka versin.”*²¹⁷

Şuayb Arnaût, hadisin isnadı *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.²¹⁸ Çünkü Kudâme b. Vebere’den Katâde (v. 117/735) dışında kimsenin hadis rivayet etmediğini ve İbn Hanbel (v. 241/855) de onun bilinmeyen birisi (mechûl birisi) olduğunu aktarmıştır. Buhârî (v. 256/869) de onun Semüre’den hadis aldığıının sabit olmadığını beyan etmiştir. İbn Hacer (v. 852/1448), onun hakkında *mechûl* hükmünü vermiştir.²¹⁹

İbn Hacer el-Mekkî (v. 974/1566), sadaka vermenin Cumayı terk etme günahının hepsini kaldırmadığını belirtmiştir. Çünkü şu habere zıt olur demiş: *“Kim özürsüz Cumayı terk ederse, Kıyamet gününden başka onun kefareti yoktur.”*²²⁰ Ancak bu sadaka vermekle günahın azaltması umulur demiştir. es-Sindî (1257/1841), buradaki sadaka vermenin hükmünün Kur’an’da gelen *“İyilikler, kötülükleri ortadan kaldırır”*²²¹ ayetine dayandığını belirtmiş ve emrin müstehap anlamına geldiğini ifade etmiştir.

²¹⁷ Ebû Dâvûd, Salât, 205.

²¹⁸ İbn Hibbân, *Sahih*, VII, 29, 1. dipnot.

²¹⁹ İbn Hacer, *Tehzibu’t-Tehzib*, VIII, 366; *Takribu’t-Tehzib*, 799.

²²⁰ Ali el-Müttakî, a.g.e., VII, 733. (21156)

²²¹ Hûd 11/114.

Sadakayla birlikte tövbe etmesi gerekliliğini de belirtmiştir. Çünkü tövbe günahı siler demiştir.²²²

İkinci hadisi İbn Hanbel (v. 241/855), Ebû Katâde'den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا أبو سعيد حدثنا عبد العزيز بن محمد عن أسيد عن عبد الله بن أبي قتادة عن أبيه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من ترك الجمعة ثلاث مرار من غير ضرورة طبع على قلبه.

Müellif dedi ki; bize Ebû Sa'îd rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdülazîz b. Muhammed, Esîd'den rivayet etti, o da Abdullah b. Ebû Katâde'den, o da babasından Rasûlullah (s.)'in şöyle dediğini rivayet etti: “*Kim zaruret olmaksızın üç kere Cumayı terk ederse, kalbi mühürlenir.*”²²³

Heysemî (v. 807/1404), hadisin isnadı hakkında *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.²²⁴

Hadis: (5/91)

قال عليه السلام: من مات يوم الجمعة وفي فتنة القبر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim Cuma günü vefat ederse, kabir fitnesinden (azabından) korunur.*”

Hadisi İbn Hanbel (v. 241/855), Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan gelen senedle rivayet etmiştir. Rivayetinde lafız ziyadesi vardır:

حدثنا سريح حدثنا بقية عن معاوية بن سعيد عن أبي قبيل عن عبد الله بن عمرو بن العاصي قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من مات يوم الجمعة أوليلة الجمعة وفي فتنة القبر.

Müellif dedi ki; bize Süreyc rivayet etti, o da dedi ki; bize Bakiyye, Mu'âviye b. Sa'îd'den rivayet etti, o da Ebû Kabîl'den, o da Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim Cuma günü veya gecesi vefat ederse, kabir fitnesinden (azabından) korunur.*”²²⁵

²²² Azîmâbâdî, Ebu't-Tayyib Şemsülhak Muhammed b. Emîr Ali, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhü Süneni Ebî Dâvûd*, thk., Abdurrahman Muhammed Osman, Mektebetü's-Selefiyye, Medine, 1968, III, 378-379.

²²³ İbn Hanbel, *el-Müsned*, V, 300.

²²⁴ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, II, 192.

²²⁵ İbn Hanbel, *el-Müsned*, II, 176.

Şuayb Arnaût, hadisin isnadı *zayıf* olduğunu ifade etmiştir.²²⁶ Çünkü, Bakiyye b. Velîd el-Hımsî (v. 197/812)'nin zayıf ravilerden tedlîs yaptığını beyan etmiştir.²²⁷

Hadis: (6/92)

قال عليه السلام: من قال يوم الجمعة لصاحبه والإمام يخطب أنصت أو تكلم أو عبث أو إشار بيده أو برأسه فقد لغى
ومن لغى فلا جمعة له.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Cuma günü imam hutbe okurken arkadaşına kulak ver derse veya konuşursa ya da boş işle meşgul olursa veya eliyle işaret ederse yahut başıyla işaret ederse, Cumanın sevabından mahrum kalmış olur. Kim de boş söz söylerse onun Cuması yoktur.”

Hadisi aynı lafızlarla kaynaklarda bulamadık. Ancak mana olarak ona yakın olan şu rivayeti tespit ettik. Nesâî (v. 303/915), onu Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا قتيبة قال حدثنا الليث عن عقيل عن الزهري عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة عن النبي
صلى الله عليه وسلم قال: من قال لصاحبه يوم الجمعة والإمام يخطب أنصت فقد لغا.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Leys, Ukeyl'den, o da Zührî'den, o da Sa'îd b. Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Hz. Peygamber (s.)'dan rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Cuma günü imam hutbe okurken arkadaşına kulak ver derse, Cumanın sevabından mahrum kalmış olur.”²²⁸

Aynı senedle Tirmizî (v. 279/892) de rivayet etmiştir. Hadis *hasen sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur. Âlimlerin imam hutbe okurken kişinin konuşmasını mekruh saydıklarını ve birisi konuşursa, onu ancak işaretle susturmak gerektiğini aktarmıştır.²²⁹ el-Albânî (v. 1999), hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.²³⁰

Hadis: (7/93)

قال عليه السلام: غسل يوم الجمعة واجب على كل مسلم.

²²⁶ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XI, 226, 1. dipnot.

²²⁷ Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, I, 331.

²²⁸ Nesâî, Cuma, 22.

²²⁹ Tirmizî, Cuma, 16.

²³⁰ Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 134.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cuma günü gusletmek her Müslümana vaciptir.”

Hadisi aynı lafızlarla ve devamıyla Ebû Ya'lâ (v. 307/919), Ebû Sa'îd el-Hudrî'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا إبراهيم بن محمد بن عرعة حدثنا عبد الصمد حدثنا سعيد بن سلمة حدثنا محمد بن المنكدر عن عمرو بن سليم عن أبي سعيد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: غسل يوم الجمعة واجب على كل مسلم ومس الطيب إن كان عنده.

Müellif dedi ki; bize İbrâhîm b. Muhammed b. A'ra'ra rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdussamed rivayet etti, o da dedi ki; bize Sa'îd b. Seleme rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Münkedir, Amr b. Selîm'den, o da Ebû Sa'îd'den Rasûlullah (s.)'in şöyle dediğini rivayet etti: “*Cuma günü gusletmek ve yanında varsa güzel koku sürmek her Müslümana vaciptir.*”²³¹

Muhakkik Hüseyin Selim Esed, isnadı *sahîh* demiştir.²³²

Hadis: (8/94)

قال عليه السلام: من أدرك الجمعة فله أجر شهيد.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Cumaya katılırsa şehit sevabını alır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

11. Bab: Mescitlerin Fazileti

Hadis: (1/95)

قال صلى الله عليه وسلم: إذا رأيت الرجل يلزم المسجد فاشهدوا له بالإيمان.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer mescide devam eden adamı görürseniz, onun imanlı olduğuna hüküm verin/şahit olun.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle Tirmizî (v. 279/892) Ebû Sa'îd el-Hudrî'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

²³¹ Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî, *el-Müsne'dü Ebî Ya'la el-Mevsûlî*, thk., Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, Beyrut, 1984, II, 352.

²³² Ebû Ya'lâ, a.g.e., II, 352, 1. dipnot.

حدثنا ابن أبي عمر حدثنا عبد الله بن وهب عن عمرو بن الحارث عن دراج أبي السمح عن أبي الهيثم عن أبي سعيد قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا رأيتم الرجل يتعاهد المسجد فاشهدوا له بالإيمان فإن الله تعالى يقول إنما يعمر مساجد الله من آمن بالله واليوم الآخر وأقام الصلاة وأتى الزكاة.

Müellif dedi ki; bize İbn Ebû Ömer rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Vehb, Amr b. Hâris'ten rivayet etti, o da Derrâc Ebu's-Semh'den, o da Ebu'l-Heysen'den, o da Ebû Sa'îd'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “Mescidi gözeten adamı gördüğünüzde onun imanlı olduğuna şahit olun, çünkü Allah Teâlâ şöyle demektedir: “Allah’ın mescitlerini ziyaret etme ve oraların bakım ve gözetim hizmetlerini yürütme işini, yani imarını ancak Allah’a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekatı verenler yapabilirler...”²³³

Tirmizî, hadis *hasen garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur. el-Albânî (v. 1999), *zayıf* hükmünü vermiştir.²³⁴

Hadis: (2/96)

قال عليه السلام: من تكلم بكلام الدنيا في المسجد أحبط الله عمله أربعين سنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim mescitte dünya sözü söylerse, Allah onun kırık senelik amelini boşa çıkarır.”

Bu rivayet hakkında es-Sağânî (v. 650/1252) *mevzu* hükmünü vermiştir, Aliyyu'l-Kârî (v. 1014/1605) de *bâtıl* olduğunu belirtmiştir.²³⁵

Hadis: (3/97)

قال عليه السلام: إن الملائكة يشكون من فم المغتابين في المسجد بكلام اللغو.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Gerçekten melekler mescitte boş sözle gıybet edenlerin ağızlarından şikayet ederler.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/98)

قال عليه السلام: إذا دخل أحدكم المسجد فلا يجلس حتى يصلي ركعتين.

²³³ Tirmizî, İmân, 8; Tevbe 9/18.

²³⁴ Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 590.

²³⁵ el-Aclûnî, a.g.e., II, 240.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz mescide girdiğinde iki rekat namaz kılmadıkça oturmasın.”

Hadisi Buhârî (v. 256/869), Ebû Katâde b. Rib’î el-Ensârî’den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا المكي بن ابراهيم عن عبد الله بن سعيد عن عامر بن عبد الله بن الزبير عن عمرو بن سليم الزرقى سمع أبا قتادة بن ربعي الأنصاري رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم: إذا دخل أحدكم المسجد فلا يجلس حتى يصلي ركعتين.

Müellif dedi ki; bize Mekkî b. İbrâhîm, Abdullah b. Sa’îd’den rivayet etti, o da Âmir b. Abdullah b. Zübeyir’den, o da Amr b. Süleyim ez-Zurakî’den rivayet etti, Amr b. Süleyim, Ebû Katâde b. Rib’î el-Ensârî’di dinlemiş, Ebû Katâde şöyle demiş: Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Sizden biriniz mescide girdiğinde iki rekat namaz kılmadıkça oturmasın.”²³⁶

Hadis: (5/99)

قال عليه السلام: شر البقاع أسواقها وخير البقاع مساجدها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Yerlerin en kötüsü pazarları, en iyisi ise mescitleridir.”

Bu rivayet *Mişkâtü'l-Mesâbih*'te geçen bir hadisin son kısmındandır. Sened ve metni şöyledir:

عن أبي أمامة قال إن حبرا من اليهود سأل النبي صلى الله عليه وسلم أي البقاع خير فسكت عنه وقال أسكت حتى يجيء جبريل فسكت وجاء جبريل عليه السلام فسأل فقال: ما المسؤول عنها بأعلم من السائل ولكن أسأل ربي تبارك وتعالى ثم قال: جبريل يا محمد إنني دنوت من الله دنوا ما دنوت منه قط قال: وكيف كان يا جبريل؟ قال: كان بيني وبينه سبعون ألف حجاب من نور فقال: شر البقاع أسواقها وخير البقاع مساجدها.

Müellif dedi ki; Ebû Umâme’den rivayet edilmiş: Yahudilerden bir haham Hz. Peygamber (s.)’den hangi yerlerin en iyi olduğunu sormuştu. Hz. Peygamber (s.) Cebrâîl (a.s.) gelmedikçe bir şey söylememiştir. Hz. Peygamber (s.) cevap vermemiştir. Cebrâîl (a.s.) gelmiş ondan sormuştu. Cebrâîl (a.s.) şöyle demiş: “*Sorulan sorandan daha bilgili değildir. Ancak ben Yüce olan Rabbimden soracağım.*” Sonra Cebrâîl: “*Ey Muhammed! Ben Allah’a öyle bir yaklaştım ki, daha önce bu kadar hiç*

²³⁶ Buhârî, Teheccüd, 25.

yaklaşmamıştım.” Hz. Peygamber (s.): “*Nasıl oldu Ey Cebrâîl?*” demiş. O da şöyle cevap vermiş: “*Benimle Allah arasında nurdan yetmiş bin perde vardı. Allah buyurdu ki: “Yerlerin en kötüsü pazarları, en iyisi ise mescitleridir.”*”²³⁷

el-Albânî (v. 1999), hadis *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hadis: (6/100)

قال عليه السلام: إن المساجد ارتفعت إلى السماء شاكية من أهلها يتكلمون بكلام الدنيا فتستقبلها الملائكة فقالوا: ارجعي فقد بعثنا بهلاكهم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Mescitler, semaya dünya sözü söyleyen ahalisinden bir şikayet yükseltirler. Melekler onu karşılayarak şöyle derler: Dön! Onları helak etmek için biz gönderildik.*”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/101)

قال عليه السلام: من أسرج سراجا في مسجد تستغفر له الملائكة مادام في المسجد.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim mescitte bir lamba yakarsa, o kişi mescitte olduğu sürece melekler onun için istiğfarda bulunurlar.*”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle Heysemî (v. 807/1404), *Buğyetü'l-Bâhis*'inde Enes b. Mâlik'ten gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا إسحاق بن بشر ثنا أبو عامر الأسدي مهاجر بن كثير عن الحكم بن مصقلة العبدي عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من أسرج في مسجد من مساجد الله سراجا لم تزل الملائكة وحمة العرش يستغفرون له ما دام في ذلك المسجد ضوء من ذلك السراج.

Müellif dedi ki; bize İshâk b. Bişr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Âmir el-Esedî Muhâcir b. Keşîr, Hakem b. Maskale el-Abdî'den rivayet etti, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim Allah'ın mescitlerinden bir mescidinde bir lamba yakarsa, o mescitte o lambadan ışık geldiği sürece Arşı taşıyan melekler o kimse için istiğfarda bulunurlar.*”²³⁸

²³⁷ Tebrîzî, Hatîb Velîyyüddin, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, thk., Muhammed Nâsıruddin el-Albânî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Dimeşk, 1961, I, 230.

²³⁸ Heysemî, *Buğyetü'l-Bâhis an Zevâidi Müsnedi'l-Hâris*, thk., Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâkirî, Merkezü Hidmeti's-Sünne ve's-Siyerti'n-Nebeviyye, Medine, 1992, I, 252.

es-Sehâvî (v. 902/1496), hadisin senedi *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.²³⁹

Hadis: (8/102)

قال عليه السلام: من بسط حصيرا في مسجد يستغفر له سبعون ألف ملك حتى يتقطع تلك الحصير.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir mescide bir hasır sererse, o hasır parçalanıncaya kadar yetmiş bin melek o kimse için istiğfarda bulunurlar.”

Bu rivayet bir hadisin orta kısmından alınmıştır. Tamamını İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), *el-İ'lel*'de rivayet etmiştir. İsnad ve metni şöyledir:

أبانا ابن خيرون قال أنبانا الجوهرى عن الدارقطنى عن أبى حاتم بن حبان قال أنا محمد بن الوليد بن بشير قال أنا محمود بن سنجر قال أنا عمر بن صبيح العبسى قال نا عاصم بن سليمان الكوفى عن برد بن سنان عن مكحول عن الوليد بن العباس عن معاذ بن جبل قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من بنى مسجدا بنى الله له بيتا في الجنة ومن علق فيه قنديلا صلى عليه سبعون ألف ملك حتى يطفأ ذلك القنديل ومن بسط فيه حصيرا صلى علي سبعون ألف ملك حتى تنقطع ذلك الحصير ومن أخرج منه قذاة كان له كفلان من الأجر.

Müellif dedi ki; bize İbn Heyrûvan haber verdi, o da dedi ki; bize el-Cevherî, Dârakutnî'den, o da Ebû Hâtim b. Hibbân'dan rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Velîd b. Beşîr rivayet etti, o da dedi ki; bize Mahmûd b. Sencer rivayet etti, o da dedi ki; bize Ömer b. Subeyh el-Absî rivayet etti, o da dedi ki; bize Âsım b. Süleymân el-Kûfî, Bürd b. Sinân'dan, o da Mekhûl'den, o da Velîd b. Abbâs'tan, o da Mu'âz b. Cebel'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim bir mescit bina ederse, Allah onu için Cennette bir ev yapar. Kim de mescidin içinde bir lamba asarsa, o lamba söniinceye kadar yetmiş bin melek onun için hayır dua ederler. Kim bir mescide bir hasır sererse, o hasır parçalanıncaya kadar yetmiş bin melek o kimse için hayır dua ederler. Kim de mescitten tozları çıkarırsa, falancanın eciri gibi ecir alır.*”²⁴⁰

İbnü'l-Cevzî, *lâ yesıhhu* demiştir. el-Aclûnî (v. 1162/1652) de *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁴¹

Hadis: (9/103)

قال عليه السلام: من أخرج قذرا من المسجد أخرجه الله تعالى من أعظم ذنوبه من نفسه.

²³⁹ es-Sehâvî, a.g.e., 396-397.

²⁴⁰ İbnü'l-Cevzî, *el-İ'lel*, I, 405.

²⁴¹ el-Aclûnî, a.g.e., II, 264.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim mescitten bir pisliği çıkarırsa, Allah onu kendisindeki en büyük günahlarından çıkarır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

12. Bab: Sarıkların Fazileti

Hadis: (1/104)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: العمامم تيجان العرب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sarıklar Arapların taçlarıdır.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Hz. Ali’den ziyadesiyle tahriç etmiştir. Metini şöyledir:

العمامم تيجان العرب والإحتباء حيطانها وجلوس المؤمن في المسجد رباطه.

*“Sarıklar Arapların taçlarıdır. Ayaklarını toplayıp elbisenin içine alarak oturmak duvarlarıdır. Müminin mescitte oturması onun bağıdır.”*²⁴²

es-Sehâvî (v. 902/1496), hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.²⁴³

Hadis: (2/105)

قال عليه السلام: تعمموا فإن الملائكة تعممن.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sarık sarının, çünkü melekler sarık sarınırlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/106)

قال عليه السلام: الصلاة مع أهل العمامة بعشر حسنات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sarıklı olanlarla birlikte namaz kılmak on iyilik sevabı vardır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

²⁴² ed-Deylemî, a.g.e., III, 87.

²⁴³ es-Sehâvî, a.g.e., 466.

Hadis: (4/107)

قال عليه السلام: إن الله وملائكته يصلون على أصحاب العمائم يوم الجمعة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cuma günü Allah sarık saranları rahmet eder, melekleri de onlara hayır duada bulunurlar.”

İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), *Kitâbu'l-Mevdûât*'ında rivayet etmiş ve *lâ asla leh* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁴⁴

Hadis: (5/108)

قال عليه السلام: فرق ما بيننا وبين المشركين بالقلانس والعمائم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Müşriklerle bizim aramızdaki fark başlıklar/takkeler ve sarıklardır.”

Hadisi Ebû Dâvûd (v. 275/888) ve Tirmizî (v. 279/892) Rukâne'den gelen aynı tarikle rivayet etmişlerdir. Ebû Dâvûd'daki sened ve metni şöyledir:

حدثنا قتيبة بن سعيد الثقفي ثنا محمد بن ربيعة ثنا أبو الحسن العسقلاني عن أبي جعفر بن محمد بن علي بن ركانة عن أبيه أن ركانة صارع النبي صلى الله عليه وسلم فصرعه النبي صلى الله عليه وسلم قال ركانة وسمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: فرق ما بيننا وبين المشركين العمائم على القلانس.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe b. Sa'îd es-Sekafî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Rebî'a rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebu'l-Hasan el-Askalânî, Ebû Ca'fer b. Muhammed b. Ali b. Rukâne'den, o da babasından rivayet etti. Rukâne Hz. Peygamber (s.) ile güreşmiş, Hz. Peygamber (s.) onu yere vurmuştur. Rukâne, Hz. Peygamber (s.)'in şöyle dediğini işittim demiş: *“Müşriklerle bizim aramızdaki fark, başlıkların/takkelerin üzerine sarıklar giymektir.”*²⁴⁵

Tirmizî, bu hadisin *hasen garîb* olduğunu ifade etmiştir.²⁴⁶ el-Albânî (v. 1999), *zayıf* hükmünde bulunmuştur.²⁴⁷

Hadis: (6/109)

قال عليه السلام: إن الملائكة تصلي مع أصحاب العمائم المتعممين يوم الجمعة.

²⁴⁴ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, II, 402-403.

²⁴⁵ Ebû Dâvûd, *Libâs*, 21.

²⁴⁶ Tirmizî, *Libâs*, 42.

²⁴⁷ Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 413.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Melekler Cuma günü sarık sarınan sarık sahipleriyle birlikte namaz kılarlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/110)

قال عليه السلام: ركعتان بعمائم أفضل من سبعين ركعة بغير عمامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sarıklarla kılınan iki rekat namaz, sarıksız kılınan yetmiş rekattan daha faziletlidir.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Câbir'den tahriç etmiştir. Lafız farkı vardır: “بعمائم (sarıklarla)” kelimesi yerine “بعمامة (sarıkla)” kelimesi geçmektedir.²⁴⁸ el-Albânî (v. 1999),hadise mevzu hükmünü vermiştir.²⁴⁹

Hadis: (8/111)

قال عليه السلام: تصفوا فإن الملائكة تصفت.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Saf oluşturun, çünkü melekler saf oluştururlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

13. Bab: Orucun Fazileti

Hadis: (1/112)

قال عليه الصلاة والسلام: الصوم لي وأنا أجزي به.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ buyurdu ki: “Oruç benim içindir, ben de onu dilediğim gibi mükâfatlandıracağım.”

Hadis: (2/113)

قال عليه الصلاة والسلام: للصائم فرحتان فرحة عند إفطاره وفرحة عند لقاء ربه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri, orucu açtığı zamanki sevincidir, diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir.”

²⁴⁸ ed-Deylemî, a.g.e., II, 265.

²⁴⁹ el-Albânî, a.g.e., XII, 446.

Hadis: (3/114)

قال عليه السلام: لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Oruçlunun ağzından çıkan koku, Allah indinde misk kokusundan daha hoştur.”

Yukarıdaki 112., 113. ve 114. Hadisler bir hadisin metinleridir. Hadisi Buhârî (v. 256/869), Ebû Hüreyre’den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا أبو نعيم حدثنا الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: يقول الله عز وجل: الصوم لي وأنا أجزى به يدع شهوته وأكله وشربه من أجلي، والصوم جنة وللصائم فرحتان فرحة حين يفطر وفرحة حين يلقى ربه، و لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك.

Müellif dedi ki; bize Ebû Nuaym rivayet etti, o da dedi ki; bize A’meş, Ebû Sâlih’ten, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) buyurdular ki: “*Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: “Oruç benim içindir, ben de onu dilediğim gibi mükâfatlandıracağım. Kulum benim için şehvetini, yiyecek ve içeceğini terk etti. Oruç bir kalkandır. Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri, orucu açtığı zamanki sevincidir, diğeri de Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir. Oruçlunun ağzından çıkan koku, Allah indinde misk kokusundan daha hoştur.”*²⁵⁰

Hadis: (4/115)

قال عليه السلام: في الشتاء الغنيمة الباردة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kışın soğuk ganimet vardır.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892), Âmir b. Mes’ûd’dan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن بشار حدثنا يحيى بن سعيد حدثنا سفيان عن أبي إسحق عن نمير بن غريب عن عامر بن مسعود عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الغنيمة الباردة الصوم في الشتاء.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Beşşâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Sa’îd rivayet etti, o da dedi ki; bize Süfyân, Ebû İshâk’tan rivayet etti, o da Nümeyr

²⁵⁰ Buhârî, Tevhîd, 35.

b. Ğarîb'den, o da Âmir b. Mes'ûd'dan, o da Hz. Peygamber (s.)'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “Soğuk ganimet kışın oruç tutmaktır.”²⁵¹

Tirmizî, bu hadis *mürsel* değerlendirmesinde bulunmuştur. Âmir b. Mes'ûd'un Hz. Peygamber (s.)'e ulaşmadığını belirtmiştir. Hadisin *mürsel* olarak rivayet edilmesinden dolayı hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (5/116)

قال عليه السلام: من صام يوماً من رمضان غفر له ما سلف من ذنوبه فإن أتم رمضان لا يكتب عليه إلى الحول الآخر ذنب فإن مات قبل رمضان آخر جاء يوم القيامة وليس عليه ذنب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Ramazan ayında bir gün oruç tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır. Eğer Ramazan ayın oruç tutarak tamamlarsa, yılın sonuna kadar ona günah yazılmaz. Eğer Ramazanın sonuna varmadan ölürse, Kıyamet gününde günahsız olarak gelir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/117)

قال عليه السلام: لو أذن الله للسموات والأرض بأن يتكلما لبشر من صام رمضان بالجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer Allah yerle göklere konuşmalarına izin verseydi, Ramazan orucunu tutanı Cennetle müjdelerlerdi.”

Rivayeti İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), bazı lafız değişiklikleriyle *Kitâbu'l-Mevdûât*'ta tahriç etmiştir:

لو أذن الله للسموات والأرض أن يتكلما لقاتنا الجنة لصوام شهر رمضان.

“Eğer Allah yerle göklere konuşmalarına izin verseydi, Ramazan ayında oruç tutanlara Cennet vardır derlerdi.”²⁵²

İbnü'l-Cevzî, hadisin *lâ yesihhu* olduğunu belirtmiştir. Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

²⁵¹ Tirmizî, Sevm, 74.

²⁵² İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, II, 554.

Hadis: (7/118)

قال عليه السلام: الصوم درع من النار كدرع أحدكم في القتال.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Oruç, sizden birinizin savaşta koruyan zırhı gibi ateşten koruyan bir zırhtır.”

Hadisi aynı lafızlarla kaynaklarda tespit edemedik, ancak mana olarak aynı anlama gelen şu hadisi tespit ettik. Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Osman b. Ebu'l-Âs'tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن رمح المصري أنبأنا الليث بن سعد عن يزيد بن أبي حبيب عن سعيد بن أبي هند أن مطرفاً من بني عامر بن صعصعة حدثه أن عثمان بن أبي العاص الثقفي دعا له بلبن يسقيه فقال مطرف إنني صائم فقال عثمان سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: الصيام جنة من النار كجنة أحدكم من القتال.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Rumh el-Mısrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Leys b. Sa'd, Yezîd b. Ebû Habîb'den, o da Sa'îd b. Ebû Hind'den rivayet etti. Benî Âmir b. Sa'sa'e'den olan Mutarrif, Sa'îd b. Ebû Hind'e şunu rivayet etmiştir. Osman b. Ebu'l-Âs es-Sekafî, Muttarif için süt getirtirmiş ve ona ikram etmiştir. Mutarrif : “*Ben oruçluyum*” demiştir. Bunun üzerine Osman, Rasûlullah (s.)'in şöyle dediğini duydum demiştir: “*Oruç, sizden birinizin savaşta koruyan kalkanı gibi ateşten koruyan bir kalkandır.*”²⁵³

Şuayb el-Arnaût, isnadı *sahîh* demiştir.²⁵⁴

Hadis: (8/119)

قال عليه السلام: الصائم إذا أفطر صلت عليه الملائكة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Oruçlu iftar ettiğinde melekler onun için hayır duada bulunurlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (9/120)

قال عليه السلام: إن لكل شيء زكاة وزكاة البدن والجسد الصوم.

²⁵³ İbn Mâce, Sıyâm, 1.

²⁵⁴ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XXIX, 443, 2. dipnot.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Her şeyin zekatı vardır. Beden ve vücudun zekatı ise oruçtur.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو بكر حدثنا عبد الله بن المبارك ح وحدثنا محرز بن سلمة العدني حدثنا عبد العزيز بن محمد جميعا عن موسى بن عبيدة عن جمهان عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لكل شيء زكاة، وزكاة الجسد الصوم.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Mübârek rivayet etti. ح Bize Muhriz b. Seleme el-Adenî rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdulazîz b. Muhammed toptan, Mûsâ b. Ubeyde'den rivayet etti, o da Cümhân'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “Her şeyin zekatı vardır. Vücudun zekatı ise oruçtur.”²⁵⁵

el-Albânî (v. 1999), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁵⁶

Hadis: (10/121)

قال عليه السلام: نوم الصائم عبادة وصمته تسبيح وكلامه صدقة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Oruçlunun uykusu ibadet, susması tesbih, konuşması sadakadır.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle Beyhakî (v. 458/1065), Abdullah b. Ebû Evfâ'dan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ أخبرنا علي بن عيسى حدثنا علي بن محمد بن العلاء حدثنا سختويه بن مازياد حدثنا معروف بن حسان حدثنا زياد الأعمى عن عبد الملك بن عمير عن عبد الله بن أبي أوفى الأسلمي قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: نوم الصائم عبادة وصمته تسبيح ودعاؤه مستجاب وعمله مضاعف.

Müellif dedi ki; bize Ebû Abdullah Hâfız rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. İsa rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. Muhammed b. Alâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Sihteveyh b. Mâziyâd rivayet etti, o da dedi ki; bize Ma'rûf b. Hassân rivayet etti, o da dedi ki; bize Ziyâd Alem, Abdulmelik b. Umeyr'den rivayet etti, o da Abdullah b. Ebû

²⁵⁵ İbn Mâce, Sıyâm, 44.

²⁵⁶ İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, 303.

Evfâ el-Eslemî'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Oruçlunun uykusu ibadet, susması tesbih, duası icabet edilen ve ameli iki kat artar.*”²⁵⁷

Beyhakî, seneddeki Ma'rûf b. Hassân'ın *zayıf* olduğunu belirtmiştir. Ma'rûf b. Hassân es-Semerkindî'dir. İbn Adî (v. 365/976), *münkerü'l-hadîs* hükmünü vermiştir.²⁵⁸ Rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

14. Bab: Farzın Fazileti

Hadis: (1/122)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة وصوم شهر رمضان وحج البيت من استطاع إليه سبيلا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*İslâm beş temel üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed O'nun elçisi olduğuna şehadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekat vermek, Ramazan ayında oruç tutmak ve güç yetirebilenin haccetmesidir.*”

Hadisi Buhârî (v. 256/869), İbn Ömer'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا عبيد الله بن موسى قال أخبرنا حنظلة بن أبي سفيان عن عكرمة بن خالد عن ابن عمر رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: بني الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة والحج وصوم رمضان.

Müellif dedi ki; bize Ubeydullah b. Mûsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Hanzale b. Ebû Süfyân, İkrime b. Hâlid'den rivayet etti, o da İbn Ömer'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*İslâm beş temel üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed O'nun elçisi olduğuna şehadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekat vermek, haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak.*”²⁵⁹

Hadis: (2/123)

قال عليه السلام: صلوا خمسكم وأدوا زكاة أموالكم وصوموا شهركم وحجوا بيت ربكم تدخلوا الجنة ربكم بغير حساب.

²⁵⁷ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi'l-İmân*, V, 422-423.

²⁵⁸ İbn Adî, a.g.e., VIII, 30.

²⁵⁹ Buhârî, İmân, 2.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Beş vakit namazınızı kılın, mallarınızın zekatını verini, ayınızın orucunu tutun ve Rabbinizin evine haccedin. Rabbinizin Cennetine hesapsız girin.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle Tirmizî (v. 279/892), Ebû Ümâme'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا موسى بن عبد الرحمن الكندي الكوفي حدثنا زيد بن الحباب أخبرنا معاوية بن صالح حدثني سليم بن عامر قال سمعت أبا أمامة يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يخطب في حجة الوداع فقال: اتقوا الله ربكم وصلوا خمسكم وصوموا شهركم وأدوا زكاة أموالكم وأطيعوا إذا أمركم تدخلوا جنة ربكم قال: فقلت لأبي أمامة منذ كم سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم هذا الحديث قال: سمعته وأنا بن ثلاثين سنة.

Müellif dedi ki; bize Mûsâ b. Abdurrahman el-Kindî el-Kûfî rivayet etti, o da dedi ki; bize Zeyd b. Hubâb rivayet etti, o da dedi ki; bize Muâviye b. Sâlih rivayet etti, o da dedi ki; bana Süleym b. Âmir rivayet etti, o da dedi ki; Ebû Ümâme'nin şöyle dediğini işittim: Veda Hacında Rasûlullah (s.)'in hutbe okurken şöyle dediğini işittim: “Rabbiniz olan Allah'tan korkun, beş vakit namazınızı kılın, ayınızın orucunu tutun, mallarınızın zekatını verin, başınızdaki yöneticiye itaat edin Rabbinizin Cennetine girin.” Süleym b. Âmir şöyle demiş: “Ben Ebû Ümâme'ye bu hadisi Rasûlullah (s.)'den işittiğinde kaç yaşta olduğunu sordum.” O da şöyle dedi: “Otuz yaşımdayken işittim.”²⁶⁰

Tirmizî, hadise *hasen sahih* hükmünü vermiştir. Hâkim (v. 405/1014), bu hadis *sahih* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁶¹ el-Albânî (v. 1999) de, *sahih* hükmünü vermiştir.²⁶²

Hadis: (3/124)

قال عليه السلام: الصلاة عماد الدين فمن أقامها فقد أقام الدين ومن تركها فقد هدم الدين.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Namaz dinin direğidir. Kim onu kaldırıp dikerse, dini kaldırıp dikmiş olur, kim de onu terk ederse, dini yıkmış olur.”

Rivayeti aynı lafızlarla kaynaklarda bulamadık, ancak mana olarak aynı anlama gelen şu hadisi tespit ettik:

²⁶⁰ Tirmizî, Cuma, 80.

²⁶¹ Hâkim, a.g.e., I, 473.

²⁶² Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 156.

الصلاة عماد الدين فمن تركها فقد هدم الدين.

“*Namaz dinin direğidir. Kim onu terk ederse, dini yıkmış olur.*”²⁶³

Şevkânî (v. 1250/1834), Fîrûzâbâdî (v. 817/1415) ve es-Sehâvî (v. 902/1496)’nin hadis hakkında *zayıf* dediklerini nakletmiştir.

Hadis: (4/125)

قال عليه السلام: المرأة إذا صلت خمسه وزكت مالها وصامت شهرها وحجت بيت ربها وأطاعت بعلمها واحصنت فرجها فلتدخلن الجنة من أي باب شاءت.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer kadın beş vakit namazını kılarsa, malının zekatını verirse, Ramazan orucunu tutarsa, Rabbinin evine haccetse, kocasına itaat ederse, namuslu olursa, Cennete istediği kapıdan girsin.”

Hadisi farklı lafızlarla İbn Hibbân (v. 354/965), Ebû Hüreyre’den gelen şu tarikte rivayet etmiştir:

أخبرنا عبدالله بن أحمد بن موسى الجواليقي بعسكر مكرم قال حدثنا داهر بن نوح الأهوازي قال حدثنا أبو همام محمد بن الزبير قال حدثنا هديبة بن المنهال عن عبد الملك بن عمير عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا صلت المرأة خمسه وصامت شهرها وحصنت فرجها وأطاعت بعلمها دخلت من أي أبواب الجنة شاءت.

Müellif dedi ki; bize Abdullah b. Ahmed b. Mûsâ el-Cevâlîkî Asker Mükrem’de rivayet etti, o da dedi ki; bize Dâhir b. Nûh el-Ehvâzî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Hemmâm Muhammed b. Zebrikân rivayet etti, o da dedi ki; bize Hüdbe b. Minhâl, Abdulmelik b. Umeyr’den rivayet etti, o da Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Eğer kadın beş vakit namazını kılarsa, Ramazan orucunu tutarsa, iffetli olursa, kocasına itaat ederse, Cennete Cennet kapılarından istediğine girer.”²⁶⁴

Şuayb el-Arnaût, hadis *sahih* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁶⁵

²⁶³ Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Fevâidu'l-Mecmûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevdûa*, thk., Rıdvân Câmî' Rıdvân, Mektebetü Nezzâr Mustafâ el-Bâz, Mekke, ts., I, 48.

²⁶⁴ İbn Hibbân, *Sahih*, IX, 471.

²⁶⁵ İbn Hibbân, *Sahih*, IX, 471, 1. dipnot.

Hadis: (5/126)

قال عليه السلام: من ترك صلاة واحدة عامدا متعمدا فقد كفر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir namazı bilerek isteyerek terk ederse, kafir olur.”

Hadisi bazı lafız farklarıyla Taberânî (v. 360/970), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا جعفر قال نا محمد بن أبي داود الأنباري قال نا هاشم بن القاسم عن أبي جعفر الرازي عن الربيع بن أنس عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من ترك الصلاة متعمدا فقد كفر جهارا.

Müellif dedi ki; bize Ca'fer rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Ebû Dâvûd el-Enbârî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hâşim b. Kâsım, Ebû Ca'fer er-Râzî'den, o da Rebî' b. Enes'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim namazı kasten terk ederse, açıkça küfre girmiş olur.*”²⁶⁶

el-Albânî (v. 1999), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁶⁷ Çünkü senedde bulunan Ebû Ca'fer er-Râzî (v. 160/776 civ.) *seyyi'u'l-hıfz* olduğunu belirtmiştir. Ebû Ca'fer, İsâ b. Ebî İsâ Mâhân'dır.²⁶⁸

Hadis: (6/127)

قال عليه السلام: من الصلاة إلى الصلاة كفارة الذنوب التي بينها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Namazla diğer namaz arasındaki günahlara kefarettir.”

Hadisi İbn Adî (v. 365/976), Hz. Ebû Bekir'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن احمد بن هارون حدثنا الحسن بن يزيد الجصاص حدثنا إسماعيل بن يحيى حدثنا فطر بن خليفة عن أبي الطفيل قال سمعت أبا بكر الصديق يقول سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: من الصلاة إلى الصلاة كفارة ما بينهما من الذنوب.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Ahmed b. Hârûn rivayet etti, o da dedi ki; bize Hasan b. Yezîd Cassâs rivayet etti, o da dedi ki; bize İsmâîl b. Yahyâ rivayet etti, o

²⁶⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, IV, 221.

²⁶⁷ el-Albânî, a.g.e., VI, 11.

²⁶⁸ Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, IV, 239-240.

da dedi ki; bize Fitir b. Halîfe, Ebu't-Tufeyl'den rivayet etti, o da dedi ki; Ebû Bekir es-Siddîk'in Hz. Peygamber (s.)'in şöyle buyurduğunu işittim dediğini duydum: “*Namazla diğer namaz arasındaki günahlardan ne varsa onlara kefarettir.*”²⁶⁹

İbn Adî (v. 365/976), isnadı *bâtıl* değerlendirmesinde bulunmuştur.

15. Bab: Sünnetin Fazileti

Hadis: (1/128)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: من صلى اثني عشر ركعة تطوعا بنى الله له بيتا في الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim nafîle olarak on iki rekat namaz kılar, Allah o kimse için Cennette bir ev yapar.*”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle Müslim (v. 261/874), Ümmü Habîbe'den gelen şu tarikte rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن عبد الله بن نمير حدثنا أبو خالد يعني سليمان بن حيان عن داود بن أبي هند عن النعمان بن سالم عن عمرو بن أوس قال حدثني عنبسة بن أبي سفيان في مرضه الذي مات فيه بحديث يتسار إليه قال سمعت أم حبيبة تقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من صلى اثنتي عشرة ركعة في يوم وليلة بنى له بهن بيت في الجنة. قالت أم حبيبة: فما تركتهن منذ سمعتهن من رسول الله صلى الله عليه وسلم. وقال عنبسة: فما تركتهن منذ سمعتهن من أم حبيبة. وقال عمرو بن أوس: ما تركتهن منذ سمعتهن من عنبسة. وقال النعمان بن سالم: ما تركتهن منذ سمعتهن من عمرو بن أوس.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Abdullah b. Nümeyr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Hâlid yani Süleymân b. Heyyân, Dâvûd b. Ebû Hind'den rivayet etti, o da Numân b. Sâlim'den, o da Amr b. Evs'ten rivayet etti, o da dedi ki; bana Anbese b. Ebû Süfyân ölüm hastalığındayken onu sevindiren hadisi rivayet etti, o şöyle dedi; Ümmü Habîbe'yi Rasûlullah (s.)'in şöyle buyurduğunu işittim dediğini duydum: “*Kim gündüz ve gece on iki rekat namaz kılar, kıldığı bu on iki rekatından dolayı o kimse için Cennette bir ev yapılır.*” Ümmü Habîbe demiş ki: “*Bunları Rasûlullah (s.)'den duyduktan sonra bu on iki rekat namazı terk etmedim.*” Anbese demiş ki: “*Bunları Ümmü Habîbe'den duyduktan sonra bu on iki rekat namazı terk etmedim.*” Amr b. Evs de şöyle demiş: “*Bunları Anbese'den duyduktan sonra bu on iki rekat namazı terk*

²⁶⁹ İbn Adî, a.g.e., I, 498.

etmedim.” Numân b. Sâlim de demiş ki: “*Bunları Amr b. Evs’ten duyduktan sonra bu on iki rekat namazı terk etmedim.*”²⁷⁰

Hadis: (2/129)

قال عليه السلام: من صلى قبل صلاة الفجر ركعتين وقبل صلاة الظهر أربعاً وبعدها ركعتين وقبل العصر أربعاً وركعتين بعد المغرب وأربعاً قبل العشاء وأربعاً بعدها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim sabah namazından önce iki rekat, öğlen namazından önce dört sonra iki rekat, ikinci namazından önce dört rekat, akşam namazından sonra iki rekat ve yatsı namazından önce ve sonra dört rekat namaz kılarırsa.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/130)

قال عليه السلام: ما من عبد يصلي ركعتين في بيت مظلم بركوع تمام وسجود تمام إلا وجبت له الجنة بلا حساب ولا عذاب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kul karanlık bir evde rükû ve secdelerin tam yaparak iki rekat namaz kılarırsa, hesapsız ve cezasız Cennete girmesi vacip olur.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), *el-Firdevs*’te Enes b. Mâlik’ten tahriç etmiştir. Lafız farkı var: “*عبد* (kul)” kelimesi yerine “*إنسان* (insan)” kelimesi geçmektedir.²⁷¹ Sıhhati hakkında bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (4/131)

قال عليه السلام: من صلى أربع ركعات ولا يراه أحد من الناس فقد برئ من النفاق والكفر والشرك والبدعة والضلالة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim insanlardan hiç kimsenin görmediği bir yerde dört rekat namaz kılarırsa, o kimse münafıklıktan, küfür, şirk, bidat ve dalaletten beri olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

²⁷⁰ Müslim, Salâtu’l-Müsâfirîn, 101.

²⁷¹ ed-Deylemî, a.g.e., IV, 37.

Hadis: (5/132)

قال عليه السلام: إن الله تعالى خلق الأرواح قبل الأجساد بأربعة آلاف سنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ, ruhları bedenleri yaratmadan dört bin sene önce yaratmıştır.”

Rivayeti ziyadesiyle el-Aclûnî (v. 1162/1652), *Keşfu'l-Hafâ*'da zikretmiştir. Metni şöyledir:

أن الله خلق الأرواح قبل الأجساد بأربعة آلاف سنة وخلق الأرزاق قبل الأرواح بأربعة آلاف سنة.

“Allah, ruhları bedenleri yaratmadan dört bin sene önce yaratmış ve rızıkları da ruhları yaratmadan dört bin sene önce yaratmıştır.”²⁷²

el-Aclûnî, *lâ asla leh* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hadis: (6/133)

قال عليه السلام: من صلى ركعتين بعد المغرب قبل أن يتكلم رفع له في أعلا عليين درجة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim akşam namazından sonra konuşmadan önce iki rekat namaz kılsa, en yüksek İllinlerin derecesine yükseltilir.”

Hadisi farklı bazı lafızlarla İbn Ebî Şeybe (v. 235/849), *Musannef*'inde Mekhûl'den *mürsel* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا أبو بكر قال حدثنا عبد العزيز بن عمر قال سمعت مكحولاً يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من صلى ركعتين بعد المغرب يعني قبل أن يتكلم رفعت صلاته في عليين.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdulazîz b. Ömer rivayet etti, o da dedi ki; Mekhûl'un şöyle dediğini işittim: Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: *“Kim akşam namazından sonra yani konuşmadan önce iki rekat namaz kılsa, onun namazı İllinlere yükseltilir.”²⁷³* Hadis *mürsel* olarak rivayet edildiğinden hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (7/134)

قال عليه السلام: من صلى أربعاً قبل العصر كتب الله له براءة من النار.

²⁷² el-Aclûnî, a.g.e., I, 113.

²⁷³ İbn Ebî Şeybe, a.g.e., IV, 270-271.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim ikindi namazından önce dört rekat namaz kılar, Allah o kimse için Cehennemden berat yazar.”

Hadisi Taberânî (v. 360/970), farklı bazı lafızlarla Abdullah b. Amr b. Âs'tan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو مسلم قال حدثنا حجاج بن نصير قال حدثنا اليمان بن المغيرة العبدي عن عبد الكريم أبي أمية ان مجاهدا أخبره عن عبد الله بن عمرو بن العاص قال جئت ورسول الله صلى الله عليه وسلم قاعد في أناس من أصحابه فيهم عمر بن الخطاب رضي الله عنه فأدرت آخر الحديث ورسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من صلى أربع ركعات قبل العصر لم تمسه النار. فقلت: بيدي هكذا يحرك بيده إن هذا حديث جيد. فقال لي عمر بن الخطاب: لما فاتك من صدر الحديث أجود وأجود. قلت: يا بن الخطاب فهات. فقال عمر بن الخطاب: حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه من شهد أن لا إله إلا الله دخل الجنة.

Müellif dedi ki; bize Ebû Müslim rivayet etti, o da dedi ki; bize Haccâc b. Nusayr rivayet etti, o da dedi ki; bize Yemân b. Muğîre el-Abdî, Abdülkerîm Ebû Ümeyye'den rivayet etti, ona Mücâhid, Abdullah b. Amr b. Âs'tan rivayet etmiştir. İbn Amr şöyle dedi: *“Geldim, Rasûlullah (s.) ashâbından olan insanlar arasında oturuyordu, onların içinde Ömer b. Hattâb da vardı. Hadisin son kısmını kavradım, Rasûlullah (s.) şöyle diyordu: “Kim ikindi namazından önce dört rekat namaz kılar, ateş ona dokunmaz.” Ben elimi şöyle hareket ettirerek dedim ki: “Bu hadis iyi!” Ömer b. Hattâb bana şöyle dedi: “Senin kaçırдыңın hadisin ön kısmı ise daha iyi daha iyi!” Ben ona: “Ey İbn Hattâb getir!” dedim. Ömer b. Hattâb dedi ki: “Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Kim Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederse, Cennete girer.”²⁷⁴*

Heysemî (v. 807/1404), senesinde Haccâc b. Nusayr (v. 213/828 veya 214/829)'ın geçtiğini ve çoğunluk onun *zayıf* kabul ettiklerini belirtmiştir.²⁷⁵ el-Albânî (v. 1999), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁷⁶

Hadis: (8/135)

قال عليه السلام: من صلى أربع ركعات بعد العشاء قبل أن يتكلم فكأنما أحيا ليلة القدر في المسجد الحرام.

²⁷⁴ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, III, 275.

²⁷⁵ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, I, 22. Ayrıca bkz. İbn Ebî Hâtim, a.g.e., III, 167; Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl*, I, 465.

²⁷⁶ el-Albânî, a.g.e., XI, 96.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim yatsı namazından sonra konuşmadan önce dört rekât namaz kılsa, sanki Mescit-i Harâm’da Kadir gecesini ihya etmiş olur.”

Hadisi farklı bazı lafızlarla İbn Ebî Şeybe (v. 235/849), Abdurrahman b. Esved’den *maktû*’ olarak rivayet etmiştir. İsnad ve metni şöyledir:

حدثنا الفضل بن دكين عن بكير بن عامر عن عبد الرحمن بن الأسود قال: من صلى أربع ركعات بعد العشاء الآخرة عدلن بمثلهن من ليلة القدر.

Müellif dedi ki; bize Fadıl b. Dükeyn, Bükeyr b. Âmir’den rivayet etti, o da Abdurrahman b. Esved’den rivayet etti: “*Kim son yatsı namazından sonra dört rekât namaz kılsa, dört rekâtı Kadir gecesinde kılınan dört rekata denk tutulur.*”²⁷⁷

Abdurrahman b. Esved b. Abdiyeğûs b. Vehb b. Abdmenâf b. Züre el-Kurşî’dir. Ebû Muhammed el-Medenî’dir. İclî (v. 261/875) ve Dârakutnî (v. 385/995), *sika* demişlerdir.²⁷⁸ Bükeyr b. Âmir el-Becelî Ebû İsmâîl el-Kûfi’dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *zayıf* demiş, Nesâî (v. 303/915) de *zayıf* hükmünü vermiştir. İbn Hacer (v. 852/1448), *zayıf* demiştir.²⁷⁹ Fadıl b. Dükeyn, bu lakabıdır. İsmi Amr b. Hemmâd b. Züheyr b. Dirhem el-Kureşî et-Teymî (v. 218/833)’dir. Ebu Nuaym el-Mulâî’dir. İclî (v. 261/875) ve Ebû Hâtim (v. 277/890), *sika* demişlerdir.²⁸⁰ Zehebî (v. 748/1347), *hâfiz* ve *hucet* hükmünde bulunmuştur.²⁸¹ Rivayetin Bükeyr b. Âmir’den dolayı *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (9/136)

قال عليه السلام: من صلى الضحى اثني عشر ركعة إيماناً واحتساباً كتب الله له ألف ومائتي حسنة ومحا عنه ألف ومائتي سيئة ورفع له ألف ومائتي درجة وبني له بيتاً في الجنة وغفر له ذنوبه كلها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim inanarak sevabını Allah’tan umarak on iki rekât Kuşluk namazını kılsa, Allah o kimse için bin iki yüz iyilik yazar, bin iki yüz kötülüğü siler, onu bin iki yüz dereceye kadar yükseltir, Cennette o kimse için bir ev yapılır ve tüm günahları bağışlanır.”

²⁷⁷ İbn Ebî Şeybe, a.g.e., V, 100.

²⁷⁸ Mizzî, a.g.e., XVI, 526.

²⁷⁹ Mizzî, a.g.e., IV, 240-241; İbn Hacer, *Takribu’t-Tehzib*, 177.

²⁸⁰ Mizzî, a.g.e., XXIII, 197-219.

²⁸¹ Zehebî, *Mizânu’l-İtidâl*, IV, 270.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

16. Bab: Zekatın Fazileti

Hadis: (1/137)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الزكاة طهور الإيمان.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Zekat imanın temizliğidir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/138)

قال عليه السلام: ما هلك مال في بر وبحر إلا بمنع الزكاة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mal, zekatın men edilmesiyle kara ve denizde helak oldu.”

Hadisi İbn Asâkir (v. 571/1175) farklı lafız ve ziyadesiyle Ubâde b. Sâmit'ten gelen tarikile rivayet etmiştir:

أنبأ أبو علي الحداد وحدثني عنه أبو مسعود الأصبهاني نا أبو نعيم الحافظ نا سليمان بن أحمد نا محمد بن أبي زرعة الدمشقي نا هشام بن عمار نا عراك بن خالد بن يزيد حدثني أبي قال سمعت إبراهيم بن أبي عاتكة يحدث عن عبادة بن الصامت قال: أتى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو قاعد في ظل الحطيم بمكة فقيل: يا رسول الله أتى على مال أبي فلان بسيف البحر فذهب به فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما تلف مال في بر ولا بحر إلا بمنع الزكاة، فحرزوا أموالكم بالزكاة، وداووا أمراضكم بالصدقة، وادفعوا عنكم طوارق البلاء بالدعاء، فإن الدعاء ينفع مما نزل ومما لم ينزل ما ينزل يكشفه وما لم ينزل يحبس.

Müellif dedi ki; Ebû Ali Heddâd rivayet etti, ondan bana Ebû Mes'ûd el-Esbehânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Nuaym Hâfız rivayet etti, o da dedi ki; bize Süleymân b. Ahmed rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Ebî Zur'a ed-Dimeşkî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hişâm b. Ammâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Irâk b. Hâlid b. Yezîd rivayet etti, o da dedi ki; bana babam rivayet etti, o şöyle dedi: İbrâhîm b. Ebî Âtike'yi Ubâde b. Sâmit'ten rivayet ederken işittim. Ubâde şöyle demiş: Rasûlullah (s.) Mekke'de bir duvarın gölgesinde otururken birisi gelip şöyle dedi: Yâ Rasûlullah! Babamın malına birisi deniz kılıcıyla gelip onu götürdü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Mal, zekatın men edilmesiyle kara ve denizde helak oldu, mallarınızı zekatla koruyun. Hastalarınızı sadakayla tedavi edin, kendilerinizden

*musibet felaketlerini dua ile uzaklaştırın. Çünkü dua, indirilen ve indirilmeyenlere faydalı olur, indirilene ortaya çıkarır, indirilmeyeni de engeller.*²⁸²

el-Albânî (v. 1999), hadisin *münker* olduğunu belirtmiştir.²⁸³

Hadis: (3/139)

قال عليه السلام: حصنوا أموالكم بالزكاة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mallarınızı zekatla güçlendirin.”

Hadisi ziyadesiyle Taberânî (v. 360/970), Abdullah b. Mes’ûd’dan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد بن عمرو قال حدثنا علي بن أبي طالب البزاز قال حدثنا موسى بن عمير الكوفي قال حدثنا الحكم بن عتيبة عن إبراهيم النخعي عن الأسود بن يزيد عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله: حصنوا أموالكم بالزكاة وداووا مرضاكم بالصدقة وأعدوا للبلاء الدعاء.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Amr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. Ebû Tâlib Bezzâz rivayet etti, o da dedi ki; bize Mûsâ b. Umeyr el-Kûfî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hakem b.Uteybe, İbrâhîm en-Neha’î’den rivayet etti, o da Esved b. Yezîd’den, o da Abdullah b. Mes’ûd’dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Mallarınızı zekatla güçlendirin, hastalarınızı sadakayla tedavi edin, musibet için duayı hazırlayın.”²⁸⁴

Heysemî (v. 807/1404), isnadında Mûsâ b. Umeyr el-Kûfî’nin varlığını ve onun *metrûk* olduğunu belirtmiştir.²⁸⁵ Ebû Hâtim (v. 277/890), *kezzâb* hükmünü vermiştir.²⁸⁶ İbnü’l-Cevzî (v. 597/1200) de bu hadis *lâ yesihhu* demiştir.²⁸⁷

Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (4/140)

قال عليه السلام: من وجبت عليه الزكاة ولم يدفعها فهو مال في النار.

²⁸² İbn Asâkir, a.g.e., XXXX, 164-165.

²⁸³ el-Albânî, a.g.e., XIII, 368.

²⁸⁴ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, II, 574; *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, X, 128.

²⁸⁵ Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, III, 63-64.

²⁸⁶ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VIII, 155.

²⁸⁷ İbnü’l-Cevzî, *el-İ’lel*, II, 494.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kime zekat vacip olurda onu vermezse, o mal Cehennemdedir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/141)

قال عليه السلام: لا خير في مال لا يزكى.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Temize çıkarılmayan/zekatı verilmeyen malda hayır yoktur.”

Hadisin tamamını İbn Ebî Şeybe (v. 235/849), Sa’d b. Ebû Zübâb’dan gelen tarikile *mevkûf* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا صفوان بن عيسى عن الحارث بن عبد الرحمن عن منير بن عبد الله عن أبيه عن سعد بن أبي ذباب أنه قدم على قومه فقال لهم في العسل زكاة فإنه لا خير في مال لا يزكى قال قالوا فكم ترى قلت العشر قال فأخذ منهم العشر فقدم به على عمر وأخبره بما فيه قال فأخذ عمر وجعله في صدقات المسلمين.

Müellif dedi ki; bize Sefvân b. İsa, Hâris b. Abdurrahman’dan rivayet etti, o da Münîr b. Abdullah’tan, o da babasından, o da Sa’d b. Ebû Zübâb’dan rivayet etti. Sa’d b. Ebû Zübâb, kavmine gelerek şöyle demiş: “Balda zekat vardır, çünkü temize çıkarılmayan/zekatı verilmeyen malda hayır yoktur.” Münîr b. Abdullah’ın babası: “Kavmi: Kaç görüyorsun?” demişler. Sa’d b. Ebû Zübâb: “Onda bir” demiştir. Münîr b. Abdullah’ın babası anlatıyor: “O kavminden onda bir zekatı alarak Ömer’e getirdi ve olup biteni ona haber verdi. Ömer, getirilen malı aldı ve Sa’d b. Ebû Zübâb’ı da zekat toplayıcısı olarak atadı.”²⁸⁸

Heysemî (v. 807/1404), senesinde Münîr b. Abdullah var demiş ve onun *zayıf* olduğunu belirtmiştir.²⁸⁹ Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (6/142)

قال عليه السلام: من منع الزكاة منع الله عنه حفظ المال.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim zekattan menederse, Allah onu malın korumasından alıkoyar.”

²⁸⁸ İbn Ebî Şeybe, a.g.e., VI, 444.

²⁸⁹ Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, III, 77. Ayrıca bkz. Zehebî, *el-Muğnî*, II, 433.

Rivayeti ziyadesiyle Bursevî (v. 1137/1725) *Rûhu'l-Beyân*'da zikretmiştir:

يقال من منع الزكاة منع الله منه حفظ المال ومن منع الصدقة منع الله منه العافية.

“Deniliyor ki: Kim zekattan menederse, Allah o kimseyi malın korumasından alıkoyar. Kim de sadakadan menederse, Allah o kimseyi afiyetten yoksun bırakır.”²⁹⁰

Rivayetin sıhhati ve kime ait konusunda bir bilgiye ulaşılamamıştır.

17. Bab: Sadakanın Fazileti

Hadis: (1/143)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الصدقة تدفع مصيبة السوء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sadaka, kötü musibeti defeder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/144)

قال عليه السلام: الصدقة السر تدفع غضب الرب وصدقة العلانية جنة من النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Gizli sadaka, Rabbin gazabını defeder, açıktan verilen sadaka, ateşten koruyan kalkandır.”

Hadis bütün bir halde kaynaklarda geçmemektedir. Tespit edilen kısımları değerlendirmeye çalışacağız.

a. الصدقة السر تدفع غضب الرب

Birinci kısmını Taberânî (v. 360/970), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'inde şu şekilde rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد بن مسعود المقدسي ثنا عمرو بن أبي سلمة ح وحدثنا الحسن بن علي الطوسي ثنا محمد بن يحيى النيسابوري ثنا عمرو بن أبي سلمة عن صدقة بن عبد الله عن الإصبع عن بهز بن حكيم عن أبيه عن جده عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن صدقة السر تطفئ غضب الرب.

Müellif dedi di; bize Ahmed b. Mes'ûd el-Makdisî rivayet etti, o da dedi ki; bize Amr b. Ebû Seleme rivayet etti ح Bize Hasan b. Ali et-Tûsî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Yahyâ en-Neysâbûrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Amr b. Ebû

²⁹⁰ Bursevî, İsmâîl Hakkı, *Rûhu'l-Beyân*, İstanbul, 1389, VII, 64.

Seleme, Sadaka b. Abdullah'tan rivayet etti, o da Asbağ'dan, o da Behz b. Hakîm'den, o da babasından, o da dedesinden rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) buyurmuşlar: “Gerçekten sadakanın gizlisi, Rabbin gazabını söndürür.”²⁹¹

Heysemî (v. 807/1404), isnadında Sadaka b. Abdullah (v. 166/782)'in olduğunu ve çoğunluk onun *zayıf* olduğuna hükmettiklerini ifade etmiştir.²⁹² Rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

b. صدقة العلانية جنة من النار

Rivayetin bu ikinci kısmını kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/145)

قال عليه السلام: إن الصدقة تدفع سبعين بابا من السوء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sadaka, kötülükten yetmiş kapıyı defeder.”

Hadisi bir kelime farkıyla Taberânî (v. 360/970), Râfî' b. Hadîc'tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا عبيد العجلي ثنا جبارة بن المغلس ثنا حماد بن شعيب عن سعيد بن مسروق عن عباية بن رفاع عن رافع بن خديج قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الصدقة تسد سبعين بابا من السوء.

Müellif dedi ki; bize Ubeyd el-İclî rivayet etti, o da dedi ki; bize Cübâre b. Müğallis rivayet etti, o da dedi ki; bize Hammâd b. Şuayb, Sa'îd b. Mesrûk'tan rivayet etti, o da Abâye b. Rifâe'den, o da Râfî' b. Hadîc'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Sadaka, kötülükten yetmiş kapıyı kapatır.”²⁹³

Heysemî (v. 807/1404), hadisin senesinde Hammâd b. Şuayb var demiş ve onun *zayıf* olduğunu belirtmiştir.²⁹⁴ Hammâd b. Şuayb el-Himmânî et-Temîmî (v. 170/786 civ.)'dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847) ve Nesâî (v. 303/915) *zayıf* demişlerdir.²⁹⁵ Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

²⁹¹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XIX, 421.

²⁹² Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, III, 115. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., XIII, 133-137.

²⁹³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, IV, 274.

²⁹⁴ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, III, 109.

²⁹⁵ İbn Adî, a.g.e., III, 15.

Hadis: (4/146)

قال عليه السلام: تصدقوا ولوبشق تمره فإن لم تجدوا فبكلمة طيبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hurmanın yarısı ile bunu da bulamasanız güzel sözle de olsa sadaka verin.”

Hadisi bir kelime farkıyla ve ziyadesiyle Buhârî (v. 256/869), Adî b. Hâtim'den gelen senedle *Sahîh*'inde şöyle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو الوليد حدثنا شعبة قال أخبرني عمرو عن خيثمة عن عدي بن حاتم قال ذكر النبي صلى الله عليه وسلم النار فتعوذ منها وأشاح بوجهه ثم ذكر النار فتعوذ منها وأشاح بوجهه قال شعبة أما مرتين فلا أشك ثم قال: اتقوا النار ولوبشق تمره فإن لم تجد فبكلمة طيبة.

Müellif dedi ki; bize Ebu'l-Velîd rivayet etti, o da dedi ki; bize Şu'be rivayet etti, o da dedi ki; bana Amr, Heyseme'den, o da Adî b. Hâtim'den rivayet etti. Adî b. Hâtim şöyle demiştir: “*Hz. Peygamber (s.) ateşi zikretti de ondan Allah'a sığındı ve yüzünü ondan çevirdi. Sonra yine ateşi yani Cehennemi zikretti, ondan sığındı ve yüzünü çevirdi.*” Ravi Şu'be: “*İki kere böyle yaptığında şüphe etmiyorum, ama üçüncüsünde şüphe ediyorum.*” demiştir. Adî b. Hâtim: “*Bundan sonra Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurdu: “Sizler tek hurmanın yarısı ile bunu da bulamayan güzel bir sözle de olsa ateşten korunsun.”*”²⁹⁶

Hadis: (5/147)

قال عليه السلام: لا تستحبوا من أعطاء القليل فإن الحرمان أقله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Az vermekten hoşlanmayın, çünkü mahrum etme en azıdır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/148)

قال عليه السلام: من نهر سانلا نهرته الملائكة يوم القيامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir dilenciye azarlarsa, Kıyamet gününde o kimseyi melekler azarlar.”

²⁹⁶ Buhârî, Edeb, 34; Müslim, Zekât, 68.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/149)

قال عليه السلام: ما نقص مال من صدقة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sadakadan mal eksilmez.”

Bu metin hadisin baş tarafıdır. Taberânî (v. 360/970), hadisin tamamını Ümmü Seleme'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد بن إسحاق الدميري المصري بدميرة قال نا زكريا بن دويد بن محمد بن الأشعث بن قيس الكندي قال نا سفيان الثوري عن منصور عن يونس بن خباب عن أبي سلمة بن عبد الرحمن عن أم سلمة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما نقص مال من صدقة ولا عفا رجل عن مظلمة إلا زاده الله بها عزا فاعفوا يعزكم الله ولا فتح رجل على نفسه باب مسألة إلا فتح الله عليه باب فقر.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. İshâk ed-Demîrî el-Mısırî Demîre'de rivayet etti, o da dedi ki; bize Zekeriya b. Düveyd b. Muhammed b. Eş'as b. Kays el-Kindî rivayet etti, o da dedi ki; bize Süfyân es-Sevrî, Mansûr'dan rivayet etti, o da Yûnus b. Habbâb'dan, o da Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Ümmü Seleme'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Sadakadan mal eksilmez, kişi zulmü affeder, bundan dolayı Allah onun izzetini artırır. Affedin Allah sizi şereflendirsin. Kişi kendisine bir sorun kapısını açar, bundan dolayı Allah ona fakirlik kapısını açar.”²⁹⁷

Heysemî (v. 807/1404), hadisin senesinde Zekeriya b. Düveyd var demiş ve o çok zayıf değerlendirmesinde bulunmuştur.²⁹⁸ İbn Hibbân (v. 354/965), yeda'u'l-hadîs demiş, Zehebî (v. 748/1347) ve İbn Hacer (v. 852/1448) kezzâb hükmünü vermişlerdir.²⁹⁹ Rivayetin mevzu olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (8/150)

قال عليه السلام: الصدقة ترد البلاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sadaka belayı geri çevirir.”

²⁹⁷ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, III, 141.

²⁹⁸ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, III, 105.

²⁹⁹ Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 262; İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, II, 479.

Bunu Aynî (v. 855/1451), “فيل (denildi)” diye başlayarak *Umdetü'l-Kârî*'de zikretmiştir.³⁰⁰ Bundan dolayı bu hadis olmadığını ancak güzel bir söz olduğunu söyleyebiliriz.

Hadis: (9/151)

قال عليه السلام: الصدقة شيء عظيم قالها ثلاث مرات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sadaka büyük bir şeydir. Bunu üç kere tekrarladı.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

18. Bab: Selamın Fazileti

Hadis: (1/152)

قال النبي عليه السلام: من بدأ بالكلام قبل السلام فلا تجيبوه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim selamdan önce konuşmaya başlarsa, ona cevap vermeyin.”

Hadisi Taberânî (v. 360/970), İbn Ömer'den gelen tarikile bir kelime farkıyla rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا أحمد بن خليد قال حدثنا عبد الله بن السري الأنطاكي قال حدثنا هارون أبو الطيب عن عبد الله بن عمر عن نافع عن ابن عمر قال قال رسول الله: من بدأ بالسؤال قبل السلام فلا تجيبوه.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Huleyd rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. es-Serrî el-Antâkî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hârûn Ebu't-Tayyib, Abdullah b. Ömer'den rivayet etti, o da Nâfi'den, o da İbn Ömer'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim selamdan önce soruyla başlarsa, ona cevap vermeyin.”³⁰¹

Heysemî (v. 807/1404), isnadında Hârûn b. Muhammed Ebu't-Tayyib var demiş ve o yalancı olduğunu belirtmiştir.³⁰² Yahyâ b. Maîn (v. 233/847) de *kezzâb* hükmünü vermiştir.³⁰³ Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

³⁰⁰ Aynî, Mahmûd b. Ahmed, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts., XXIII, 154.

³⁰¹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, I, 269-270.

³⁰² Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, VIII, 32.

³⁰³ Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, V, 411.

Hadis: (2/153)

قال عليه السلام: من بدأ بسلام فهو أولى بالله ورسوله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim selamla başlarsa, o Allah ve Resulüne daha uygun olanı yapmış olur.”

Hadisi İbn Hanbel (v. 241/855), Ebû Ümâme'den gelen tarikile şu şekilde rivayet etmiştir:

حدثنا عتاب وهو ابن زياد حدثنا عبد الله أخبرنا يحيى بن أيوب عن عبيد الله بن زحر عن علي بن يزيد عن القاسم عن أبي أمامة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من بدأ بالسلام فهو أولى بالله ورسوله.

Müellif dedi ki; bize Attâb rivayet etti, o İbn Ziyâd'dır, o da dedi ki; bize Abdullah rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Eyyûb, Ubeydullah b. Zehr'den rivayet etti, o da Ali b. Yezîd'den, o da Kâsım'dan, o da Ebû Ümâme'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim selamla başlarsa, o Allah ve Resulüne daha uygun olanı yapmış olur.*”³⁰⁴

Şuayb el-Arnaût, hadisin *sahîh* olduğunu belirtmiş, ancak bu isnad çok zayıf değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁰⁵ Çünkü Ali b. Yezîd el-Hânî ed-Dımeşkî (v. 110/728 sonrası) *vâhi'l-hadîs*³⁰⁶ demiş ve Ubeydullah b. Zehr *zayıf* olduğunu belirtmiştir.³⁰⁷

Hadis: (3/154)

قال عليه السلام: السلام اسم من أسماء الله فأفشوه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “es-Selâm, Allah'ın isimlerinden bir isimdir onu yayınız.”

Hadisi ziyadesiyle Taberânî (v. 360/970), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا إسحاق بن إبراهيم قال أنا عبد الرزاق قال أنا بشر بن رافع عن يحيى بن أبي كثير عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن السلام اسم من أسماء الله فأفشوه بينكم.

³⁰⁴ İbn Hanbel, *el-Müsned*, V, 254.

³⁰⁵ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XXXVI, 530, 1. dipnot.

³⁰⁶ “Güvenilir/sika bir olduğu hiç söylenmemiş olan bununla beraber etkileyici bir sebepten dolayı zayıf olduğu belirtilen ravi. Böyle bir ravi İbn Hacer'in *Takrib*'deki tertibinde 10. sırada olup rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 327.

³⁰⁷ Bkz. Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, IV, 81; III, 403.

Müellif dedi ki; bize İshâk b. İbrâhîm rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdurrezzâk rivayet etti, o da dedi ki; bize Bişr b. Râfi', Yahyâ b. Ebû Kesîr'den rivayet etti, o da Ebû Seleme'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: *"es-Selâm, Allah'ın isimlerinden bir isimdir onu aranızda yayınız."*³⁰⁸

Heysemî (v. 807/1404), hadisin isnadında Bişr b. Râfi' var demiş ve o *zayıf* demiştir.³⁰⁹ Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (4/155)

قال عليه السلام: أولى الناس من بدأ بالسلام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "İnsanların daha çok hak edeni selamla başlanıdır."

Hadisin bazı lafız değişikliğiyle Ebû Dâvûd (v. 275/888), Ebû Ümâme'den gelen tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن يحيى بن فارس الذهلي ثنا أبو عاصم عن أبي خالد وهب عن أبي سفيان الحمصي عن أبي أمامة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أولى الناس بالله تعالى من بدأهم بالسلام.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Yahyâ b. Fâris ez-Zühli rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Âsım, Ebû Hâlid Vehb'den rivayet etti, o da Ebû Süfyân el-Hımsî'den, o da Ebû Ümâme'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: *"İnsanların Allah Teâlâ'ya en yakın olanları selamla başlanıdır."*³¹⁰

Münâvî (v. 1031/1622), isnadı *ceyyid*³¹¹ hükmünü vermiştir.³¹² el-Albânî (v. 1999), *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur.³¹³

Hadis: (5/156)

قال عليه السلام: إذا التقا المحبان أقربهما إلى الله تعالى من بدأ بالسلام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "İki seven birbirleriyle karşılaştıkları zaman ikisinden Allah'a en yakın olanı selamla başlanıdır."

³⁰⁸ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, III, 231.

³⁰⁹ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, VIII, 63. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., IV, 118-120.

³¹⁰ Ebû Dâvûd, Edeb, 132.

³¹¹ "Hasen li-Zâtihi mertebesinden yüksek olmakla beraber sahîh derecesine vardığından tereddüt edilen hadis." Bkz. Aydınli, a.g.e., 50.

³¹² Münâvî, *et-Teyisîr bi Şerhi'l-Câmi's-Sağîr*, Matbaa-i Âmire, Kahire, 1286, I, 316.

³¹³ Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd*, tlk., Muhammed Nâsiruddin el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts., 777.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/157)

قال عليه السلام: إذا دخلتم في مسجد فسلموا وإذا خرجتم فسلموا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Bir mescide girdiğinizde ve çıktığınızda selam verin.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/158)

قال عليه السلام: أبخل الناس من بخل بالسلام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İnsanların en cimri olanı selam vermeyenidir.”

Bu bir hadisin baş tarafıdır. Tamamını İbn Hibbân (v. 354/965), Ebû Hüreyre’den gelen tarikle *mevkûf* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أخبرنا أبو يعلى قال حدثنا محمد بن بكر قال حدثنا إسماعيل بن زكريا قال حدثنا عاصم الأحول عن أبي عثمان النهدي عن أبي هريرة قال قسم رسول الله صلى الله عليه وسلم بيننا تمرا فأصابني منها خمس أو أربع تمرات قال فرأيت الحشفة هي أشد لضرسي قال فقال أبو هريرة: إن أبخل الناس من بخل بالسلام وأعجز الناس من عجز عن الدعاء.

Müellif dedi ki; bize Ebû Yalâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Bekkâr rivayet etti, o da dedi ki; bize İsmâîl b. Zekeriya rivayet etti, o da dedi ki; bize Âsım Ahvel, Ebû Osmân en-Nehdî’den rivayet etti, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti. Ebû Hüreyre şöyle demiş: “*Rasûlullah (s.)* aramızda hurma taksim ediyordu, benim payıma beş veya dört tane hurma düştü. Kötü cins hurmayı gördüm, o azı dışıma çok sert geldi.” Ravi Ebû Osmân en-Nehdî: “Ebû Hüreyre şöyle dedi: “İnsanların en cimri olanı selam vermeyenidir. İnsanların en acizi de duadan aciz kalanıdır.”³¹⁴

Şuayb el-Arnaût, isnadı *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur.³¹⁵

Hadis: (8/159)

قال عليه السلام: تحية ملتنا السلام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dinimizin selamlaşması es-Selâmdır.”

³¹⁴ İbn Hibbân, *Sahîh*, X, 349-350.

³¹⁵ İbn Hibbân, *Sahîh*, X, 350, 1. dipnot.

Hadisi ziyadesiyle ed-Deylemî (v. 509/1115), *el-Firdevs*'inde Enes b. Mâlik'ten tahriç etmiştir:

السلام تحية لملتنا وأمان لذمتنا.

“*es-Selâm, bizim dinimizden olanlara bir selamet dileği, zimmetimizde yaşayan azınlıklara da, bir güven ifadesidir.*”³¹⁶

el-Albânî (v. 1999), hadisin *mevzu* olduğunu belirtmiştir.³¹⁷

19. Bab: Duanın Fazileti

Hadis: (1/160)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الدعاء مخ العبادة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dua, ibadetin özüdür.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892), Enes b. Mâlik'ten gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا علي بن حجر أخبرنا الوليد بن مسلم عن ابن لهيعة عن عبيد الله بن أبي جعفر عن أبان بن صالح عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: الدعاء مخ العبادة.

Müellif dedi ki; bize Ali b. Hücr rivayet etti, o da dedi ki; bize Velîd b. Müslim, İbn Lehîa'dan rivayet etti, o da Ubeydullah b. Ebû Ca'fer'den, o da Ebân b. Sâlih'ten, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. *Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “Dua, ibadetin özüdür.”*³¹⁸

Tirmizî, bu hadis *garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hadis: (2/161)

قال عليه السلام: إن الله يحب اللحاح في الدعاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah duada ısrar edenini sever.”

Hadisi bir kelime farkıyla Kudâî (v. 454/1062), Hz. Aişe'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

³¹⁶ ed-Deylemî, a.g.e., II, 340.

³¹⁷ el-Albânî, a.g.e., VIII, 211.

³¹⁸ Tirmizî, Dua, 1.

أخبرنا هبة الله بن إبراهيم الخولاني ثنا أبو الحسن علي بن الحسين بن بندار ثنا أبو عروبة ثنا كثير بن عبيد ثنا بقية عن الأوزاعي عن الزهري عن عروة عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إن الله يحب الملحين في الدعاء.

Müellif dedi ki; bize Hibetullah b. İbrâhîm el-Havlânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebu'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Bündâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Arûbe rivayet etti, o da dedi ki; bize Kesîr b. Ubeyd rivayet etti, o da dedi ki; bize Bakıyye, Evzâî'den rivayet etti, o da Zührî'den, o da Urve'den, o da Aişe'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) buyurmuşlar: “Allah duada ısrar edenleri sever.”³¹⁹

el-Albânî (v. 1999), hadis *bâtıl* demiştir.³²⁰

Hadis: (3/162)

قال عليه السلام: ليس شيء أكرم على الله من الدعاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’a duadan daha üstün bir şey yoktur.”

Hadisi Tirmizî (v. 279/892), Ebû Hüreyre'den gelen tarikla şöyle rivayet etmiştir:

حدثنا عباس بن عبد العظيم العنبري وغير واحد قالوا حدثنا أبو داود الطيالسي حدثنا عمران القطان عن قتادة عن سعيد بن أبي الحسن عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ليس شيء أكرم على الله تعالى من الدعاء.

Müellif dedi ki; bize Abbâs b. Abdulazîm el-Anberî tek başına değil rivayet ettiler, onlar dedi ki; bize Ebû Dâvûd et-Teyâlisî rivayet etti, o da dedi ki; bize İmrân Kattân, Katâde'den rivayet etti, o da Sa'îd b. Ebu'l-Hasan'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “Allah Teâlâ'ya duadan daha üstün bir şey yoktur.”³²¹

Tirmizî, bu hadis *hasen garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur. el-Albânî (v. 1999), *hasen* hükmünü vermiştir.³²²

³¹⁹ Kudâî, a.g.e., II, 145.

³²⁰ el-Albânî, a.g.e., II, 96.

³²¹ Tirmizî, Dua, 1.

³²² Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 765.

Hadis: (4/163)

قال عليه السلام: حكاية عن الله تعالى يقول عبدي أنا عند ظنك بي وأنا معك إذا دعوتني.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ buyuruyor ki: “Kulum! Senin benim hakkımdaki düşüncen nasılsa ben öyleyim, eğer bana dua edersen ben seninle birlikteyim.”

Hadisi bir kelime farkıyla Hâkim (v. 405/1014), Enes b. Mâlik'ten gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو عبد الله محمد بن يعقوب الحافظ ثنا إبراهيم بن عبد الله السعدي ثنا محمد بن القاسم الأسدي ثنا الربيع بن صبيح عن الحسن بن أنس بن مالك رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: قال الله عز وجل: عبدي أنا عند ظنك بي وأنا معك إذا ذكرتني.

Müellif dedi ki; bize Ebû Abdullah Muhammed b. Ya'kûb Hâfız rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Abdullah es-Sa'dî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Kâsım el-Esedî rivayet etti, o da dedi ki; bize Rebî' b. Subeyh, Hasan'dan, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Allah (c.c.) buyurdu ki: “Kulum! Senin benim hakkımdaki düşüncen nasılsa ben öyleyim, eğer beni zikredersen, ben seninle birlikteyim.”³²³

Hâkim, hadis *garîb sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur. Zehebî (v. 748/1347) ise *sahîh* demiştir. Suyûtî (v. 911/1505) de *sahîh* hükmünde bulunmuştur.³²⁴

Hadis: (5/164)

قال عليه السلام: من لم يدع الله غضب الله عليه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah'a dua etmezse, Allah o kimseye kızar.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة وعليث بن محمد قالا حدثنا وكيع حدثنا أبو المليح المدني قال سمعت أبا صالح عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من لم يدع الله سبحانه غضب عليه.

³²³ Hâkim, a.g.e., I, 497.

³²⁴ Suyûtî, *el-Câmi 'u's-Sağîr*, II, 84.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir b. Ebû Şeybe ve Ali b. Muhammed rivayet ettiler, o ikisi dedi ki; bize Vekî' rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebu'l-Melîh el-Medenî rivayet etti, o da dedi ki; Ebû Sâlih'ı işittim, Ebû Sâlih, Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim her türü noksanlıktan münezze olan Allah'a dua etmezse, Allah o kimseye kızar.*”³²⁵

Şuayb el-Arnaût, hadisin isnadı Ebû Sâlih'ten dolayı *zayıf* olduğunu belirtmiştir. Ebû Sâlih, Ebû Sâlih el-Hûzî Medîni'dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *zayıf* hükmünü vermiştir.³²⁶

Hadis: (6/165)

قال عليه السلام: ترك الدعاء معصية.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Duayı terk etmek günahdır.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Ebû Sa'îd el-Hudrî'den tahriç etmiştir.³²⁷

Hadisin sıhhati konusunda bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (7/166)

قال عليه السلام: لا دعاء إلا في حق مؤمن.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dua ancak müminin hakkı için yapılır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/167)

قال عليه السلام: دعوة المظلوم مستجابة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mazlumun duası icabet edilendir.”

Hadisi devamıyla birlikte İbn Hanbel (v. 241/855), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

³²⁵ İbn Mâce, Dua, 1.

³²⁶ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XV, 448, 1. dipnot. Ayrıca bkz. İbn Adî, a.g.e., IX, 196.

³²⁷ ed-Deylemî, a.g.e., II, 69.

حدثنا خلف قال حدثنا أبو معشر عن سعيد المقبري عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: دعوة المظلوم مستجابة وإن كان فاجرا ففجوره على نفسه.

Müellif dedi ki; bize Halef rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ma'şer, Sa'îd el-Makbûrî'den rivayet etti, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Mazlumun duası icabet edilendir, o mazlum günahkar birisi ise günahı kendi boynunadır.*”³²⁸

Şuayb el-Arnaût, isnadı Ebû Ma'şer'den dolayı *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur. Ebû Ma'şer, Necîh b. Abdurrahman es-Sindî (v. 170/786)'dir.³²⁹

Hadis: (9/168)

قال عليه السلام: الدعاء جزء الله وسلاح الأنبياء فمن هلك هلك بالدعاء ومن نجا نجا بالدعاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dua, Allah'ın cüzüdür, peygamberlerin silahıdır. Kim helak olursa, dua ile helak olur, kim de kurtulursa, dua ile kurtulmuş olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

20. Bab: İstiğfarın Fazileti

Hadis: (1/169)

قال النبي الصلاة والسلام: إن لكل شيء دواء ودواء الذنوب الإستغفار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Her şeyin bir devası vardır, günahların devası ise istiğfardır.”

Hadisi bir kelime farkıyla ed-Deylemî (v. 509/1115), Câbir'den tahriç etmiştir. “شيء (şey)” kelimesi yerine “داء (hastalık)” kelimesi geçmektedir.³³⁰

Suyûtî (v. 911/1505), *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.³³¹

Hadis: (2/170)

قال عليه السلام: إن لكل شيء حيلة وحيلة الذنوب الإستغفار.

³²⁸ İbn Hanbel, *el-Müsned*, II, 367.

³²⁹ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XIV, 398, 2. dipnot. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., XXIX, 322.

³³⁰ ed-Deylemî, a.g.e., III, 336.

³³¹ Suyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr*, II, 125.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Her şeyin bir çaresi vardır. Günahların çaresi istiğfardır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/171)

قال عليه السلام: من استغفر بعد الذنوب غفر الله له.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim günahlardan sonra af dilerse, Allah onu affeder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/172)

قال عليه السلام: من استغفر غفر الله له وإن كان فارا من الزحف.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim af dilerse, ordudan kaçsa bile Allah onu affeder.”

Hadisi aynı lafızlarla bulamadık, ancak son kısmıyla birlikte aynı manaya gelen şu hadisi tespit ettik. Hadisi Hâkim (v. 405/1014), İbn Mes’ûd’dan gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

أنبأنا بكر بن محمد الصيرفي ثنا أحمد بن عبيد الله النرسي ثنا محمد بن سابق ثنا إسرائيل عن أبي سنان عن أبي الأحوص عن ابن مسعود رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قال أستغفر الله العظيم الذي لا إله إلا هو الحي القيوم وأتوب إليه ثلاثا غفرت له ذنوبه وإن كان فارا من الزحف.

Müellif dedi ki; bize Bekir b. Muhammed es-Seyrefî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ubeydullah en-Nersî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Sâbik rivayet etti, o da dedi ki; bize İsrâîl, Ebû Sinân’dan rivayet etti, o da Ebu’l-Ahves’ten, o da İbn Mes’ûd’dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim üç kere Estağfirullâha’l-Azîma ellezî lâ ilâha illâ hüve’l-Hayyi’l-Kayyûm ve etûbu ileyh (Kendisinden başka ilah olmayan Yüce Kayyum Diri olan Allah’tan af dilerim) derse, ordudan kaçsa bile günahları bağışlanır.*”³³²

Hâkim, hadis *sahîh* olduğunu belirtmiştir. Zehebî (v. 748/1347) de onaylamıştır.

³³² Hâkim, a.g.e., I, 511.

Hadis: (5/173)

قال عليه السلام: لا إثم على من استغفر ولو عاد في اليوم سبعين مرة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim af dilerse, günde yetmiş kere günaha dönerse de ona günah yoktur.”

Hadisi iki kelime farkıyla Ebû Dâvûd (v. 275/888), Hz. Ebû Bekir'den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا النفيلي ثنا مخلد بن يزيد ثنا عثمان بن واقد العمري عن أبي نصيرة عن مولى لأبي بكر الصديق عن أبي بكر الصديق قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما أصر من استغفر وإن عاد في اليوم سبعين مرة.

Müellif dedi ki; bize Nüfeylî rivayet etti, o da dedi ki; bize Mahled b. Yezîd rivayet etti, o da dedi ki; bize Osmân b. Vâkid el-Umerî, Ebû Nusayre'den rivayet etti, o da Ebû Bekir es-Sıddîk'ın azatlısından, o da Ebû Bekir es-Sıddîk'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “İstiğfar ederek bağışlanma isteyen kimse günde yetmiş kere günahlara dönerse bile günahı ısrar etmiş sayılmaz.”³³³

Tirmizî (v. 279/892), hadis *garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur.³³⁴ el-Albânî (v. 1999), hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.³³⁵

Hadis: (6/174)

قال عليه السلام: إذا كثرت ذنوب أحدكم فليطلب المغفرة بالإستغفار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden birinizin günahları çoğalursa, istiğfar ile bağışlanma dilesin.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/175)

قال عليه السلام: الإستغفار يأكل الخطايا كما تأكل النار الحطب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İstiğfar, ateşin odunu yediği gibi hataları/günahları yer.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

³³³ Ebû Dâvûd, Vitir, 26.

³³⁴ Tirmizî, Dua, 106.

³³⁵ Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 808.

Hadis: (8/176)

قال عليه السلام: كثرت الإستغفار تجر الرزق.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çok istiğfarda bulunmak rızkı çeker.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

21. Bab: Allah'ı Zikretmenin Fazileti**Hadis: (1/177)**

قال النبي صلى الله عليه وسلم: ذكر الله علم الإيمان وبراعة من النفاق وحصن من الشيطان وحصن من النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah'ı zikretmek imanın alameti, münafıklıktan berat, şeytan ve Cehennemden koruyan kaledir.”

Hadisi Bursevî (v. 1137/1725), senedsiz *Rûhu'l-Beyân*'da zikretmiştir. Lafız farkı vardır: “*حصن من النار* (Cehennemden koruyan kale)” cümlesi yerine “*حرز من النار* (Cehennemden koruyan sığınak)” cümlesi geçmektedir.³³⁶

Hadisin sıhhati hakkında bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (2/178)

قال عليه السلام: أفضل الذكر الذكر الخفي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Zikrin en üstünü gizli olanıdır.”

Rivayeti aynı lafızlarla kaynaklarda bulamadık. Ancak mana olarak yakın olan şu rivayeti tespit ettik. Hadisi İbn Hanbel (v. 241/855), Sa'd b. Mâlik'ten gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا وكيع حدثنا أسامة بن زيد عن محمد بن عبد الرحمن بن أبي لبيبة عن سعد بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خير الذكر الخفي وخير الرزق ما يكفي.

Müellif dedi ki; bize Vekî' rivayet etti, o da dedi ki; bize Usâme b. Zeyd, Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Lebîbe'den rivayet etti, o da Sa'd b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Zikrin en hayırlısı gizli olanıdır. Rızkın en hayırlısı ise yeterli olanıdır.*”³³⁷

³³⁶ Bursevî, a.g.e., IV, 169.

³³⁷ İbn Hanbel, *el-Müsned*, I, 172.

Şuayb el-Arnaût, senedi *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur. Çünkü Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Lebîbe *zayıf* demiş ve ayrıca onun Sa'd (v. 74/693)'a ulaşmadığını ifade etmiştir.³³⁸ Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Lebîbe hakkında Yahya b. Maîn (v. 233/847), *leyse bişey* demiş, Dârakutnî (v. 385/995) de *zayıf* hükmünde bulunmuştur.³³⁹

Kâdî İyâz (v. 544/1149), gizli zikirle ilgili şunları söylemiştir: “Zikirin iki çeşidi vardır. Allah'ı kalple zikretmek, bu gizli zikirdir. Diğeri de dil ile zikir. Kalp ile zikir, yani gizli zikir zikirlerin en yüksek olanıdır. Gizli zikir, Allah'ın büyüklüğünü, yüceliğini, kuvvetini, hükümdarlığını, yer ve göklerdeki âyetlerini düşünmektir. Birde kalp ile zikirde Allah'ın emir ve nehiyleri vardır. Nehyettiklerinden sakınmak, emirlerine itaat etmek ve zor/kapalı olanlarından kaçınmaktır. Sadece dil ile zikir bu üç zikirten en alt derecede olanıdır. Ancak onun büyük fazileti vardır. Eserlerde şöyle denildiği gibi: “Her bir faziletin kıymetine göre derecesi vardır.” Ebû Ca'fer et-Taberî (v. 310/923) ve başkaları geçmiş âlimlerin bu konudaki ihtilaflarını zikretmişlerdir. Hangisi en faziletli zikirdir? Dil ile mi yoksa kalp ile olanı mı? Bizdeki fark sadece sınırlı olarak kalple zikrin tesbih ve tehlil düşünülürse, eğer dille telaffuz edilmezse dilin zikirlerine benzetilir ve buna sözleri delalet eder. Onlar bizim ilk önce ifade ettiğimiz gizli zikir konusunda ihtilaf ederler. O da dille zikire benzerliği yoktur. Nasıl üstünlük çekişmesi olur. İhtilaf sadece tek kalple tespîh etme ve buna benzer zikirlerdedir. Kalbin bulunmasıyla dilin zikri olur, kalp bulunmazsa dilin zikri olmaz. Kalbin zikrini daha faziletli görenler derler ki, gizli amel daha faziletlidir. Dilin zikrini daha üstün bulanlar ise, kalbin ameline uzuvların katılmasıyla daha faziletli olur ve sevabı da artar. Bir de kalple yapılan zikri melekler yazıp yazmayacağı tartışılmıştır. Bazılar yazarlar demiş, Allah onlarda o zikri bilecek bir özellik yaratır demişler. Bazıları da yazmazlar demiş, çünkü melekler ondan haberdar değiller.”³⁴⁰

Hadis: (3/179)

قال عليه السلام: أشد الأعمال ثلاثة ذكر الله على كل شيء ومواساة الأخ من مالك وانصاف الناس من نفسك.

³³⁸ İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 76, 1. dipnot.

³³⁹ Zehebî, *el-Muğnî*, II, 335.

³⁴⁰ Kâdî İyâz, Ebu'l-Fadl İyâz b. Mûsâ el-Yahsubî, *İkmâlu'l-Mu'lim bi Fevâidi Müslim*, thk., Yahyâ İsmâîl, Dâru'l-Vefâ', Mansûre, 2005, VIII, 189.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Amellerin daha güçlüsü/ciddisi üçtür. Her şeyde Allah’ı zikretmek, malından kardeşin iyiliğine (harcamak), insanların sana karşı hakkı gözetmeleri.”

Hadisi bazı lafız farklarıyla İbnü’l-Mübârek (v. 181/797), Ebû Ca’fer’den gelen senedle *mürsel* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أخبركم أبو عمر بن حيوية قال أخبرنا يحيى قال حدثنا الحسين قال أخبرنا عبد الله عن حجاج بن ارطاة عن أبي جعفر قال قال رسول الله صلى الله عليه: أشد الأعمال ذكر الله على كل حال والإنصاف من نفسك ومواساة الأخ في المال.

Müellif dedi ki; sizlere Ebû Ömer b. Heyyeve rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Hüseyin rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah, Haccâc b. Artâ’dan rivayet etti, o da Ebû Ca’fer’den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Amellerin daha güçlüsü/ciddisi, her durumda Allah’ı zikretmek, kendine karşı hakkı gözetmek, mal konusunda kardeşin iyiliğidir.”³⁴¹

el-Albânî (v. 1999), hadisin *zayıf* olduğunu belirtmiştir. Çünkü hadis *mürsel* olarak rivayet edildiğini ve Haccâc b. Artâ (v. 145/762)’nın tedlîs yapan birisi olduğunu beyan etmiştir.³⁴²

Hadis: (4/180)

قال عليه السلام: علامة حب الله ذكر الله تعالى.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah sevgisinin alameti, Allah Teâlâ’yı zikretmektir.”

Bu hadisin baş tarafıdır. Devamıyla birlikte Beyhakî (v. 458/1065), Enes b. Mâlik’ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرناه علي بن أحمد بن عبدان أخبرنا أحمد بن عبيد الصغار حدثنا أبو بكر عمر بن المعلى النرسي حدثنا المعلى بن مهدي حدثنا يوسف بن ميمون عن أنس بن مالك قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: علامة حب الله حب ذكر الله، وعلامة بغض الله بغض ذكر الله.

³⁴¹ İbnü’l-Mübârek, Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mübârek el-Mervezî, *Kitâbü’z-Zühed*, thk., tlk., Habîburrahman el-Azamî, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, yy., ts., 257.

³⁴² el-Albânî, a.g.e., IV, 162. أشد kelimesi yerine أسد kelimesi geçmektedir. Ayrıca bkz. İbn Hacer, *Takribu’t-Tehzib*, 222.

Müellif dedi ki; bize onu Ali b. Ahmed b. Abdân rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ubeyd Saffâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir Ömer b. Mu'allâ en-Nersî rivayet etti, o da dedi ki; bize Mu'allâ b. Mehdî rivayet etti, o da dedi ki; bize Yûsuf b. Meymûn, Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: *"Allah sevgisinin alameti, Allah'ı zikretme sevgisidir. Allah nefretinin alameti ise, Allah'ı zikretmekten nefret etmektir."*³⁴³

Eserin muhakkiki, hadisin senedi *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur. Çünkü, Yûsuf b. Meymûn *zayıf* demiştir. Yûsuf b. Meymûn, Ebû Huzeyme Sabbâğ el-Kûfî'dir.³⁴⁴

Hadis: (5/181)

قال عليه السلام: حكاية عن الله تعالى يقول الله تعالى أنا لعبدى إذ هوذكرني.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ buyurdu ki: "Kulum beni zikrettiğinde ben onunla birlikteyim."*

Hadisi aynı lafızlarla bulamadık, ancak şu hadis mana olarak aynısı olduğunu söyleyebiliriz. Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو بكر حدثنا محمد بن مصعب عن الأوزاعي عن إسماعيل بن عبيد الله عن أم الدرداء عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن الله عز وجل يقول: أنا مع عبدى إذا هوذكرني وتحركت بي شفتاه.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Mus'ab, Evzâî'den rivayet etti, o da İsmâîl b. Ubeydullah'tan, o da Ümmü'd-Derdâ'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: *"Allah (c.c.) şöyle buyurdu: "Kulum iki dudağını benim için hareket ettirerek beni zikrettiğinde ben onunla birlikteyim."*³⁴⁵

Hâkim (v. 405/1014), hadis *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur. Zehebî (v. 748/1347) de onaylamıştır.³⁴⁶

³⁴³ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi'l-İmân*, II, 13.

³⁴⁴ Bkz. Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, VI, 148.

³⁴⁵ İbn Mâce, Edeb, 53.

³⁴⁶ Hâkim, a.g.e., I, 496.

Hadis: (6/182)

قال عليه السلام: ذكر الله تعالى بالغداة والعشي وأفضل من حكم السيوف في سبيل الله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’ı sabah akşam zikretmek, Allah yolundaki kılıçların hükmünden daha iyidir/daha faziletlidir.”

Hadisi bazı kelime farkıyla İbn Adî (v. 365/976) rivayet etmiştir. İsnad ve metni şöyledir:

ثنا الحسن ثنا خراش ثنا مولى أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لذكر الله بالغداة والعشي خير من حطم السيوف في سبيل الله.

Müellif dedi ki; bize Hasan rivayet etti, o da dedi ki; bize Hirâş rivayet etti, o da dedi ki; bize Enes b. Mâlik’in azatlısı rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Allah’ı sabah akşam zikretmek, Allah yolunda kılıçları parçalamaktan daha faziletlidir.”³⁴⁷

İbn Adî (v. 365/976), Hirâş’ın *mechûl* olduğunu bildirmiş ve Hasan b. Ali el-Adevî (v. 319/931)’yi hadis uydurmakla itham ettiklerini de beyan etmiştir. el-Albânî (v. 1999) de hadisin *mevzu* olduğunu ifade etmiştir.³⁴⁸

Hadis: (7/183)

قال عليه السلام: أفضل الذكر لا إله إلا الله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Zikrin en faziletlisi Lâ ilâha illallâh (Allah’tan başka ilah yoktur)”

Hadisi ziyadesiyle Tirmizî (v. 279/892), Câbir b. Abdullah’tan gelen tarikile rivayet etmiştir. 15. Hadisin tekrarıdır.

Hadis: (8/184)

قال عليه السلام: اذكروا الله ذكرا حامدا قيل: يا رسول الله! وما الذكر الحامد؟ قال: الذكر الخفي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’ı övülen zikirle zikredin. Övülen zikir nedir Ya Rasûlullah? denildi. Rasûlullah (s.): Gizli zikirdir.”

³⁴⁷ İbn Ebî Şeybe, a.g.e., XIX, 325.

³⁴⁸ el-Albânî, a.g.e., III, 624.

Hadisi bir kelime farkıyla İbnü'l-Mübârek (v. 181/797) Damra b. Habîb'den *mürsel* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أخبركم أبو عمر بن حيويه وأبو بكر الوراق قالا أخبرنا يحيى قال حدثنا الحسين قال أخبرنا ابن المبارك قال أخبرنا أيضا أبو بكر بن أبي مريم عن ضمرة بن حبيب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذكروا الله تعالى ذكرا خاملا قال فقيل: وما الذكر الخامل؟ قال: الذكر الخفي.

Müellif dedi ki; sizlere Ebû Ömer b. Heyyeye ve Ebû Bekir Varrâk rivayet ettiler, o ikisi dedi ki; bize Yahyâ rivayet etti, o da dedi ki; Hüseyin rivayet etti, o da dedi ki; bize İbnü'l-Mübârek rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir b. Ebû Meryem, Damra b. Habîb'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuşlar: “Allah’ı dikkat çekmeyen zikirle zikredin.” Damra b. Habîb dedi ki: “Dikkat çekmeyen zikir nedir? denildi.” Rasûlullah (s.): “Gizli zikirdir.” buyurdu.³⁴⁹

Suyûtî (v. 911/1505), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁵⁰

Hadis: (9/185)

قال عليه السلام: أفضل العبادة عند الله تعالى الذاكرون الله كثيرا والذاكرات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah katında en faziletli ibadet, Allah’ı çokça zikreden erkekler ve bayanlardır.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadeleriyle Tirmizî (v. 279/892), Ebû Sa’îd el-Hudrî’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا قتيبة حدثنا ابن لهيعة عن دراج عن أبي الهيثم عن أبي سعيد الخدري أن رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل أي العباد أفضل درجة عند الله يوم القيامة قال: الذاكرون الله كثيرا والذاكرات قلت: يا رسول الله ومن الغازي في سبيل الله؟ قال: لو ضرب بسيفه في الكفار والمشركين حتى ينكسر ويختضب دما لكان الذاكرون الله أفضل منه درجة.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Lehî, Derrâc’dan rivayet etti, o da Ebû'l-Heysem'den, o da Ebû Sa’îd el-Hudrî’den rivayet etti. Rasûlullah (s.)’den Kıyamet gününde Allah katında hangi kulların en faziletli derecede olacakları soruldu. Rasûlullah (s.) şöyle cevap verdi: “Allah’ı çokça zikreden erkekler ve bayanlardır.” Ebû Sa’îd el-Hudrî şöyle demiş: “Ya Rasûlullah! Allah yolunda sefere çıkan/gazi kimdir?” Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Eğer Kafir ve

³⁴⁹ İbnü'l-Mübârek, a.g.e., 50.

³⁵⁰ Suyûtî, *el-Câmi’u’s-Sağîr*, I, 37.

müşriklerle kılıcı kırılıncaya ve kana boyanıncaya kadar çarpışsaydı, yine Allah'ı zikredenler derece bakımından ondan üstün olacaklardır."³⁵¹

Tirmizî, hadise *garîb* hükmünü vermiştir.

22. Bab: Tespihin Fazileti

Hadis: (1/186)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: ما على وجه الأرض شيء إلا يقول سبحان الله إلى آخره ولم ينته في عد أجرهن وينظر الله إلى قائلها ويدخله الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Yer yüzünde Sübhânallâhi ilâ âhirih (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir sonuna kadar) demekten değerli bir şey yoktur. Onların ecrinin sayısı bitmez, onu diyene Allah bakar ve Cennete sokar."

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/187)

قال عليه السلام: من قال سبحان الله إلى آخره كفرت عنه ذنوبه ولو كانت أكثر من زبد البحر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Kim Sübhânallâhi ilâ âhirih (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir sonuna kadar) derse, günahları deniz köpüğünden çok olsa bile bağışlanır."

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/188)

قال عليه السلام: سبحان الله تملأ الميزان، والحمد لله والله أكبر يستر بها ستر الحجاب حتى يخلص إلى آخره.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Sübhânallâhi (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir) mizanı doldurur, el-Hamdulillâh (Hamd Allah'a mahsustur) ve Allâhü Ekber (Allah büyüktür) perdeyi örter ta ki, sonuna ulaşır."

Hadisi farklı bazı lafızlarla İbn Asâkir (v. 571/1175), *Târîhu Dımeşk*'te Ebû Hüreyre'den gelen tarikte rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو نصر أحمد بن عبد الله بن رضوان وأبو علي الحسن بن المظفر وأبو غالب بن البنا قالوا أنا أبو محمد الجوهري نا أحمد بن جعفر نا بشر بن موسى الأسدي نا أبو عبد الرحمن المقرئ عن عبد الرحمن بن

³⁵¹ Tirmizî, Dua, 5.

زياد بن أنعم حدثني أبو علقمة قال سمعت أبا هريرة يقول كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: سبحان الله نصف الميزان، والحمد لله ملء الميزان، والله أكبر ملء السموات والأرض، ولا إله إلا الله ليس دونها ستر ولا حجاب حتى تخلص إلى ربها عز وجل.

Müellif dedi ki; bize Ebû Nasır Ahmed b. Abdillâh Rıdvân, Ebû Ali Hasan b. Muzaffer ve Ebû Ğâlib b. Bennâ rivayet ettiler, onlar da dedi; bize Ebû Muhammed el-Cevherî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ca'fer rivayet etti, o da dedi ki; bize Bişr b. Mûsâ el-Esedî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Abdurrahman Mukri, Abdurrahman b. Ziyâd b. En'um'dan rivayet etti, o da dedi ki; Ebû Alkame bana rivayet etti, Ebû Alkame şöyle dedi; Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini işittim; Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Sübhânallâhi (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir) mizanın yarısıdır, el-Hamdulillâh (Hamd Allah'a mahsustur) mizanı doldurur. Allâhü Ekber (Allah büyüktür), gökler ve yer arasını doldurur. Lâ ilâha illallâh (Allah'tan başka ilah yoktur) arasında bir perde, bir örtü yok, ta ki Rabbine ulaşır.*”³⁵²

Suyûtî (v. 911/1505), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁵³ Münâvî (v. 1031/1622) de *zayıf* hükmünü vermiştir.³⁵⁴

Hadis: (4/189)

قال عليه السلام: من قال سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر كتب الله له مائة ألف رقة يعتقها الله تعالى.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim Sübhânallâhi (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir), el-Hamdulillâh (Hamd Allah'a mahsustur), Lâ ilâha illallâh (Allah'tan başka ilah yoktur) ve Allâhü Ekber (Allah büyüktür) derse, Allah ona yüz bin köle yazar, Allah onları azat eder.*”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/190)

قال عليه السلام: من قال سبحان الله إلى آخره مرة واحدة كتب الله له مائة ألف حسنة ومحا عنه مائة ألف سيئة ورفع له بها مائة ألف درجة.

³⁵² İbn Asâkir, a.g.e., XXXIV, 345.

³⁵³ Suyûtî, *el-Câmi 'u's-Sağîr*, II, 30.

³⁵⁴ Münâvî, *et-Teyisîr bi Şerhi'l-Câmi 's-Sağîr*, II, 52.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kere Sübhânallâhi ilâ âhirih (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir sonuna kadar) derse, Allah o kimseye yüz bin iyilik yazar, yüz bin kötülüğü siler ve onu yüz bin dereceye kadar yükseltir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/191)

قال عليه السلام: من قال سبحان الله إلى آخره تناثرت عنه الخطايا كما تتناثر الأوراق من الشجر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Sübhânallâhi ilâ âhirih (Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir sonuna kadar) derse, ağaçtan yaprakların saçıldığı gibi hatalar ondan saçılır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/192)

قال عليه السلام: من قال سبحان الله ربي العظيم غسرت له بها شجرة في الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Sübhânallâhi Rabbi'l-Azîm (Büyük olan Rabbim Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir) derse, onun için Cennette bir ağaç dikilir.”

Hadisi bazı kelime farkıyla Tirmizî (v. 279/892), Câbir'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد بن منيع وغير واحد قالوا حدثنا روح بن عباد عن حجاج الصواف عن أبي الزبير عن جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من قال سبحان الله العظيم وبحمده غسرت له نخلة في الجنة.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Menî' rivayet etti ve tek başına değil, onlar dedi ki; bize Revh b. Ubâde, Haccâc Savvâf'tan rivayet etti, o da Ebü'z-Zübeyr'den, o da Câbir'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “Kim Sübhânallâhi'l-Azîm ve bihamdih (Büyük olan Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir ve Hamd O'na mahsustur) derse, Cennette o kimse için bir hurma ağacı dikilir.”³⁵⁵

³⁵⁵ Tirmizî, Dua, 59.

Tirmizî, hadis *hasen sahih garîb*³⁵⁶ değerlendirmesinde bulunmuştur. Hâkim (v. 405/1014), *sahi* hükümünü vermiş ve Zehebî (v. 748/1347) de ona uymuştur.³⁵⁷

Hadis: (8/193)

قال عليه السلام: من قال سبحان ربي الأعلى غفر الله له ودخل الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Sübhânarabbiya’l-alâ (Yüce olan Rabbim her türlü noksanlıktan münezzehtir) derse, Allah onu affeder ve o Cennete girer.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (9/194)

قال عليه السلام: التسبيح يجر الرزق.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Tespîh rızkı çeker.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (10/195)

قال عليه السلام: كلمتان خفيفتان على اللسان ثقيلتان في الميزان وحببتان إلى الرحمن سبحان الله وبحمده سبحان الله العظيم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İki kelime vardır, bunlar dile hafif, terazide ağır, Rahmân'a da sevgilidirler: Sübhânallâhi ve bihamdihi, Sübhânallâhi'l-azîm (Allahum seni hamdinle tesbih ederim, yüce Allahum seni tenzih ederim) kelimeleridir.”

Hadisi Buhârî (v. 256/869) ve Müslim (v. 261/874) Ebû Hüreyre'den gelen tarikile rivayet etmişlerdir. Hadis *muttefekun aleyh*'tir. Buhârî'deki sened ve metni şöyledir:

حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا محمد بن فضيل حدثنا عمارة بن القعقاع عن أبي زرعة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كلمتان خفيفتان على اللسان ثقيلتان في الميزان حببتان إلى الرحمن سبحان الله وبحمده سبحان الله العظيم.

³⁵⁶ “Rivayetlerinin birbirlerini desteklemeleriyle sahih derecesine yükselmiş olan hadisin bu rivayetleri arasından kendisinde bir gariplik görülen rivayeti. Tek senedle rivayet edilmiş olan, ancak bu senedle sahih mi, hasen mi olduğu kestirilemeyen hadis.” Bkz. Aydın, a.g.e., 113.

³⁵⁷ Hâkim, a.g.e., I, 501-502.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe b. Sa'îd rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Fudayl rivayet etti, o da dedi ki; bize Umâre b. Ka'kâ', Ebû Zura'dan rivayet etti, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “İki kelime vardır, bunlar dile hafif, terazide ağır, Rahmân'a da sevgilidirler: Sübhânallâhi ve bihamdihi, Sübhânallâhi'l-azîm (Allahım seni hamdinle tesbih ederim, yüce Allahım seni tenzih ederim) kelimeleridir.”³⁵⁸

23. Bab: Tövbenin Fazileti

Hadis: (1/196)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: التائب من الذنب كمن لا ذنب له.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Günahattan tövbe eden, günah işlememiş kimse gibidir.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Abdullah b. Mes'ûd'den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد بن سعيد الدارمي حدثنا محمد بن عبد الله الرقاشي حدثنا وهيب بن خالد حدثنا معمر بن عبد الكريم عن أبي عبيدة بن عبد الله عن أبيه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: التائب من الذنب كمن لا ذنب له.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Sa'îd ed-Dârimî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Abdullah er-Rekâşî rivayet etti, o da dedi ki; bize Vüheyb b. Hâlid rivayet etti, o da dedi ki; bize Ma'mer, Abdülkerîm'den rivayet etti, o da Ebû Ubeyde b. Abdullah'tan, o da babasından rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Günahattan tövbe eden, günah işlememiş kimse gibidir.”³⁵⁹

İbn Hacer (v. 852/1448), hadis *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁶⁰

Hadis: (2/197)

قال عليه السلام: لكل شيء حيلة وحيلة الذنوب التوبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Her şeyin bir çaresi vardır. Günahların çaresi tövbedir.”

³⁵⁸ Buhârî, Eymân, 19, Daavât, 66; Müslim, Zikir, 31.

³⁵⁹ İbn Mâce, Zühd, 30.

³⁶⁰ Münâvî, Feydu'l-Kadîr, III, 276.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/198)

قال عليه السلام: التوبة تهدم الحوبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Tövbe günahı yıkar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/199)

قال عليه السلام: لكل داء دواء ودواء الذنوب التوبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Her derdin devası vardır. Günahların devası tövbedir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/200)

قال عليه السلام: توبوا إلى الله فإني أتوب من خشية الله في اليوم مائة مرة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’a tövbe ediniz, ben Allah korkusundan günde yüz kere tövbe ederim.”

Hadisi Müslim (v. 261/874), Ağarre’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا غندر عن شعبة عن عمرو بن مرة عن أبي بردة قال سمعت الأغر وكان من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم يحدث ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يا أيها الناس توبوا إلى الله فإني أتوب في اليوم إليه مائة مرة.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir b. Ebû Şeybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Ğunder, Şu’be’den rivayet etti, o da Amr b. Murre’den, o da Ebû Bürde’den rivayet etti, o da dedi ki; Rasûlullah (s.)’in ashabından olan Ağarre’nin İbn Ömer’e rivayet ederken duydum. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Ey insanlar Allah’a tövbe ediniz! Ben O’na günde yüz kere tövbe ederim.*”³⁶¹

Hadis: (6/201)

قال عليه السلام: توبوا إلى الله ولا تياسوا فإن اليأس من الناس ومن الله كفر.

³⁶¹ Müslim, Zikir, 42.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’a tövbe ediniz, umut susuzluğa düşmeyin. Çünkü insanlardan umudu kesmektir, Allah’tan umudu kesmek küfürdür.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/202)

قال عليه السلام: عجلوا بالتوبة قبل الموت عجلوا بالصلاة قبل الفوت.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölüm gelmeden önce tövbe etmeye acele edin, vakit geçmeden önce namaz kılmaya acele edin.”

el-Albânî (v. 1999), rivayet mevzu değerlendirmesinde bulunmuştur. Manası doğru demmiştir.³⁶²

Hadis: (8/203)

قال عليه السلام: ما من شيء أحب إلى الله من شاب تائب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’a tövbe eden gençten daha sevimli bir şey yoktur.”

Hadisi İbn Adî (v. 365/976), Enes b. Mâlik’ten gelen tarikte şöyle rivayet etmiştir:

أخبرنا أحمد بن حسين الصوفي وحدثنا الحكم بن موسى وحدثنا أحمد بن محمد الضبعي حدثنا إبراهيم بن سعيد الجوهري قال حدثنا غسان بن عبيد حدثنا طريف بن سلمان عن أنس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما من شيء أحب إلى الله من شاب تائب.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Hüseyin es-Sûfî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hakem b. Mûsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Muhammed es-Sube’î rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Sa’îd el-Cevherî rivayet etti, o ikisi dedi ki; bize Ğassân b. Ubeyd rivayet etti, o da dedi ki; bize Tarîf b. Selmân, Enes’ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Allah’a tövbe eden gençten daha sevimli bir şey yoktur.”³⁶³

İbn Adî (v. 365/976), Tarîf b. Selmân’ın Enes (v. 93/711-12)’ten rivayet ettiği hadislerin hepsinin sika olan ravilerden rivayet edilen mutâbi’i olmadığını belirtmiştir.

³⁶² el-Albânî, a.g.e., I, 174.

³⁶³ İbn Adî, a.g.e., V, 189.

Tarîf b. Selmân, Ebû Âtike el-Basrî'dir. Ebû Hâtim (v. 277/890), *da'ifu'l-hadîs* (hadisin zayıfı) demiştir.³⁶⁴ el-Albânî (v. 1999), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁶⁵

Hadis: (9/204)

قال عليه السلام: توبوا قبل أن تموتوا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölmeden önce tövbe ediniz.”

Hadisi aynı bu şekilde kaynaklarda tespit edemedik, ancak İbn Mâce (v. 273/886)'nin Câbir b. Abdullah'tan gelen tarikile rivayet ettiği uzunca hadisin baş tarafından alındığını düşünüyoruz. Sened ve metni şöyledir:

حدثنا محمد بن عبد الله بن نمير حدثنا الوليد بن بكير أبو جناب حدثني عبد الله بن محمد العدوي عن علي بن زيد عن سعيد بن المسيب عن جابر بن عبد الله قال خطبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: أيها الناس توبوا إلى الله قبل أن تموتوا! وبادروا بالأعمال الصالحة قبل أن تشغلوا، وصلوا الذي بينه وبين ربكم بكثرة ذكركم له وكثرة الصدقة في السر والعلانية ترزقوا وتتصروا وتجبروا واعلموا أن الله قد افترض عليكم الجمعة في مقامي هذا في يومي هذا في شهري هذا من عامي هذا إلى يوم القيامة فمن تركها في حياتي أو بعدي وله إمام عادل أو جائر استخفافا بها أو جحودا لها فلا جمع الله له شمله ولا بارك له في أمره إلا ولا صلاة له ولا زكاة له ولا حج له ولا صوم له ولا بر له حتى يتوب فمن تاب تاب الله عليه إلا لا تؤمن امرأة رجلا ولا يوم أعرابي مهاجرا ولا يوم فاجر مؤمنا إلا أن يقهره بسلطان يخاف سيفه وسوطه.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Abdullah b. Nümeyr rivayet etti, o da dedi ki; bize Velîd b. Bükeyr Ebû Cennâb rivayet etti, o da dedi ki; bana Abdullah b. Muhammed el-Adevî, Ali b. Zeyd'den rivayet etti, o da Sa'îd b. Müseyyeb'den, o da Câbir b. Abdullah'tan rivayet etti: *Rasûlullah (s.) bize bir hutbe vererek şöyle buyurdu: “Ey insanlar ölmeden önce Allah'a yönelip tövbe ediniz! Dünya işleri sizi meşgul etmeden önce hayırlı işlere koşunuz. Rabbinizi çok hatırlayıp gizli ve açık bol sadaka vermekle, Rabbinizin sizin üzerinizdeki hakkını yerine getiriniz ki bu sebeple rızıklanıp yardım görür ve düzelmiş olursunuz. İyi biliniz ki bu yıldan itibaren bu ayın bu gününde ve bu yerde Kıyamet gününe kadar kılınmak üzere Allah size Cuma namazını farz kılmıştır. Ben hayatta iken ve benden sonra başlarında adil veya zalim bir devlet başkanı varken kim Cuma namazını hafife alarak veya inkar ederek terk ederse, Allah onun işini yoluna koymasını ve işinde ona bereketler nasip etmesin. Dikkat edin, böyle bir kimse tövbe etmedikçe namazı, zekatı, hacı, orucu ve hiçbir hayrı kabul edilmez.*

³⁶⁴ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., IV, 494.

³⁶⁵ El-Albânî, a.g.e., XI, 716.

*Kim tövbe ederse, Allah tövbesini kabul eder. Dikkat edin! Hiçbir kadın hiçbir erkeğe namaz kıldırılmaz. Hiçbir bedevi de bir muhacire, imam olup namaz kıldırılmaz. Günahkar bir kimse de bir mümine imam olup namaz kıldırılmaz. Ancak zor kullanılırsa ve mümin de kılıç ve kırbaçtan korkarsa böyle bir kimse arkasında namaz kılabilir.*³⁶⁶

Irâkî (v. 806/1404), hadisin senedi *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁶⁷

Hadis: (10/205)

قال عليه السلام: توبة الفقير ندامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirin tövbesi pişmanlıktır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

24. Bab: Fakirliğin Fazileti

Hadis: (1/206)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الفقر شين عند الناس وزين عند الله تعالى يوم القيامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirlik insanların nezdinde ayıptır, Kıyamet gününde Allah katında ise güzeldir.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Enes b. Mâlik'ten tahriç etmiştir.³⁶⁸ el-Albânî (v. 1999), hadisin *mevzu* olduğunu söylemiştir.³⁶⁹ İsnadında Sem'ân b. Mehdî var demiştir. Zehebî (v. 748/1347), onun Enes (v. 93/711-12)'ten hadis uydurup rivayet ettiğini belirtmiş ve Allah o uydurana çirkinleştiresin demiştir.³⁷⁰

Hadis: (2/207)

قال عليه السلام: حب الفقراء من أخلاق الدنيا وبغض الفقراء من أخلاق الفراعنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirleri sevmek dünya ahlakındandır, fakirlerden nefret etmek zalimlerin ahlakındandır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

³⁶⁶ İbn Mâce, İkâmetu's-Salât, 78.

³⁶⁷ Gazzâlî, a.g.e., IV, 4, 1. dipnot.

³⁶⁸ ed-Deylemî, a.g.e., III, 154.

³⁶⁹ el-Albânî, a.g.e., IX, 30.

³⁷⁰ Zehebî, *el-Muğnî*, I, 449.

Hadis: (3/208)

قال عليه السلام: الفقر من خزائن الله تعالى.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirlik, Allah Teâlâ'nın hazinelerindedir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/209)

قال عليه السلام: لكل شيء مفتاح ومفتاح الجنة حب الفقراء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Her şeyin bir anahtarı vardır, Cennetin anahtarı ise fakirleri sevmektir.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle ed-Deylemî (v. 509/1115) Hz. Ömer b. Hattâb'dan tahrîç etmiştir:

لكل شيء مفتاح ومفتاح الجنة حب المساكين والفقراء الصبر هم جلساء الله يوم القيامة.

*“Her şeyin bir anahtarı vardır, Cennetin anahtarı ise yoksulları ve fakirleri sevmektir. Sabredenler Kıyamet gününde Allah'ın dostlarıdır.”*³⁷¹

İbn Hibbân (v. 354/965), hadis mevzu olduğunu belirtmiştir.³⁷² Ebû Hâtim (v. 277/890) de mevzu değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁷³

Hadis: (5/210)

قال عليه السلام: إن الله يحب الفقير المؤمن المتعفف.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah iffetli mümin fakiri sever.”

Hadisi ziyadesiyle İbn Mâce (v. 273/886), İmrân b. Husayn'dan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا عبيد الله بن يوسف الجبيري حدثنا حماد بن عيسى حدثنا موسى بن عبيدة أخبرني القاسم بن مهران عن عمران بن حصين قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن الله يحب عبده المؤمن الفقير المتعفف أبا العيال.

³⁷¹ ed-Deylemî, a.g.e., III, 330.

³⁷² Suyûtî, *el-Âlâ 'i'l-Mesnû'a*, II, 324.

³⁷³ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, III, 381.

Müellif dedi ki; bize Ubeydullah b. Yûsuf el-Cübeyrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hammâd b. İsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Mûsâ b. Ubeyde rivayet etti, o da dedi ki; bana Kâsım b. Mihrân, İmrân b. Husayn'dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Allah, ailesine babalık yapan, iffetli, fakir, mümin kulunu sever.”³⁷⁴

Irâkî (v. 806/1404), hadisin senedi *zayıf* olduğunu belirtmiştir.³⁷⁵

Hadis: (6/211)

قال عليه السلام: طوبى للفقراء والضعفاء من أمتي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ümmetimin zayıf ve fakir olanlarına ne mutlu.”

Hadisi devamıyla birlikte ed-Deylemî (v. 509/1115), İbn Ömer'den tahriç etmiştir:

طوبى للفقراء والضعفاء من أمتي الفقراء أحبائي وأحباء الله هيهات هيهات كم من ضعيف يشفع في سبعين ألف إنسان وكم من قوي لا يشفع لأحد ولا ينجو في نفسه لأنه ترك أمر الله ويفخر ويتطاول على الناس.

“Ümmetimin zayıf ve fakir olanlarına ne mutlu! Onlar benim ve Allah'ın sevgilileridir. Zayıfla güçlü birbirinden ne kadar da uzak, Nice zayıf olan yetmiş bin insana şefa'at eder, nice güçlü olan bir kişiye bile şefa'at edemez, kendini de kurtaramaz. Çünkü o Allah'ın emrini terk etti, kibirli oldu ve insanlara küstahça davrandı.”³⁷⁶

Hadisin sıhhati konusunda bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (7/212)

قال عليه السلام: فضل الفقراء على الأغنياء كفضلي على جميع خلق الله تعالى.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirlerin zenginlerden üstünlüğü, Allah Teâlâ'nın yarattığı tüm mahlukattan benim üstünlüğüm gibidir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/213)

قال عليه السلام: الفقراء كرماء عند الله تعالى.

³⁷⁴ İbn Mâce, Zühd, 5.

³⁷⁵ Gazzâlî, a.g.e., II, 33, 3. dipnot.

³⁷⁶ ed-Deylemî, a.g.e., II, 449.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirler Allah Teâlâ'nın katında saygın kimselerdir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (9/214)

قال عليه السلام: الفقر شيء لا يعطيه الله إلا للأنبياء والمرسلين.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Fakirlik öyle bir şeydir ki, Allah onu ancak peygamberlere ve elçilere verir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

25. Bab: Evliliğin Fazileti

Hadis: (1/215)

قال عليه السلام: التزويج بركة والولد رحمة فأكرموا أولادكم فإن كرامة الأولاد عبادة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Evlendirme berekettir, çocuk rahmettir. Çocuklarınıza saygıyla davranın, çünkü çocukların saygınlığı ibadettir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/216)

قال عليه السلام: تزوجوا الحرائر صلاح البيت وفي الإماء فساد البيت.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hür kadınlarla evlenin, onlar evin uygundur. Cariyeler ise evin bozulmasıdır.”

Hadisi bazı kelime farkıyla ed-Deylemî (v. 509/1115), Ebû Hüreyre'den tahriç etmiştir:

الحرائر صلاح البيت والأمة هلاك البيت أوفساد البيت.

“Hür kadınlar evin uygundur, cariye ise evin helaki veya evin bozulmasıdır.”³⁷⁷

³⁷⁷ ed-Deylemî, a.g.e., II, 161.

es-Sehâvî (v. 902/1496), senedinde Ahmed b. Muhammed var demiş ve onun *metrûk* olduğunu belirtmiştir. Ebû Hâtim (v. 277/890), o *kezzâb* demiştir.³⁷⁸ el-Albânî (v. 1999), *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁷⁹

Hadis: (3/217)

قال عليه السلام: من أراد أن يلقي الله طاهرا مطهرا فليتزوج بالحرائر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah’la saf temiz olarak buluşmak isterse, hür kadınlarla evlensin.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Enes b. Mâlik’ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا هشام بن عمار حدثنا سلام بن سوار حدثنا كثير بن سليم عن الضحاك بن مزاحم قال سمعت أنس بن مالك يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من أراد أن يلقي الله طاهرا مطهرا فليتزوج الحرائر.

Müellif dedi ki; bize Hişâm b. Ammâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Sellâm b. Sevvâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Kesîr b. Süleym, Dahhâk b. Muzâhim’den rivayet etti, o Enes b. Mâlik’in şöyle dediğini duydum demiş: Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Kim Allah’la saf temiz olarak buluşmak isterse, hür kadınlarla evlensin.*”³⁸⁰

Bûsîrî (v. 840/1436), hadise senedine bulunan Kesîr b. Süleym’den dolayı *zayıf* hükmünü vermiştir. Kesîr b. Süleym ed-Dabbî el-Basrî (v. 170/786 civ.)’dir. İbnü’l-Medînî (v. 234/848) ve Ebû Hâtim (v. 277/890) *zayıf* hükmünü vermişlerdir.³⁸¹

Hadis: (4/218)

قال عليه السلام: الرزق يزداد بالنكاح.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Rızık, evlenmekle artar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/219)

قال عليه السلام: الرجل بغير زوجة أخوا الشيطان.

³⁷⁸ es-Sehâvî, a.g.e., 187. Ayrıca bkz. İbn Ebî Hâtim, a.g.e., II, 71.

³⁷⁹ el-Albânî, a.g.e., VIII, 21.

³⁸⁰ İbn Mâce, Nikâh, 8.

³⁸¹ Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, IV, 325.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hanımı olmayan kişi şeytanın kardeşidir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/220)

قال عليه السلام: من تزوج أعطي نصف العباداة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim evlenirse, ibadetin yarısı ona verilmiştir.”

Hadisi Ebû Ya'lâ (v. 307/919), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن إسماعيل البخاري الواسطي أبو عبد الله المكفوف حدثنا يزيد بن هارون حدثنا عبد الرحيم بن زيد العمي عن أبيه عن أنس بن مالك أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: من تزوج فقد أعطي نصف العباداة:

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. İsmâîl el-Behterî el-Vâsîtî Ebû Abdullah Mekfûf rivayet etti, o da dedi ki; bize Yezîd b. Hârûn rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdurrahman b. Zeyd el-Ammî, babasından, o da Enes b. Malik'ten rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim evlenirse, ibadetin yarısı ona verilmiştir.*”³⁸²

Heysemî (v. 807/1404), senesinde Abdurrahman b. Zeyd el-Ammî (v. 184/800)'nin olduğunu ve *metrûk* olduğunu belirtmiştir.³⁸³ Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *leyse bişey* demiş, Buhârî (v. 256/869) *terekûh*³⁸⁴ hükmünü vermiştir. Ebû Dâvûd (v. 275/888), *zayıf* demiştir.³⁸⁵ Babası Zeyd b. el-Hevârî el-Ammî hakkında Yahyâ b. Maîn ve Ebû Hâtim (v. 277/890) *zayıf* demişler, Dârakutnî (v. 385/995) *sâlih*³⁸⁶ hükmünde bulunmuştur. Nesâî (v. 303/915), *zayıf* demiştir.³⁸⁷

Hadisin *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

³⁸² Ebû Ya'lâ, a.g.e., VII, 310.

³⁸³ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, IV, 252.

³⁸⁴ “Cerhin Irâkî'ye göre ikinci, Sehâvî'ye göre üçüncü mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 317.

³⁸⁵ Mizzî, a.g.e., XVIII, 35-36.

³⁸⁶ “Aliyyu'l-Kârî'ye göre ta'dîlin beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa.

Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, yazılır ve incelenir.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 271.

³⁸⁷ Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 292.

Hadis: (7/221)

قال عليه السلام: من أكرم زوجته أكرمه الله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim hanımına ikram ederse, Allah da o kimseye ikram eder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/222)

قال عليه السلام: شراركم عزابكم وخياركم متزوجكم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kötüleriniz bekarlarınız, iyileriniz evli olanlarınız.”

Hadisin baş tarafını Ebû Ya'lâ (v. 307/919), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو الشيلماني حدثنا خالد بن اسماعيل المخزومي حدثنا عبيد الله بن عمرو عن صالح عن أبي هريرة قال: لولم يبق من أجلي إلا يوم واحد لقيت الله بزوجة إني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: شراركم عزابكم.

Müellif dedi ki; bize Ebu'ş-Şeylemânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hâlid b. İsmâil el-Mahzûmî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ubeydullah b. Amr, Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti: “*Ecelimden bir gün kalmış olsaydı, Allah'la evli olarak buluşurdum. Çünkü ben Rasûlullah (s.)'in şöyle dediğini işittim: “Kötüleriniz bekarlarınızdır.”*”³⁸⁸

Heysemî (v. 807/1404), isnadında Hâlid b. İsmâil el-Mahzûmî var, o *metrûk* demiştir.³⁸⁹ İbn Hacer (v. 852/1448), *kezzâb* demiştir.³⁹⁰ İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), hadis *lâ yesıhhu* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁹¹ Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (9/223)

قال عليه السلام: شرار أمتي عزابها.

³⁸⁸ Ebû Ya'lâ, a.g.e., IV, 37-38.

³⁸⁹ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, IV, 251.

³⁹⁰ İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, VII, 121.

³⁹¹ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, III, 43.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ümmetimin kötülere bekarlarıdır.”

Bundan önceki hadisin es-Sağânî (v. 650/1252)'nin tahriç ettiği lafızdır.³⁹²

Hadis: (10/224)

قال عليه السلام: ما أطعمت زوجتك فهو صدقة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hanımına yedirdiğin şey sadakadır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

26. Bab: Zinanın Felaketi

Hadis: (1/225)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الزنا يورث الفقر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Zinadan sonra geriye fakirlik kalır.”

Hadisi Kudâî (v. 454/1062), İbn Ömer'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا أحمد بن عمر الجيزي ثنا زيد بن محمد القرشي ثنا أحمد بن عبد الرحمن بن أخي بن وهب ثنا عمي ثنا الماضي بن محمد عن ليث يعني بن أبي سليم عن مجاهد عن عبد الله بن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: الزنى يورث الفقر.

Müellif dedi ki; bize Ahmed b. Ömer el-Cîzî rivayet etti, o da dedi ki; bize Zeyd b. Muhammed el-Kureşî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Abdurrahman b. Ahî b. Vehb rivayet etti, o da dedi ki; bize amcam rivayet etti, o da dedi ki; bize Mâdî b. Muhammed, Leys'ten yani İbn Ebû Süleym'den, o da Mücâhid'den, o da Abdullah b. Ömer'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Zinadan sonra geriye fakirlik kalır.”³⁹³

el-Albânî (v. 1999), hadis *bâtıl* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁹⁴

Hadis: (2/226)

قال عليه السلام: النظر إلى النساء الأجنبية من أكبر الكبائر.

³⁹² el-Aclûnî, a.g.e., II, 6.

³⁹³ Kudâî, a.g.e., I, 73-74.

³⁹⁴ el-Albânî, a.g.e., I, 268.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Yabancı kadınlara bakmak, büyük günahların en büyüğüdür.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/227)

قال عليه السلام: زنا الرجل المشي، وزنا اليدين البطش، وزنا العين النظر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ayağın zinası yürümek, iki elin zinası tutmak, gözün zinası ise bakmaktır.”

Hadisi ziyadesiyle Hâkim (v. 405/1014), Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا الشيخ أبو بكر بن إسحاق أنبأ عبيد بن شريك البزاز حدثنا يحيى بن عبد الله بن بكير حدثنا الليث بن سعد عن بن عجلان عن القعقاع بن حكيم عن أبي صالح عن أبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: على كل نفس من بن آدم كتب حظ من الزنى أدرك ذلك لا محالة. فالعين زناها النظر، والرجل زناها المشي، والأذن زناها السماع، واليد زناها البطش، واللسان زناه الكلام، والقلب يتمنى ويشتهي ويصدق ذلك أو يكذبه الفرج.

Müellif dedi ki; bize Şeyh Ebû Bekir b. İshâk rivayet etti, o da dedi ki; bize Ubeyd b. Şerîk Bezzâz rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Abdullah b. Bükeyr rivayet etti, o da dedi ki; bize Leys b. Sa'd, İbn İclân'dan rivayet etti, o da Ka'kâ' b. Hakîm'den, o da Ebû Sâlih'ten, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Adem oğlunun her birine zinadan bir kader yazılmıştır. O geldiğinde kaçış yoktur. Gözün zinası bakmak, ayağın zinası yürümek, kulağın zinası dinlemek, elin zinası tutmak, dilin zinası konuşmaktır. Kalp ise diler ve arzular. Bunu ferç ya doğrular ya da yalanlar.”³⁹⁵

Hâkim, hadis *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur. Zehebî (v. 748/1347) de doğrulamıştır.

Hadis: (4/228)

قال عليه السلام: زنية واحدة تحبط عمل سبعين سنة.

³⁹⁵ Hâkim, a.g.e., II, 470.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Bir zina yetmiş yıllık ameli boşa çıkarır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/229)

قال عليه السلام: ما من ذنب أعظم من بعد الشرك إلا نطفة وضعها في رحم لا يحل له.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Şirkten sonra en büyük günah, helal olmayan rahime menin konulmasıdır.”

Hadisi İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Heysem b. Mâlik'ten gelen senedle *mürsel* olarak rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أخبرنا ابن ناصر قال أنبأنا المبارك بن عبد الجبار قال أنبأنا أبو إسحاق البرمكي قال أنبأنا أبو الحسين الزينبي قال حدثنا ابن المرزبان قال حدثنا أبو بكر القرشي قال حدثنا عمار بن نصر قال حدثنا بقية عن أبي بكر بن أبي مريم عن الهيثم بن مالك الطائي عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ما من ذنب بعد الشرك أعظم عند الله من نطفة وضعها رجل في رحم لا يحل له.

Müellif dedi ki; bize İbn Nâsır rivayet etti, o da dedi ki; bize Mübârek b. Abdulcebbâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû İshâk el-Bermekî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebü'l-Hüseyn ez-Zeynebî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Merzubân rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir el-Kureşî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ammâr b. Nasır rivayet etti, o da dedi ki; bize Bakıyye, Ebû Bekir b. Ebû Meryem'den rivayet etti, o da Heysem b. Mâlik et-Tâî'den rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuş: “Allah katında şirkten sonra en büyük günah, kişinin helal olmayan bir rahime meniyi koymasındır.”³⁹⁶

el-Albânî (v. 1999), hadisin *mürsel* olarak rivayet edildiğinden dolayı *zayıf* olduğunu ifade etmiştir.³⁹⁷

Hadis: (6/230)

قال عليه السلام: ترك الزنا يجز الرزق.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Zinayı terk etmek rızkı çeker.”

³⁹⁶ İbnü'l-Cevzî, *Zemmü'l-Hevâ*, thk., tkl., Halîd Abdullatîf es-Seb' el-İlmî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 2006, 151.

³⁹⁷ el-Albânî, a.g.e., IV, 82.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/231)

قال عليه السلام: من زنا بامرأة مسلمة أو كافرة حرة أو أمة فتحت عليه في قبره ثمانية أبواب من النار تخرج عليه من تلك الأبواب العقارب والحيات ولهيب النار إلى يوم القيامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim hür olan veya cariye olan Müslüman bir kadınla ya da kafir bir kadınla zina ederse, o kimsenin kabrinde Cehennemden sekiz kapı açılır. O kapılardan ona Kıyamet gününe kadar akrepler, yılanlar ve ateşin alevi çıkar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

27. Bab: Livatanın Felaketi

Hadis: (1/232)

قال عليه الصلاة والسلام: من قبل غلاما بشهوة عذبه الله تعالى في نار جهنم ألف سنة وإن كان إبراهيم خليل الله أو موسى كلام الله أو عيسى روح الله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim genç çocuğu şehvetle öperse, Allah Teâlâ o kimseyi bin sene Cehennemde azap eder. İbrahim Allah’ın dostu, Musa Allah’ın kelamı ve İsa Allah’ın ruhu olsa bile.”

Hadisin birinci kısmını ve başka bir ziyadeyle İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أنبأنا علي بن أحمد الموحد أنبأنا هناد بن إبراهيم النسفى حدثنى أبو جعفر محمد بن جميل الطالقاني حدثنا أبو علي الحسين بن محمد الطالقاني حدثنا عمار بن عبدالمجيد الهروي حدثنا داود بن عفان النيسابوري قال سمعت أنس بن مالك يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من قبل غلاما بشهوة عذبه الله في النار ألف سنة ومن جامعه لم يجد رائحة الجنة وريحها يوجد من مسيرة خمسمائة عام إلا أن يتوب.

Müellif dedi ki; bize Ali b. Ahmed Muvahhid rivayet etti, o da dedi ki; bize Hennâd b. İbrâhîm en-Nesefî rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebû Ca'fer Muhammed b. Cemîl et-Tâlakânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ali Hüseyin b. Muhammed et-Tâlakânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ammâr b. Abdulmecîd el-Herevî rivayet etti, o da dedi ki; bize Dâvûd b. Affân en-Neysâbûrî rivayet etti: Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini duydum: Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Kim genç çocuğu şehvetle öperse, Allah o kimseyi bin sene Cehennemde azap eder, kim de onunla cima ederse, tövbe

*etmesi hariç Cennet kokusunu alamaz. Onun kokusu beş yüz senelik uzaklıktan hissedilir.*³⁹⁸

İbnü'l-Cevzî, hadis *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hadis: (2/233)

قال عليه السلام: لو اغتسل اللواطي بماء البحر لم يجي يوم القيامة إلا جنبا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kulampara deniz suyla yıkansa bile, Kıyamet günü cünüp olarak gelir.”

Hadisi bir kelime ziyadesiyle, o da “ البحر (deniz)” kelimesinden sonra “ جميعا (hepsi)” ziyadesiyle ed-Deylemî (v. 509/1115), Enes b. Mâlik'ten tahrîç etmiştir.³⁹⁹

es-Sehâvî (v. 902/1496), hadis *bâtil* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁰⁰

Hadis: (3/234)

قال عليه السلام: من قبل غلاما بشهوة الجمه الله بلجام من نار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim genç çocuğu şehvetle öperse, Allah o kimseye ateşten gem vurur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/235)

قال عليه السلام: من مشي بغلام بشهوة لعنه الله والملائكة والناس أجمعين.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim genç çocukla şehvetle yürürse, ona Allah, melekler ve insanların hepsi lanet eder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/236)

قال عليه السلام: من أدخل امرأة في دبرها بعثه الله يوم القيامة وهوانتن من الجيفة.

³⁹⁸ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, III, 331-332.

³⁹⁹ ed-Deylemî, a.g.e., III, 373.

⁴⁰⁰ es-Sehâvî, a.g.e., 342.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kadının arkasından gelirse, Allah Kıyamet günü onu leşten daha iğrenç olarak diriltir.”

Uzunca bir rivayetin bir paçasıdır. Bazı farklı lafızlarla İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أنبأنا أبو بكر محمد بن عبد الباقي البزاز أنبأنا أبو القاسم علي بن المحسن بن علي التنوخي حدثنا إبراهيم بن أحمد بن محمد الطبري حدثنا محمد بن الحسن بن محمد بن خدّاش البلخي حدثنا أسود بن عامر حدثنا يزيد بن عبد الله الهناني حدثنا محمد بن عمرو بن علقمة حدثني عمر بن عبد العزيز حدثني أبو سلمة بن عبد الرحمن عن أبي هريرة قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتخولنا بالموعظة في الأيام وكان آخر خطبة بالمدينة قعد على هذا المنبر فوعظنا موعظة ذرفت منها العيون وتقلقت منها الأعضاء ثم قال: يا بلال الصلاة جامعة! فاجتمع الناس وهو قاعد على المنبر فقام وقال: أيها الناس ادنوا اوسعوا لمن خلفكم! ثلاثا فقام فقال الحمد لله نحمده ونستعينه ونؤمن به فذكر كلاما طويلا إلى أن قال ومن تولى خصومة لظالم أو أعانه عليها نزل ملك الموت فبشره باللعنة ومن عظم صاحب دنيا فمدحه لطمع الدنيا سخطه الله عليه وكان في الدرك مع قارون ومن بنى رياء وسمعة حمله يوم القيامة إلى سبع أرضين ومن ظلم أجيرا أحبط الله عمله ومن تعلم القرآن ثم نسيه لقي الله يوم القيامة مجذوما ملعونا وتسلط عليه بكل آية حية أو عقرب، ومن نكح امرأة في دبرها حشره الله يوم القيامة أنتن من الجيفة ومن عمل قوم لوط حشره الله يوم القيامة والناس يتأذون من نتن ريحه ويدخل في تابوت من نار مسمر بمسامير من حديد وتضرب عليه صفائح من نار ومن زنا بيهودية أو نصرانية أو مجوسية أو مسلمة حرة كانت أو أمة فتح الله عليه في قبره ثلاثمائة ألف باب من جهنم، ومن صافح امرأة حراما جاء يوم القيامة مغلولاً ثم أمر به إلى النار ومن شرب الخمر سقاه الله شربة من سم يتساقط وجهه، ومن فجر بامرأة ذات بعل انفجر يوم القيامة من فرجه واد من صديد يتأذى الناس من نتن ريحه.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir Muhammed b. Abdalbâkî Bezzâz rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebu'l-Kâsım Ali b. Muhsin b. Ali et-Tenûhî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Ahmed b. Muhammed et-Taberî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Hasan b. Muhammed b. Hidâş el-Belhî rivayet etti, o da dedi ki; bize Esved b. Âmir rivayet etti, o da dedi ki; bize Yezîd b. Abdullah el-Hünâî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Amr b. Alkame rivayet etti, o da dedi ki; bana Ömer b. Abdulazîz rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ebû Hüreyre'den rivayet etti: Rasûlullah (s.) günlerdir bize vaaz vermekteydi. Medine'deki son hutbesiydi, bu minbere oturdu ve öyle bir vaaz verdi ki, göz yaşları aktı ve uzuvlar kıpırdadı. Sonra Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Ey Bilal! Namaz cemaatledir.*” Rasûlullah (s.) minberde otururken insanlar toplandı. Sonra kalktı ve şöyle dedi: “*Ey insanlar! Yaklaşın ve arkanızdaki olanlar için açılın!*” Bunu üç kere tekrarladı, sonra: “*Hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder ve O'ndan yardım isteriz ve O'na iman*

ederiz.” Uzun konuşma yaptı. Şöyle buyurdu: “Kim zalimle münakaşa etmekten yüz çevirirse veya zulmünde ona yardım ederse, ölüm meleği iner ve onu lanetle müjdeler. Kim dünya sahibini dünya isteyerek över ve yüceltirse, Allah dünyayı ona daraltır. Karun’la birlikte en alçak seviyede olur, kim de riya ve ünvan için bina yaparsa, Kıyamet günü o binayı yerin yedi kat aşağısına taşır. Kim ücretle çalışana zulmederse, Allah onun amelini boşa çıkarır. Kim de Kur’an’ı öğrenir de unutursa, Kıyamet gününde Allah’la cüzzamlı ve lanetli olarak karşılaşır. Her bir ayet için ona bir yılan yahut bir akrep musallat edilir. Kim bir kadının arkasından gelirse, Allah Kıyamet günü onu leşten daha iğrenç olarak diriltir. Kim de Lut kavminin amelinden bir amel işlerse, Allah onu Kıyamet günü diriltir ve insanlar onun kötü kokusundan acı çekerler, demirden olan çivilerle çivilenmiş ateşten bir tabuta girer. Ateşten olan plakalar ona vurulur. Kim ister hür olsun ister cariye olsun Yahudi veya Hristiyan veya Mecusi veya Müslüman bir kadınla zina ederse, Allah onun kabrinde Cehennemden sekiz yüz bin kapı açar. Kim de namahrem bir kadınla tokalaşırsa, Kıyamet günü susuzluktan bitkin düşmüş olarak gelir. Sonra ateşe atılması emredilir. Kim içki içerse, Allah ona zehirden bir içecek içirir ve yüzü çöker. Kim kocası olan bir kadınla zina ederse, Kıyamet günü fercinden irinden bir vadi dolup taşar, onun kötü kokusundan insanlar acı çekerler.”⁴⁰¹

İbnü’l-Cevzî (v. 597/1200), hadisin mevzu olduğunu ifade etmiştir.

Hadis: (6/237)

قال عليه السلام: إذا أتى الرجل الرجل فهما زانيان وإذا أتت المرأة المرأة فهما زانيتان.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer erkekle erkek ilişkiye girerse, ikisi zina etmiş olurlar. Eğer kadınla kadın ilişkiye girerse, ikisi zina etmiş olurlar.”

Hadisi Beyhakî (v. 458/1065), Ebû Mûsâ’dan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ وأبو بكر أحمد بن الحسن ثنا أبو العباس محمد بن يعقوب ثنا يحيى بن أبي طالب أنا أبو بدر ثنا محمد بن عمرو عن خالد الحداء عن ابن سيرين عن أبي موسى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا أتى الرجل الرجل فهما زانيان، وإذا أتت المرأة المرأة فهما زانيتان.

Müellif dedi ki; bize Ebû Abdullah Hâfız ve Ebû Bekir Ahmed b. Hasan rivayet ettiler, onlar dedi ki; bize Ebû Abbâs Muhammed b. Ya’kûb rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Ebû Tâlib rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bedr rivayet etti, o da dedi

⁴⁰¹ İbnü’l-Cevzî, *Kitâbu’l-Mevdûât*, III, 445-447.

ki; bize Muhammed b. Amr, Hâlid Hezzâ'dan rivayet etti, o da İbn Sîrîn'den, o da Ebû Mûsâ'dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Eğer erkekle erkek ilişkiye girerse, ikisi zina etmiş olurlar. Eğer kadınla kadın ilişkiye girerse, ikisi zina etmiş olurlar.”⁴⁰²

Muhakkik Muhtar Ahmed en-Nedvî, isnadı *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hadis: (7/238)

قال عليه السلام: من قبل غلام بشهوة فكأنما زنا مع أمه بسبعين مرة ومن زنا بأمه واحدة فكأنما زنا بسبعين نبيا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim genç çocuğu şehvetle öperse, sanki o annesiyle yetmiş kere zina etmiş gibi olur. Kim de annesiyle bir kere zina ederse, o yetmiş peygamberle zina etmiş gibi olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/239)

قال عليه السلام: إذا لمس الغلام الذكر اهتزت العرش وقالت السموات يا رب أمرنا نخطفه وقالت الأرضين يا رب أمرنا نبتلعه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer genç çocuk erkeklik organa dokunursa, Arş titrer, gökler şöyle der: “Ey Rabb! Bize emir et de onu kapıp kaçıralım.” ve yerler de şöyle der: “Ey Rabb! Bize emir et de onu yutup yok edelim.”

Farklı lafızlarla Şevkânî (v. 1250/1834), *el-Fevâidu'l-Mecmûa*'da zikretmiştir:

إذا علا الذكر الذكر اهتز العرش وقال السموات يا رب مرنا نحصبه وقالت الأرض مرنا نبتلعه.

“Eğer erkek erkeğin üstüne çıkarsa, Arş titrer, gökler şöyle der: “Ey Rabb! Bize emir et de yere döşeyelim.” Yer de şöyle der: “Emir et de onu yutup yok edelim.”⁴⁰³

Şevkânî (v. 1250/1834), hadis *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur.

⁴⁰² Beyhâkî, *el-Câmi li Şuabi'l-İmân*, VII, 324.

⁴⁰³ Şevkânî, a.g.e., 204.

28. Bab: İçki İçmenin Yasak Olması

Hadis: (1/240)

قال عليه الصلاة والسلام: من شرب الخمر في الدنيا لم يشربه في الآخرة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim dünyada içki içerse, ahirette onu içemez.”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Ebû Hüreyre’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا هشام بن عمار حدثنا يحيى بن حمزة حدثني زيد بن واقد أن خالد بن عبد الله بن حسين حدثه قال حدثني أبو هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من شرب الخمر في الدنيا لم يشربها في الآخرة.

Müellif dedi ki; bize Hişâm b. Ammâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Hamza rivayet etti, o da dedi ki; bana Zeyd b. Vâkid şunu rivayet etti, Hâlid b. Abdullah b. Hüseyin ona şunu rivayet etmiştir. Ebû Hüreyre, Rasûlullah (s.)’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Kim dünyada içki içerse, ahirette onu içemez.”⁴⁰⁴

Bûsîrî (v. 840/1436), isnadı *sahîh* olduğunu belirtmiştir. el-Albânî (v. 1999) de hadise *sahîh* hükmünü vermiştir.⁴⁰⁵

Hadis: (2/241)

قال عليه السلام: من شرب الخمر مساء أصبح مشركا ومن شربها صباحا أمسى مشركا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim akşam içki içerse, müşrik olarak sabahlar. Kim de sabahleyin içerse, müşrik olarak akşama ulaşır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/242)

قال عليه السلام: الخمر أم الخبائث.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İçki, kötülüklerin anasıdır.”

⁴⁰⁴ İbn Mâce, Eşribe, 2.

⁴⁰⁵ İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, 567.

Hadisi devamıyla birlikte Taberânî (v. 360/970), Abdullah b. Amr b. Âs'tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا شباب بن صالح قال نا محمد بن حرب النشائي قال نا محمد بن ربيعة الكلابي عن الحكم بن عبد الرحمن بن ابي نعم البجلي عن الوليد بن عباد بن الصامت عن عبد الله بن عمرو بن العاص قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الخمر أم الخبائث فمن شربها لم تقبل منه صلاته أربعين يوما فإن مات وهي في بطنه مات ميتة جاهلية.

Müellif dedi ki; bize Şebâb b. Sâlih rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Harb en-Neşâî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Rebî'a el-Kilâbî, Hakem b. Abdurrahman b. Ebû Nu'm el-Becelî'den rivayet etti, o da Velîd b. Ubâde Sâmit'ten, o da Abdullah b. Amr b. Âs'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “İçki, kötülüklerin anasıdır. Kim onu içerse, onun kırk gün namazı kabul edilmez, eğer içinde içki var olduğu halde ölürse, cahiliye ölümüyle ölmüştür.”⁴⁰⁶

Münâvî (v. 1031/1622), isnadı *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁰⁷

Hadis: (4/243)

قال عليه السلام: الخمر جماع الإثم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İçki, kötülüklerin başıdır.”

Hadisi Dârakutnî (v. 385/995), Zeyd b. Hâlid'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا يوسف بن يعقوب الأزرق نا الزبير بن بكار نا عبد الله بن نافع الصانع حدثني عبد الله بن مصعب بن خالد بن زيد بن خالد الجهني عن أبيه عن جده زيد بن خالد قال تلقفت هذه الخطبة من في رسول الله صلى الله عليه وسلم بتبوك سمعته يقول: والخمر جماع الإثم.

Müellif dedi ki; bize Yûsuf b. Ya'kûb Ezrak rivayet etti, o da dedi ki; bize Zübeyr b. Bekkâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Nâfi' Sâiğ rivayet etti, o da dedi ki; bana Abdullah b. Mus'ab b. Hâlid b. Zeyd b. Hâlid el-Cühenî, babasından rivayet etti, o da dedesi Zeyd b. Hâlid'den rivayet etti: Bu hutbeyi Rasûlullah (s.)'in

⁴⁰⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, IV, 401-402.

⁴⁰⁷ Münâvî, *et-Teysîr bi Şerhi'l-Câmi's-Sağîr*, I, 536.

ağzından Tebûk'teyken kaptım, Rasûlullah (s.)'in şöyle dediğini duydum: “İçki, kötülüklerin başıdır.”⁴⁰⁸

el-Albânî (v. 1999), hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.⁴⁰⁹ Abdullah b. Mus'ab ve babasında *cehâlet*⁴¹⁰ var demiştir.

Hadis: (5/244)

قال عليه السلام: شارب الخمر ملعون.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İçki içen melundur.”

Hadisi ziyadesiyle ed-Deylemî (v. 509/1115), Hz. Aişe'den tahriç etmiştir:

شارب الخمر هو ملعون في التوراة والإنجيل والفرقان.

“İçki içen o Tevrat'ta, İncil'de ve Furkan'da melundur.”⁴¹¹

Hadisin sıhhati hakkında bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (6/245)

قال عليه السلام: من شرب الخمر فقد كفر بما أنزل الله على أنبيائه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim içki içerse, Allah'ın peygamberlerine indirdiklerini inkar etmiştir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/246)

قال عليه السلام: لا يجتمع الخمر والإيمان في جوف إمريء أبداً.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Bir kişinin içinde iman ve içki asla bir arada bulunmaz.”

Hadisi bazı lafız farklarıyla es-Sa'lebî (v. 427/1035) *el-Keşf ve'l-Beyân*'da Hz. Osman b. Affân'dan gelen şu senedle tahriç etmiştir:

⁴⁰⁸ Dârakutnî, a.g.e., IV, 247.

⁴⁰⁹ el-Albânî, a.g.e., V, 79-80.

⁴¹⁰ “Bir kimsenin şahsının yani kim olduğunun veya cerh-ta'dîl yönünden durumunun ne olduğunun bilinmemesi.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 46. Ayrıca bkz. İbn Hacer, *Lisânu'l-Mîzân*, III, 362.

⁴¹¹ ed-Deylemî, a.g.e., II, 367.

عن الشيخ أبو عمرو أحمد بن أبي الفراني الحاكم أبو الفضل محمد بن أحمد بن عبد الله المروزي حدثني عبد الله بن يحيى حدثني الحسين بن المبارك حدثني عتبة بن الوليد عن عبد الله بن حبيب عن الزهري عن ابن المسيب عن عثمان بن عفان قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن الله لا يجمع الخمر والإيمان في أمرىء أبدا.

Müellif dedi ki; Şeyh Ebû Amr Ahmed b. Ebi'l-Ferânî'den, o da Hâkim Ebu'l-Fadıl Muhammed b. Ahmed b. Abdullah el-Mervezî'den, o dedi ki; bana Abdullah b. Yahyâ rivayet etti, o da dedi ki; bana Hüseyin b. Mübârek rivayet etti, o da dedi ki; bana Utbe b. Velîd, Abdullah b. Habîb'den rivayet etti, o da Zührî'den, o da İbn Müseyyeb'den, o da Osman b. Affân'dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: *“Muhakka ki Allah bir kişide içki ile imanı asla bir araya getirmez.”*⁴¹²

Kaynaklarda Zührî (v. 124/741)'den Abdullah b. Habîb isimli ravinin rivayette bulunduğu geçmemektedir.⁴¹³ Ayrıca Utbe b. Velîd hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Hüseyin b. Mübârek ise, Hüseyin b. Mübârek et-Taberânî olabileceğini düşünüyoruz. İbn Adî (v. (365/976), onun Şâm ehlinden *münker* olan senedler ve metinler rivayet ettiğini belirtmiştir.⁴¹⁴ Zehebî (v. 748/1347), İbn Adî'nin onun hakkında *muttehem* dediğini aktarmıştır.⁴¹⁵ Abdullah b. Yahyâ hakkında da bir bilgi tespit edilememiştir. Rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (8/247)

قال عليه السلام: من سلم على شارب الخمر أو صافحه أو عانقه أحبط الله عمله أربعين يوم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: *“Kim içki içene selam verirse veya onunla tokalaşırsa veya onu kucaklarsa, Allah o kimsenin kırk gün amelini boşa çıkarır.”*

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

29. Bab: Ok Atmanın Fazileti

Hadis: (1/248)

قال عليه السلام: من رمى سهما في سبيل الله فكأنما أعتق رقبة.

⁴¹² es-Sa'lebî, Muhammed b. İbrâhîm, *el-Keşf ve'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân*, thk., Seyyid Kesrevî Hasan, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, II, 493.

⁴¹³ Bkz. İbn Ebî Hâtim, a.g.e., VIII, 71-72; Mizzî, a.g.e., XVI, 419-442; İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, IX, 445-451.

⁴¹⁴ İbn Adî, a.g.e., III, 238.

⁴¹⁵ Zehebî, *el-Muğnî*, I, 269.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah yolunda bir ok atarsa, sanki o bir köle azat etmiş gibi olur.”

Hadisi İbn Hibbân (v. 354/965), Ka’b b. Mürr’e’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا الحسن بن سفيان حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا أبو معاوية عن الأعمش عن عمرو بن مرة عن سالم بن أبي الجعد عن شرحبيل بن السمط عن كعب بن مرة قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من رمى بسهم في سبيل الله كان كمن أعتق رقبة.

Müellif dedi ki; bize Hasan b. Süfyân rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir b. Ebû Şeybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Muâviye, A’meş’ten rivayet etti, o da Amr b. Mürr’e’den, o da Sâlim b. Ebu’l-Ce’d’den, o da Şurehbil b. Simt’tan, o da Ka’b. Mürr’e’den rivayet etti. Rasûlullah (s.)’in şöyle dediğini işittim: “*Kim Allah yolunda bir ok atarsa, sanki o bir köle azat eden kimse gibi olur.*”⁴¹⁶

Şuayb el-Arnaût, senedi *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴¹⁷

Hadis: (2/249)

قال عليه السلام: علموا أولادكم الرمي والسباحة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çocuklarınıza ok atmayı ve yüzmeyi öğretin.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadesiyle Beyhakî (v. 458/1065), İbn Ömer’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو بكر أحمد بن الحسن القاضي نا أبو جعفر محمد بن علي بن دحيم الشيباني أنا أحمد بن عبيد بن إسحاق بن مبارك العطار نا أبي حدثني قيس عن ليث عن مجاهد عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: علموا أبناءكم السباحة والرمي والمرأة المغزل.

Müellif dedi ki; bize Ebû Bekir Ahmed b. Hasan Kâdî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ca’fer Muhammed b. Ali Duheym eş-Şeybânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ubeyd b. İshâk b. Mübârek Attâr rivayet etti, o da dedi ki; bize babam rivayet etti, o da dedi ki; bana Kays, Leys’ten rivayet etti, o da Mücâhid’den, o da İbn

⁴¹⁶ İbn Hibbân, *Sahîh*, X, 475.

⁴¹⁷ İbn Hibbân, *Sahîh*, X, 475, 1. dipnot.

Ömer'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “Çocuklarınıza yüzmeyi ve ok atmayı öğretin, kadına da eğirmeni öğretin.”⁴¹⁸

Beyhakî (v. 458/1065), Ubeyd Attâr *münkerü'l-hadîs* olduğunu belirtmiştir. el-Albânî (v. 1999), hadis *çok zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴¹⁹

Hadis: (3/250)

قال عليه السلام: الرمي على المعراض⁴²⁰ كالرمي على العدو.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hedefe atılan ok, düşmana atılan ok gibidir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/251)

قال عليه السلام: من أراد السهام على الرمي من المعراض كان له بكل قدم أجر عتق رقبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim okları hedeften atmak isterse, onun her bir adımına bir köle azat etme sevabı yazılır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/252)

قال عليه السلام: من ترك الرمي بعد التعلم فقد ترك سنة من سنتي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur; “Kim ok atmayı öğrendikten sonra terk ederse, benim sünnetimden bir sünneti terk etmiş olur.”

Hadisi bir kelime farkıyla ve ziyadesiz Karrâb(v. 429/1038), *Fedâilu'r-Remy*'de rivayet etmiştir. Sened ve metni şöyledir:

أنبأ محمد بن الحسين أنبأ محمد بن عبد الله المخلدني ثنا أحمد بن سعيد الهمداني أنبأ ابن وهب أخبرني جرير بن حازم عن محمد بن إسحاق المدني أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: من ترك الرمي بعد أن يحسنه فقد ترك سنة.

⁴¹⁸ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi'l-İmân*, XI, 135-136.

⁴¹⁹ el-Albânî, a.g.e., VIII, 335.

⁴²⁰ الغرض diye yazılmasını düşünüyoruz, yoksa cümle anlamsızdır.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Hüseyin rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Abdullah el-Mahledî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Sa'îd el-Hemdânî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Vehb rivayet etti, o da dedi ki; bana Cerîr b. Hâzim, Muhammed b. İshâk el-Medenî'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuş: “*Kim ok atmayı iyi atabildikten sonra terk ederse, sünneti terk etmiş olur.*”⁴²¹

Eserin muhakkiki, Muhammed b. İshâk'la Hz. Peygamber (s.)'in arasında en az iki kişi olduğunu belirtmiştir. Muhammed b. İshâk b. Yesâr Ebû Bekir el-Mahremî el-Medenî (v. 151/768)'dir. İbn Hanbel (v. 241/855), *hasenu'l-hadîs*⁴²² demiş, Yahyâ b. Maîn (v. 233/847) *sika* ve *leyse bihucce* hükmünde bulunmuştur. Nesâî (v. 303/915), *leyse bi'l-kavî* demiştir.⁴²³ İbn Hacer (v. 852/1448), *sadûk* demiş ve *tedlîs* yaptığını belirtmiştir.⁴²⁴ Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (6/253)

قال عليه السلام: من ترك الرمي فليس مني.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim ok atmayı terk ederse, benden değildir.*”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/254)

قال عليه السلام: من تعلم الرمي ثم تركه فقد عصي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim ok atmayı öğrenir de sonra onu terk ederse, isyan etmiş olur.*”

Hadisi İbn Mâce (v. 273/886), Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

⁴²¹ Karrâb, Ebû Ya'kûb İshâk b. Ebû İshâk, *Fedâilu'r-Remy fî Sebîlillâhi Teâlâ*, tlk., thr., Meşhûr Hasan Mahmûd Selmân, Mektebetu'l-Menâr, Zerkâ, 1989, 69.

⁴²² “Ta'dîl'in, Irâkî'ye göre 4., Sehâvî'ye göre 6. mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 112.

⁴²³ Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, IV, 389.

⁴²⁴ İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 825.

حدثنا حرملة بن يحيى المصري أنبأنا عبد الله بن وهب أخبرني ابن لهيعة عن عثمان بن نعيم الرعيني عن المغيرة بن نهيك أنه سمع عقبة بن عامر الجهني يقول سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من تعلم الرمي ثم تركه فقد عصاني.

Müellif dedi ki; bize Hermele b. Yahyâ el-Mısrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Vehb rivayet etti, o da dedi ki; bana İbn Lehîa, Osman b. Nuaym er-Ruaynî'den rivayet etti, o da Muğîre b. Nehîk'ten rivayet etti. Muğîre b. Nehîk, Ukbe b. Âmir el-Cühenî'nin şöyle dediğini duymuş: Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Kim ok atmayı öğrenir de sonra onu terk ederse, bana isyan etmiştir.*”⁴²⁵

Münâvî (v. 1031/1622), senesinde Osman b. Nuaym olduğunu ifade etmiş ve Zehebî (v. 748/1347)'nin onun *münker* hadislerinden bu hadis olduğunu belirtmesini de aktarmıştır.⁴²⁶ el-Albânî (v. 1999), “*فقد عصاني* (bana isyan etmiş)” lafzıyla *zayıf* demiştir.⁴²⁷

Hadis: (8/255)

قال عليه السلام: من رمى بسهم عدوا في سبيل الله تعالى أصاب أو أخطأ فكان له أجر عتق رقبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Kim Allah yolunda savaşırken bir ok atar ve o ok düşmana isabet etsin etmesin bir köle azat etmiş sevabını kazanır.*”

Hadisi ziyadesiyle Nesâî (v. 303/915), Amr b. Abese'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا محمد بن عبد الأعلى قال حدثنا المعتمر قال سمعت خالدًا يعني بن زيد أبا عبد الرحمن الشامي يحدث عن شرحبيل بن السمط عن عمرو بن عبسة قال قلت يا عمرو بن عبسة حدثنا حديثًا سمعته من رسول الله صلى الله عليه وسلم ليس فيه نسيان ولا تنقص قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من رمى بسهم في سبيل الله فبلغ العدو أخطأ أو أصاب كان له كعدل رقبة ومن أعتق رقبة مسلمة كان فداء كل عضو منه عضواً منه من نار جهنم ومن شاب شيبه في سبيل الله كانت له نورا يوم القيامة.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Abdulalâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Mu'temir rivayet etti, o da dedi ki; Hâlid'i yani İbn Zeyd'i, o Abdurrahman eş-Şâmî'nin babasıdır, Şurehbîl b. Simt'ten rivayet ettiğini duydum, o da Amr b. Abese'den rivayet etti. Şurehbîl b. Simt şöyle demiş: “*Ey Amr b. Abese! Rasûlullah (s.)'den duyduğun bir*

⁴²⁵ İbn Mâce, Cihâd, 19.

⁴²⁶ Münâvî, *Feydu'l-Kadîr*, VI, 139. Ayrıca bkz. Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, III, 455-456.

⁴²⁷ İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, 478.

hadisi bize rivayet et, onda unutkanlık ve eksiklik olmasın.” Amr b. Abese, Rasûlullah (s.)’in şöyle dediğini duydum: “Kim Allah yolunda savaşırken bir ok atar ve o ok düşmana isabet etsin etmesin bir köle azat etmiş sevabını kazanır. Kim de Müslüman bir köleyi hürriyetine kavuşturursa, o kölenin her organına karşılık kendi organı Cehennemden kurtulmuş olur. Allah yolunda saçlarını ağartan kimseye Kıyamet günü bir nur verilir.”⁴²⁸

Hadisin sıhhati hakkında El-Albânî (v. 1999), *sahîh* hükmünü vermiştir.⁴²⁹

Hadis: (9/256)

قال عليه السلام: تعلموا الرمي فأتما بين الهدفين روضة من رياض الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ok atmayı öğrenin, çünkü iki nişan arasında Cennet bahçelerinden bir bahçe vardır.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Ebû Hüreyre’den tahriç etmiştir.⁴³⁰

İbn Hacer (v. 852/1448), isnadı *inkitâ’* ile *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴³¹

30. Bab: Anne Babanın Fazileti

Hadis: (1/257)

قال عليه السلام: قل للبار بوالديه إعمل ما شئت فلن تدخل النار أبداً وقل للعاق والديه إعمل ما شئت فلن تدخل الجنة أبداً.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Anne babasına hürmetkar olana de ki, istediğini yap ebedi olarak Cehenneme girmeyeceksin ve anne babasına karşı çıkana de ki, istediğini yap ebedi olarak Cennete girmeyeceksin.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/258)

قال عليه السلام: رضاء الله في رضاء الوالدين وسخط الله في سخط الوالدين.

⁴²⁸ Nesâî, Cihâd, 26.

⁴²⁹ Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî*, tlk., Muhammed Nâsiruddin el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts., 485.

⁴³⁰ ed-Deylemî, a.g.e., II, 43.

⁴³¹ İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr fî Tahrîci Ehâdisi'r-Râfi'l-Kebîr*, tlk., Abdullah Hâşim el-Yemânî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1986, IV, 164.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’ın rızası, anne babanın rızasındadır. Allah’ın öfkesi, anne babanın öfkesindedir.”

Hadisi bazı kelime farkıyla Tirmizî (v. 279/892), Abdullah b. Amr’dan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو حفص عمر بن علي حدثنا خالد بن الحارث حدثنا شعبة عن يعلى بن عطاء عن أبيه عن عبد الله بن عمرو عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: رضى الرب في رضى الوالد وسخط الرب في سخط الوالد.

Müellif dedi ki; bize Ebû Hafs Ömer b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Hâlid b. Hâris rivayet etti, o da dedi ki; bize Şu’be, Ya’lâ b. Atâ’dan rivayet etti, o da babasından, o da Abdullah b. Amr’dan rivayet etti. Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurdu: *“Rabbin rızası, babanın rızasındadır. Rabbin öfkesi, babanın öfkesindedir.”*⁴³²

Hâkim (v. 405/1014), hadis *sahîh* değerlendirmesinde bulunmuştur. Zehebî (v. 748/1347) de doğrulamıştır.⁴³³

Hadis: (3/259)

قال عليه السلام: بروا آباءكم تبركم أبناؤكم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Babalarınıza saygılı davranın, çocuklarınız da size saygılı davranır.”

Hadisi ziyadesiyle Taberânî (v. 360/970), İbn Ömer’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا أحمد قال حدثنا علي قال حدثنا مالك عن نافع عن ابن عمر قال قال رسول الله: بروا آباءكم تبركم أبناؤكم وعفوا تعف نساؤكم.

Müellif dedi ki; bize Ahmed rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Mâlik, Nâfi’den rivayet etti, o da İbn Ömer’den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: *“Babalarınıza saygılı davranın, çocuklarınız da size saygılı davranır. İffetli olun, hanımlarınız da iffetli olurlar.”*⁴³⁴

⁴³² Tirmizî, Birr, 3.

⁴³³ Hâkim, a.g.e., IV, 151-152.

⁴³⁴ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, II, 8.

Heysemî (v. 807/1404), ricali *sahîh* demiş, ancak Taberânî (v. 360/970)'nin hocası Ahmed'in nesebi zikredilmediğini de belirtmiştir. Bunun sebebi, çok rivayet aldığı hocalarından birisi olabileceğini ifade etmiştir.⁴³⁵ Münzirî (v. 656/1258), isnadı *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴³⁶

Hadis: (4/260)

قال عليه السلام: من أصبح وله والدان راضيان عنه أو أحدهما فتحت له أبواب الجنة ومن أمسى وله أبوان ساخطان عليه أو أحدهما فتحت له أبواب النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim ondan anne babası veya ikisinin birisi razı olduğu halde sabahlarsa, o kimse için Cennet kapıları açılır. Kim ondan anne babası veya ikisinin birisi öfkeli olduğu halde akşama erişirse, onun için Cehennem kapıları açılır.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadeleriyle Bûsîrî (v. 840/1436), *İthâfu'l-Hiyereti'l-Mehere*'de zikretmiştir. Hadisi Ebû Ya'lâ el-Mevsilî (v. 307/919) rivayet ettiğini ve ravilerinin *sika* olduklarını da belirtmiştir. Metni şöyledir:

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما من مسلم يصبح ووالداه عنه راضيان إلا كان له بابان من الجنة، وإن كان واحد فواحد وما من مسلم يصبح ووالداه عليه ساخطان إلا كان له بابان من النار، وإن كان واحد فواحد فقال رجل: يا رسول الله صلى الله عليه وسلم فإن ظلماه قال: وإن ظلماه وإن ظلماه وإن ظلماه ثلاث مرات.

Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Müslüman birisi ondan anne babası razı olduğu halde sabahlarsa, Cennette onun için iki kapı vardır. Eğer anne babadan birisi bulunursa, bir kapı vardır. Müslüman birisi ondan anne babası öfkeli olduğu halde sabahlarsa, Cehennemde onun için iki kapı vardır. Eğer anne babadan birisi bulunursa, bir kapı vardır.” Bir adam: “Ey Rasûlullah (s.)! Eğer anne baba, o çocuğa zulüm etmiş olsalar da mı?” Rasûlullah (s.) üç kere: “Çocuğa zulüm etmiş olsalar dahi.” diye cevap verdi.⁴³⁷

İbn Hacer (v. 852/1448), isnadı *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴³⁸

⁴³⁵ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, VIII, 138.

⁴³⁶ Münzirî, Zekiyyüddin Abdulazîm b. el-Kavî, *et-Terğîb ve't-Terhîb mine'l-Hadîsi's-Şerîf*, Şirketü Mektebetü ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire, 1954, III, 318.

⁴³⁷ Bûsîrî, a.g.e., V, 469.

⁴³⁸ İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye bi Zevâidi'l-Mesânîdi's-Semâniye*, Dâru'l-Âsime, Riyad, 1998, XI, 323.

Hadis: (5/261)

قال عليه السلام: إن كنت في صلاتك ودعاك أبوك فأجبه وإن دعتك أمك فأجبها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer sen namazdayken baban çağırırsa, ona cevap ver. Eğer annen çağırırsa, ona da cevap ver.”

Hadisi ziyadesiyle İbn Ebî Şeybe (v. 235/849), Mekhûl'den *maktû'* olarak şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا عيسى بن يونس عن الأوزاعي عن مكحول قال إذا دعتك والدتك وأنت في الصلاة فأجبها وإذا دعاك أبوك فلا تجبه حتى تفرغ.

Müellif dedi ki; bize İsa b. Yûnus, Evzâî'den rivayet etti, o da Mekhûl'den rivayet etti. O şöyle demiş: “Eğer sen namazdayken annen çağırırsa, ona cevap ver, eğer baban çağırırsa, namazı bitirinceye kadar ona cevap verme.”⁴³⁹

Bûsîrî (v. 840/1436), ravileri *sika* olduğunu belirtmiştir.⁴⁴⁰ Rivayetin *sahîh* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (6/262)

قال عليه السلام: من أذى والديه أو أحدهما دخل النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim anne babasına veya ikisinden birisine eziyet ederse, Cehenneme girer.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/263)

قال عليه السلام: حكاية عن الله تعالى قل للبار اعمل ما شئت فإن الله يغفرلك، وقل للعاق اعمل ما شئت فإن الله لا يغفرلك.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ buyurdu: “Hürmetkar olana deki, istediğini yap Allah seni affeder. Söz dinlemeyene deki, istediğini yap Allah seni affetmez.”

⁴³⁹ İbn Ebî Şeybe, a.g.e., V, 326.

⁴⁴⁰ Bûsîrî, a.g.e., V, 469.

Hadisi Ebû Nuaym (v. 430/1038), Hz. Aişe'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا حبيب بن الحسن ثنا محمد بن أحمد بن مسروق ثنا يعقوب بن إسحاق ثنا أحمد بن عبيدالله العزاني ثنا محمد بن السماك عن عائد عن عطاء عن عائشة رضي الله تعالى عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يقال للعاق اعلم ما شئت من الطاعة فإني لا أغفر لك ويقال للبار اعلم ما شئت فإني أغفر لك.

Müellif dedi ki; bize Habîb b. Hasan rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Ahmed b. Mesrûk rivayet etti, o da dedi ki; bize Ya'kûb b. İshâh rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ubeydullah el-Azânî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Semmâk, Âid'den rivayet etti, o da Atâ'dan, o da Aişe'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Söz dinlemeyene denildi ki, salih amelden istediğini yap, ben seni affetmeyeceğim. Hürmetkar olana denildi ki, istediğini yap ben seni affedeceğim.”⁴⁴¹

Ebû Abdurrahman Isâmuddin es-Sabâbitî, hadisin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁴⁴²

Hadis: (8/264)

قال عليه السلام: بر الوالدين كفارة للكبائر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Anne babaya saygılı davranmak, büyük günahlara kefarettir.”

Hadisi ziyadesiyle Heysemî (v. 807/1404), Mekhûl'den *maktû'* olarak *Buğyetu'l-Bâhis*'te rivayet etmiştir. İsnad ve metni şöyledir:

حدثنا الحكم بن موسى ثنا الوليد عن منير بن الزبير أنه سمع مكحولاً يقول: بر الوالدين كفارة للكبائر ولا يزال الرجل قادماً على البر ما دام في فصيلته من هو أكبر منه.

Müellif dedi ki; bize Hakem b. Mûsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Velîd, Munîr b. Zübeyr'den rivayet etti, o Mekhûl'un şöyle dediğini duymuş: “Anne babaya saygılı davranmak, büyük günahlara kefarettir. Onun sınıfında ondan büyük olanlar olduğu sürece adam saygılı davranmaya hala devam ediyor.”⁴⁴³

⁴⁴¹ Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî, *Hilyetu'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Esfiyâ*, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1967, X, 215-216.

⁴⁴² es-Sabâbitî, Ebû Abdurrahman Isâmuddin, *Câmi'u'l-Ehâdisi'l-Kudsiyye*, Dârü'l-Hadîs, Kahire, 2004, I, 332.

⁴⁴³ Heysemî, *Buğye*, II, 847-848.

İbn Hacer (v. 852/1448), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁴⁴

Hadis: (9/265)

قال عليه السلام: البار لا يدخل النار والعاق لا يدخل الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hürmetkar olan Cehenneme girmez, söz dinlemeyen ise Cennete girmez.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (10/266)

قال عليه السلام: اطلبوا الجنة تحت أقدام الأمهات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cenneti annelerin ayakları altında arayınız.”

Hadisi ziyadesiz Kudâî (v. 454/1062), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو علي الحسن بن خلف الواسطي ثنا عمر بن أحمد بن شاهين ثنا عبد الواحد بن المهدي بالله بن الواثق بالله ثنا علي بن إبراهيم الواسطي ثنا منصور بن المهاجر عن أبي النضر الأبار عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الجنة تحت أقدام الأمهات.

Müellif dedi ki; bize Ebû Ali Hasan b. Halef el-Vâsîfî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ömer b. Ahmed b. Şâhîn rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdulvâhid b. Mühtedî Billâh b. Vâsik Billâh rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. İbrâhîm el-Vâsîfî rivayet etti, o da dedi ki; bize Mansûr b. Muhâcir, Ebu'n-Nadr Ebâr'dan rivayet etti, o da Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Cennet, annelerin ayakları altındadır.”⁴⁴⁵

İbn Tâhir (v. 507/1113), Mansûr'la Ebu'n-Nadr bilinmediklerini ve hadisin *münker* olduğunu belirtmiştir.⁴⁴⁶ Mansûr b. Muhâcir el-Vâsîfî Ebu'l-Hasan'dır. İbn

⁴⁴⁴ İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye*, XI, 346.

⁴⁴⁵ Kudâî, a.g.e., I, 102-103.

⁴⁴⁶ es-Sehâvî, a.g.e., 176.

Hacer (v. 852/1448), *mestûr*⁴⁴⁷ demiştir.⁴⁴⁸ Ebu'n-Nadr hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

31. Bab: Çocuk Haklarının Fazileti

Hadis: (1/267)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: ما علم والد ولده إلا كان خير له من أن يتصدق كل يوم بصاع.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kişinin çocuğuna (ilim) öğretmesi bir sa’ sadaka vermesinden daha hayırlıdır.”

Hadisi bazı kelimeler farkıyla Tirmizî (v. 279/892), Câbir b. Semüre’den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا قتيبة حدثنا يحيى بن يعلى عن ناصح عن سماك بن حرب عن جابر بن سمرة قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأن يؤدب الرجل ولده خير من أن يتصدق بصاع.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Ya’lâ, Nâsîh’tan rivayet etti, o da Simâk b. Harb’dan, o da Câbir b. Semüre’den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Kişinin çocuğunu terbiye etmesi bir sa’ sadaka vermesinden daha hayırlıdır.”⁴⁴⁹

Tirmizî, bu hadis *garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur. Mübârekpûrî (v. 1935), hadisin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁴⁵⁰

Hadis: (2/268)

قال عليه السلام: من أراد أن يرغم حاسده فليؤدب ولده.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim kendisini haset edeni zorlamak isterse, çocuğunu terbiye etsin.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

⁴⁴⁷ “1. Görünüşte adil olan fakat durumu iç yönüyle/ayrıntılarıyla bilinmeyen dolayısıyla kendisinden gaflet veya kizb vehmedilebilen ama bunlarla da itham edilmeyen ravi. 2. Kendisinden birden fazla ravi hadis rivayet ettiği halde cerh ve ta’dîl yönünden durumu bilinmeyen veya hakkında yapılan cerh ve ta’dîlden birini tercih imkanı bulunmayan ravi. 3. İbn Hacer’in *Takrîb* isimli eserindeki sıralamasında yedinci mertebede bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir şiğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i’tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 177.

⁴⁴⁸ İbn Hacer, *Takrîbu’t-Tehzîb*, 973.

⁴⁴⁹ Tirmizî, *Birr*, 33.

⁴⁵⁰ Mübârekpûrî, a.g.e., VI, 83.

Hadis: (3/269)

قال عليه السلام: أكرموا أولادكم فإن كرامة الأولاد عبادة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çocuklarınıza cömertçe davranın, çünkü çocuklara cömertçe davranmak ibadettir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/270)

قال عليه السلام: النظر إلى وجه الأولاد ينبت الشكر.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çocukların yüzüne bakmak, şükürü filizlendirir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/271)

قال عليه السلام: أكرموا أولادكم فإن كرامة الأولاد ستر من النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çocuklarınıza cömertçe davranın, çünkü çocuklara cömertçe davranmak Cehennemden koruyan perdedir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/272)

قال عليه السلام: الأولاد نخر من النار والأكل معهم براءة من النار وكرامتهم جواز على الصراط.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çocuklar Cehennemden ayırandır, onlarla birlikte yemek Cehennemden berattır. Onlara cömertçe davranmak sırttan geçmektir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/273)

قال عليه السلام: أكرموا أولادكم فمن أكرم ولده أكرمه الله في الجنة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çocuklarınıza cömertçe davranın, kim çocuğuna cömertçe davranırsa Allah ona Cennette cömertçe davranır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (8/274)

قال عليه السلام: إن في الجنة بابا يقال له باب الفرح لا يدخله إلا من فرح أولاده.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Cennette bir kapı vardır. Ona sevinç kapısı deniliyor, ona ancak çocuğunu sevindiren kimse girecektir.”

Hadisi bazı kelime farkıyla İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Hz. Aişe'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أنبأنا إسماعيل بن أحمد أنبأنا ابن مسعدة أنبأنا حمزة بن يوسف أنبأنا أبو أحمد بن عدى حدثنا أحمد بن حفص حدثنا سلمة بن شبيب حدثنا عبدالله ابن يزيد المقرئ حدثنا ابن لهيعة عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن في الجنة دارا يقال لها الفرح لا يدخلها إلا من فرح من الصبيان.

Müellif dedi ki; bize İsmâîl b. Ahmed rivayet etti, o da dedi ki, bize İbn Mes'ad rivayet etti, o da dedi ki; bize Hamza b. Yûsuf rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ahmed b. Adî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Hafs rivayet etti, o da dedi ki; bize Seleme b. Şebîb rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Yezîd el-Mukrî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Lehîa, Hişâm b. Urve'den rivayet etti, o da babasından, o da Aişe'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Cennette bir ev vardır. Ona sevinç deniliyor, ona ancak çocukları sevindiren girecektir.”⁴⁵¹

İbnü'l-Cevzî, hadis *lâ yesihhu* değerlendirmesinde bulunmuştur. İbn Arrâk (v. 963/1556) da hadis *lâ yesihhu* demiştir.⁴⁵² el-Albânî (v. 1999), *münker* demiştir.⁴⁵³ Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

32. Bab: Tevazünün Fazileti

Hadis: (1/275)

قال صلى الله عليه وسلم: من تواضع لله رفعه الله ومن تكبر وضعه الله.

⁴⁵¹ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, II, 510.

⁴⁵² İbn Arrâk, a.g.e., II, 135.

⁴⁵³ el-Albânî, a.g.e., XIV, 1211.

H. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah için tevazu gösterirse, Alla onu yükseltir. Kim de kibirlenirse, Allah onu alçaltır.”

Hadisi Kudâî (v. 454/1062), Hz. Ömer b. Hattâb’dan gelen şu senedle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو سعد أحمد بن محمد الماليني ثنا أحمد بن جعفر بن حمدان ثنا محمد بن يونس بن موسى ثنا سعيد بن سلام العطار ثنا سفيان الثوري عن الأعمش عن إبراهيم عن عابس بن ربيعة قال قال عمر بن الخطاب رضي الله عنه وهو على المنبر يا أيها الناس تواضعوا! فإني سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من تواضع لله رفعه الله فهو في نفسه صغير وفي أعين الناس عظيم ومن تكبر وضعه الله عز وجل فهو في أعين الناس صغير وفي نفسه كبير وحتى لهواهون عليهم من كلب أو خنزير.

Müellif dedi ki; bize Ebû Sa’d Ahmed b. Muhammed el-Mâlînî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ca’fer Hemdân rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Yûnus b. Mûsâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Sa’îd b. Sellâm Attâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Süfyân es-Sevrî, A’meş’ten rivayet etti, o da İbrâhîm’dan, o da Âbis b. Rebîa’dan rivayet etti. Ömer b. Hattâb minberdeyken şöyle dedi: “*Ey İnsanlar! Tevazu gösterin, çünkü ben Rasûlullah (s.)’in şöyle buyurduğunu işittim: “Kim Allah için tevazu gösterirse, Allah onu küçük olduğu halde ve insanların gözünde büyük olduğu halde yükseltir. Kim de kibirlenirse, Allah onu insanların gözünde küçük, kendi nefsinde büyük olduğu halde alçaltır, ta ki o insanların nezdinde köpek veya domuzdan daha aşağı olur.*”⁴⁵⁴

İbn Hanbel (v. 241/855), Sa’îd b. Sellâm *kezzâb* demiş, Buhârî (v. 256/869) de hadis uydurduğunu belirtmiştir.⁴⁵⁵ el-Albânî (v. 1999), *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁵⁶

Hadis: (2/276)

قال عليه السلام: ما من آدمي إلا في رأسه سلسلتان سلسلة إلى السماء السابعة فإذا تواضع رفعه الله إلى السماء وإذا تكبر وضعه إلى الأرض.

H. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İnsanın başında iki zincir vardır. Bir zincir yedinci semaya gider. Eğer kişi tevazu gösterirse, Allah onu semaya yükseltir. Eğer kibirlenirse, yerin dibine bırakır.”

⁴⁵⁴ Kudâî, a.g.e., I, 219-220.

⁴⁵⁵ İbnü’l-Cevzî, *el-İ’lel*, II, 811. Ayrıca bkz. Zehebî, *Mizânu’l-İ’tidâl*, II, 331.

⁴⁵⁶ el-Albânî, a.g.e., III, 459.

Hadisi bazı farklı lafız ve ziyadesiyle Beyhakî (v. 458/1065), İbn Abbâs'tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا علي بن أحمد بن عبدان أنا أحمد بن عبيد الصفار نا محمد بن يونس نا أبو علي الحنفي حدثنا زمعة عن سلمة عن عكرمة عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ما من آدمي إلا في رأسه سلسلتان سلسلة في السماء وسلسلة في الأرض فإذا تواضع العبد رفعه الملك الذي بيده سلسلة من السماء وإذا تجبر جذبته السلسلة التي في الأرض.

Müellif dedi ki; bize Ali b. Ahmed b. Abdân rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ubeyd Saffâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Yûnus rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ali el-Hanefî rivayet etti, o da dedi ki; bize Zem'a, Seleme'den rivayet etti, o da İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “İnsanın başında iki zincir vardır. Bir zincir gökte, diğeri de yerdedir. Eğer kul tevazu gösterirse, elinde semadan olan zinciri bulunan melek onu yükseltir. Eğer büyüklenirse, yerdeki zincir onu çeker.”⁴⁵⁷

Eserin muhakkiki senedi çok zayıf değerlendirmesinde bulunmuştur.

Hadis: (3/277)

قال عليه السلام: إذا رأيت المتواضعين فتواضعوا وإذا رأيت المتكبرين فتكبروا عليهم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer mütevazi olanları görürseniz tevazu gösteriniz, eğer kibirli olanları görürseniz onlara karşı kibirlenin.”

Hadis ziyadeleriyle Gazzâlî (v. 505/1111), İhyâ'da zikretmiştir. Irâkî (v. 806/1404) de rivayetin sihhati hakkında garîb değerlendirmesinde bulunmuştur. Metni şöyledir:

إذا رأيت المتواضعين من أمتي فتواضعوا لهم وإذا رأيت المتكبرين فتكبروا عليهم فإن ذلك مذلة لهم وصغار.

“Eğer ümmetinden mütevazi olanları görürseniz onlara tevazu gösterin, eğer kibirli olanları görürseniz, onlara karşı kibirlenin. Bu onlar için rezillik ve küçüklüktür.”⁴⁵⁸

⁴⁵⁷ Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi'l-İmân*, X, 456.

⁴⁵⁸ Gazzâlî, a.g.e., III, 332, 7. dipnot.

Hadis: (4/278)

قال عليه السلام: التواضع مع المتواضعين صدقة والتكبر على المتكبرين صدقة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mütevazi olanlarla birlikte tevazu göstermek sadakadır. Kibirli olanlara karşı kibirlenmek de sadakadır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

33. Bab: Susmanın Fazileti**Hadis: (1/279)**

قال النبي صلى الله عليه وسلم: العافية عشرة أجزاء تسعة منها في السكوت إلا ذكر الله تعالى والجزء الآخر ترك مجالسة السفهاء.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Afiyet on parçadır. Allah zikri dışında bu on parçanın dokuzu susmaktır. Diğer parçası da aptalların meclisini terk etmektir.”

Hadisi farklı lafızlarla ed-Deylemî (v. 509/1115), İbn Abbâs'tan tahriç etmiştir:

العافية عشرة أجزاء تسعة منها في الصمت والعاشرة اعتزالك عن الناس.

“Afiyet on parçadır. Dokuz parçası susmaktır. Onuncusu da insanlardan ayrılmandır.”⁴⁵⁹

Irâkî (v. 806/1404), hadis *münker* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁶⁰

Hadis: (2/280)

قال عليه السلام: رأس الإسلام السكوت وقالت الصحابة رضي الله عنهم لكل شيء نجاسة ونجاسة اللسان الكلام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İslâm'ın başı susmaktır. Sahabiler (Allah onlardan razı olsun) şöyle demişler: “Her şeyin necaseti vardır. Dilin necaseti ise konuşmadır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/281)

قال عليه السلام: لو كان الكلام من فضة لكان السكوت من ذهب.

⁴⁵⁹ ed-Deylemî, a.g.e., III, 82.

⁴⁶⁰ Münâvî, *Feydu'l-Kadîr*, IV, 370.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Eğer konuşma gümüşten olsaydı, susmak altından olurdu.”

Bazı kelime farkıyla İbn Ebi'd-Dünyâ (v. 281/894), el-Evzâî'den gelen tarikte rivayet etmiştir:

حدثنا الهيثم بن خارجة حدثنا سهل بن هاشم عن الأوزاعي قال قال سليمان بن داود صلى الله عليه وسلم: إن كان الكلام من فضة فالصمت من ذهب.

Müellif dedi ki; bize Heysem b. Hârice rivayet etti, o da dedi ki; bize Sehl b. Hâşim, el-Evzâî'den rivayet etti: “*Süleymân b. Dâvûd (s.) şöyle demiş: “Söz gümüşten ise, susmak altındandır.”*⁴⁶¹

Eserin muhakkiki el-Evzâî (v. 157/733)'ye kadar senedi *hasen* olduğunu belirtmiştir.

Hadis: (4/282)

قال عليه السلام: أصل الإيمان السكوت.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İmanın esası susmaktır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/283)

قال عليه السلام: العافية على عشرة أجزاء تسعة منها في السكوت وواحدة منها في الوحدة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Afiyet on parçadır. Onun dokuz parçası susmaktır. Biri tektir.”

Yukarıdaki 279. rivayetin tekrarıdır.

Hadis: (6/284)

قال عليه السلام: من سكت سلم ومن صمت نجا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim susarsa, güvende olur ve kim de susarsa, kurtulur.”

⁴⁶¹ İbn Ebi'd-Dünyâ, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kureşî, *Kitâbu's-Samti ve Âdâbu'l-Lisân*, thk., thr., Ebû İshâk el-Huveynî el-Eserî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1990, 66-67. Ayrıca bkz. Sehâvî, a.g.e., 132.

Rivayetin tamamı bir bütün halinde kaynaklarda tespit edilememiştir. Bundan dolayı tespit edilen cümleler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

a. من سكت سلم

Rivayetin birinci bu kısmını ziyadeleriyle birlikte Beyhakî (v. 458/1065), el-Asmaî (v. 216/831)'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أخبرنا أبو عبد الله الحافظ حدثني أبو الحسين محمد بن عبد الله القزاز نا أبو بكر أحمد بن محمد بن الحسن الذهبي حدثني حبيب بن بشر قال سمعت الأصمعي يقول: كان يقال الناس غاتم وسالم وشاجب فالغاتم من قال خيرا فغتم والسالم من سكت سلم والشاجب من قال شرا فشجب أهلك نفسه.

Müellif dedi ki; bize Ebû Abdullah Hâfız rivayet etti, o da dedi ki; bana Ebü'l-Hüseyn Muhammed b. Abdullah Kazzâz rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed b. Hasan Zehebî rivayet etti, o da dedi ki; bana Habîb b. Bişr rivayet etti. O el-Asmaî'nin şöyle dediğini işittim demiş: “*Şöyle denildi: İnsanlar başarılı, güvende olan ve helak olan olmak üzere ayrılır. Başarılı olan hayır söyleyen ve kazanan kimsedir. Güvende olan da susan ve esende olan kimsedir. Helak olan ise kötü söyleyen ve kendisini helak eden kimsedir.*”⁴⁶²

Rivayet, hadis olmayıp hikmetli güzel bir söz olduğunu söyleyebiliriz.

b. من صمت نجا

İkinci kısmını Tirmizî (v. 279/892), Abdullah b. Amr'dan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا قتيبة حدثنا ابن لهيعة عن يزيد بن عمرو المعافري عن أبي عبد الرحمن الحبلي عن عبد الله بن عمرو قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من صمت نجا.

Müellif dedi ki; bize Kuteybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Lehîa, Yezîd b. Amr el-Muâfirî'den rivayet etti, o da Ebû Abdurrahman el-Hubulî'den, o da Abdullah b. Amr'dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Kim susarsa, kurtulur.*”⁴⁶³

Tirmizî, hadis *garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur. Hadisteki susmaktan maksat, ilgilendirmeyen şeyleri konuşmamak ve önemli olan şeyleri konuşmakla yetinmektir. O zaman kişi kurtuluşa erer.⁴⁶⁴

⁴⁶² Beyhakî, *el-Câmi li Şuabi'l-Îmân*, VII, 93.

⁴⁶³ Tirmizî, *Sıfatu'l-Kıyâme*, 50.

Hadis: (7/285)

قال عليه السلام: سكوت العالم شين وكلامه زين وكلام الجاهل شين وسكوته زين.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlimin susması ayıptır, konuşması güzeldir. Cahilin konuşması ayıptır, susması güzeldir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

34. Bab: Çok Yemek ve Çok Uyumaktan Menetme**Hadis: (1/286)**

قال النبي صلى الله عليه وسلم: ثلاثة تورث القلب قسوة حب النوم وحب الأكل وحب الراحة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Üç şey kalbi merhametsiz yapar. Uyku sevgisi, yemek sevgisi ve rahatı sevgisidir.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (2/287)

قال عليه السلام: من شبع في الدنيا جاع يوم القيامة، ومن جاع في الدنيا شبع يوم القيامة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim dünyada doyarsa, Kıyamet günü acıktır. Kim de dünyada acıkırsa, Kıyamet günü doyar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/288)

قال عليه السلام: من أكل فوق الشبع أكل حراما.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim doyduğu halde üzerine yerse, haram yemiş olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/289)

قال عليه السلام: الجوع مخ العبادة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Açlık ibadetin özüdür.”

Bu hadis değil, Kâsım b. Osman el-Cû'î (v. 248/862)'nin sözüdür.⁴⁶⁵ Kâsım b. Osman, Ebû Abdülmelik el-Abdî ed-Dımeşkî'dir. Muhaddis, tasavvuf şeyhidir. O Süfyân b. Uyeyne, Velid b. Müslim, Ca'fer b. Avn el-Amrî gibi zevatları dinlemiştir. Ebû Hâtim (v. 277/890), onu *sadûk*⁴⁶⁶ olduğunu söylemiştir.⁴⁶⁷

Hadis: (5/290)

قال عليه السلام: أقر بكم مني يوم القيامة أطولكم جوعا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Kıyamet günü bana en yakın olanınız, uzun süre aç kalanınızdır."

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/291)

قال عليه السلام: من كثر طعامه كثر سقامه ومن قل غذاؤه قل داؤه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Kim yemeğini çoğaltırsa, hastalığını çoğaltır. Kim de öğle yemeğini azaltırsa, hastalığı azalır."

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/292)

قال عليه السلام: سبعة لا تشبع من سبعة العين من النظر والانثي من الذكر والارض من المطر والسمع من الخبر وطالب علم من العلم وطالب الدنيا من الدنيا والأدم من اومره⁴⁶⁸

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Yedi şey yedi şeyden bıkmaz, göz bakmaktan, kadın erkekten, yer yağmurdan, duymak haberden, ilim talebesi ilimden, dünyaya talip olan dünyadan ve ..."

Hadisi ziyadesiz Taberânî (v. 360/970), Hz. Aişe'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

⁴⁶⁵ Ebû Nuaym, a.g.e., IX, 323.

⁴⁶⁶ "Ta'dîlin, Zehebî ve Irâkî'ye göre üçüncü, Sehâvî'ye göre beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir siğa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis yazılır ve araştırılır." Bkz. Aydınlı, a.g.e., 261.

⁴⁶⁷ Zehebî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk., Şuayb el-Arnâvût-Muhammed Nuaym el-Arkasûsî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1983, XII, 77.

⁴⁶⁸ Metindeki bu iki kelimenin ne anlama geldiğini çıkaramadık, fakütedeki öğretim görevleriyle de danıştık. Kaynaklarda da geçmiyor.

حدثنا موسى بن جمهور نا أبو تقي هشام بن عبد الملك الحمصي ثنا عبد السلام بن عبد القدوس عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة رضي الله عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أربع لا يشبعن من أربع عين من نظر وأرض من مطر وأنتى من ذكر وعالم من علم.

Müellif dedi ki; bize Mûsâ b. Cumhûr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Takî Hişâm b. Abdulmelik el-Hımsî rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdusselâm b. Abdulkuddûs, Hişâm b. Urve'den rivayet etti, o da babasından, o da Aişe'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Dört şey dört şeyden bıkmaz. Göz bakmaktan, yer yağmurdan, kadın erkekten ve âlim ilimden.*”⁴⁶⁹

İbn Adî (v. 365/976), hadis *münker* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁷⁰ İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), hadis *lâ yesıhu* demiştir.⁴⁷¹

Hadis: (8/293)

قال عليه السلام: لا يشبع ابن ادم إلا من التراب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “*Adem oğlu ancak toprağa doyar.*”

Hadisi bazı kelime fark ve ziyadesiyle Buhârî (v. 256/869) ve Müslim (v. 261/874) Enes b. Mâlik'ten gelen tariklerle rivayet etmişlerdir. Hadis *muttefekun aleyh*'tir. Buhârî'deki sened ve metni şöyledir:

حدثنا عبد العزيز بن عبد الله حدثنا إبراهيم بن سعد عن صالح عن ابن شهاب قال أخبرني أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لو أن لابن آدم واديا من ذهب أحب أن يكون له واديان ولن يملأ فاه إلا التراب ويتوب الله على من تاب.

Müellif dedi ki; bize Abdulazîz b. Abdullah rivayet etti, o da dedi ki; bize İbrâhîm b. Sa'd, Sâlih'ten rivayet etti, o da İbn Şihâb'dan rivayet etti, İbn Şihâb şöyle demiştir: Bana Enes b. Mâlik verdi ki, Rasûlullah (s.) şöyle buyurmuştur: “*Adem oğlunun altından bir vadisi olsa o kendisinin iki vadisi olmasını ister. Onun ağzını topraktan başka bir şey asla dolduramaz. Allah tövbe edenin tövbesini kabul eder.*”⁴⁷²

Hadis: (9/294)

قال عليه السلام: لا صحة مع كثرة نوم وطعام.

⁴⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, IX, 125.

⁴⁷⁰ İbn Adî, a.g.e., VII, 23.

⁴⁷¹ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, I, 385.

⁴⁷² Buhârî, Rikâk, 10; Müslim, Zekât, 116.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Çok uyumak ve çok yemekte sıhhat yoktur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

35. Bab: Gülmekten Menetme

Hadis: (1/295)

قال عليه السلام: الضحك يميت القلب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Gülmek kalbi öldürür.”

Bir hadisin son kısmıdır. Hadisi Tirmizî (v. 279/892), Ebû Hüreyre'den gelen senedle rivayet etmiştir:

حدثنا بشر بن هلال الصواف البصري حدثنا جعفر بن سليمان عن أبي طارق عن الحسن عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من يأخذ عني هؤلاء الكلمات فيعمل بهن أو يعلم من يعمل بهن فقال أبو هريرة فقلت أنا يا رسول الله فأخذ بيدي فعد خمسا وقال: اتق المحارم تكن أعبد الناس وأرض بما قسم الله لك تكن أغنى الناس وأحسن إلى جارك تكن مؤمنا وأحب للناس ما تحب لنفسك تكن مسلما ولا تكثر الضحك فإن كثرة الضحك تميت القلب.

Müellif dedi ki; bize Bişr b. Hilâl Sevvâf el-Basrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ca'fer b. Süleymân, Ebû Târik'ten rivayet etti, o da Hasan'dan, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Şu birkaç kelimeyi benden alarak kim onlarla amel eder veya onları amel edecek bir insana öğretir?*” Ebû Hüreyre diyor ki: “*Ben ya Rasûlullah!*” dedim. Bunun üzerine elimi tuttu ve beşe sayarak şöyle buyurdu: “*Haram şeylerden sakın ki, insanların en çok ibadet edeni olasın, Allah'ın sana ayırdığına razı ol ki, insanların en zengini olasın. Komşuna iyilik et ki, (kamil) mümin olasın. Kendin için sevdiğini insanlar için de sev ki, (kamil) Müslüman olasın. Gülmeyi çoğaltma, çünkü çok gülmek kalbi öldürür.*”⁴⁷³

Tirmizî, bu hadisin *garîb* olduğunu belirtmiştir.

Hadis: (2/296)

قال عليه السلام: الضحك في المسجد يورث الظلّة في القبر.

⁴⁷³ Tirmizî, Zühhd, 2.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Mescitte gülmek kabirde karanlığı getirir.”

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Enes b. Mâlik'ten tahriç etmiştir. “*يورث* (getirir)” ziyadesi yoktur.⁴⁷⁴ el-Albânî (v. 1999), hadis *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur. Senesinde Osman b. Abdullah el-Kureşî geçtiğini ve İbn Adî (v. 365/976)'nin onun sika ravilerden mevzu rivayetler rivayet ettiğini belirten hükmünü de aktarmıştır.⁴⁷⁵

Hadis: (3/297)

قال عليه السلام: من ضحك فقههة فقد نسي بابا من العلم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim kahkahayla gülerse, ilimden bir bölümünü unuttur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/298)

قال عليه السلام: من ضحك فقههة فقد مچ من العلم مجة من بكى كثيرا في الدنيا ضحك كثيرا في الآخرة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim kahkahayla gülerse, ilimden yararsız diye bir şeyi atmış olur. Kim dünyada çok ağlarsa, ahirette çok güler.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (5/299)

قال عليه السلام: من ضحك فقههة لعنه الجبار من فوق عرشه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim kahkahayla gülerse, Mutlak Kudret Sahibi olan Allah arşının üstünden o kimseyi lanet eder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/300)

قال عليه السلام: من ضحك كثيرا في الدنيا بكى كثيرا في الآخرة، ومن ضحك كثيرا استحق به النار.

⁴⁷⁴ ed-Deylemî, a.g.e., II, 431.

⁴⁷⁵ el-Albânî, a.g.e., VIII, 285. Ayrıca bkz. İbn Adî, a.g.e., VI, 301.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim dünyadayken çok gülerse, ahirette çok ağlar. Kim de çok gülerse, bundan dolayı Cehennemi hak eder.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/301)

قال عليه السلام: من تكلم بكلمة حتى ضحك بها جلسائه عذبه الله في النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kelime söyler ve dostları ona gülerse, Allah o kimseyi Cehennemde azap eder.”

Hadisi farklı lafızlarla İbn Hanbel (v. 241/855), Ebû Hüreyre'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا علي بن إسحاق قال أخبرنا عبد الله أخبرنا الزبير بن سعيّد فذكر حديثاً عن صفوان بن سليم قال وحدث صفوان بن سليم أيضاً عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إن الرجل ليتكلم بالكلمة يضحك بها جلساءه يهوي بها من أبعد من الثريا.

Müellif dedi ki; bize Ali b. İshâk rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah rivayet etti, o da dedi ki; bize Zübeyir b. Sa'îd rivayet etti. O Safvân b. Süleyim'den bir hadis zikretti. Yine Safvân b. Süleyim, Atâ b. Yesâr'dan rivayet etti, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Kişi kelime söyler ve o kelimedden dolayı dostlarını güldürürse, o kelime sebebiyle o kimse Süreyya yıldızından daha uzağa atılmış olur.”⁴⁷⁶

Şuayb el-Arnût, hadis *hasen liğayrih* demiş ve bu isnadın Zübeyir b. Sa'îd (v. 150/767 sonrası)'den dolayı *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁴⁷⁷

Hadis: (8/302)

قالت الصحابة رضي الله عنهم: ضحك الأنبياء تبسم وضحك الشيطان فهقهة.

Sahabiler (Allah onlardan razı olsun) şöyle demişlerdir: “Peygamberlerin gülüşü tebessümdür. Şeytanın gülüşü ise kahkahadır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

⁴⁷⁶ İbn Hanbel, *el-Müsned*, II, 402.

⁴⁷⁷ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XV, 121, 1. dipnot. Ayrıca bkz. İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzib*, III, 315.

36. Bab: Hasta Ziyaretinin Fazileti
Hadis: (1/303)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: عيادة المريض أول يوم فريضة وما بعده تطوع.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hasta ziyareti birinci gün farzdır, ondan sonra ise nafiledir.”

Hadisi bazı kelime farkıyla Taberânî (v. 360/970), İbn Abbâs’tan gelen senedle *mevkûf* olarak rivayet etmiştir. İsnad ve metni şöyledir:

حدثنا محمد بن عثمان بن أبي شيبة ثنا عبادة بن زياد الأسدي ثنا يحيى بن العلاء عن علي بن عروة عن عمرو بن دينار عن ابن عباس قال: عيادة المريض أول يوم سنة وبعد ذلك تطوع.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Osman b. Ebû Şeybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Ubâde b. Ziyâd el-Esedî rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Alâ, Ali b. Urve’den rivayet etti, o da Amr b. Dînâr’dan, o da İbn Abbâs’tan rivayet etti. İbn Abbâs şöyle demiş: “Hasta ziyareti birinci günü sünnettir, ondan sonra ise nafiledir.”⁴⁷⁸

Taberânî, hadisi ikinci ayrı bir senedle de *el-Mu’cemu’l-Evsat*’da rivayet etmiştir.⁴⁷⁹

Heysemî (v. 807/1404), senedlerin birinde Ali b. Urve var demiş ve o *zayıf* ve *metrûk* olduğunu belirtmiştir. Ali b. Urve ed-Dîmeşkî el-Kureşî’dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *leyse bişey* demiş, Buhârî (v. 256/869) *mechûl* hükmünü vermiştir. Ebû Hâtim (v. 277/890), *metrûku’l-hadîs*⁴⁸⁰ demiştir. İbn Hibbân (v. 354/965), *yeda’u’l-hadîs* hükmünü vermiştir.⁴⁸¹ Diğer senedinde ise Nadr Ebû Ömer geçtiğini söylemiş ve hadis *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁸² Nadr b. Arabî el-Bâhilî (v. 168/784)’dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *sika* demiş, Ebû Hâtim (v. 277/890) ve İbn Hacer (v.

⁴⁷⁸ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, XI, 92.

⁴⁷⁹ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, IX, 143.

⁴⁸⁰ “Metrûk (ravi) manasına kullanılır. Metrûk ise: 1. İttihâm bi’l-Kizb, Kesretu’l-Galat, Fısk, Fartu’l-Gaflet gibi cerh sebebiyle tenkid edilen ravinin tek başına rivayet ettiği hadis; 2. İttihâm bi’l-Kizb’le cerhedilen ravinin, dinin zaruri kaidelerine muhalif olmayan rivayeti (Muhalif olursa Mevzu adını alır.); 3. Sika olduğu hiç belirtilmediği halde bir cerh sebebiyle cerhedilmiş olan ravi. Bu ravi; Zehebî ve Sehâvî’ye göre cerhin üçüncü, Irâkî’ye göre ikinci İbn Hacer’in *Takrîb*’deki tertibine göre onuncu mertebesindedir. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis hiçbir suretle alınmaz.” Bkz. Aydınlı, a.g.e., 181.

⁴⁸¹ Mizzî, a.g.e., XXI, 69-70.

⁴⁸² Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, II, 296.

852/1448) *lâ be'se bih* hükmünde bulunmuşlardır.⁴⁸³ Hadisin birinci senedle rivayet edileni *zayıf*, ikincisi ise *hasen* olduğu anlaşılmaktadır.

es-Sehâvî (v. 902/1496), hastayı birinci günü ziyaret etmekle kast edilenin ilk gidiş ihtimali olabileceğini ifade etmiştir.⁴⁸⁴ Yani biri hastalandığında kişinin ilk gidişi sünnet, ondan sonraki gidişleri nafiledir. el-Aclûnî (v. 1162/1652) de, Hz. Peygamber (s.)'in hastanın birinci günü ziyaret edilmesini istemesi, vurgulamak için olabileceğini belirtmiştir. Öyle olmasa bile hasta ziyareti mutlak bir sünnet olduğunu da beyen etmiştir.⁴⁸⁵

Hadis: (2/304)

قال عليه السلام: لا تجب عيادة المريض إلا بعد ثلاثة أيام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hastayı üç gün sonra ziyaret etmek gerekir.”

Hadisi bazı kelime farkıyla İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Ebû Hüreyre'den gelen tarikle rivayet etmiştir:

أنبأنا أبو القاسم بن السمرقندي أنبأنا ابن مسعدة أنبأنا حمزة بن يوسف أنبأنا أبو أحمد بن عدى حدثنا محمد بن أحمد الرسعنى حدثنا أحمد بن الفضل الدهقان حدثنا نصر بن حماد الوراق عن روح بن غطيف عن الزهري عن سعيد ابن المسيب عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لا يعاد المريض إلا بعد ثلاث.

Müellif dedi ki; bize Ebu'l-Kâsım b. es-Semerkanî rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Mes'ade rivayet etti, o da dedi ki; bize Hamza b. Yûsuf rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ahmed Adî rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Ahmed er-Res'anî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Fadıl Dihkân rivayet etti, o da dedi ki; bize Nasır b. Hemmâd Varrâk, Revh b. Ğutayf'tan rivayet etti, o da Zührî'den, o da Sa'îd b. Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Hasta üç gün sonra ziyaret edilir.”⁴⁸⁶

⁴⁸³ İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, X, 442-443; *Takrîbu't-Tehzîb*, 1002.

⁴⁸⁴ es-Sehâvî, a.g.e., 294.

⁴⁸⁵ el-Aclûnî, a.g.e., II, 76.

⁴⁸⁶ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, III, 490-491.

İbu'l-Cevzî, hadis *lâ yesıhhu* değerlendirmesinde bulunmuştur. Suyûtî (v. 911/1505) de *lâ yesıhhu* demiştir.⁴⁸⁷ el-Albânî (v. 1999), *mevzu* hükmünü vermiştir.⁴⁸⁸

Hadis: (3/305)

قال عليه السلام: من عاد مريضا صالحا خرج منه سبعون ألف ملك يستغفرون له حتى يرجع من بيت المريض ويدخل بيته.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim salih bir hastayı ziyaret ederse, yetmiş bin melek onun için istiğfarda bulunurlar ta ki, hastanın evinden kendi evine dönünceye kadar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (4/306)

قال عليه السلام: عايد المريض يخوض في رحمة الله تعالى فإذا جلس غفر له.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hastayı ziyaret eden Allah Teâlâ'nın rahmetine dalar, eğer oturursa bağışlanır.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadelerle İbn Hanbel (v. 241/855), Ebû Ümâme'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا علي بن إسحاق أخبرنا عبد الله يعني ابن المبارك أخبرنا يحيى بن أيوب عن عبيد الله بن زحر عن علي بن يزيد عن القاسم عن أبي أمامة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: عائد المريض يخوض في الرحمة، ووضع رسول الله صلى الله عليه وسلم يده على ورکه ثم قال: هكذا مقبلا ومدبرا وإذا جلس عنده غمرته الرحمة.

Müellif dedi ki; bize Ali b. İshâk rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah yani İbnü'l-Mübârek rivayet etti, o da dedi bize Yahyâ b. Eyyûb, Ubeydullah b. Zehr'den rivayet etti, o da Ali b. Yezîd'den, o da Kâsım'dan, o da Ebû Ümâme'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Hastayı ziyaret eden rahmete dalar.” Ebû Ümâme anlatıyor: Rasûlullah (s.) elini baldırının üzerine koyarak önünden ve sonundan şöyle dedi: “Eğer hastanın yanında oturursa, rahmet onu kaplar.”⁴⁸⁹

⁴⁸⁷ Suyûtî, *el-Âlâ 'i'l-Mesnû'a*, II, 403.

⁴⁸⁸ el-Albânî, a.g.e., I, 277.

⁴⁸⁹ İbn Hanbel, *el-Müsned*, V, 268.

Şuayb el-Arnaût, isnadı *da'îf cidden* olduğunu belirtmiştir. Çünkü Ubeydullah b. Zehr'le Ali b. Yezîd (v. 110/728 sonrası) *zayıf* demiştir.⁴⁹⁰

Hadis: (5/307)

قال عليه السلام: عيادة المريض أشد على المريض أن يضع أحدكم يده على جبهته فيسال كيف هو وتام تحيتكم بينكم المصافحة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Hasta ziyareti, sizden biriniz elini hastanın alınına koyarak nasıl olduğunu sorması onu güçlendirir. Aranızdaki selamlaşmanın kemali de el sıkışmaktır.”

Hadisi bazı kelime farkıyla Tirmizî (v. 279/892), Ebû Ümâme'den gelen şu tarikile rivayet etmiştir:

حدثنا سويد بن نصر أخبرنا عبد الله أخبرنا يحيى بن أيوب عن عبيد الله بن زحر عن علي بن يزيد عن القاسم أبي عبد الرحمن عن أبي أمامة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: قال تمام عيادة المريض أن يضع أحدكم يده على جبهته أو قال على يده فيسأله كيف هو وتام تحياتكم بينكم المصافحة.

Müellif dedi ki; bize Süveyd b. Nasır rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah rivayet ettiler, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Eyyûb, Ubeydullah b. Zehr'den rivayet etti, o da Ali b. Yezîd'den, o da Kâsım Ebû Abdurrahmân'dan, o da Ebû Ümâme'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Hasta ziyaretinin kemali, sizden birinizin elini hastanın alınına (ravi dedi ki) veya elinin üstüne koyarak onun nasıl olduğunu sormasıdır. Aranızdaki selamlaşmaların kemali de el sıkışmaktır.”⁴⁹¹

Tirmizî, bu isnad *leyse bi'l-kavî* değerlendirmesinde bulunmuştur. Ali b. Yezîd *zayıf* demiştir. Ali b. Yezîd el-Hânî eş-Şâmî (v. 110/728 sonrası)'dir. Buhârî (v. 256/869), *münkerü'l-hadîs* demiş, Nesâî (v. 303/915) *leyse bisika* hükmünü vermiştir. Dârakutnî (v. 385/995), *metrûk* demiştir.⁴⁹² Rivayetin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

37. Bab: Ölümü Hatırlama

Hadis: (1/308)

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الموت جسر يوصل الحبيب إلى الحبيب.

⁴⁹⁰ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XXXVI, 647, 3. dipnot. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., XIX, 36-37; XXI, 178.

⁴⁹¹ Tirmizî, *İsti'zân*, 31.

⁴⁹² Zehebî, *Mizânu'l-İtidâl*, IV, 81.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölüm köprüdür. Sevgilini sevgiliye ulaştırır.”

Bu bir hadis değildir. Suyûtî (v. 911/1505), Hayyân b. Esved’in sözü olarak aktarmıştır.⁴⁹³

Hadis: (2/309)

قال عليه السلام: الموت أربعة موت العلماء وموت الأمراء وموت الأغنياء وموت الفقراء. فموت العلماء ثلثة وموت الأغنياء حسرة وموت الأمراء فتنة وموت الفقراء راحة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölüm dört çeşittir. Âlimlerin ölümü, emirlerin ölümü, zenginlerin ölümü, fakirlerin ölümü. Âlimlerin ölümü boşluktur. Zenginlerin ölümü üzüntüdür. Emirlerin ölümü fitnedir. Fakirlerin ölümü rahattır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/310)

قال عليه السلام: إن أولياء الله لا يموتون وإنما ينقلون من دار إلى دار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’ın velileri ölmezler, fakat onlar bir yerden başka bir yere nakledilir.”

Aliyyu’l-Kârî (v. 1014/1605), *Mirkât*’ta “قيل (denildi)” diyerek bu sözü zikretmiştir. “إنما (fakat)” kelimesi yerine “لكن (ancak)” kelimesi geçmektedir.⁴⁹⁴ Hz. Peygamber (s.)’den hadis olarak rivayet edilmemiştir.

Hadis: (4/311)

قال عليه السلام: الموت راحة المؤمن.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölüm müminin rahatıdır.”

İbnü’l-Esîr (v. 606/1209), hadis diyerek *en-Nihâye fî Garîbi’l-Eser*’inde zikretmiştir.⁴⁹⁵ Ancak hadisin sened ve sıhhati konusunda bir bilgi tespit edilememiştir.

⁴⁹³ Suyûtî, *Şerhu’s-Sudûr bi Şerhi Hâli’l-Mevtâ ve’l-Kubûr*, Dâru’l-Mudnâ, Cidde, 1985, 16.

⁴⁹⁴ Aliyyu’l-Kârî, *Mirkâtü’l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkâti’l-Mesâbih*, el-Matbaatu’l-Meymeniyeye, Kahire, 1309, II, 212.

⁴⁹⁵ İbnü’l-Esîr, Ebu’s-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Muhammed el-Cezerî, *en-Nihâye fî Garîbi’l-Eser*, el-Matbaatu’l-Hayriyye, Kahire, 1322, I, 133.

Hadis: (5/312)

قال عليه السلام: موت العلماء ثلثة في الدين.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlimlerin ölümü, dinde bir boşluktur.”

Hadisi aynı lafızlarla bulamadık, ancak hadisi bazı kelime farkı ve ziyadeleriyle ed-Deylemî (v. 509/1115), Hz. Aişe'den tahriç etmiştir:

موت العالم ثلثة في الإسلام لا يسدها اختلاف الليل والنهار.

*“Âlimin ölümü İslâm'da (açılmış) bir boşluktur. Gece ve gündüz birbiri ardınca geldiği sürece onu hiçbir şey kapatmaz.”*⁴⁹⁶

el-Albânî (v. 1999), hadis mevzu değerlendirmesinde bulunmuştur. İsnadında Muhammed b. Abdulmelik el-Ensârî var demiş ve İbn Hanbel (v. 241/855) onun hakkında *kezzâb* dediğini belirtmiştir.⁴⁹⁷

Hadis: (6/313)

قال عليه السلام: إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Adem oğlu vefat ettiği zaman üç amel hariç amelleri kesilir. Sadakayı cariye, kendisinden faydalanılan ilim, dua eden salih bir evlattır.”

Hadisi Müslim (v. 261/874), Ebû Hüreyre'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة يعني بن سعيد وابن حجر قالوا حدثنا إسماعيل هو بن جعفر عن العلاء عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له.

Müellif dedi ki; bize Yahyâ b. Eyyûb ve Kuteybe yani İbn Sa'îd ve İbn Hucr rivayet ettiler, onlar dedi ki; bize İsmâîl, o İbn Ca'fer, Alâ'dan rivayet etti, o da babasından, o da Ebû Hüreyre'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*İnsan*

⁴⁹⁶ ed-Deylemî, a.g.e., IV, 149.

⁴⁹⁷ el-Albânî, a.g.e., X, 199. Ayrıca bkz. Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, V, 77.

vefat ettiği zaman üç amel hariç amelleri kesilir. Sadakayı cariye, kendisinden faydalanılan ilim ve kendisine dua eden salih bir evlattır.”⁴⁹⁸

Hadis: (7/314)

قال عليه السلام: أكثروا ذكر هادم اللذات، قيل: يا رسول الله! وما هادم اللذات؟ قال: الموت الموت الموت ثلاث مرات.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Lezzetleri yıkandı çokça hatırlayın. Denildi ki: Ya Rasûlullah lezzetleri yıkan nedir? Dedi ki: Ölüm diye üç kere tekrarladı.”

Hadisi bazı kelime farkıyla ve ziyadesiz Ebû Nuaym (v. 430/1038), Hz. Ömer b. Hattâb’dan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا أبو زيد محمد بن جعفر بن علي المنقري بالكوفة ثنا علي بن العباس البجلي ثنا جعفر بن محمد بن الحسين الزهري ثنا عبد الملك بن يزيد ثنا مالك ابن أنس عن يحيى بن سعيد عن سعيد بن المسيب عن عمر بن الخطاب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أكثروا ذكر هادم اللذات قلنا: يا رسول الله! وما هادم اللذات؟ قال: الموت.

Müellif dedi ki; bize Kûfe’de Ebû Zeyd Muhammed b. Ca’fer b. Ali el-Minkerî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. Abbâs el-Becelî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ca’fer b. Muhammed b. Hüseyin ez-Zührî rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdumelik b. Yezîd rivayet etti, o da dedi ki; bize Mâlik b. Enes, Yahyâ b. Sa’îd’dan rivayet etti, o da Sa’îd b. Müseyyeb’dan, o da Ömer b. Hattâb’dan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Lezzetleri yıkandı çokça hatırlayın.” Ömer b. Hattâb: “Biz Ya Resûlallah! Lezzetleri yıkan nedir? dedik.” Rasûlullah (s.) buyurdular ki: “Ölüm.”⁴⁹⁹

Ebû Nuaym, hadis *garîb* değerlendirmesinde bulunmuştur. Hadisi ziyadesiz Nesâî (v. 303/915) de Ebû Hüreyre’den gelen senedle rivayet etmiştir. Metni şöyledir:

أكثروا ذكر هادم اللذات.

“Lezzetleri yıkandı çokça hatırlayın.”⁵⁰⁰

Şuayb el-Arnaût isnadı *hasen* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ Müslim, Vasıyye, 14.

⁴⁹⁹ Ebû Nuaym, a.g.e., VI, 355.

⁵⁰⁰ Nesâî, Cenâiz, 3.

⁵⁰¹ Nesâî, Cenâiz, 3.

Hadis: (8/315)

قال عليه السلام: كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل وعد نفسك من أهل القبور.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Dünyada bir garip gibi yabancı gibi hatta bir yolcu gibi ol. Kendini kabir halkından biri gibi kabul et.”

Hadisi ziyadeyle Tirmizî (v. 279/892), İbn Ömer’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا محمود بن غيلان حدثنا أبو أحمد حدثنا سفيان عن ليث عن مجاهد عن ابن عمر قال أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم ببعض جسدي فقال: كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل وعد نفسك في أهل القبور فقال لي ابن عمر إذا أصبحت فلا تحدث نفسك بالمساء وإذا أمسيت فلا تحدث نفسك بالصباح وخذ من صحتك قبل سقمك ومن حياتك قبل موتك فإنك لا تدري يا عبد الله ما اسمك غدا.

Müellif dedi ki; bize Mahmûd b. Ğeylân rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Ahmed rivayet etti, o da dedi ki; bize Süfyân, Leys’ten rivayet etti, o da Mücâhid’den, o da İbn Ömer’den rivayet etti. İbn Ömer şöyle demiştir: Rasûlullah (s.) vücudumun bir yanından tutarak şöyle buyurdu: “*Dünyada bir garip gibi yabancı gibi hatta bir yolcu gibi ol! Kendini kabir halkından biri gibi kabul et.*” Mücâhid anlatıyor, İbn Ömer bana şöyle dedi: “*Sabaha çıktığında akşama çıkacağından söz etme, hastalığından önce sağlığından, ölümünden önce hayatından istifade ederek hazırlık yap. Ey Abdullah yarın isminin (mutlu mu bedbaht mı) olacağını bilemezsin.*”⁵⁰²

el-Albânî (v. 1999), hadisin *sahîh* olduğunu belirtmiştir.⁵⁰³

Hadis: (9/316)

قال عليه السلام: إذا مات العالم بكت السموات والأرض عليه سبعين عاما.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Âlim öldüğü zaman gökler ve yer onun için yetmiş yıl ağlarlar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (10/317)

قال عليه السلام: من لم يحزن لموت العالم فهو منافق.

⁵⁰¹ İbn Hanbel, *el-Müsned*, XIII, 301, 2. dipnot.

⁵⁰² Tirmizî, *Zühd*, 25.

⁵⁰³ Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, 527.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim âlimin ölümüne üzülmezse, o münafıktır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (11/318)

قال عليه السلام: ارحموا ثلاثا عزيز قوم ذل وغنى قوم افتقر وعالم ابتلى بين الجهال.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Üç kişiye acıyın, rezil olan kavmin şerefli olanına, fakirleşen kavmin zenginine ve cahillerin arasında imtihan edilen âlime.”

Hadisi İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

أنبأنا محمد بن عبد الملك قال أنبأنا الحسن بن علي عن الدارقطني عن أبي حاتم قال حدثنا ابن قتيبة قال حدثنا يوسف بن هاشم قال حدثنا يزيد بن أبي الزرقاء قال حدثني عيسى بن طهمان عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ارحموا من الناس ثلاثة عزيز قوم ذل وغنى قوم افتقر وعالما بين الجهال.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Abdülmelik rivayet etti, o da dedi ki; bize Hasan b. Ali, Dârakutnî'den rivayet etti, o da Ebû Hâtîm'den rivayet etti, o da dedi ki; bize İbn Kuteybe rivayet etti, o da dedi ki; bize Yûsuf b. Hâşim rivayet etti, o da dedi ki; bize Yezîd b. Ebu'z-Zerkâ rivayet etti, o da dedi ki; bana İsa b. Tahmân, Enes b. Mâlik'ten rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “İnsanlardan üç kimseye acıyın. Rezil olan kavmin şerefli olanına, fakirleşen kavmin zenginine ve cahillerin arasındaki âlime.”⁵⁰⁴

İbnü'l-Cevzî, hadisin *mevzu* olduğunu belirtmiştir. Suyûtî (v. 911/1505) de *mevzu* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵⁰⁵

38. Bab: Kabir ve Korkuları

Hadis: (1/319)

قال النبي عليه الصلاة والسلام: القبر روضة من رياض الجنة أو حفرة من حفر النار.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçedir veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur.”

⁵⁰⁴ İbnü'l-Cevzî, *Kitâbu'l-Mevdûât*, I, 387.

⁵⁰⁵ Suyûtî, *el-Âlâ'i'l-Mesnû'a*, I, 211.

Uzunca bir hadisin son kısmıdır. Hadisi Tirmizî (v. 279/892), Ebû Sa'îd'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن أحمد بن مدوية حدثنا القاسم بن الحكم العرنى حدثنا عبيد الله بن الوليد الوصافي عن عطية عن ابي سعيد قال دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم مصلاه فرأى ناسا كأنهم يكتشرون قال: إما إنكم لو أكثرتم ذكر هادم اللذات لشغلكم عما أرى الموت فأكثروا من ذكر هادم اللذات الموت فإنه لم يأت على القبر يوم إلا تكلم فيه فيقول أنا بيت الغربية وأنا بيت الوحدة وأنا بيت التراب وأنا بيت الدود فإن دفن العبد المؤمن قال له القبر مرحبا وأهلا أما إن كنت لأحب من يمشي على ظهري إلي فأذ وليتك اليوم وصرت إلي فستري صنيعي بك قال فيتسع له مد بصره ويفتح له باب إلى الجنة وإذا دفن العبد الفاجر أو الكافر قال له القبر لا مرحبا ولا أهلا أما إن كنت لأبغض من يمشي على ظهري إلي فإذا وليتك اليوم وصرت إلي فستري صنيعي بك قال فيلتئم عليه حتى تلتقي عليه وتختلف أضلاعه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم بأصابعه فأدخل بعضها في جوف بعض قال ويقيض الله له سبعين تينا لو أن واحدا منها نفخ في الأرض ما أنبتت شيئا ما بقيت الدنيا فينهشنه ويخدشنه حتى يفضي به الحساب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنما القبر روضة من رياض الجنة أو حفرة من حفر النار.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Ahmed Meddûye rivayet etti, o da dedi ki; bize Kâsım b. Hakem el-Urenî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ubeydullah b. Velîd el-Vessâfi, Atıyye'den rivayet etti, o da Ebû Sa'îd'den rivayet etti: *Rasûlullah (s.) namazgaha girdi ve bazı insanların dişleri görünecek derecede güldüklerini gördü ve şöyle buyurdu: "Ne var ki sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız. Öyleyse tüm lezzetleri yok edip kesen, ölümü çok hatırlayın. Kabir her gün şöyle diyerek konuşur: "Ben yalnızlık eviyim, ben tek kişilik evim, ben toprak eviyim, ben kurtçukların eviyim!" Mümin kul toprağa defnedildiğinde kabir ona şöyle diyecektir: "Merhaba, hoş geldin! Üzerimde yürüyenlerin en sevgilisi olduğuna göre bugün benim himayem altına girdin sana ne yapacağımı göreceksin!" Sonra o kabir, o kimse için gözünün görebildiği kadar genişleyecek ve Cennete doğru bir kapı açılacaktır. İsyancı ve kafir kul da kabre konulduğunda kabir ona şöyle diyecektir: "Sana rahat ve huzur yok, sen hoş vaziyette gelmedin bana, üzerimde yürüyenlerin en sevimsizi ve kızdığım biri olarak bana gelmiş durumdasın ve sana ne yapacağımı göreceksin." Rasûlullah (s.) şöyle devam etti: "Sonra kabir o kimseyi o derece sıkıştırır ki, kaburgaları birbirine geçer." Ebû Sa'îd dedi ki: "Rasûlullah (s.), parmaklarıyla bu durumu göstererek parmaklarını iç içe soktu ve şöyle buyurdu: "Sonra o kimseye yetmiş tane yılan musallat edilir ki, o yılanlardan biri toprağa üflese, o toprak dünya durdukça hiçbir şey bitirmez. Bu yılanlar onu, hesaba çekilinceye kadar, sokar ve ısırırlar,*

paramparça ederler.” Ebû Sa’îd şöyle dedi: “Rasûlullah (s.), şöyle buyurdu: “Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçe veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur.”⁵⁰⁶

Tirmizî, hadisin *garîb* olduğunu belirtmiştir. es-Sehâvî (v. 902/1496), hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵⁰⁷

Hadis: (2/320)

قال عليه السلام: القبر أول منزل من منازل الآخرة وآخر منزل من منازل الدنيا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kabir, ahiret konaklarından birinci konağı ve dünya konaklarından son konağıdır.”

Rivayeti farklı lafız ve ziyadeleriyle İbn Hibbân (v. 354/965) *Mecrûhîn*'de Ahmed b. Muhammed b. Mus'ab'ın hal tercümesinde tahriç etmiştir. İbn Hibbân, onun metinler uydurduğunu ve senedleri değiştirdiğini belirtmiştir. Ahmed b. Muhammed'in rivayet ettiği sened ve metni şöyledir:

قال وثنا عمي ثنا جدي ثنا مسلم بن قتيبة ابن مسلم عن أبيه قال خطبنا الحجاج بن يوسف فذكر القبر فقال: إنها بيت الوحشة وبيت الغربية وبيت الدود فما زال يقول بيت كذا حتى بكى، قال سمعت أمير المؤمنين مروان بن الحكم يقول في خطبته خطبنا أمير المؤمنين عثمان بن عفان فقال في خطبته: ما نظر رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى قبر إلا بكى فقلت: يا رسول الله إنك لتذكر النار والآخرة فلا تبكي ولا تذكر القبر إلا وتبكي؟ قال: يا عثمان ما نظرت إلى أفطع إلا والقبر أفطع منه إنها آخر منزل من منازل الدنيا وأول منزل من منازل الآخرة.

Ahmed b. Muhammed dedi ki; bize amcam rivayet etti, o da dedi ki; bize dedem rivayet etti, o da dedi ki; bize Müslim b. Kuteybe İbn Müslim, babasından bize rivayet etti. O şöyle demiş: Bize Haccâc b. Yûsuf hutbe okuyarak kabri zikretti, o şöyle dedi: “*Kabir üzüntünün evi, gurbetin evi, kurtun evi*” Haccâc ağlayıncaya kadar bu şekilde ev diye devam etti. Haccâc, müminlerin emiri Mervân b. Hakem'in hutbesinde şöyle dediğini işittim demiş: “*Bize müminlerin emiri Osman b. Affân hutbe okuyordu, hutbesinde şöyle dedi: “Rasûlullah (s.) ne zaman bir kabre bakarsa ağlardı. Ben şöyle dedim: “Ya Rasûlullah sen ahireti Cehennemini hatırladığında ağlamıyorsun da, kabri hatırladığında ağlıyorsun? Rasûlullah (s.) şöyle dedi: “Ey Osman ne zaman en korkunç*

⁵⁰⁶ Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyâme, 26.

⁵⁰⁷ es-Sehâvî, a.g.e., 302.

ürkütücü şeye bakarsam, kabir ondan daha korkunç gelir. Çünkü o dünya konaklarından en son konak ve ahiret konaklarından birinci konaktır."⁵⁰⁸

Ahmed b. Muhammed b. Amr b. Mus'ab b. Bişr b. Fadâle el-Mervezî (v. 323/934)'dir. Dârakutnî (v. 385/995), *yeda'u'l-hadîs* demiş, İbn Adî (v. 365/976) de münker hadisler rivayet ettiğini söylemiştir.⁵⁰⁹ Zehebî (v. 748/1347), hadis uydurmakla bilindiğini ifade etmiştir.⁵¹⁰ Rivayetin *mevzu* olduğu anlaşılmaktadır.

قال بعض العلماء: القبر باب لا بد فيه من الدخول والقبر منزل لا بد فيه من الدخول.

Bazı âlimler şöyle demiş: "Kabir, bir kapıdır, ona girmek kaçınılmazdır. Kabir, bir konaktır, ona girmek kaçınılmazdır"

Âlimlerin bu sözünü kaynaklarda bulamadık.

39. Bab: Ölü İçin Dövünmekten Menetme **Hadis: (1/321)**

قال النبي صلى الله عليه وسلم: النياحة على الميت من عمل أهل الجاهلية.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Ölü için dövünmek, cahiliye ehlin amelindedir."

Hadisi ziyadeyle İbn Mâce (v. 273/886), İbn Abbâs'tan gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن يحيى حدثنا محمد بن يوسف حدثنا عمر بن راشد اليمامي عن يحيى بن أبي كثير عن عكرمة عن ابن عباس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: النياحة على الميت من أمر الجاهلية فإن النائحة إن لم تتب قبل أن تموت فإنها تبعث يوم القيامة عليها سراويل من قطران ثم يعلى عليها بدرع من لهب النار.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Yahyâ rivayet etti, o da dedi ki; bize Muhammed b. Yûsuf rivayet etti, o da dedi ki; bize Ömer b. Râşid el-Yemâmî, Yahyâ b. Ebû Kesîr'den rivayet etti, o da İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: "*Ölü üzerine çılgınlıkla ağlamak, cahiliye dönemi işlerindedir. Ölen için bağırpıp çağırarak ağlayan bir kadın, ölmeden önce tövbe etmezse, gerçekten*

⁵⁰⁸ İbn Hibbân, *Kitâbu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ' ve'l-Metrûkîn*, thk., Mahmûd İbrâhîm Zâyed, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1992, I, 159-160.

⁵⁰⁹ İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, I, 290.

⁵¹⁰ Zehebî, *el-Muğnî*, I, 91.

üzerinde katrandan bir elbise sonra üzerine de ateşten bir gömlek giydirilmiş olduğu halde Kıyamet günü diriltilir.”⁵¹¹

Bûsîrî (v. 840/1436), senesinde Ömer b. Râşid var demiştir. Ömer b. Râşid Ebû Hafs el-Yemânî’dir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *zayıf* demiş, Nesâî (v. 303/915) de *leyse bisika* hükmünü vermiştir.⁵¹² İbn Hacer (v. 852/1448), *zayıf* demiştir.⁵¹³

Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (2/322)

قال عليه السلام: من فعل النباحة كان عدو الله والملائكة والناس أجمعين.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim ölü için feryadı figan ederse, Allah’ın, meleklerin ve tüm insanların düşmanı olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (3/323)

قال عليه السلام: يجي النائح يوم القيامة ينبح مثل الكلب.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölü için dövünen kimse Kıyamet günü köpek gibi havlayarak gelir.”

Hadisi aynı lafızlarla bulamadık, ancak mana olarak şu hadisi Taberânî (v. 360/970), Ebû Hüreyre’den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا محمد بن الفضل السقطي قال حدثنا سعيد بن سليمان قال حدثنا سليمان بن داود اليمامي عن يحيى بن ابي كثير عن ابي سلمة عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن هؤلاء النوائح يجعلن يوم القيامة صفين في جهنم صف عن يمينهم وصف عن يسارهم فينبحن على أهل النار كما ينبح الكلاب.

Müellif dedi ki; bize Muhammed b. Fadıl es-Sekatî rivayet etti, o da dedi ki; bize Sa’îd b. Süleymân rivayet etti, o da dedi ki; bize Süleymân b. Dâvûd el-Yemâmî, Yahyâ b. Ebû Kesîr’den rivayet etti, o da Ebû Seleme’den, o da Ebû Hüreyre’den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “Gerçekten bu ölünün arkasından dövünen kadınlar

⁵¹¹ İbn Mâce, Cenâiz, 51.

⁵¹² İbn Adî, a.g.e., VI, 27. Ayrıca bkz. Mizzî, a.g.e., XXI, 340-342.

⁵¹³ İbn Hacer, *Takrîbu’t-Tehzîb*, 818.

Kıyamet günü Cehennemde iki saf halinde yerleştirilirler. Bir saf sağlarından bir saf da sollarından. Onlar Cehennemdekilere köpeklerin havladığı gibi havlarlar.”⁵¹⁴

Heysemî (v. 807/1404), senesinde Süleymân b. Dâvûd el-Yemâmî var demiş ve onun *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁵¹⁵ Ebû Hâtim (v. 277/890), *da'ifu'l-hadîs* demiştir. Yahyâ b. Maîn (v. 233/847), *leyse bişey* hükmünde bulunmuş, Buhârî (v. 256/869) *münkerü'l-hadîs* demiştir. İbn Hibbân (v. 354/965), *zayıf* hükmünü vermiştir.⁵¹⁶ el-Albânî (v. 1999), hadis *çok zayıf* demiştir.⁵¹⁷

Hadis: (4/324)

قال عليه السلام: تخرج النائحة من قبرها شعئا غبرا عليها جلباب من لعنة الله وتضع يدها على رأسها وتقول وأويلاه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Ölü için dövünen kadın kabrinden saçları darmadağın toz kaplı olarak çıkar. Üzerinde Allah’ın lanetinden bir örtü vardır. Elini başına koyarak şöyle der vay halime!”

Hadisi farklı lafız ve ziyadeyle Suyûtî (v. 911/1505), *Câmi’u’l-Ehâdis*’te tahrîç etmiştir. Suyûtî, hadisi İbnü’n-Neccâr (v. 643/1245) *Târîhu Bağdâd*’da Mesleme b. Ca’fer’den, o da Hassân b. Humejd’den, o da Enes’ten rivayet ettiğini aktarmış ve el-Ezdî (v. 334/945-46)’nin, Mesleme b. Ca’fer hakkındaki *zayıf* hükmünü de aktarmıştır. Ayrıca Hassân b. Humejd *mechûl*’dür.⁵¹⁸ Rivayetin *çok zayıf* olduğu anlaşılmaktadır. *Câmi’u’l-Ehâdis*’teki metni şöyledir:

تخرج النائحة يوم القيامة من قبرها شعئا غبراء عليها درع من جرب وجلباب من لعنة واضعة يديها على رأسها تقول يا ويلتاه وملك يقول آمين ثم يكون من ذلك حظها النار.

“Ölü için dövünen kadın kabrinden saçları darmadağın toz kaplı olarak çıkar. Üzerinde ayıptan zırh ve lanetten örtü vardır. İki elini başına koyarak şöyle der: “Vay halime!” Melek: “Âmin!” der. Sonra bundan dolayı onun payı ateş olur.”⁵¹⁹

⁵¹⁴ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, VI, 110.

⁵¹⁵ Heysemî, *Mecma’u’z-Zevâid*, III, 14.

⁵¹⁶ İbn Ebî Hâtim, a.g.e., IV, 110-111; Zehebî, *Mizânu’l-İ’tidâl*, II, 392.

⁵¹⁷ el-Albânî, a.g.e., VII, 401.

⁵¹⁸ Zehebî, *Mizânu’l-İ’tidâl*, V, 233.

⁵¹⁹ Suyûtî, *Câmi’u’l-Ehâdis*, III, 570.

Hadis: (5/325)

قال عليه السلام: لعن الله النائحة والمستمعة والخارقة والسالقة والواشمة والمتوشمة والسلطاء والمرجاء⁵²⁰.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah, ölü için dövünen kadına, ona eşlik ederek onu dinleyip ağlayan kadına, elbisesini yırtan kadına, musibet esnasında bağırarak kadına, dövme yapan kadına, dövme yaptıran kadına, ... lanet etmiştir.”

Hadisi bazı farklı lafızlarla Beyhakî (v. 458/1065), İbn Ömer'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

حدثنا الإمام أبو الطيب سهل بن محمد بن سليمان رحمه الله إملأ ثنا أبو العباس محمد بن يعقوب الأصم ثنا أبو عتبة أحمد بن الفرغ ثنا بقية بن الوليد ثنا أبو عائد وهو عفير بن معدان ثنا عطاء بن أبي رباح أنه كان عند بن عمر وهو يقول: إن رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن النائحة والمستمعة والحالقة والسالقة والواشمة والموتشمة وقال ليس للنساء في اتباع الجنائز أجر.

Müellif dedi ki; bize imla olarak İmam Ebu't-Tayyib Sehl b. Muhammed b. Süleymân Allah ona merhamet etsin rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Abbâs Muhammed b. Ya'kûb Esamm rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Utbe Ahmed b. Ferec rivayet etti, o da dedi ki; bize Bekıyye b. Velîd rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Âiz, o Ufeyr b. Me'dân rivayet etti, o da dedi ki; bize Atâ b. Ebû Rebâh rivayet etti. Atâ, İbn Ömer'in yanındayken İbn Ömer şöyle demiş: “*Rasûlullah (s.), ölü için dövünen kadına, ona eşlik ederek onu dinleyip ağlayan kadına, güzellik için yüzünü traş eden kadına, musibet esnasında bağırarak kadına, dövme yapan kadına ve dövme yaptıran kadına lanet etti.*” Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “*Kadınlar için cenazeleri takip etmede ecir yoktur.*”⁵²¹

İbn Hacer (v. 852/1448), hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.⁵²²

Hadis: (6/326)

قال عليه السلام: من ناح عند المصيبة كتب اسمه في ديوان المنافقين.

⁵²⁰ Metindeki bu iki kelimenin kesin ne anlama geldiğini çıkaramadık. **سلطاء** sonu hemzeli olarak geldiğinde **سليط** kelimesinin çoğuludur. Bu eril için kullanılır. Anlamı da “küstah, sert dilli” demektir. Dişil için **سليطة** kullanılır, çoğulu da **سلانط** şeklindedir. Bkz. *el-Mu'cemu'l-Vasît*, “slt” md., Mektebetü'ş-Şurûki'd-Devliyye, Kahire, 2004, 443. İbn Manzûr (v. 711/1311), dişil için kullanılan **سليطة**'in diğer bir anlamının **صخابة** (bağırarak) olduğunu ifade etmiştir. Bkz. İbn Manzûr, a.g.e., “slt” md., VII, 320. **المرجاء** kelimesine gelince, kesin bir şey diyemeyiz. **مرج** filinin bir anlamının “insanların ırzlarına dil uzatan” olduğu belirtilmiştir. Bkz. *el-Mu'cemu'l-Vasît*, “mrc” md., 860.

⁵²¹ Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk., Muhammed Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003, IV, 105.

⁵²² İbn Hacer, *Telhisu'l-Habîr*, II, 139.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim musibet esnasında dövünürse, münafıkların divanında ismi yazılır.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/327)

قال عليه السلام: صوتان ملعونان في الدنيا والآخرة، صوت المزمرات عند النعمة وصوت الويل عند المصيبة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “İki ses dünya ve ahirette melundur. Nağmedeki nefesli saz çalgılarının sesi ve musibetteki keder sesi.”

Hadisi farklı lafızlarla Bezzâr (v. 292/905), Enes b. Mâlik'ten gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا عمرو بن علي حدثنا أبو عاصم حدثنا شبيب بن بشر البجلي قال سمعت أنس بن مالك يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: صوتان ملعونان في الدنيا والآخرة مزمارة عند نعمة ورنة عند معصية.

Müellif dedi ki; bize Amr b. Ali rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Âsım rivayet etti, o da dedi ki; bize Şebîb b. Bişr el-Becelî rivayet etti, o Enes b. Mâlik'in şöyle dediğini işittim demiş: “*Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: “İki ses dünya ve ahirette melundur. Nimet esnasında nefesli sazın sesi ve musibet esnasında çığlık sesi.”*⁵²³

Münzirî (v. 656/1258), ravilerin *sika* olduğunu belirtmiştir.⁵²⁴ Heysemî (v. 807/1404) de raviler hakkında *sika* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵²⁵ Münâvî (v. 1031/1622) ise senedi *sahîh* demiştir.⁵²⁶ Rivayetin *sahîh* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (8/328)

قال عليه السلام: من خرق جيباً أو خدش خداً أو أن به أو ناح عند المصيبة كان عاصياً لله ورسوله.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir cebi delerse veya bir yanağı tormalarsa ya da onunla birlikte musibet esnasında ölü için dövünen birisi bulunursa, Allah ve resulüne isyan etmiş olur.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

⁵²³ Bezzâr, a.g.e., XIV, 62.

⁵²⁴ Münzirî, a.g.e., IV, 350.

⁵²⁵ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, III, 13.

⁵²⁶ Münâvî, *et-Teysîr bi Şerhi'l-Câmi's-Sağîr*, II, 95.

Hadis: (9/329)

قال عليه السلام: لا يحل لامرأة أن تطرح شعر رأسها عند المصيبة فإن طرحت شعر رأسها كيت به بكل شعرة كية على أعضائها إلى يوم القيامة وكانت من عصاة الله تعالى ولعنه الله والملائكة والأنبياء عليهم السلام.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Kadının musibet esnasında saçını başını yolması helal değildir. Şayet saçını başını yolarsa, onunla dağlanır. Kıyamet gününe kadar organları her bir kılla dağlanır. O kimse Allah Teâlâ’ya karşı asilerden olur ve ona Allah, melekler ve peygamberler (onlara Allah’ın salât ve selamı olsun) lanet ederler.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (10/330)

قال عليه السلام: من خرق جيبا أو خدش خدا لا ينظر الله إليه حيا ولا ميتا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “ Kim bir cebi delerse veya bir yanağı tırmalarsa, Allah ona diri olsun ölü olsun rahmet nazarıyla bakmaz.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

40. Bab: Sabrın Fazileti**Hadis: (1/331)**

قال النبي صلى الله عليه وسلم: الصبر عند الصدمة الأولى.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sabır, musibetle karşılaşılan ilk andakidir.”

Meşhur hadisin son kısmıdır. Hadisi Buhârî (v. 256/869) ve Müslim (v. 261/874) Enes b. Mâlik’ten rivayet etmişlerdir. Hadis *muttefekun aleyh*’tir. Buhârî’deki sened ve metni şöyledir:

حدثنا آدم حدثنا شعبة حدثنا ثابت عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال مر النبي صلى الله عليه وسلم بامرأة تبكي عند قبر فقال: اتقي الله واصبري. قالت إليك عني فإنك لم تصب بمصيبتي ولم تعرفه. فقيل لها: إنه النبي صلى الله عليه وسلم، فأنت باب النبي صلى الله عليه وسلم فلم تجد عنده بوابين فقالت: لم أعرفك فقال: إنما الصبر عند الصدمة الأولى.

Müellif dedi ki; bize Âdem rivayet etti, o da dedi ki; bize Şu’be rivayet etti, o da dedi ki; bize Sâbit, Enes b. Mâlik’ten rivayet etti: “Rasûlullah (s.), bir kabir başında

ağlamakta olan bir kadına rastlamıştı: "Allah'tan kork ve sabret!" buyurdu. Kadın: "Benim başıma gelenden sana ne?" dedi. Rasûlullah (s.) uzaklaşınca, kadına: "Bu Rasûlullah idi!" dendi. Bunun üzerine, kadın doğru Hz. Peygamber (s.)'in kapısına koştu. Ama kapıda bekleyen kapıcılar görmedi, doğrudan huzuruna çıktı ve: "Ey Allah'ın Resulü, (o yakışsız sözünü) sizi tanımadan sarf ettim (bağışlayın!)" dedi. Rasûlullah (s.): "Makbul sabır, musibetle karşılaştığın ilk andakidir" buyurdu."⁵²⁷

Hadis: (2/332)

قال عليه السلام: لو كان الصبر رجلا لكان كريما.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Sabır bir kişi olsaydı, saygın birisi olurdu."

Hadisi Ebû Nuaym (v. 430/1038), Hz. Aişe'den gelen şu tarikle rivayet etmiştir:

حدثنا سليمان بن أحمد ثنا عبد الله بن محمد بن عزيز الموصلي ثنا صباح بن دينار البلوي ثنا المعافى بن عمران ثنا اسرائيل وسفيان الثوري عن منصور عن مجاهد عن عائشة قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لو كان الصبر رجلا لكان رجلا كريما.

Müellif dedi ki; bize Süleymân b. Ahmed rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Muhammed b. Azîz el-Mevsîlî rivayet etti, o da dedi ki; bize Subh b. Dînâr el-Belevî rivayet etti, o da dedi ki; bize Mu'âfâ b. İmrân rivayet etti, o da dedi ki; bize İsrâîl ve Süfyân es-Sevrî, Mansûr'dan rivayet ettiler, o da Mücâhid'den, o da Aişe'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: "Sabır bir kişi olsaydı, saygın birisi olurdu."⁵²⁸

Ebû Nuaym, hadis *garîb* olduğunu belirtmiştir. el-Aclûnî (v. 1162/1652) de hadisin *zayıf* olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur.⁵²⁹

Hadis: (3/333)

قال عليه السلام: إذا أحب الله عبدا ابتلاه بداء لا دواء له فإن صبر اجتباه وإن رضي اصطفاه.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: "Eğer Allah bir kulu severse, devası olmayan hastalıkla imtihan eder. Sabreder ve razı olursa onu seçer."

⁵²⁷ Buhârî, Cenâiz, 32; Müslim, Cenâiz, 14.

⁵²⁸ Ebû Nuaym, a.g.e., VIII, 290.

⁵²⁹ el-Aclûnî, a.g.e., II, 160.

Hadisi ed-Deylemî (v. 509/1115), Hz. Ali'den tahriç etmiştir. Ancak “بدء لا دواء له (devası olmayan hastalıkla)” cümlesi geçmemektedir.⁵³⁰ Irâkî (v. 806/1404) de, hadisi *el-Firdevs*'in müellifi ed-Deylemî, Ali b. Ebû Tâlib'den tahriç ettiğini, ancak oğlu (Şehredâr b. Şîrûye ed-Deylemî (v. 558/1163)) *el-Müsned*'inde tahriç etmediğini belirtmiştir.⁵³¹ Rivayetin sıhhati ile ilgili başka bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (4/334)

قال عليه السلام: ما تجرع لله أحد أحب إلى الله من تجرعه الصبر عند المصيبة المحزنة ردها بصبر وعناء وجرعة عند غيظ وغضب ردها بحلم.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Bir kimsenin Allah için yutması, üzücü musibette sabrın onu yutması Allah'a daha sevimli gelir. Onu sabır ve zorlukla reddeder. Öfke ve gazap esnasındaki yutması, onu hoşgörü ile reddeder.”

Hadisi farklı lafız ve ziyadeyle Gazzâlî (v. 505/1111), *İhyâ*'da zikretmiştir:

ما تجرع عبد قط جرعتين أحب إلى الله من جرعة غيظ ردها بحلم وجرعة مصيبة يصبر الرجل لها ولا قطرت قطرة أحب إلى الله من قطرة دم أهرقت في سبيل الله أو قطرة دمع في سواد الليل وهو ساجد ولا يراه إلا الله وما خطا عبد خطوتين أحب إلى الله تعالى من خطوة إلى صلاة الفريضة وخطوة إلى صلة الرحم.

*“Kul Allah'a daha sevimli gelen sadece iki yudum yutmamıştır. Birisi öfkenin yutması, onu hoşgörü ile reddeder, diğeri de musibetin yutması, kişi ona sabreder. Allah yolunda dökülen kan damlasından veya gecenin karanlığında Allah'tan başka kimse görmeyen secde eden kimsenin göz yaşının damlasından Allah'a daha sevimli damla dökülmemiştir. Kulun farz namazına attığı adımdan ve sıla rahim için atılan adımdan Allah'a daha sevimli adım atılmamıştır.”*⁵³²

Irâkî (v. 806/1404), hadisi Ebû Bekir b. Lâl (v. 398/1007-08) *Mekârimu'l-Ahlâk*'ta “جرعتين (iki yudum)” zikretmeden Ali b. Ebû Tâlib'den tahriç ettiğini ve senesinde Muhammed b. Sadake, o el-Felekî⁵³³ olduğunu belirterek *münkerü'l-hadîs* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵³⁴ Dârakutnî (v. 385/995), onun hakkında *leyse bihi*

⁵³⁰ ed-Deylemî, a.g.e., I, 251.

⁵³¹ Gazzâlî, a.g.e., IV, 320, 2. dipnot.

⁵³² Gazzâlî, a.g.e., IV, 129-130.

⁵³³ *Mizânu'l-İ'tidâl*'de el-Fedekî'dir. Bkz. Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, VI, 191.

⁵³⁴ Gazzâlî, a.g.e., IV, 130, 1. dipnot.

be's hükmünü vermiştir. İbn Hacer (v. 852/1448), *hadîsuhu münker*⁵³⁵ demiştir.⁵³⁶ Hadisin *zayıf* olduğu anlaşılmaktadır.

Hadis: (5/335)

قال عليه السلام: الصبر وصية الله في الأرض من حفظها نجا ومن ضيعها هوي.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sabır, yerdeki Allah’ın vasiyetidir. Kim onu muhafaza ederse, kurtulur. Kim de mahvederse, batar.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (6/336)

قال عليه السلام: أوحى الله تعالى إلى موسى بن عمران عليه السلام أن يا موسى من لم يصبر على قضائي ولم يصبر على بلاني ولم يشكر على نعمائي فليخرج من أرضي وسمائي وليطلب ربا سواني.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ, Mûsâ b. İmrân (a.s.)’a şöyle vahyetti: “Ey Mûsâ! Kim benim kazama, imtihanıma sabretmezse, benim iyiliğime şükretmezse, benim yer ve göğümünden çıksın ve benden başka rab talep etsin.”

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (7/337)

قال عليه السلام: الصبر ثلاث صبر عند المصيبة وصبر على الطاعة وصبر على المعصية. فالصبر عند المصيبة ثلاثمائة درجة والصبر على الطاعة ستمائة درجة والصبر على المعصية تسعمائة درجة.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sabır üç kısımdır. Musibetlere karşı sabır, itaat hususunda sabır, günahattan uzak durma konusunda sabır. Her kim musibete sabrederse, Allah o kimse için üç yüz derece yazar. Her kim Allah’a itaat hususunda sabırlı davranırsa, Allah o kimse için altı yüz derece yazar. Kim de günaha girmemek için sabrederse, Allah o kimse için dokuz yüz derece yazar.”

Hadisi ziyadesiyle İbnü'l-Cevzî (v. 597/1200), Hz. Ali'den gelen şu senedle rivayet etmiştir:

⁵³⁵ “İrâkî’ye göre cerhin dördüncü, Sehâvî’ye göre beşinci mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sığa. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani *i'tibâr* için alınır.” Bkz. Aydınltı, a.g.e., 100.

⁵³⁶ İbn Hacer, *Lisânu'l-Mizân*, V, 205.

أخبرنا عبد الوهاب قال أنبأنا المبارك بن عبد الجبار قال أنبأنا أحمد بن علي التوزي قال أنبأنا عمر بن ثابت قال أنبأنا علي بن أحمد بن أبي قيس قال حدثنا أبو بكر القرشي قال حدثنا إسحاق بن إسماعيل قال حدثنا يحيى بن سليم الطانفي قال حدثني عمرو بن يونس عن من حدثه عن علي عليه السلام قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الصبر ثلاثة فصبر على المصيبة وصبر على الطاعة وصبر عن المعصية. فمن صبر على المصيبة حتى يردّها بحسن عزائها كتب الله له ثلثمائة درجة بين الدرجة إلى الدرجة كما بين السماء إلى الأرض ومن صبر على الطاعة كتب الله له ستمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة كما بين تخوم الأرض إلى العرش ومن صبر عن المعصية كتب الله له تسعمائة درجة ما بين الدرجة إلى الدرجة كما بين تخوم الأرض إلى العرش مرتين.

Müellif dedi ki; bize Abdulvehhâb rivayet etti, o da dedi ki; bize Mübârek b. Abdulcebbâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ahmed b. Ali et-Tevvezî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ömer b. Sâbit rivayet etti, o da dedi ki; bize Ali b. Ahmed b. Ebû Kays rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir el-Kureşî rivayet etti, o da dedi ki; bize İshâk b. İsmâîl rivayet etti, o da dedi ki; bize Yahyâ b. Süleym et-Tâifî rivayet etti, o da dedi ki; bana Amr b. Yûnus, ona rivayet edenden rivayet etti, o da Ali'den rivayet etti. Rasûlullah (s.) şöyle buyurdu: *“Sabır üç kısımdır. Musibetlere karşı sabır, itaat hususunda sabır, günahdan uzak durmak konusunda sabır. Her kim musibete sabredip kendini güzelce teselli etmek suretiyle onu geri çevirirse, Allah o kimse için üç yüz derece yazar. Her bir derece arası, yer ile gök kadardır. Her kim Allah'a itaat hususunda sabırlı davranırsa, Allah o kimse için altı yüz derece yazar. Her bir derecenin arası, yer sınırıyla Arş'in en sonu arası kadardır. Kim de günaha girmemek için sabrederse, Allah o kimse için dokuz yüz derece yazar. Her bir derecenin arası, yer sınırlarıyla Arş'in en sonu arasındaki mesafenin iki katıdır.”*⁵³⁷

Suyûtî (v. 911/1505), hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.⁵³⁸ el-Albânî (v. 1999) de hadis *zayıf* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵³⁹

Hadis: (8/338)

قال عليه السلام: صبر ساعة خير من الدنيا وما فيها.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: *“Sabrın bir anı, dünya ve içindekilerinden daha hayırlıdır.”*

⁵³⁷ İbnü'l-Cevzî, *Zemmü'l-Hevâ*, 64-65.

⁵³⁸ Suyûtî, *el-Câmi'u's-Sağîr*, II, 49.

⁵³⁹ el-Albânî, a.g.e., VIII, 264.

Rivayeti kaynaklarda bulamadık.

Hadis: (9/339)

قال عليه السلام: الصبر مفتاح الفرج.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Sabır, iç rahatlamamanın anahtarıdır.”

Rivayeti ziyadeyle ed-Deylemî (v. 509/1115), Hüseyin b. Ali’den tahriç etmiştir. Ziyadesi de: “والزهد غنى الأبد (züht, ebediyetin zenginliğidir)”⁵⁴⁰ es-Sehâvî (v. 902/1496), ed-Deylemî’nin Hüseyin b. Ali’den senedsiz tahriç ettiğini belirtmiştir.⁵⁴¹ Rivayetin mevzu olduğu anlaşılmaktadır.

قال بعض المشائخ رحمه الله: الصبر على أربعة أوجه. صبر على الفرائض، وصبر على المصيبة، وصبر على أذى الناس، وصبر على الفقر. فالصبر على الفرائض توفيق، والصبر على المصيبة مثوبة، والصبر على أذى الناس محبة، والصبر على الفقر رضاء الله تعالى.

Bazı şeyhler (Allah rahmet eylesin) şöyle demişler: “Sabrın dört yönü vardır. Farzlara sabır, musibete karşı sabır, insanların eziyetlerine karşı sabır ve fakirliğe karşı sabır. Farzlara sabır Allah’ın bahşettiği başarıdır. Musibete karşı sabır sevaptır. İnsanların eziyetlerine karşı sabır muhabbetir. Fakirliğe karşı sabır da Allah Teâlâ’nın rızasıdır.”

Bu sözün kime ait ve kaynağı konusunda bir bilgi tespit edilememiştir.

Hadis: (10/340)

قال عليه السلام: حكاية عن الله تعالى أنه قال: إذا وجهت عبد من عبيدي مصيبة في بدنه أو ماله أو ولده فاستقبل ذلك بصبر جميل استحيت يوم القيامة أن انصب له ميزانا ونشر له ديوانا.

Hz. Peygamber (s.) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ buyurdu ki: “Kullarımdan bir kula bedenine veya malına yahut çocuğuna bir musibet gönderdiğimde, onu güzel bir sabırla karşılarsa, Kıyamet günü onun için terazi kurmaya ve onun için divan açmaya utanırım.”

Hadisi Kudâî (v. 454/1062), Enes b. Mâlik’ten gelen şu senedle rivayet etmiştir:

⁵⁴⁰ ed-Deylemî, a.g.e., II, 415.

⁵⁴¹ es-Sehâvî, a.g.e., 260.

أخبرنا عبد الجبار بن أحمد المقرئ أبو الحسن بن إسماعيل الضراب ثنا أبو بكر أحمد بن مروان المالكي ثنا أبو إسماعيل الترمذي ثنا عبد الله بن عبد الجبار قال ثنا يعقوب بن الجهم حدثني عمرو بن جرير عن عبد العزيز عن أنس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم عن جبريل عليه السلام عن الله تبارك وتعالى قال: إذا وجهت إلى عبد من عبيدي مصيبة في بدنه أو ماله أو ولده ثم استقبل ذلك بصبر جميل استحيت منه يوم القيامة أن أنصب له ميزانا أو أنشر له ديوانا.

Müellif dedi ki; bize Abdulcebâr b. Ahmed el-Mukrî rivayet etti, o da dedi ki; bize Hasan b. İsmâîl Darrâb rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû Bekir Ahmed b. Mervân el-Mâlikî rivayet etti, o da dedi ki; bize Ebû İsmâîl et-Tirmizî rivayet etti, o da dedi ki; bize Abdullah b. Abdulcebâr rivayet etti, o da dedi ki; bize Ya'kûb b. Cehm rivayet etti, o da dedi ki; bana Amr b. Cerîr, Abdülaziz'den rivayet etti, o da Enes b. Mâlik'ten, o da Hz. Peygamber (s.)'den, O (s.) da Cebrâîl (a.s.)'dan, Cebrâîl (a.s.) da Allah Teâlâ'dan rivayet etti: *"Kullarımdan bir kula bedenine veya malına yahut çocuğuna bir musibet gönderdiğimde, sonra onu güzel bir sabırla karşılarsa, Kıyamet günü onun için terazi kurmaya ve onun için divan açmaya utanırım."*⁵⁴²

İrâkî (v. 806/1404), hadisi İbn Adî (v. 365/976) Enes b. Mâlik'ten rivayet ettiğini ve senedin *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁵⁴³ İbn Adî, Ya'kûb b. Cehm'den gelen aynı senedle rivayet etmiştir.⁵⁴⁴ es-Sabâbitî, hadise *zayıf* hükmünü vermiştir.⁵⁴⁵

⁵⁴² Kudâî, a.g.e., II, 330.

⁵⁴³ Gazzâlî, a.g.e., IV, 70, 4. dipnot.

⁵⁴⁴ İbn Adî, a.g.e., VIII, 475.

⁵⁴⁵ es-Sabâbitî, a.g.e., III, 58.

III. Genel Değerlendirme

Bu bölümde Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'ye nispet edilen *Lübâbü'l-Ehâdis* adlı eserde geçen hadislerin kaynak ve sıhhat bakımından değerlendirilmesi tablolar halinde gösterilecektir. Müellif eserde üç yüz kırk rivayet tahriç etmiştir. Hadislerin bir kısmı bir bütün halinde kaynaklarda tespit edilememiştir. Bundan dolayı üç yüz kırk rivayetin incelenmesi, değerlendirilmesi sonucunda üç yüz elli beşe ulaşmıştır. Değerlendirmede garîb hükmü verilen hadisler zayıf hükmüne dahil edilmiş, münker ve bâtil hükmü verilenler ise mevzu rivayet olarak değerlendirilmiştir.

Genel değerlendirme başlığı altında öncelikle, hadislerin kaynak bakımından değerlendirilmesi yapılmış, *Kütüb-i Tis'a*'da yer alanlar, diğer kaynaklarda yer alanlar ve kaynaklarda bulunamayanlar halinde gösterilmiştir. Ayrıca *Kütüb-i Tis'a* dediğimiz kaynak eserlerdeki hadisler tespit edilerek her birinde ne kadar hadis olduğu gösterilmiştir.

Hadisler, sıhhat bakımından makbûl ve merdûd şeklinde iki grupta incelenmiştir. Sonra makbûl hadisler; sahîh, hasen ve zayıf şeklinde (fazilet konusunda amel caiz olduğu zayıf rivayetler de buna dahil olunmuştur); merdûd hadisler ise mevzu, başvuru kaynaklarda bulunamayan, hakkında hükmü bulunamayan, âlimlerin sözü ve hiçbir kimseye nispet edilemeyen söz şeklindeki isimlerle değerlendirilmiştir.

Hadislerin kaynak bakımından değerlendirilmesi

KAYNAK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	ADET	ORAN
Kütüb-i Tis'a'da yer alanlar	78	21.9
Diğer kaynaklarda yer alanlar	139	39.1
Kaynaklarda bulunamayanlar	138	38.8
Toplam	355	

Kaynak bakımında tespit edilen 355 rivayetten 78'i *Kütüb-i Tis'a*'da, 139 rivayet ise diğer kaynaklarda yer almaktadır. 138 rivayet ise kaynaklarda bulunamamıştır. Buna göre % 21.9'u *Kütüb-i Tis'a*'da, % 39.1'i diğer kaynaklarda yer almaktadır. % 38.8'i ise kaynaklarda bulunamamıştır. Bu durum eserde geçen rivayetlerin çoğunluğunun muteber kaynaklarda geçmediğini göstermektedir.

Kütüb-i Tis'a'da yer alanlar

KÜTÜB-İ TİS'A	ADET	ORAN
Buhârî	11 (5'i muttefekun aleyh'tir)	14.1
Müslim	10 (5'i muttefekun aleyh'tir)	12.8
Ebû Dâvûd	5	6.4
Tirmizî	24	30.7
Nesâî	4	5.1
İbn Mâce	14	17.9
Dârimî	0	0
Mâlik b. Enes	0	0
İbn Hanbel	10	12.8
Toplam	78	

Kütüb-i Tis'a'da yer alan rivayetin 11'i Buhârî (v. 256/869)'nin *Sahîh*'inde (buna 5 tane muttefekun aleyh olan hadisler de dahildir), 10'u Müslim (v. 261/874)'in *Sahîh*'inde (buna 5 tane muttefekun aleyh olan hadisler de dahildir), 5'i Ebû Dâvûd (v. 275/888)'un *Sünen*'inde, 24'ü Tirmizî (v. 279/892)'nin *Sünen*'inde, 4'ü Nesâî (v. 303/915)'nin *Sünen*'inde, 14'ü İbn Mâce (v. 273/886)'nin *Sünen*'inde, 10'u da İbn Hanbel (v. 241/855)'in *el-Müsned*'inde rivayet edilmiştir. Dârimî (v. 255/869)'nin *Sünen*'i ile Mâlik b. Enes (v. 179/795)'in *Muvatta*'sında rivayet edilmemiştir.

Sihhat bakımından değerlendirilmesi

SIHHAT BAKIMINDAN	ADET	ORAN
Makbûl	144	40.5
Merdûd	211	59.4
Toplam	355	

Sihhat bakımından tespit edilen 355 rivayetin 144'ü makbûl, 211'i ise merdûd rivayettir. Buna göre % 40.5'i makbûl, % 59.4'ü ise merdûd rivayetlerdir. Bu rivayetlerin çoğunluğunun kaynağı bulunamayan ve *mevzu* olduğunu göstermektedir.

Makbûl hadisler

MAKBÛL HADİSLER	ADET	ORAN
Sahîh	47	81
Hasen	11	18.9
Toplam	58	

Zayıf hadisler

	ADET	ORAN
Zayıf	78	90.6
Çok zayıf	8	9.3
Toplam	86	

Makbûl hadisler; 355 rivayetten 47'si sahîh, 11'i ise hasen olarak tespit edilmiştir. Toplamı da 58'dir. Zayıf hadisler 78, çok zayıf rivayetler ise 8'dir. Toplamı da 86'dır. Buna göre makbûl 144 hadislerin % 32.6'sı sahîh, % 7.6'u hasen, % 54.1'i zayıf ve % 5.5'i de çok zayıftır.

Merdûd hadisler

MERDÛD HADİSLER	ADET	ORAN
Mevzu	56	26.5
Kaynağı bulunamayan	138	65.4
Hükmü bulunamayan	11	5.2
Âlimlerin sözü	3	1.4
Hiçbir kimseye nispet edilemeyen söz	3	1.4
Toplam	211	

Merdûd hadisler; 355 rivayetten 56'ı mevzu, 138'i kaynağı bulunamayan, 11'i hükmü bulunamayan, 3'ü âlimlerin sözü ve 3'ü de bir kimseye nispet edilemeyen söz olarak tespit edilmiştir. Toplam 211'dir. Buna göre merdûd hadislerin % 26.5'i mevzu, % 65.4'ü kaynağı bulunamayan, % 5.2'si hükmü bulunamayan, % 1.4'ü âlimlerin sözü, % 1.4'ü de bir kimseye nispet edilemeyen sözdür.

Hadislerin sıhhat bakımından sayısal değerini gösteren genel tablo

	ADET	ORAN
Sahih	47	13.2
Hasen	11	3
Zayıf	78	21.9
Çok zayıf	8	2.2
Mevzu	56	15.7
Hükmü bulunamayan	11	3
Kaynağı bulunamayan	138	38.8
Âlimlerin sözü	3	0.8
Hiçbir kimseye nispet edilemeyen söz	3	0.8
Toplam	355	

SONUÇ

Yazma bir eser olan Cemâlüddîn el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'nin *Lübâbü'l-Ehâdis* adlı eserini incelemiş bulunmaktayız. Tespit edebildiğimize göre Cemâlüddîn el-Ermeyûnî Mısırlıdır. Ermeyûn da Mısır'ın batısında bulunan bir köyün ismidir. Ona nispetle el-Ermeyûnî denilmiştir. Yazarı hakkında kaynaklarımızda fazla bir bilgi geçmemektedir. Bu da bize yazarın ilim dünyasında fazla tanınmadığını söyleme imkanı vermektedir. Bizim edindiğimiz izlenime göre onun hadise dair eserleri daha çok olmasından dolayı hadisçi kimliğinin ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Yapmış olduğumuz araştırma ve incelemeler neticesinde bu *Lübâbü'l-Ehâdis* adlı eserin her ne kadar ona nispet edilse de aslında bunun Suyûfî (v. 911/1505)'ye ait olduğuna dair bir takım görüşleri de tespit etmiş bulunmaktayız. Bizim kanaatimize göre de bu eser Suyûfî'ye aittir.

Eseri incelediğimizde eser kırk babda kırk bab başlığında kırk tane farklı konudaki hadisleri toplamayı amaçlamıştır. Bu özelliği dolayısıyla esere biz kırk hadis çalışmasının kırk bablı hadis çalışması şeklinde değişik bir çeşidi olduğunu tespit ediyoruz. Bu bakımdan eseri orijinal buluyoruz. Bu kırk bab üç yüz elli beş kadar hadis ihtiva etmektedir. Bu hadisleri biz tahriç ederken ilk önce *Kütüb-i Tis'a*'yı esas aldık ve tektik edince bu hadislerin birçoğunun *Kütüb-i Tis'a*'da bulunmadığını gördük.

Hadisleri ele alıp incelediğimizde bunların, ya hadis olmadıklarını yahut farklı hadislerin ihtisar yapılarak, takti yapılarak ve yahut da uzun bir hadisin bir cümlesi alınarak oluşturulduğunu gördük. Nitekim yapmış olduğumuz bu çalışmada üç yüz elli beş tane hadisten % 40'ı makbul, % 60'ı da merdûd hadistir. *Kütüb-i Tis'a*'da bu hadislerin % 21'i yer almaktadır. Diğer kaynaklarda ise % 39 yer almaktadır. Kaynaklarda bulunamayanlar % 38'dir. Merdûd hadislerin % 60'a ulaşması; mevzu haberler, kaynağı bulunamayan, hükmü bulunamayan, âlimlerin sözü ve hiçbir kimseye nispet edilemeyen sözden dolayıdır.

Netice itibariyle biz eserde geçen bu üç yüz elli beş hadisi teker teker kaynaklardan aradık bulabildiklerimizi bulduk, yarım bulduklarımızı o şekilde bulduk ve bu hadislerle alakalı değerlendirmeleri cerh ve ta'dil âlimlerin görüşleri ile rivayet kitaplarıyla alakalı sıhhat değerlendirmesi yapan âlimlerin görüşleri ışığında bir değerlendirme yaptık. Bu değerlendirmemizin sonucu şudur: % 13'ü sahîh, % 3'ü

hasen, % 21'i zayıf, % 2'si çok zayıf, % 15'i mevzu, % 3'ü hükmü bulunamayan, % 38'i kaynağı bulunamayan, % 0.8'i âlimlerin sözü, % 0.8'i bir kimseye nispet edilemeyen sözdür. Ancak şunu ifade etmek lazım ki, bu eserin genel karakteri terğîb ve terhîb hadisleri toplamaktır. Âlimler de terğîb ve terhîb konusunda zayıf hadislerle amelini caiz olduğunu söylemişlerdir. Bu durum el-Ermeyûnî (v. 958/1551)'yi zayıf hadisleri de kitabına alma noktasında cesaretlendirmiş olmalıdır.

Hadislerin sıhhat durumlarıyla ilgili verdiğimiz bilgiler bizim ulaşabildiğimiz kaynaklar doğrultusunda ortaya konmuştur. Bulunamayan hadislerin, bizim ulaşamadığımız kaynaklarda bulunması ve zayıf dediğimiz hadislerin sahîh olması ihtimal dahilindedir.

Temennimiz bu tip yazma eserlerin tahkikli neşri yapılarak gün yüzüne çıkartılması, ilim ve irfân dünyasına kazandırılmasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed (v. 1162/1652), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs Amme's-Tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-Nâs*, Dâru'l-İhyâ'i't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1352, I-II.

Aliyyu'l-Kârî, Nûruddîn Ali b. Muhammed b. Sultân (v. 1014/1605), *el-Esrâru'l-Merfû'a fi'l-Ahbâri'l-Mevdû'a*, thk. ve tlk. Muhammed b. Lutfî Sabbâğ, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1986.

-----, *Mirkâtü'l-Mefâtih Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, el-Matbaatu'l-Meymeniyye, Kahire, 1309, I-V.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, MÜİFVY, İstanbul, 2009.

el-Aynî, Mahmûd b. Ahmed (v. 855/1451), *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru İhyâ'i't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, ts. I-XXV.

Azîmâbâdî, Ebu't-Tayyib Şemsülhak Muhammed b. Emîr Ali (v. 1911), *Avnu'l-Ma'bûd Şerhü Süneni Ebî Dâvûd*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, Mektebetü's-Selefiyye, Medine, 1968, I-XIV.

Bağdatlı, İsmail Paşa (v. 1920), *İdâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli alâ Keşfi'z-Zunûn an Esmâ'i'l-Kütüb ve'l-Funûn*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, I-II.

Baş, Erdoğan, “Nevevî, Muhammed b. Ömer”, *DİA*, İstanbul, 2007, XXXIII, 49-51.

el-Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Huseyin (v. 458/1065), *el-Câmi li Şuabi'l-İmân*, thk. ve thr. Abdülalî Abdülhamîd Hâmid, Muhtâr Ahmed en-Nedvî, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 2004, I-XIV.

-----, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, I-X.

el-Bezzâr, Ebû Bekir Ahmed b. Amr (v. 292/905), *el-Müsnedü'l-Bezzâr (el-Bahru'z-Zehhâr)*, thk. Mahfûzurrahman Zeynullah, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medine, 1988-2005, I-XII.

Brockelmann, Carl (v. 1956), *Geschichte der Arabischen Litteratur*, Leiden, 1943-1949, I-II.

el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl (v. 256/869), *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-VIII.

Bursevî, İsmâîl Hakkı (v. 1137/1725), *Rûhu'l-Beyân*, İstanbul, 1389, I-X.

el-Bûsîrî, Şihabuddin Ahmed b. Ebî Bekir b. İsmail (v. 840/1436), *Kitâbu İthâfi'l-Hiyereti'l-Mehere bi Zevâidi'l-Mesânîdi'l-Aşere*, thk. Dâru'l-Mişkâti li'l-Bahsi'l-İlmî, Dâru'l-Vatan, Riyad, 1999, I-IX.

ed-Dârakutnî, Ali b. Ömer (v. 385/995), *Sünenü'd-Dârakutnî*, thk. ve tlk. Şuayb Arnaût, Hasan Abdulmun'im Şelebî, Abdullatîf Hirzallah, Ahmed Berhûm, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 2004, I-VI.

ed-Deylemî, Ebû Şuca' Şîrûyeh b. Şehridâr b. Şîrûyeh el-Hemedânî (v. 509/1115), *el-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb*, thk. Saîd b. Besyûnî Za'lûl, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1986, I-V.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eşâ's es-Sicistânî (v. 275/888), *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-V.

-----, *Sünenü Ebî Dâvûd*, tlk. Muhammed Nâsıruddin el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430/1038), *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Esfîyâ*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1967, I-X.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî (v. 307/919), *el-Müsnedü Ebî Ya'la el-Mevsîlî*, thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, Beyrut, 1984, I-XIV.

el-Albânî, Muhammed Nasıruddin (v. 1999), *Silsiletü'l-Ehâdîsi'd-Da'ife ve'l-Mevdüa ve Eseruha's-Seyyi' fi'l-Umme*, Mektebetü'l-Maârif, Riyad, 2000-2004, I-XIV.

el-Ermeyûnî, Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh (v. 958/1551), *el-Kavlu'l-Mu'temed fi Tefsîri Kulhuvellâhu Ahad*, thk. Muhammed Hayır Ramadân Yûsuf, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997.

el-Gazzâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hâmid (v. 505/1111), *İhyâü Ulûmi'd-Dîn (Irâkî Tahricli)*, Matbaatu Mustafa el-Bâbî, Kahire, 1939, I-IV.

Hâdimî, Muhammed Mevlana Ebû Sa'îd (v. 1176/1762), *el-Berîkatü'l-Mahmûdiyye fî Şerhi't-Tarîkati'l-Muhammediyye ve Şerîati'n-Nebeviyye fî's-Sîreti'l-Ahmediyye*, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1326, I-IV.

el-Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn* (Zehebî'nin *Telhîs*'i ile birlikte), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1986, I-IV.

el-Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali (v. 295/907), *Nevâdiru'l-Usûl fî Ma'rifeti Ehâdîsi'r-Rasûl*, İstanbul, 1229.

el-Hatîb, Ebû Bekir Ahmed el-Bağdâdî (v. 463/1070), *Târîhu Bağdâd*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, ts. I-XIV.

-----, *el-Câmi' li Ahlâki'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'*, thk. Mahmud Tahhân, Riyad, 2007, I-II.

el-Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekir (v. 807/1404), *Buğyetu'l-Bâhis an Zevâidi Müsnedü'l-Hâris*, thk. Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâkirî, Merkezu Hidmeti's-Sünneti ve's-Sîreti'n-Nebeviyye, Medine, 1992, I-II.

-----, *Mecma'u'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1967, I-X.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yusuf en-Nemerî el-Kurtubî (v. 463/1070), *Câmi'u Beyâni'l-İlm ve Fadlih ve Mâ Yenbağî fî Rivâyetih ve Hamlih*, Matbaatu'l-Âsime, Kahire, 1968, I-II.

İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah b. Adî el-Cürcânî (v. 365/976), *el-Kâmil fî Duafâ'i'r-Ricâl*, thk. ve tlk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavvad, Abdulfettâh Ebû Sünne, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, I-IX.

İbn Arrâk, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Kinânî (v. 963/1556), *Tenzîhu's-Şerî'ati'l-Merfû'a ani'l-Ahbâri's-Şeni'ati'l-Mevzû'a*, thk. ve tlk. Abdulvehhâb Abdullatîf, Abdullah Muhammed es-Siddîk, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1981, I-II.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetullah ed-Dımeşkî (v. 571/1175), *Târîhu Medîneti Dımeşk*, thk. Muhıbuddîn Ebû Saîd Ömer b. Ğarâme el-Amravî, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 1996, I-LXXIX.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman Ali b. Muhammed (v. 597/1200), *el-İ'lelü'l-Mütenâhiye fî'l-Ehâdîsi'l-Vâhiye*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1983, I-II.

-----, *Kitâbu'l-Mevdüât Mine'l-Ehâdîsi'l-Merfûât*, thk. tlk. Nureddin Boyacılar, Mektebetü Edvâi's-Selef, Riyad, 1997, I-IV.

-----, *Zemmü'l-Hevâ*, thk. ve tlk. Halîd Abdullatîf es-Seb' el-İlmî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 2006.

İbn Ebi'd-Dünyâ, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed el-Kureşî (v. 281/894), *Kitâbu's-Samti ve Âdâbu'l-Lisân*, thk. ve thr. Ebû İshâk el-Huveynî el-Eserî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1990.

İbn Ebî Hâtım, Ebû Muhammed Abdurrahman er-Râzî (v. 327/938), *Kitâbu'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1952, I-IX.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Küfî (v. 235/849), *el-Musannef*, thk. ve thr. Muhammed Avvâme, Dâru Kurtuba, Beyrut, 2006, I-XVI.

İbnü'l-Esîr, Ebu's-Seâdât Mecduddîn el-Mübârek b. Muhammed el-Cezerî (v. 606/1209), *en-Nihâye fî Garîbi'l-Eser*, el-Matbaatu'l-Hayriyye, Kahire, 1322, I-IV.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (v. 852/1448), *Fethü'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâki, Dârü'l-Ma'rife, Beyrût, 1379, I-XIII.

-----, *Telhîsu'l-Habîr fî Tahrîci Ehâdîsi'r-Râfi'l-Kebîr*, tlk. Abdullah Hâşim el-Yemânî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1986, I-IV.

-----, *el-Metâlibu'l-Âliye bi Zevâidi'l-Mesânîdi's-Semâniye*, Dâru'l-Âsıme, Riyad, 1998, I-XIX.

-----, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Dâru Sâdır, Beyrût, 1968, I-XII.

-----, *Takrîbu't-Tehzîb*, thk. ve tlk. Ahmed Şâğif el-Bâkistânî, Dâru'l-Âsıma, Riyad, 1417.

-----, *Lisânu'l-Mîzân*, Müessesetü'l-A'lamî li'l-Matbûât, Beyrut, 1986, I-VII.

İbn Hanbel, Ahmed (v. 241/855), *el-Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-VI.

-----, *el-Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risâle, Beyrût, 1999, I-L.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim el-Büstî (v. 354/965), *Sahîhu İbn Hibbân bi Tertibi İbn Belebân*, thk. thr. ve tlk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1997, I-XVIII.

-----, *Kitâbu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ' ve'l-Metrûkîn*, thk., Mahmûd İbrâhîm Zâyed, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1992, I-III.

İbnü'l-İmâd, Ebu'l-Felâh (v. 1089/1679), *Şezerâtü'z-Zeheb fî Ahbâri Men Zeheb*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1979, I-VIII.

İbn Kayyim el-Cevziyye, İmâm Ebî Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekir b. Eyyûb (v. 751/1351), *Cilâü'l-Efhâm fi's-Salât ve's-Selâm alâ Hayri'l-Enâm*, thk. Zâid b. Ahmed en-Neşîrî, Dâru'l-Âlemi'l-Fevâid, Mekke, 1427.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (v. 273/886), *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-II.

-----, *Sünenü İbn Mâce*, tlk. Muhammed Nâsıruddin el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts.

İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed (v. 711/1311), *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrût, ts. I-XV.

İbnü'l-Mübârek, Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mübârek el-Mervezî (v. 181/797), *Kitâbü'z-Zühd*, thk. ve tlk. Habîburrahman el-Azamî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, yy. ts.

İbnü'l-Mülakkın, Sirâcüddin Ömer b. Ali b. Ahmed (v. 804/1401), *el-Bedru'l-Munîr fî Tahrîci'l-Ehâdis ve'l-Âsâri'l-Vâki'a fi's-Şerhi'l-Kebîr*, thk. Mustafâ Ebu'l-Ğayt Abdulhay, Ebû Muhammed Abdullah b. Süleymân, Ebû Ammâr Yâsir b. Kemâl, Dâru'l-Hicre, Riyad, 2004, I-X.

İbn Sem'ûn, Ebü'l-Hüseyin Muhammed b. Ahmed b. İsmâîl el-Bağdâdî (v. 387/997), *Emâlî İbni Sem'ûn*, thk. Âmir Hasan Sabrî, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut, 2002.

İbn Şâhin, Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osman el-Bağdâdî (v. 385/996), *et-Terğîb fî Fedâili'l-A'mâl ve Sevâbi Zâlik*, thk. Muhammed Hasan İsmail, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004.

Kâdî İyâz, Ebu'l-Fadl İyâz b. Mûsâ el-Yahsubî (v. 544/1149), *İkmâlu'l-Mu'lim bi Fevâidi Müslim*, thk. Yahyâ İsmâîl, Dâru'l-Vefâ', Mansûre, 2005, I-IX.

Karabulut, Ali Rıza, *İstanbul ve Anadolu Kütüphanelerinde Mevcut El Yazması Eserler Ansiklopedisi*, Akabe Kitabevi, Kayseri, ts. I-III.

Karrâb, Ebû Ya'kûb İshâk b. Ebû İshâk (v. 429/1038), *Fedâilu'r-Remy fî Sebilillâhi Teâlâ*, tlk. ve thr. Meşhûr Hasan Mahmûd Selmân, Mektebetu'l-Menâr, Zerkâ, 1989.

Kâtib Çelebi, Hacı Halîfe Mustafa b. Abdillâh (v. 1067/1656), *Keşfu'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Funûn*, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1971, I-II.

Kehhâle, Ömer Rıza (v. 1987), *Mu'cemu'l-Müellifin Terâcimu Musannifi'l-Kütübi'l-Arabiyye*, Mektebetü'l-Müsenna, Beyrut, ts. I-XV.

el-Kettânî, Muhammed b. Ca'fer (v. 1962), *er-Risâletü'l-Mustatrafe li Beyânî Meşhûri Kutubi's-Sünneti'l-Müşerreffe (Hadis Literatürü)*, çev. Yusuf Özbek, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Kısa, Mahmut, *Kur'an-ı Kerim ve Kısa Açıklamalı Meali*, Armağan Kitaplar, Konya, 2009.

el-Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme (v. 454/1062), *el-Müsnedü's-Şihâb*, thk. ve thr. Hamdî Abdulmecîd es-Selefî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1985, I-II.

Mertoğlu, Mehmet Suat, "Salâtü Selâm", *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVI, 23-24.

el-Mizzî, Cemâluddîn Ebu'l-Haccâc Yûsuf (v. 742/1341), *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk. ve tlk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1992-1994, I-XXXV.

Muhibbî, Muhammed Emin (v. 1058/1648), *Hulâsatu'l-Eser fî A'yâni'l-Karni'l-Hâdî Aşar*, Dâru Sâdır, Beyrut, ts. I-IV.

Ali el-Müttakî, Alâuddin Ali b. Hüsamüddin el-Hindî (v. 975/1567), *Kenzu'l-Ummâl fî Suneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1979, I-XVIII.

Mübârekpûrî, Ebû Ali Abdurrahman (v. 1935), *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi't-Tirmizî*, Dâru'l-Fikr, yy. ts. I-X.

el-Münâvî, Muhammed Abdurraûf (v. 1031/1622), *Feydu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi'i's-Sağîr min Ehâdis'l-Beşîr ve'n-Nezîr*, yy. 1938, I-VI.

-----, *et-Teysîr bi Şerhi'l-Câmi's-Sağîr*, Matbaa-i Âmire, Kahire, 1286, I-II.

el-Münzirî, Zekiyyüddin Abdulazîm b. el-Kavî (v. 656/1258), *et-Terğîb ve't-Terhîb mine'l-Hadîsi's-Şerîf*, Şeriketü Mektebetü ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Kahire, 1954, I-IV.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn el-Haccâc el-Kuşeyrî (v. 261/874), *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-III.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (v. 303/915), *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-VIII.

-----, *Sünenü'n-Nesâî*, tlk. Muhammed Nâsirüddin el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts.

en-Nevevî, Muhammed b. Ömer (v. 1316/1898), *Tenkîhu'l-Kavli'l-Hasîs bi-Şerhi Lübâbi'l-Hadîs* (kenarında *Lübâbü'l-Hadîs*), Dâru İhyâu'l-Kutubi'l-Arabiyye, Kahire, ts.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed (v. 360/970), *el-Mu'cemu'l-Evsat*, thk. Mahmûd Tahhân, Mektebetü'l-Me'ârif, Riyad, 1995, I-XI.

-----, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk. ve thr. Hadî Abdulhamîd es-Selefi, Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire, 1984-1985, I-XXV.

Tebrîzî, Hatîb Veliyyüddin (v. 741/1340), *Mişkâtü'l-Mesâbih*, thk. Muhammed Nâsiruddin el-Albânî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Dimeşk, 1961, I-III.

et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed (v. 279/892), *el-Câmi'u's-Sahîh (Sünen)*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I-V.

-----, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Muhammed Nâsiruddin el-Albânî, Mektebetü'l-Ma'ârif, Riyad, ts.

Topaloğlu, Bekir, "Hamd", *DİA*, İstanbul, 1997, XV, 442-445.

es-Sabâbitî, Ebû Abdurrahman Isâmuddin, *Câmi'u'l-Ehâdîsi'l-Kudsiyye*, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 2004, I-III.

es-Sa'lebî, Muhammed b. İbrâhîm (v. 427/1035), *el-Keşf ve'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, thk. Seyyid Kesrevî Hasan, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, I-VI.

es-Sehâvî, Şemsüddin b. Muhammed (v. 902/1496), *el-Makâsîdu'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdîsi'l-Müştehirâ ala'l-Elsine*, Dâru'l-Arabî li't-Tibâ', Kahire, 1956.

es-Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celâlüddin Abdurrahman (v. 911/1505), *el-Câmi'u's-Sağîr fî Ehâdîs'l-Beşîri'n-Nezîr*, Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır, 1939, I-II.

-----, *el-Fethü'l-Kebîr fî Dammi'z-Ziyâdeti ile'l-Câmi's-Sağîr*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabiyye, Beyrut, ts. I-III.

-----, *Câmi'u'l-Ehâdîs el-Câmi'u's-Sağîr ve Zevâidihi ve'l-Câmi'i'l-Kebîr*, yy. 1984, I-IX.

-----, *el-Âlâ'i'l-Mesnû'a fî'l-Ehâdîsi'l-Mevdû'a*, Mektebetü't-Ticâriyyeti'l-Kübrâ, Mısır, ts. I-II.

-----, *Şerhu's-Sudûr bi Şerhi Hâli'l-Mevtâ ve'l-Kubûr*, Dâru'l-Mudnâ, Cidde, 1985.

eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali (v. 1250/1834), *el-Fevâidu'l-Mecmûa fi'l-Ehâdîsi'l-Mevdûa*, thk. Rıdvân Câmî' Rıdvân, Mektebetü Nezzâr Mustafâ el-Bâz, Mekke, ts. I-II.

Wensick, A.J.-Mensing, J.P., (v. 1939), *el-Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevi*, Leiden, 1936-1969, I-VII.

ez-Zehbî, Şemsüddin Muhammed b. Ahmed (v. 748/1347), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnâvût-Muhammed Nuaym el-Arkasûsî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1981-1985, I-XXV.

-----, *Mîzânu'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*, thk. ve tlk. Ali Muhammed Muavved, Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, I-VII.

-----, *el-Muğni fi'd-Du'afâ'*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, I-II.

Ziriklî, Hayreddîn (v. 1976), *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim li Eşheri'r-Ricâli ve'n-Nisâ' mine'l-Arab ve'l-Müsta'ribîn ve'l-Müsteşrikîn*, Beyrut, 1969, I-XI.

EKLER

EK 1. el-Ermeyûnî'ye nispet edilen *Lübâbü'l-Ehâdis*'in Yazması

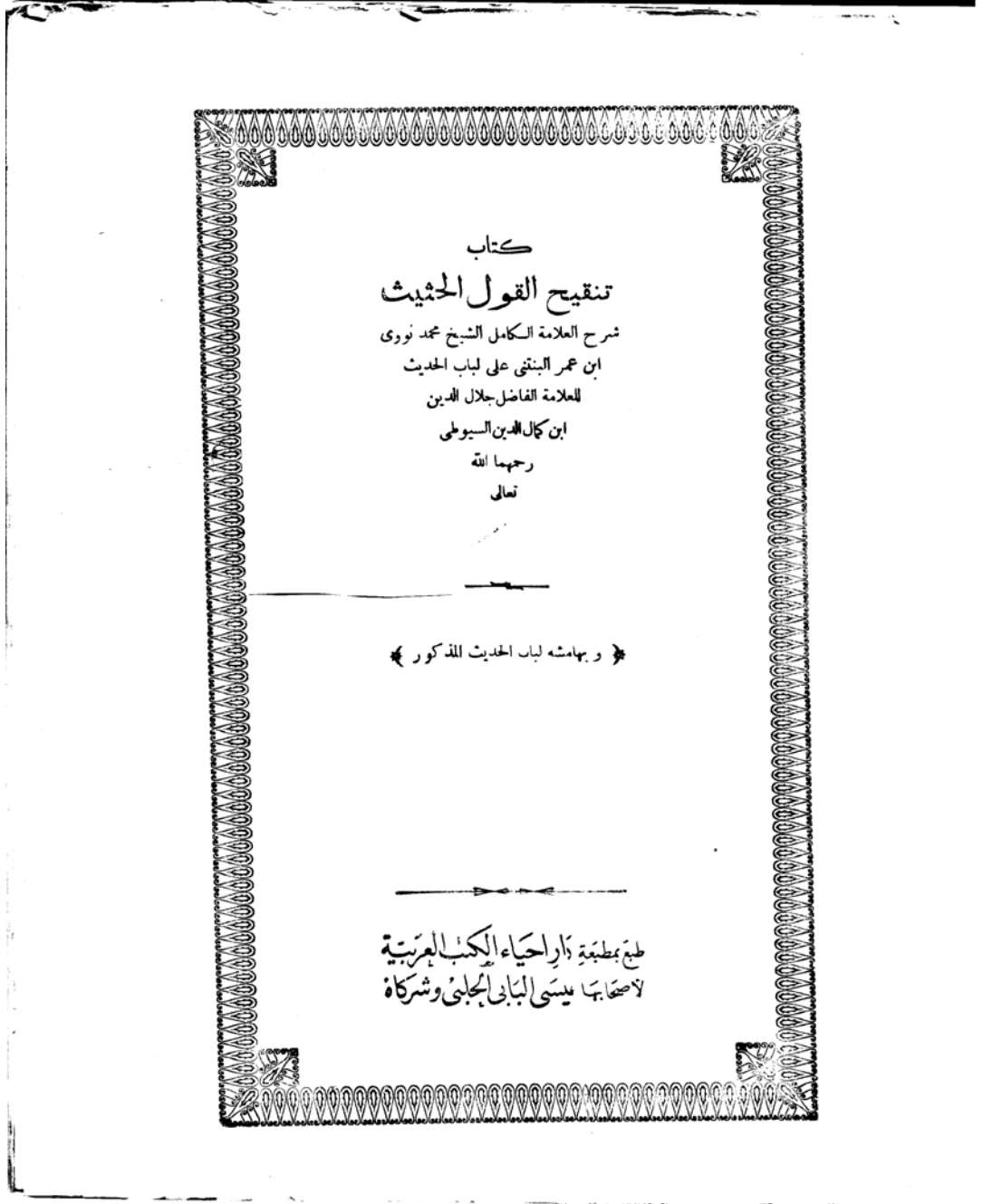

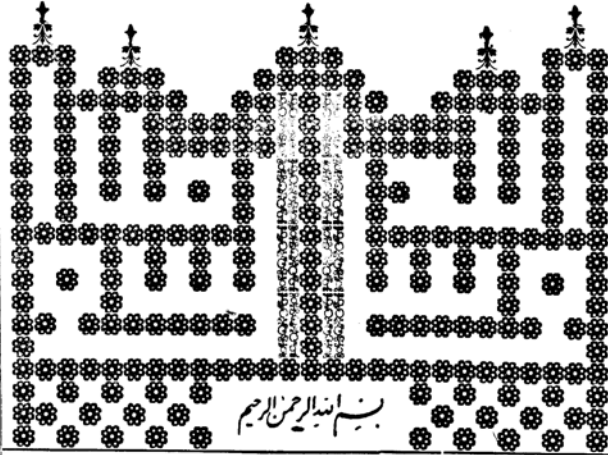
الباب التاسع والعشرون
 في فضيلة رجب الشباب **الباب**
الثلاثون في فضيلة الولد بن
الباب الحادي والثلاثون
 في فضيلة الأولاد **الباب الثاني**
والثلاثون في جوار الواضع **الباب**
الثالث والثلاثون في فضيلة
 السكوت **الباب الرابع** و
الثلاثون في فضيلة منع الاكل والشرب **الثم**

عبر

الباب الخامس والثلاثون
 في فضيلة منع الضحك **الباب**
السادس والثلاثون في فضيلة عيادة
 المريض **الباب السابع والثلاثون**
 في ذكر الموت **الباب الثامن والثلاثون**
 في فضيلة الفقر وأحوال
الباب التاسع والثلاثون
 في منع النياحة **الباب العاشر والثلاثون**
 في فضيلة الصبر عند المصيبة

EK 2. es-Suyûtî'ye nispet edilen *Lübâbü'l-Hadîs*'in *Tenkîhu'l-Kavli'l-Hasîs* adlı şerhi

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والعاقبة للمتقين ولا عدوان

الحمد لله الذي جعل أحاديث النبي المصطفى في الاحتفاء مثل النجوم • وأشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا
رسوله الذي أعطاه أسرار العلوم • والصلوة والسلام على أفضل خلقه محمد المبعوث بالمعجزات • وعلى
آله وصحبه أجمعين • وأصحابه أجمعين الهدايا • (أما بعد) فهذا شرح على لباب الحديث للشيخ
العلامة الفهامة جلال الدين السيوطي ابن العلامة كمال الدين تقي الدين تقي الله برحمته وأسكنه فسيح جنته •
سميته (تنقيح القول الحثيث بشرح لباب الحديث) والله أسأل أن يجعله نالها الوجه الكريم • وسببا
للقوز بجنت النعيم • وأن يحتم لكاتبه غير أمين أمين • واعلم أن الباعث على كتابة هذا الشرح حاجة
المتحاجين إليه فإن هذا الكتاب كثير التحريف والتصرف لعدم الشرح عليه ومع ذلك كثير تداول
الناس من أهل الجوار وعليه واني لم أجد نسخة صحيحة فيم لم أقدر على تصحيحه واستيفاء مراده لتصوري
الآن بعض الشرأهون من بعض وهذا الكتاب وإن كان فيه حديث ضعيف لا ينبغي أن يهمل لأن
الحديث الضعيف يعمل به في فضائل الأعمال كما قال ابن حجر في تنبيه الأخيار والضعيف حجتي في الفضائل
باتفاق العلماء كافي شرح المهذب وغيره والله المستعان وعليه التكلان ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي
العظيم (بسم الله الرحمن الرحيم) أي أولف قاله باه باي • البرايا والسين سائر الخطايا واليهم المنان بالعطايا
وقيل الله كاشف البلاء بالرحمن معطي العطايا بالرحم غافر الخطايا (الحمد لله رب العالمين) فالحمد للفظي
لغة الثناء باللسان على الجليل الاختياري على جهة تعظيم سواء كان في مقابلة نعمة أم لا فدخل في الثناء
الجمود وغيره وخرج باللسان الثناء بغيره كالحمد النفسى وخرج بالاختياري المدح فإنه يعم الاختياري
وغيره والحمد عرفا فعل يني • عن تعظيم المنعم من حيث أنه منعم على الخادم أو غيره سواء كان باللسان
أم بالجنان أم بالأركان الشكر لغة هو هذا الحمد ويرفأ صرف العبد جيع ما أنعم الله به عليه من السمع
وغيره إلى ما خلق لأجله والمدح لغة الثناء باللسان على الجليل مطلقا على جهة التعظيم وعرفا ما يدل
على اختصاص المدح بنوع من الفضائل أفادك شيخ الإسلام زكراً بالانصاري في رسالته
(والعاقبة) أي الممودة (للتقنين) أي المطيعين والمنعمين لقلوبهم عن الذنوب (ولا عدوان) أي لا ظلم

(الاعلى الظالمين) أى بارئتكاب المعاصى (والصلاوة التسليم على خير خلقه) كلهم من الانس والجن والملائكة (محمد) المنزل عليه تعظيها له قوله سبحانه تعالى - يا أيها النبي انأرسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا وادع الى الله باذنه وسراجا منيرا وبشر المؤمنين بأن لهم من الله فضلا كبيرا (وعلى آله) أى أقاربه المؤمنين من بنى هاشم والمطلب أو أئقياء أمته (ومحبه) والصحابي هو من اجتمع مؤمنا بيننا محمد ﷺ بعد نبوته (أجمعين) توكيد للآل والمحب (أما بعد) أى بعدما تقدم (فانى أردت أن أجمع كتابا للاخبار) أى الاحاديث (النبوية) أى المنسوبة لى لآئها أقواله ﷺ (والاخبار) أى النقول (المروية) أى عن رسول الله ﷺ (باسناد صحيح) فالصحيح هو ما اتصل بسنده واعدت نقلته والاستناد هو كتاب طريق المتن والسند هو الطريق الموصلة الى المتن فقولك أخبرنا فلان الى الآخر اسناد ونفس الرجال سند والمتن هو الفاظ الحديث الذى تقوم بها المعانى وقال ابن جاعه هو ما ينتهى اليه غاية السند فأد ذلك ابراهيم الشريختي (وثيق) أى ضابط ناقل عن مثالي المنتهى (فطرح الاسانيد) أى روما للاختصار وهو جمع اسناد قال البيران جاعه الاسناد هو الاخبار عن طريق المتن والسند هو رفع الحديث الى قائله قال النووي السند سلاح المؤمن فاذا لم يكن معه سلاح فبم يقاقل وقال الشافعي رضى الله عنه الذى يطلب الحديث بلا سند كحاطب ليل يتحمل الخطب وفيه أفى وهو لا يدري (ووضع أربعين بابا في كل باب منها عشرة احاديث) فجمع الاحاديث أربعين بعامة (وسميته) أى هذا المجموع (لباب الحديث) والباب خلاف القشر (وأستعين بالله العظيم) أى الكامل ذا النوصفة (على القوم الكافرين) فى إقامة الدين * ولما أراد المصنف اتيان المقصود أى أولا بالابواب الأربعين على سبيل السرديكيون عنوا هذا الكتاب تسهيلا للتناولين فقال (الباب الأول فى فضيلة العلم والعلماء) قال الله تعالى - فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا فى الدين - (الباب الثانى فى فضيلة لاله الاالله) قال الفخر الرازى وقد كرت هذه الكلمة فى القرآن فى سبعة وثلاثين موضعا اثنان فى البقرة وأربع فى آل عمران وواحد فى النساء واثنان فى الانعام وواحد فى الاعراف واثنان فى التوبة وواحد فى يونس وواحد فى هود وفى الرعد وفى النحل وثلاثة فى طه واثنان فى الانبياء وواحد فى المؤمنين وفى النمل واثنان فى القصص وواحد فى فاطر وفى الصافات وفى الزمر وثلاثة فى المؤمن وواحد فى السخان وفى محمد واثنان فى الحشر وواحد فى التغاب وفى المزملة (الباب الثالث فى فضيلة بسم الله الرحمن الرحيم) وقد قال ﷺ لا يرد دعاءه بسم الله الرحمن الرحيم قال وان أمتى يأبون يوم القيامة وهم يقولون بسم الله الرحمن الرحيم فتتناقل حسناتهم فى الميزان فتقول الامم ما رجح موازين أمة محمد ﷺ فتقول الانبياء لم كان أمة محمد ﷺ مبتدأ كلامهم ثلاثة أسماء من أسماء الله تعالى الكرام لو وضعت فى كفة الميزان ووضعت سبئيات الخلق جميعا فى الكفة الأخرى لرجحت حسناتهم قال وجعل الله تعالى هذه الآيات شفاء من كل داء وغى من كل فقر وسترا من النار وأمانا من الخسف والمسخر والقذف ماداموا على قراءتها (الباب الرابع فى فضيلة الصلاة على النبي ﷺ) قال رسول الله ﷺ ما اجتمع قوم فى مجلس ولم يصل على فيه الا تفرقوا كقوم تفرقوا عن ميت ولم يفسلوه (الباب الخامس فى فضيلة الايمان) قال القطب الربانى سيدى الشيخ عبد القادر الجيلانى ومنتقد أن من أدخله الله تعالى النار بكبير تهمه مع الايمان فانه لا يخلد فيها بل يخرج منه لان النار فى حقه كالسجن فى الدنيا يستوفى منه بقدر جرئته ثم يخرج به رحمة الله تعالى ولا يخلد فيها ولا تفتح وجهه النار ولا تحرق أعضائه السجود منه لأن ذلك محرم على النار ولا ينقطع طمعه من الله تعالى فى كل حال مادام فى النار حتى يخرج منها فيدخل الجنة ويعطى الدرجات على قدر طاعته التى كانت له فى الدنيا (الباب السادس

الاعلى الظالمين والصلاة والتسليم على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه أجمعين (أما بعد) فانى أردت أن أجمع كتابا للاخبار النبوية بقوال الأئمة المروية باسناد صحيح وثيق فطرح الاسانيد ووضعت أربعين بابا فى كل باب عشرة احاديث وسميته (لباب الحديث) وأستعين بالله العظيم على القوم الكافرين (الباب الأول فى فضيلة العلم والعلماء) (الباب الثانى فى فضيلة لاله الاالله) (الباب الثالث فى فضيلة بسم الله الرحمن الرحيم) (الباب الرابع فى فضيلة الصلاة على النبي ﷺ) (الباب الخامس فى فضيلة الايمان) (الباب السادس

قال رسول الله ﷺ من رزقه الله لدار لم يعامه القرآن الا كان كل ذنب يعمله الولد على أبيه يوم القيامة بحساب الولد
 أباه على تركه تعام القرآن ويفضي الله له عليه وكان على يقول علموا أولادكم القرآن ندخلوا الجنة
 بشفاعتهم يوم القيامة (الباب الثاني والثلاثون في فضيلة التواضع) قال رسول الله ﷺ ما زاد الله
 عبدا بعفو الا عززا وما تواضع أحد لله الا رفعه الله (الباب الثالث والثلاثون في فضيلة السكوت) قال عليه
 السلام الصمت حكم وقيل فاعلمه هو قال ﷺ من رقى شر فقيهه وذبح به ولقفه فقد رقى الشركه والقيح
 هو البطن والذئب والفرج والقلق اللسان (الباب الرابع والثلاثون في فضيلة منع الأكل والنوم
 والراحة) قال رسول الله ﷺ جاهدوا أنفسكم بالجوع والعطش فان الأجر في ذلك كالأجر المجاهد في
 سبيل الله وانه ليس من عمل أحب الى الله من جوع وعطش (الباب الخامس والثلاثون في منع الضحك)
 قيل لرسول الله ﷺ أي الناس أفضل قال من قل مطعمه ومضجك ورضى بما يستر به عورته (الباب
 السادس والثلاثون في فضيلة عبادة المريض) قال رسول الله ﷺ اذا دال الرجل المريض خاض
 في الرحمة فاذا قعد عنده فرت فيه (الباب السابع والثلاثون في فضيلة ذكر الموت) قالت عائشة رضيت الله
 عنها يا رسول الله هل يحشر مع الشهداء أحد قال نعم من يذكر الموت في اليوم والليلة عشرين مرة
 (الباب الثامن والثلاثون في فضيلة القبر وأهواله) قال رسول الله ﷺ يقول القبرليت حين يوضع
 فيه يحك يا ابن آدم ما غرك في أم تعلم أي بيت الفتنة بيت الظلمة بيت الوحدة بيت السود ما غرك
 في اذ كنت تمرى فذاذا أي يقدم رجلا يؤخر أخرى فان كان مصلحا أجاب عنه بحسب القبر فيقول
 أرأيت ان كان بأمر المعروف وينهى عن المنكر فيقول القبراني اذا أمحول عليه خضراو يعود
 جسده نوراً وتصد روحه الى الله تعالى في بعض النسخ تأخير هذا الباب عن الباب الذي بعده
 (الباب التاسع والثلاثون في منع النباحة على الميت) قال الله تعالى - والذين لا يشهدون الزور - قيل هي
 النائحة وفي صحيح البخاري ومسلم عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ
 يرى من الصالقة والخالقة والشاقة قال النووي الصالقة التي ترفع صوتها بالنباحة والخالقة التي تحمق
 شعرها عند المصيبة والشاقة التي تشق ثيابها عند المصيبة وكل هذا حرام باتفاق العلماء تنهى (الباب
 الأربعون في فضيلة الصبر على المصيبة) قال الله تعالى - وبشر الصابرين - وروى عن رسول الله
 ﷺ أنه قال اذا كان يوم القيامة نادى مناد من قبل الله تعالى من له دين على الله تعالى فليقم فتقول
 الخلائق ومن له دين على الله فتقول الملائكة من ابتلاه الله تعالى بما يحزن قلبه فصبر واحتساباً لله فليقم بأخذ
 أجره من الله تعالى فيقوم خلق كثير من أهل البلاء فتقول الملائكة ليست الدعوة تقبل بلائنة أرونا
 صحائفكم فن وجلي صحيفته مسخط أو كلام قبيح يقولون له اقدم مكانك لست من الصابرين - وتأخذ
 الملائكة الصابرين - من الرجال والنساء الى تحت العرش فيقولون يا ربنا هؤلاء عبادك الصابرون
 فيقول الله تعالى ردوهم الى شجرة البليوى فبردوهم الى شجرة أصلها من ذهب وأوراقها حلل وظلها يسير
 الراكب فيماتة عام فيجلسون تحتها ويتجلى الخلق سبحانه وتعالى ويسلم عليهم واحداً واحداً ثم
 يعتذر اليهم كما يعتذر الرجل الرجل ويقول يا عبادي الصابرين - ما ابتليتكم الأردت ان أحط عليكم
 البلاء لكثرة ذنوبكم وأوزاركم لا بلغتكم به درجات عالية ما صلون اليها بأعمالكم فصبرتم
 لأجلي واستحييتكم مني ولا أنصب ميزاناً ولا أنشر لكم ديوانا ثم يعتذر سبحانه وتعالى الى الفقراء ويقول
 يا عبادي بما ابتليتكم بالفقر الآن كل من أخمن الدنيا شيئاً أسأله عليه وأسأله من أين اكتسبته وفي
 أي شيء أخرجه فما حبيت لكم الفقر ليخفف حسا بكم ثم يعتذر سبحانه وتعالى الى العميان وسائر أصحاب
 الأمراض فيفرحون غاية الفرح بما حصل لهم من الأجر العظيم ثم يؤمرهم بربايات وصناجق مثل صناجق

الاصمياء

الباب الثاني والثلاثون في
 فضيلة التواضع • الباب
 الثالث والثلاثون في فضيلة
 السكوت • الباب الرابع
 والثلاثون في منع الأكل
 والنوم والراحة • الباب
 الخامس والثلاثون في منع
 الضحك • الباب السادس
 والثلاثون في فضيلة
 عبادة المريض • الباب
 السابع والثلاثون في فضيلة
 ذكر الموت • الباب الثامن
 والثلاثون في فضيلة القبر
 وأهواله • الباب التاسع
 والثلاثون في منع النباحة
 على الميت • الباب الأربعون
 في فضيلة الصبر على المصيبة